

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

Simona Samida Cerk

**ANALIZA LITERARNIH BESEDIL V ALMANAHU LUTKOVNEGA
GLEDALIŠČA LJUBLJANA (1948–2008) IN PROJEKT
*SAPRAMIŠKA***

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

Simona Samida Cerk

**ANALIZA LITERARNIH BESEDIL V ALMANAHU LUTKOVNEGA
GLEDALIŠČA LJUBLJANA (1948–2008) IN PROJEKT
*SAPRAMIŠKA***

Magistrsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Milena Mileva Blažič

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici dr. Mileni Milevi Blažić za spodbude, hitro odzivnost, strokovno usmerjanje ter pomoč pri izdelavi magistrskega dela. Zahvala gre tudi dr. Janezu Jermanu za metodološke usmeritve in pojasnila.

Posebna zahvala gre ljubečemu možu Mateju, ki mi je ob pisanju magistrskega dela ves čas stal ob strani, me spodbujal in mi pomagal z računalniškimi rešitvami.

Hvala Niki in Eneju, ki sta potrpežljivo spremljala nastajanja naloge in razumela mojo odsotnost na družabnih družinskih aktivnostih. Lepa hvala Barbari za pomoč pri varstvu.

Zahvalila bi se tudi Lidiji Franjič za dostop do arhiviranega gradiva LGL in učencem tretjega razreda, ki so navdušeno izvajali projekt in mi pomagali na strokovni poti.

Zahvaljujem se še vsem drugim, ki so bili na kakršen koli način povezani z nastajanjem magistrskega dela in so mi izkazali podporo in pomoč.

POVZETEK

V magistrskem delu se ukvarjamo z analizo almanaha Lutkovnega gledališča Ljubljana in predstavljamo sodobni model poučevanja književnosti preko inovativnega projektnega pristopa.

V teoretičnem delu predstavljamo Lutkovno gledališče Ljubljana (v nadaljevanju LGL) kot osrednjo ustanovo za mlade, ki skrbi za svoje poslanstvo z uresničevanjem nalog, zapisanih v aktu o ustanovitvi. Neposredno promovira tudi otroško leposlovje in razvija bralno kulturo, zato ga smiselno vključujemo v šolski prostor. Slovenski pouk književnosti je komunikacijski, ki izvira iz teorije recepcijske estetike in predstavlja našo poglavitno teorijo, na katero se opiramo. Cilje pouka književnosti lahko uresničujemo preko projektnega dela, za katerega predstavljamo teoretični okvir.

V empiričnem delu smo izvedli tri raziskave, ki so z metodološkega vidika precej različne, vendar se med seboj povezujejo in aplikativno nanašajo na sodoben komunikacijski pouk književnosti. Prva raziskava, ki temelji na statistični analizi podatkov o uprizoritvah LGL (pridobljenih iz almanaha LGL 1948–2008), ima dva glavna cilja – preučevanje izpolnjevanja poslanstva zavoda, zapisanega v aktu o ustanovitvi, ter identifikacija najbolj uspešnih literarnih besedil kot lutkovnih predstav, ki jih kasneje primerjamo s predlaganimi deli iz *Učnega načrta za slovenščino* (2011). V drugi raziskavi analiziramo tri literarna besedila, ki so bila v obdobju 1948–2015 največkrat uprizorjena: *Sapramiška* (prvič uprizorjena leta 1986, 1752 ponovitev), *Zvezdica Zaspanka* (prvič uprizorjena leta 1955, 775 ponovitev) in *Žogica Marogica* (prvič uprizorjena leta 1951, 1371 ponovitev). Analiziramo jih z vidika upodobitve v različnih medijih in preko estetskih pristopov mladinske književnosti. Tretja raziskava prikazuje obravnavo literarnega besedila *Sapramiška* po inovativnem projektnem pristopu.

Z raziskavo smo dokazali, da LGL izpolnjuje svoje poslanstvo, saj skrbi za izvirno domačo ustvarjalnost z uprizorjanjem del slovenskih literarnih avtorjev (pesnikov, pisateljev in dramatikov) ter drugih slovenskih avtorjev. Glede na narejeno raziskavo vidno izstopa avtorica Svetlana Makarovič, ki ima v LGL 19 uprizorjenih literarnih besedil, od njih jih kar 9 sodi v prvo četrtino bolj uspešnih predstav: *Sapramiška*, *Tacamuca*, *Korenčkov palček*, *Medena pravljica*, *Veveriček posebne sorte*, *Kuna Kunigunda*, *Sovica Oka*, *Spet Kosovirji ter Pekarna Mišmaš*. Med literarnimi deli, ki še izstopajo po uspešnosti, so: Jurčičeva *Kozlovska sodba v Višnji Gori*, Goethejev *Faust*, Levstikovo delo *Kdo je napravil Vidku srajčico*, Krličevo *Jajce*, Simončičev *Veliki Kikiriki*, MacDonaldov *Mali bober in odmev*, Tolstojev *Lalanit*, Nicklova *Zgodba o dobrem volku* in Pavčkov *Juri Muri v Afriki*.

Izvedli smo literarno analizo treh največkrat uprizorjenih del do leta 2015, ki kaže na literarni presežek *Sapramiške* in *Zvezdice Zaspanke*, *Žogica Marogica* pa manj izstopa in je po številu ponovitev presenečenje med uspešnimi predstavami.

Z literarnim projektom *Sapramiška* smo dokazali, da s projektno metodo bolje uresničujemo cilje iz *Učnega načrta za slovenščino* (2011) ter k aktivnemu sodelovanju pritegnemo več učencev. S tem smo dokazali, da lahko model služi kot aplikativni prispevek k sodobnemu pouku književnosti, ki združuje sodobne metode, izpeljane skozi inovativni projektni pristop.

Ključne besede: Almanah Lutkovnega gledališča Ljubljana, mladinska književnost, komunikacijski pouk, *Učni načrt za slovenščino* (2011), projekt *Sapramiška*.

ABSTRACT

The thesis deals with the analysis of Ljubljana puppet theatre almanac, and presents a modern model of literature teaching through an innovative project approach.

The theoretical part presents Ljubljana puppet theatre (Lutkovno gledališče Ljubljana - LGL) as a central institution for young people that cares about its mission - implementation of the tasks enshrined in the founding act. While it promotes children's literature and develops the culture of reading it makes sense to include it in school space. Our main theoretical background is the theory of reception aesthetics and the fact that Slovenian literature teaching is based on communications. Furthermore, a theoretical framework for literature teaching through project work is presented.

In the empirical part three separate studies were conducted, which are from a methodological point of view quite different, but are heavily interlinked with modern communication based approach of literature classes. The first study focuses on statistical analysis of the LGL historical puppet shows (ranging from 1948 to 2008) with two main goals – to research the actual fulfillment of the institutions mission and to identify the most successful puppet shows which are later compared to the teaching curriculum for Slovene language (*Učni načrt za slovenščino 2011*). In the second study the analysis of three literature texts, upon which the most frequently staged puppet shows were based, was performed. The analyzed texts: *Sapramiška* (first staged 1986, 1752 repetitions), *Zvezdica Zaspanka* (first staged in 1955, 775 repetitions) and *Žogica Marogica* (first staged in 1951, 1371 repetitions) analyzed in light of representations in various media and through the approaches within theory of aesthetics. The third study shows a practical implementation of teaching strategy through project approach for the *Sapramiška* literature text.

The research demonstrated that LGL fulfills its mission of caring for homemade creativity with the staging of the Slovenian literary authors (poets, writers and playwrights) and other Slovenian authors. According to done research Slovene author Svetlana Makarovič clearly stands out with 19 staged literary texts of which 9 belongs to the top quarter of most successful performances: *Sapramiška*, *Tacamuca*, *Korenčkov palček*, *Medena pravljica*, *Veveriček posebne sorte*, *Kuna Kunigunda*, *Sovica Oka*, *Spet Kosovirji* and *Pekarna Mišmaš*. Other successful plays that are worth mentioning were based on the following literature texts: Jurčič's *Kozlovska sodba v Višnji Gori*, Göthe's *Faust*, Levstik's *Kdo je napravil Vidku srajčico*, Krlić's *Jajce*, Simončič's *Veliki Kikiriki*, MacDonald's *Mali bober in odmev*, Tolstoy's *Lalanit*, Nickl's *Zgodba o dobrem volku* in Pavček's *Juri Muri v Afriki*.

The conducted literature analysis of three most successful plays shows on one hand a surplus of literary works *Sapramiška* and *Zvezdica zaspanka*, but on the other hand the *Žogica Marogica* work does not stand out in any of the analyzed literal categories and is therefore a surprise in point of its numerous repetitions.

The literal project *Sapramiška* proved the effectiveness of the project oriented teaching approach by involving more pupils in active cooperation and by better achieving the objectives defined in the teaching curriculum for Slovene language (*Učni načrt za slovenščino 2011*). We demonstrated that the presented model combines modern methods derived through innovative project approach and as such serves as an important contribution to contemporary teaching of literature.

Keywords: Ljubljana puppet theatre almanac, childrens literature, communication based literature teaching, *Učni načrt za slovenščino (2011)*, *Sapramiška* project.

KAZALO

ZAHVALA.....	III
POVZETEK.....	V
ABSTRACT	VII
KAZALO.....	IX
KAZALO SLIK.....	XIII
KAZALO TABEL	XIV
UVOD	1
I TEORETIČNI DEL.....	2
1 Lutkovno gledališče Ljubljana.....	2
1.1 Poslanstvo zavoda	3
1.2 Dejavnosti zavoda	3
1.3 Almanah Po stopinjah lesene Talije (1948–2008).....	4
2 Mladinska književnost.....	6
2.1 Književne zvrsti in vrste.....	7
2.1.1 Poezija.....	7
2.1.2 Proza	8
2.1.3 Dramatika	8
2.2 Sodobne teorije in metode mladinske književnosti	9
2.2.1 Receptijska estetika in teorija bralčevega odziva	9
2.2.2 Teorija Marie Nikolajeve	11
3 Didaktika mladinske književnosti.....	17
3.1 Cilji didaktike mladinske književnosti	20
3.1.1 Izobraževalni cilji (pridobivanje književnega znanja)	21
3.1.2 Funkcionalni cilji (pridobivanje bralne zmožnosti)	22
3.1.3 Vzgojni cilji (pridobivanje pozitivnega razmerja do branja literarnih besedil).....	22
3.2 Razvoj otrokove sporazumevalne zmožnosti	23
3.2.1 Senzomotorno obdobje in obdobje otrokove praktične inteligence	23
3.2.2 Obdobje intuitivne inteligence.....	24
3.2.2.1 Obdobje egocentrične recepcije	24
3.2.2.2 Naivno pravljичno obdobje	25
3.2.3 Obdobje konkretnih, logičnih intelektualnih operacij.....	25
3.2.3.1 Zmožnost zaznavanja in razumevanja književnih oseb	26
3.2.3.2 Zmožnost odkrivanja vrat za identifikacijo	26
3.2.3.3 Zmožnost zaznavanja in razumevanja motivov za ravnanje književnih oseb.....	26
3.2.3.4 Zmožnost privzemanja književnih perspektiv	26
3.2.3.5 Zmožnost zaznavanja in razumevanja dogajalnega prostora.....	27
3.2.3.6 Zmožnost zaznavanja in razumevanja književnega časa.....	27
3.2.3.7 Zmožnost zaznavanja in razumevanja književnega dogajanja	28
3.2.3.8 Zmožnost zaznavanja in razumevanja meje med resničnostjo in domišljijo	28
4 Pouk književnosti v osnovni šoli.....	29
4.1 Komunikacijska situacija ob recepciji mladinske književnosti	29
4.2 Receptijska didaktika mladinske književnosti: dvotirni model	31
4.2.1 Literarnoestetsko spodbudno okolje	31

4.2.2	Metode za ustvarjanje spodbudnih položajev, v katerih otroci spontano drsijo v svet literature	32
4.2.2.1	Metoda večkratnega branja istega besedila	32
4.2.2.2	Metoda branja v nadaljevanjih	32
4.2.2.3	Metoda družinskega branja.....	33
4.2.2.4	Metoda branja na deževen dan	33
4.2.2.5	Metoda žepne pravljice.....	33
4.3	Sistematično razvijanje recepcijske zmožnosti	35
4.3.1	Mrežna strukturiranost didaktične enote	35
4.3.2	Sprotni cilji didaktične komunikacije	36
4.3.3	Didaktična oblikovanost didaktične enote	37
4.3.4	Razvijanje didaktične komunikacije	37
4.3.5	Psihološki vidik didaktične komunikacije.....	37
4.4	Zaporedje faz v komunikacijsko-receptijskem modelu poučevanja mladinske književnosti	38
4.4.1	Uvodna motivacija.....	38
4.4.1.1	Nejezikovne motivacije.....	40
4.4.1.2	Kombinirane jezikovne in nejezikovne motivacije: motivacija z igro vlog	40
4.4.1.3	Jezikovne motivacije	41
4.4.2	Napoved poslušanja/gledanja mladinskega literarnega besedila, lokalizacija in interpretativno branje	42
4.4.3	Premor po branju.....	44
4.4.4	Izjava po čustvenem odmoru	44
4.4.5	Individualno branje	44
4.4.6	Interpretacija mladinskega literarnega besedila	45
4.4.7	Poglabljanje doživetja	46
4.4.7.1	Metode za globlje doživljanje mladinskega literarnega besedila.....	48
4.5	Model književnega pouka po Bentonu (1985).....	54
4.5.1	Faze metodološkega okvirja za poučevanje književnosti.....	56
4.5.1.1	Faza I – dejavnosti pred branjem, ki izboljšajo sprejemanje besedila	56
4.5.1.2	Faza II – branje besedila.....	56
4.5.1.3	Faza III – dejavnosti med in po branju, ki zajemajo možnosti za individualna doživetja ter skupinsko razvijanje, spreminjanje	57
4.5.1.4	Faza IV – dejavnosti po branju, ki poglobljajo bralni odziv	60
5	<i>Pouk književnosti v osnovni šoli glede na učni načrt</i>	63
5.1	Opredelevanje predmeta	63
5.2	Splošni cilji.....	63
5.3	Operativni cilji in vsebine	64
5.3.1	Prvo triletnje.....	64
5.3.2	Drugo triletnje.....	65
5.3.3	Tretje triletnje.....	65
5.4	Standardi znanja	66
5.5	Didaktična priporočila.....	66
5.5.1	Uresničevanje ciljev predmeta	66
5.5.2	Individualizacija in diferenciacija	67
5.5.3	Medpredmetne povezave	67
5.5.4	Preverjanje in ocenjevanje znanja	67
5.5.5	Informacijska tehnologija	67
6	<i>Projekt in projektno delo</i>	68
6.1	Načela projektnega dela	68
6.2	Etape projektnega dela	70

II	EMPIRIČNI DEL	73
7	<i>Kvantitativna in kvalitativna vsebinska analiza almanaha in Učnega načrta za slovenščino (2011)</i>	73
7.1	Predmet in problem raziskave	74
7.2	Cilji raziskave in raziskovalna vprašanja	75
7.3	Metoda in raziskovalni pristop	75
7.4	Vzorec raziskave	76
7.5	Postopki zbiranja podatkov	78
7.6	Postopki obdelave podatkov	79
7.7	Rezultati in interpretacija	80
7.7.1	Kako LGL uresničuje naloge oz. skrbi za poslanstvo zavoda	80
7.7.1.1	Opredelitev povezav med avtorji in število ponovitev	83
7.7.2	Opredelitev uspešnosti posameznih predstav po več kriterijih hkrati	86
7.7.2.1	Kriterij: Število vseh ponovitev	87
7.7.2.2	Preverjanje pomembnosti kriterijev števila gledalcev, števila nagrad in števila gostovanj	88
7.7.2.3	Kriterij: Število ponovitev na leto	90
7.7.2.4	Kriterij: Število gledalcev v dvorani	91
7.7.2.5	Izračun indikatorjev ter ocene po posameznem kriteriju	93
7.7.2.6	Določitev uteži za uravnoteženje kriterijev	94
7.7.2.7	Rezultati MKA	95
7.7.3	Opredelitev del, ki so imela največ ponovitev do vključno leta 2014	99
7.7.4	Avtorji in predlagana literarna besedila, ki jih najdemo tako v <i>Učnem načrtu za slovenščino (2011)</i> kot v almanahu LGL	100
7.7.5	Sklep	103
8	<i>Kvalitativna vsebinska analiza literarnih besedil kot lutkovnih uspešnic</i>	106
8.1	Predmet in problem raziskave	106
8.2	Cilji raziskave	107
8.3	Metoda in raziskovalni pristop	107
8.4	Vzorec raziskave	107
8.5	Postopki zbiranja in obdelave podatkov	107
8.6	Rezultati in interpretacija	108
8.6.1	<i>Sapraniška</i>	108
8.6.2	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	113
8.6.3	<i>Žogica Marogica</i>	117
8.6.4	Primerjava <i>Sapraniške</i> , <i>Zvezdice Zaspanke</i> in <i>Žogice Marogice</i>	120
8.6.5	Sklep	124
9	<i>Študija primera projekta Sapramiška</i>	126
9.1	Predmet in problem raziskave	126
9.2	Cilji raziskave	127
9.3	Metoda in raziskovalni pristop	127
9.4	Vzorec raziskave	128
9.5	Postopki zbiranja in obdelave podatkov	128
9.6	Rezultati in interpretacija	129
9.6.1	Obravnava literarnega besedila <i>Pekarna Mišmaš</i>	129
9.6.1.1	Izhodiščna ideja (raziskovalni problem)	130
9.6.1.2	Raziskovanje polja	130
9.6.1.3	Načrt akcije	130
9.6.1.4	Izvajanje akcije	131
9.6.1.5	Spremljanje učinkov (evalvacija dela)	132
9.6.1.6	Refleksija	133

9.6.2	Projekt <i>Sapramiška</i>	134
9.6.2.1	Izhodiščna ideja (raziskovalni problem).....	134
9.6.2.2	Raziskovanje polja.....	135
9.6.2.3	Načrt akcije/načrt izvedbe	137
9.6.2.4	Izvajanje akcije.....	139
9.6.2.5	Spremljanje učinkov akcije/evalvacija/refleksija	148
9.7	Sklep.....	151
10	ZAKLJUČEK	152
11	VIRI, LITERATURA	155
12	PRILOGE	161
	PRILOGA 1: UČNI NAČRT ZA SLOVENŠČINO (2011) – VSA DELA	162
	PRILOGA 2: VSE PREDSTAVE LGL 1948–2014	179
	PRILOGA 3: PREDSTAVE Z NAJVEČ UPRIZORITVAMI LGL 1948–2014	187
	PRILOGA 4: PREDSTAVE Z NAJMANJ UPRIZORITVAMI LGL 1948–2014	188
	PRILOGA 5: PREDSTAVE LGL MULTIKRITERIJALNA ANALIZA 1948–2008	189
	PRILOGA 6: NAGRAJENE PREDSTAVE LGL 1948–2008	195
	PRILOGA 7: PREDSTAVE, KI SO GOSTOVALE LGL 1948–2008	196
	PRILOGA 8: UČNA PRIPRAVA <i>PEKARNA MIŠMAŠ</i>	198
	PRILOGA 9: VERTIKALNA STRUKTURIRANOST UČNE URE	200
	PRILOGA 10: <i>SAPRAMIŠKA</i>, RADIJSKA IGRA, PRIPRAVA	202
	PRILOGA 11: UČNI LIST	204
	PRILOGA 12: OPAZOVALNE SCHEME	206

KAZALO SLIK

Slika 1: Komedija dell'arte pri nas, Pohlin, 1789	2
Slika 2: Fraytagova piramida ponazarja potek strukture zgodbe	13
Slika 3: Shematična ponazoritev literarnoreceptijske in didaktične komunikacije pri uri književnosti ob branju mladinske literature, Kordigel Aberšek, 2008	30
Slika 4: Mrežna strukturiranost didaktične enote, vir: Kordigel Aberšek, 2008	36
Slika 5: Tipi motivacij, vir Kordigel Aberšek, 2008	39
Slika 6: Angleški metodološki okvir bralčevega odziva za poučevanje književnosti, Benton, 1985	55
Slika 7: Prikaz števila ponovitev za posamezno premiero. Vsaka točka predstavlja po eno premiero. Premiere so nanizane z leve proti desni, od najbolj popularne do najmanj popularne.....	77
Slika 8: Prikaz pogostosti ponavljanja premier. Slika kaže histogram podatkov glede na število ponovitev posamezne predstave.....	78
Slika 9: Število avtorjev predstav LGL 1948–2008 po tipih (zgoraj), skupno število različnih predstav posameznega tipa avtorja (spodaj).....	81
Slika 10: Korelacija števila ponovitev s številom gledalcev	88
Slika 11: Korelacija števila ponovitev s številom dobljenih nagrad.....	89
Slika 12: Korelacija števila ponovitev s številom gostovanj v tujini.....	90
Slika 13: Grafični prikaz 20 najuspešnejših del glede na izvedeno multikriterijalno analizo (s skupno oceno več kot 7 točk)	96
Slika 14: Število vseh del v učnem načrtu v primerjavi s številom del, skupnih z LGL. 101	
Slika 15: Model ciklov načrtovanja, akcije in evalvacije rezultatov, vir Marentič Požarnik (1990).....	129
Slika 16: Idejna skica z operativnimi cilji projekta Sapramiška.....	137

KAZALO TABEL

Tabela 1: Podrobna razčlenitev domišljjskih motivacij, Kordigel Aberšek, 2008	41
Tabela 2: Podrobna razčlenitev izkušenskih motivacij, Kordigel Aberšek, 2008	42
Tabela 3: Število predlaganih književnih besedil za obravnavo v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, vir Učni načrt za slovenščino, 2011	64
Tabela 4: Število predlaganih književnih besedil za obravnavo v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju, vir Učni načrt za slovenščino, 2011	65
Tabela 5: Število predlaganih književnih besedil za obravnavo v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju, vir Učni načrt za slovenščino, 2011	66
Tabela 6: Dela, ki so bila v LGL ponazorjena v več različnih izvedbah predstave.....	76
Tabela 7: Klasifikacijske tabele, ki smo jih uporabili za kodiranje podatkov uprizorjenih predstav med leti 1948–2008.....	79
Tabela 8: Predstave, prikazane glede na tip dela, po katerem so bile prirejene.	82
Tabela 9: Seznam avtorjev po številu obravnavanih del v LGL (1948–2008).....	83
Tabela 10: Število predstav po posameznih razredih števila uprizoritev ter tipu avtorjev	84
Tabela 11: Število predstav po posameznih razredih števila uprizoritev ter lokalnosti avtorjev	85
Tabela 12: Dela iz 5. razreda števila ponovitev, urejena padajoče glede na ponovitve	87
Tabela 13: Povprečno število predstav za vsak razred posebej	91
Tabela 14: Rezultati T-testa za preverbo raziskovalnega vprašanja.....	92
Tabela 15: Število predstav po posameznih razredih števila uprizoritev ter povprečnega števila gledalcev na predstavo	93
Tabela 16: Način izračuna točk posameznega kriterija	93
Tabela 17: Izbira uteži po posameznem kriteriju.....	94
Tabela 18: Točkovanje posameznih del po izbrani metodologiji multikriterijalne analize (prikazanih je 20 najbolj uspešnih del s skupno oceno več kot 7 točk).....	97
Tabela 19: Dela z največ upodobitvami v LGL med leti 1948 do vključno 2014. Prikazanih je 20 največkrat uprizorjenih del.	99
Tabela 20: Avtorji (skupaj 35), ki se pojavljajo tako v Učnem načrtu za slovenščino, 2011 (od 203 avtorjev) kot v almanahu LGL (od 141 avtorjev).....	101
Tabela 21: Dela (skupaj 32), ki so bila uprizorjena v LGL (od 237 del) in se pojavljajo v Učnem načrtu za slovenščino, 2011 (od 576 del)	102
Tabela 22: Literarna primerjava treh največkrat uprizorjenih del	120
Tabela 23: Načrt izvedbe projekta	138
Tabela 24: Časovni raspored posameznih dejavnosti po predmetih.....	139

UVOD

Lutkovno gledališče Ljubljana je osrednja kulturna ustanova za otroke in mlade, ki s svojimi uprizoritvami skrbi za zagotavljanje javne kulturne dobrine ter pripomore k spoznavanju literarnih del domačih in tujih ustvarjalcev. Z uprizorjanjem različnih književnih zvrsti in žanrov prikazuje pestrost umetniškega izražanja in krepi povezovanje gledališča in literature. Kot kulturna ustanova za otroke in mlade je vpeta v predšolsko in osnovnošolsko izobraževanje, ki z uprizorjenimi literarnimi besedili promovira otroško leposlovje in razvija bralno kulturo ter pogloblja literarnoestetsko doživetje, ki z literarnovrednim znanjem omogoča poglobljeno spoznavanje besedne umetnosti in estetskih izraznih zmožnosti.

Kot taka je vpeta v sodobni pouk književnosti, ki je komunikacijsko-receptijsko naravnan in se opira na teorijo receptijske estetike ter na sodobna izhodišča književne didaktike. Sodobni pouk književnosti preferira tiste metode poučevanja, s katerimi učenci spontano drsijo v svet literature, branje pa jim nudi estetski in vsestranski užitek. Metoda projektne dela je ena izmed sodobnih metod, ki se v šolskem prostoru čedalje bolj uveljavlja, saj je to inovativna metoda, ki spodbuja učenčevo aktivnost in zagotavlja celostni razvoj. Pri pouku književnosti s projektnim načinom dela bolje uresničujemo cilje iz *Učnega načrta za slovenščino* (2011) in ga povezujemo z drugimi predmeti in predmetnimi področji.

Neposredna vpetost LGL v šolski prostor nas je privedla do raziskovanja almanaha *Po stopinjah lesene Talije* (1948–2008) in preučevanja literarnih besedil kot lutkovnih predstav, ki pomembno prispevajo h kulturni širini. Zanima nas, ali je almanah v skladu s poslanstvom zavoda in njegovimi nalogami ter katerim literarnim delom kot lutkovnim predstavam daje večji poudarek oziroma razsežnost. Predmet našega raziskovanja je preučiti zastopanost slovenskih, tujih in drugih avtorjev ter ugotoviti, katera literarna besedila kot lutkovne predstave so se poleg tistih z največ ponovitvami do danes, *Sapramiške* (1752 ponovitev), *Zvezdice Zaspanke* (775 ponovitev) in *Žogice Marogice* (1371 ponovitev), v LGL najbolj uveljavile ter katere bi bilo glede na opravljeno raziskavo in povezavo z *Učnim načrtom za slovenščino* (2011) še treba obnoviti oziroma uprizoriti. *Sapramiško*, *Zvezdico Zaspanko* in *Žogico Marogico* analiziramo z vidika komunikacijskih sredstev in estetskih pristopov, ki kažejo na kakovost mladinskih literarnih besedil.

Literarno delo *Sapramiška*, ki med vsemi uprizorjenimi deli najbolj izstopa in je po številnih kriterijih najbolj uspešna lutkovna predstava, obravnavamo pri pouku književnosti preko metode projektne dela. Z inovativno metodo prikazujemo sodoben komunikacijsko-receptijski pouk književnosti, v katerega vpeljemo tudi značilnosti angleškega modela in s katerim bolje in učinkoviteje uresničujemo cilje iz *Učnega načrta za slovenščino* (2011). Sodoben komunikacijski model obravnave književnega besedila primerjamo s klasičnim modelom in podajamo bistvena izhodišča za literarno obravnavo. Pri tem nas zanima, kateri model poučevanja književnosti pritegne k sodelovanju več učencev ter kako učenci sprejemajo obravnavo književnega besedila preko odlomka in preko integralnega besedila.

I TEORETIČNI DEL

1 Lutkovno gledališče Ljubljana

Lutkovno gledališče Ljubljana, ki že več kot šestdeset let uprizarja predstave domačih in tujih avtorjev, je namenjeno predvsem otrokom in mladim. Zgodovina slovenskega lutkarstva sega v 18. stoletje, ko so na Slovenskem uprizarjali predstave v izvedbi italijanskih in nemških lutkarjev. V delu *Kmetam sa potrebo inu pomozh* Marka Pohlina (1789, str. 293) najdemo prikaz osebnega doživljanja družbenega življenja tistega časa, slika 1 pa je dokaz o komediji dell'arte pri nas.

Slika 1: Komedija dell'arte pri nas, Pohlin, 1789

Leta 1910 je Milan Klemenčič na svojem domu v Šturjah začel prirejati lutkovne predstave. Na začetku so bile predstave namenjene njegovi družini, otrokom z ulice ter družinskim prijateljem, kasneje pa je dal pobudo za ustanovitev marionetnega gledališča. Svojo idejo je leta 1920 uresničil s podporo nekaterih kulturnikov in s sklepom gledališkega konzorcija in tako ustanovil Slovensko marionetno gledališče (Verdel, 1987). »Uprizoril je igre

nemškega lutkarja Franza Poccija, Goethejevega *Fausta* (1938) in o marionetah pisal v *Slovenskih novicah*, časopisu *Plamen* in *Slovencu*. Na Slovenskem se je razvijalo sokolsko lutkarstvo in spodbujalo narodno zavest.« (Blažič, 2012, str. 51) Slovenski etnolog Niko Kuret se je ukvarjal z ročnimi lutkami, do leta 1939 je radio redno oddajal lutkovne igre *Pavlihove družčine*. Konec leta 1944 je na osvobojenem ozemlju nastalo Partizansko lutkovno gledališče. (Verdel, 1987) »Gledališče je potovalo po Sloveniji do avgusta 1945, nato je njegovo vlogo prevzela obnovljena skupina V. Kovača iz Narodnega doma v Ljubljani. Leta 1948 je bilo ustanovljeno poklicno Lutkovno gledališče Ljubljana (v nadaljevanju LGL)«. (Majaron, Enciklopedija Slovenije, 1992, str. 341) »Od 1950 do 1981 je gledališče delovalo na marionetnem odru na Levstikovem trgu v Ljubljani. Od 1951 do 1978 ima LGL dvorano Oder ročnih lutk na Resljevi ulici. Od 1963 do 1967 je LGL deloval v okviru Zavoda Pionirski dom Ljubljana. Leta 1984 se je LGL preselil v nove prostore v Mestnem domu na Krekovem trgu 2, kjer je še danes. Trenutno ima LGL šest prizorišč: Kulturnico, Veliki oder, Mali oder, Tunel, Šentjakovski oder in Oder pod zvezdami.« (Blažič, 2012, str. 52)

1.1 Poslanstvo zavoda

Lutkovno gledališče Ljubljana mora v skladu s poslanstvom zavoda izpolnjevati nekatere naloge. *Sklep o ustanovitvi LGL* (2012) v 5. členu pravi, da »je poslanstvo zavoda nemoteno in trajno zagotavljanje javne kulturne dobrine na področju lutkovnega gledališča in dramskega gledališča za otroke. Njegova naloga je, da: (1) skrbi za izvirno domačo ustvarjalnost, (2) spodbuja nastajanje in uprizarjanje besedil domačih avtorjev, (3) spodbuja kreativnost drugih domačih avtorjev, ki soustvarjajo lutkovne in dramske predstave, (4) obnavlja in promovira najzanimivejša dela iz preteklosti.«

LGL postavlja tudi razstave, dokumentira in izdaja publikacije ter sodeluje v mednarodnih projektih. Njegovo poslanstvo je namenjeno vsem, saj aktivno razvija umetnostno vzgojo.

Izpolnjevanje poslanstva zavoda pomembno vpliva na kulturno življenje otrok, saj jih seznanja z izvirno domačo ustvarjalnostjo ter pripomore k spoznavanju literarnih del domačih in tujih ustvarjalcev. Z uprizarjanjem različnih književnih zvrsti in žanrov prikazuje pestrost umetniškega izražanja in krepi povezovanje gledališča in literature.

1.2 Dejavnosti zavoda

LGL izvaja osnovne in gospodarske dejavnosti. Za nas so pomembne osnovne dejavnosti, ki se navezujejo na kulturno vzgojo v šolah in pomembno prispevajo svoj delež tudi k pouku književnosti.

LGL izvaja naslednje dejavnosti:

- pripravlja in izvaja gledališke predstave doma in v tujini,
- skrbi za razvoj dejavnosti na področju lutkovnega gledališča in dramskega gledališča za otroke in mlade,
- gostuje domača in tuja gledališča,
- organizira domače in mednarodne festivale,
- skrbi za kulturno vzgojo mladih, promovira otroško leposlovje in razvija bralno kulturo,
- skrbi za mentorsko dejavnost v vzgojno-izobraževalnih ustanovah za pedagoge, učitelje in organizatorje kulturnih dejavnosti,
- predstavlja dela slovenskih avtorjev in njihovih novitet,
- izvaja vzgojno-izobraževalne programe in se povezuje z vrtci in šolami,
- sodeluje z izvajalci kulturnih programov in projektov ter jim nudi prostor, produkcijsko in tehnično pomoč,
- skrbi za promoviranje in dostopnost širši javnosti ter načrtno promovira produkcijo lutkovnega in dramskega gledališča. (*Sklep o ustanovitvi LGL, 2012*)

Za književni pouk je ključna predvsem peta alineja, ki pravi, da LGL s svojimi lutkovnimi predstavami skrbi za kulturno vzgojo mladih, promovira otroško leposlovje in razvija bralno kulturo. Z gledanjem uprizorjenih literarnih besedil poleg kulturne vzgoje in promoviranja otroškega leposlovja poglobljamo tudi literarnoestetsko doživetje, ki z literarnovrednim znanjem omogoča poglobljeno spoznavanje besedne umetnosti in estetskih izraznih zmožnosti.

1.3 Almanah Po stopinjah lesene Talije (1948–2008)

Lutkovno gledališče Ljubljana je ob svoji 60-letnici obstoja izdalo almanah *Po stopinjah lesene Talije* (2008), v katerem so zbrani številni podatki o vseh uprizorjenih predstavah, ki zaznamujejo naš kulturni prostor in sistematično prikazujejo zgodovinski razvoj osrednjega slovenskega gledališča. Almanah je razdeljen na 10-letna obdobja in v vsakem desetletju so predstavljene uprizorjene predstave po letih s poimenskimi podatki o avtorjih uprizorjenih del, režiserjih, avtorjih glasbe, oblikovalcih lutk, kostumografih, igralski zasedbi, tehničnem kadru, o številu ponovitev, številu gledalcev, o gostovanjih v tujini, o pridobljenih nagradah ... Vsako uprizorjeno delo je opremljeno s slikovnim materialom iz predstav ter odlomki člankov iz takratnega časopisja. V almanahu je množica podatkov, vendar vsako ime, vsaka slika in vsaka kritika predstavlja bogat kulturni presežek obsežne zgodovine lutkarstva na Slovenskem in njegovo vpletenost v širši mednarodni prostor.

O bogatem repertoarju LGL piše in ga raziskuje Milena Mileva Blažič (2012). Navaja, da se v uprizorjenih delih v obdobju 1948–2008 pojavljajo klasiki in sodobni klasiki, ki skrbijo za obnavljanje in promoviranje del iz preteklosti. Avtorica izpostavlja Jurčiča, Levstika, Linharta, Milčinskega in Prešerna. Omenja slovenske ljudske pravljice, ki so priredbe iz

slovenskega ljudskega izročila. LGL priredi tudi avtorske pesmi slovenskih pesnikov, klasikov (Prešeren, Župančič) in sodobnih klasikov (Pavček, Zajc) ter avtorske pravljičice Brenkove, Levstika, Makarovičeve in Milčinskega. Pri izvorni slovenski dramatik pa sledi naslednjim avtorjem: Gerlovičevi, Jesihu, A. Novaku, Puntarju ter Rozmanu Rozi. Kot drugi slovenski avtorji se navajajo umetniški direktorji, režiserji, dramaturgi, igralci in ustvarjalci, ki niso poklicni mladinski avtorji, ampak so s svojim življenjem in delom povezani z gledališčem.

Avtorica poudari nekatera odprta vprašanja glede navajanja avtorjev po prirejenih predlogah (Čajkovski – *Labodje jezero*, Klemenčič – *Doktor Faust*) ter pojmovanje domače predstave, ki je v bistvu priredba nastala po motivih (*Nariši mi backa* – motivi po *Malem princu*; *Guliver, velik in majhen* – *Guliverjeva potovanja*). Pri priredbi mladinskega besedila je naveden avtor (Rudyard Kipling), ne pa tudi besedilo (*Knjiga o džungli*), ali pa so navedena besedila (*Božanska komedija*, *Nekoč je bil kos lesa*, *Perzej*) brez avtorjev.

Največkrat uprizorjene predstave so *Žogica Marogica* Jana Malika (prvič uprizorjena leta 1951, 1371 ponovitev), *Sapramiška* Svetlane Makarovič (prvič uprizorjena leta 1986, 1598 ponovitev) ter sodobna pravljičica Franeta Milčinskega *Zvezdica Zaspanka* (prvič uprizorjena leta 1955, 659 ponovitev). Mateja Pezdirc Bartol (2011) podrobno analizira *Sapramiško* in poudarja, da je *Sapramiška* s svojo minimalistično podobo, komorno zasedbo, prepričljivo zgodbo, jezikovnimi poigravanji, songi ... dosegla pri publiku pozitiven sprejem. Monika Zupanec (2014) je v diplomskem delu preučevala *Zvezdico Zaspanko* v različnih medijih (knjiga, radijska igra, lutkovna predstava).

Številne lutkovne predstave, ki so bile narejene po literarnih besedilih ali pa so jih drugi avtorji namensko napisali za lutkovno gledališče, nas spodbujajo k raziskovanju in preučevanju mladinske književnosti. Zanimajo nas predvsem literarna dela in njihovi avtorji, ki so se uveljavili tudi preko lutkovnega medija in nam s svojo izvirnostjo in prepričljivostjo bogatijo naš kulturni prostor.

2 Mladinska književnost

Mladinska književnost je vpeta v osnovnošolsko izobraževanje, saj z njo označujemo predvsem literarna dela, ki so namenjena otrokom in mladini. V osnovni šoli se učitelji pri pouku književnosti opiramo predvsem na literarna dela, predlagana v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011), z njihovo obravnavo utrjujemo bralno zavest in pri učencih krepimo bralni užitek. V tem poglavju predstavljamo opredelitev mladinske književnosti ter navajamo klasifikacijo književnih zvrsti in vrst, ki so pomembni za naše analiziranje.

Preučevanje mladinske književnosti se je pojavilo v petdesetih letih dvajsetega stoletja. Pred tem so mladinsko književnost obravnavali v okviru pedagogike. (Kobe, 1987) Izraelska avtorica Zohar Shavit (1986) pravi, da je imela otroška književnost do začetka osemdesetih let prejšnjega stoletja izobraževalno funkcijo, kasneje pa je postala del literarnega polisistema.

»Mladinska književnost je književnost, ki je po temi, snovi in obliki primerna otrokom in mladini in izhaja iz življenja odraslega ustvarjalca v mladega bralca oz. otroštvo; glede na starost naslovnika se deli na otroško književnost in mladinsko književnost v ožjem pomenu besede, tj. najstniško književnost. Vanjo sodijo dela, napisana posebej za mlade bralce, nemladinska dela, ki so sčasoma postala mladinska, ter priredbe in predelave del« (*Leksikon Literatura*, 2009, str. 243).

Igor Saksida (1994) o mladinski književnosti pravi, da mladinska književnost ni popolnoma skladna s književnostjo za odrasle, a tudi ne ločena, da bi se njena teorija oblikovala kot samostojna veda. »Predstavlja podtip teorije književnosti, njen integralni del, ki se od nemladinske loči po svojem bistvu, obstoju in zgradbi, namenjena pa je bralcu do starostne meje osemnajst let« (Saksida, 1994, str. 45). Zajema otroško književnost in najstniško književnost, nekatera nagovarja tudi odraslega bralca. V mladinsko književnost tako sodijo: (1) dela, napisana posebej za otroke, (2) dela, ki so bila sprva napisana kot nemladinska literatura, a so v procesu recepcije postala mladinska, (3) priredbe in predelave del. Mladinska književnost se povezuje s tremi členi predmetnega področja literarne vede: z avtorjem, besedilom in naslovnikom. (Saksida, 2001)

Ruska znanstvenica Maria Nikolajeva (2005) mladinsko književnost opredeljuje kot književnost, ki je namenjena mladim bralcem od rojstva pa do 15. oziroma 18. leta starosti.

Blažič in Štefan (2011) mladinsko književnost delita na dve področji, in sicer na (1) področje literarnega ustvarjanja za otroke (od rojstva do približno 12. leta) in mladostnike (od 12. do 18. leta) ter na (2) književnost, ki je bila sprva napisana za odrasle, sčasoma pa je postala primerna za mlade bralce. Definirata jo s stališča (1) literarne vede, s stališča (2) naslovnika ter s stališča (3) recepcije.

Mladinska književnost s stališča literarne vede je »književnost, ki ima za predmet preučevanja mladinsko književnost oz. književnost za mlade naslovnike do 18. leta« (Blažič in Štefan, 2011, str. 123)

Blažič in Štefan (2011) pri definiciji mladinske književnosti s stališča naslovnika izpostavljata vprašanje mladega naslovnika. Po definiciji je otrok oseba, mlajša od osemnajst let. Ugotavljata, da enotnega naslovnika ni, saj se bralec razvija preko različnih stopenj od otroškega, mladega, do odraslega bralca.

»V mladinsko književnost sodijo tudi besedila, ki so namensko napisana za odrasle. V literarni zgodovini so znani številni primeri književnih besedil, prvotno napisanih za odraslega naslovnika, ki so v procesu literarne recepcije postopoma postajala mladinsko branje« (Blažič in Štefan, 2011, str. 124).

2.1 Književne zvrsti in vrste

Mladinska književnost se zaradi zgodovinske, systemske, recepcijske in književnodidaktične problematike obravnava po književnih zvrsteh: (1) poezija, (2) proza, (3) dramatika. (Haramija in Saksida, 2013)

Slovenski avtor Matjaž Kmecl (1974) o književni zvrsti pravi, da z besedno zvezo opredeljujemo zbirne pojme liriko, epiko in dramatiko, vendar hkrati označujemo tudi temu podrejene pomene, kot so ep, roman, pravljica ...

Blažič (2011) govori o širšem in ožjem pojmovanju mladinske književnosti. Med širše pojmovanje področja mladinske književnosti se nanašajo književna (literarna, leposlovna), polknjiževna (literarizirana besedila) in neknjiževna (stvarna ali poučna) besedila. Med ožje pojmovanje mladinske književnosti sodijo literarne zvrsti, kot so lirika, epika in dramatika. Avtorica opozarja, da književna besedila »presegajo eno samo literarno zvrst, združujejo različne literarne zvrsti in vrste, prirejajo besedila iz ene v drugo literarno zvrst in omogočajo sožitje med različnimi zvrstmi« (Blažič, 2011, str. 18).

V nadaljevanju nas zanimajo književne zvrsti in vrste, ki se nanašajo na mladinska literarna besedila.

2.1.1 Poezija

Slovenski raziskovalec Janko Kos (2009) za poezijo pravi, da so to literarna besedila, za katera je značilna ritmična razčlenjenost. Besedilo je ritmično vezano v verze, vrstice ali kitice. Za prepoznavanje pesniškega ritma se morajo enake ali manj enake enote enakomerno menjavati. Gre za literarno ustvarjanje, katerega izrazna oblika je pesem ali pesništvo (*Slovenski slovar knjižnega jezika*, 2008)

Pesništvo v mladinski književnosti obsega ljudske in avtorske pesmi. Blažič (2011) med ljudske in avtorske pesmi prišteva: gibalno pesem, izštevanko, narobe svet, nonsensne verze, pastirsko pesem, rajalno pesem, rimanice, uganko, uspavanko, zbadljivko.

2.1.2 Proza

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2008) prozo opredeljuje kot izrazno obliko, za katero je značilen navaden, ne po posebnih obrazcih urejen jezik.

Blažič (2011) za pripovedništvo navaja naslednjo klasifikacijo:

1. Pravljica:
  - ljudska pravljica,
  - klasična avtorska (umetna) pravljica,
  - sodobna pravljica (kratka sodobna pravljica in obsežna sodobna pravljica/fantastična pripoved).
2. Pripovedka:
  - ljudska pripovedka,
  - avtorska pripovedka.
3. Basen:
  - ljudska basen,
  - avtorska basen.
4. Legenda.
5. Realistična pripovedna proza:
  - kratka zgodba v slikanici,
  - zaporedje kratkih (zaključenih) zgodb,
  - obsežnejše delo s poglavji (zaključena poglavja).

Na tovrstno klasifikacijo se opiramo tudi v našem empiričnem delu pri analiziranju literarnih besedil v almanahu *Po stopinjah lesene Talije* (2008). Klasifikacija nam pomaga uvrstiti literarna besedila v posamezno zvrst, ki se pojavljajo v lutkovnih predstavah LGL.

2.1.3 Dramatika

V slovenskem književnem prostoru je dramatika kot književna zvrst v mladinskih literarnih besedilih najmanj zastopana. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2008) dramatiko opredeljuje kot literarno ustvarjanje, katerega izrazna oblika je drama.

Klasifikacija po Blažič (2011) je naslednja:

1. Gledališka igra:
  - pravljичno-fantastična igra,
  - realistična igra.
2. Lutkovna igra:
  - pravljичno-fantastična igra,
  - realistična igra.

3. Radijska igra/TV-igra:
- pravljичno-fantastična igra,
  - realistična igra.

V LGL je bilo uprizorjenih kar nekaj lutkovnih predstav, ki so jih napisali umetniški direktorji, režiserji, dramaturgi, igralci in ustvarjalci, ki niso poklicni mladinski avtorji, ampak so s svojim življenjem in delom povezani z gledališčem in jih imenujemo drugi avtorji. (Blažič, 2012) V almanahu se pojavljajo slovenski in tuji drugi avtorji, ki so za potrebe gledališča napisali lutkovne igre in se pojavljajo zgolj v lutkovnem mediju.

2.2 Sodobne teorije in metode mladinske književnosti

Za preučevanje mladinske književnosti moramo poznati sodobne teorije, ki upoštevajo besedilo, resničnost, avtorja in bralca. Blažič (2007) teorije razvrsti v štiri kategorije, in sicer:

- Mimetične teorije ali metodološki pluralizem (sociološka teorija, feministična teorija, semantična teorija) raziskujejo odnos besedila in stvarnosti. Na mladinsko književnost gledajo kot odraz stvarnega sveta.
- Teorije, usmerjene v avtorja (psihoanalitična), raziskujejo odnos med avtorjem in mladinskim besedilom.
- Teorije, usmerjene v bralca (receptijska estetika), raziskujejo odnos med besedilom in mladim naslovnikom. Teorije bralčevega odziva temeljijo na konkretizaciji književnega besedila, ki ga bralec aktualizira v procesu branja. Na teh teorijah je zasnovan tudi naš sodobni književni pouk, ki je komunikacijsko-receptijsko naravnano in nam v nadaljevanju predstavlja osnovo za naše raziskovanje.
- Teorije, usmerjene v besedilo (strukturalizem, formalizem, folkloristika; Jungova teorija arhetipov; teorija karnevala in kronotropa; teorija intertekstualnosti), presegajo prvine zunaj besedila in obravnavajo le čisto besedilo, njegove notranje strukture in odnose znotraj besedila neodvisno od avtorja in resničnosti.

V nadaljevanju nas zanima predvsem teorija receptijske estetike, iz katere izhaja tudi naš književni pouk, ki je komunikacijsko-receptijsko naravnano ter sodobna teorija Marie Nikolajeve (2005), ki o mladinski književnosti razmišlja kot o obliki umetnosti in govori o izobraževalnem oziroma didaktičnem sredstvu.

2.2.1 Receptijska estetika in teorija bralčevega odziva

Z receptijsko estetiko in teorijo bralčevega odziva se je ukvarjala Pezdirc Bartol (2002), ki pravi, da je središče raziskovanja bralec, ki literarnemu delu določi vrsto pomenov.

»Recepcijska estetika je nastala iz odpora do pozitivizma in duhovne zgodovine, ki pomen dela razlagata iz avtorjevih namer, kot tudi iz odpora do vseh tistih teorij, ki se ukvarjajo samo s teksti. Poudarila je, da literarno delo ni statična tvorba, ampak neizčrpen pomenski potencial, ki je odvisen od vsakokratnega bralca in zgodovinskega trenutka« (Pezdirc Bartol, 2010, str. 27).

Pezdirc Bartol (2010) strne razvoj recepcijske estetike ter poda Jaussove teze. Recepcijska estetika se je razvila na nemški univerzi v Konstanzu. Leta 1967 je imel Hans Robert Jauss predavanje, v katerem je podal naloge nove literarne zgodovine. Poudaril je problem povezovanja estetike in zgodovinske razsežnosti književnosti. Prav tako je tudi poudaril, da so kritiki, literarni zgodovinarji, pa tudi avtorji najprej in predvsem bralci, zato je interakcija med produkcijo – recepcijo – novo produkcijo osnovni koncept njegove zgodovine književnosti.

Naloge recepcijske estetike je podal v sedmih tezah, ki jih avtorica predstavi:

- Zgodovina književnosti izhaja iz bralčevih doživetij književnega dela in ne iz znanstvenih dejstev interpreta. Književno delo se realizira v dialoškem odnosu med bralcem in delom.
- Analiza bralčevega izkustva mora sprejem in učinkovanje nekega dela opisovati v okviru preverljivega horizonta pričakovanja. Ta se za vsako delo posebej oblikuje glede na predhodno razumevanje književnih zvrsti, oblik in tematike že poznanih del. Novo besedilo v bralcih oživi horizont pričakovanj, ki je nastal na podlagi prejšnjih del, in tako določa estetsko izkustvo in sprejem novega besedila.
- »Rekonstrukcija horizonta pričakovanja omogoča določitev razlike med predhodnim horizontom in delom, ki lahko s svojimi kreativnimi postopki zahteva spremembo prvotnega horizonta pričakovanja. Tisto delo, ki zahteva korigiranje, variiranje in s tem spremembo prvotnega horizonta, ima značaj umetniškega dela, tisto delo pa, ki od prejemnikove zavesti ne zahteva spremembe proti horizontu še neznanega izkustva in zgolj izpolnjuje le njegova pričakovanja, se približuje trivialni literaturi« (Pezdirc Bartol, 2010, str. 31).
- Rekonstrukcija primarnega horizonta pričakovanj nam sporoča, kako je prvotni bralec videl in razumel delo.
- Določitev oblike in pomena nekega književnega dela nam omogoča teorija recepcije. Umetniški značaj dela je lahko opazen takoj, ali pa kasneje, ko nova književna oblika pripomore k odkritju in razumevanju starega dela.
- Literarna zgodovina mora temeljiti na sinhronem in diahronem proučevanju.

- Naloga književne zgodovine se zaključi takrat, ko najde tudi mesto v splošni zgodovini. Družbena stran književnosti se kaže tako, da književno izkustvo preoblikuje bralčevo razumevanje sveta, vstopi v njegov horizont pričakovanj in vpliva na njegovo družbeno obnašanje.

Nemški avtor Hans Robert Jauss (1998) se v delu *Estetsko izkustvo in literarna hermenevtika* poglobi v občo estetiko. Ključni pojem, s katerim se ukvarja, je estetsko izkustvo, ki ga razdeli v tri kategorije, in sicer poiesis (produktivna plat estetskega izkustva), aisthesis (receptivna plat) ter katharsis (komunikativna zmožnost estetskega izkustva).

Drugi pomembni temelj recepcijske estetike je postavil nemški literarni znanstvenik Wolfgang Iser (2001). Branje je opisal kot proces dinamične interakcije med besedilom in bralcem, kjer je avtorju in bralcu skupna igra domišljije. Po njegovem mnenju postane branje užitek takrat, ko besedilo ponuja bralcu možnost aktivne udeležbe in v igro vključi svoje zmožnosti.

Teorija bralčevega odziva temelji na bralcu in njegovi vlogi pri interpretaciji besedila. Teorija se je razvila v Ameriki, se razširila povsod po svetu in pridobila mnoge predstavnike različnih usmeritev: strukturalizem, fenomenologija, psihoanaliza ... Teorija bralčevega odziva temelji na procesu komunikacije, kjer sta branje in pisanje dve oznaki za isto dejavnost. (Pezdirc Bartol, 2010)

Ameriška znanstvenica Susan Suleiman (1980, po Pezdirc Bartol 2010) pravi, da obstaja šest podvrst teorij bralčevega odziva: (1) retorični pristop, ki preučuje etične in ideološke učinke besedila na bralca, (2) semantični in strukturalistični pristop, ki se ukvarja z analizo jezikovnih znakov, ki tvorijo pomen, (3) fenomenološki pristop, (4) subjektivni in psihoanalitični pristop, ki raziskuje vpliv osebnosti in osebne zgodovine na interpretacijo dela, (5) sociološki in zgodovinski pristop, ki raziskuje vpliv pripadnosti določenemu socialnemu razredu v nekem časovnem trenutku na bralčeve navade in okus, (6) hermenevtični pristop.

2.2.2 Teorija Marie Nikolajeve

Maria Nikolajeva se že vrsto let ukvarja z raziskovanjem mladinske književnosti. Poučuje na Univerzi v Cambridge, pred tem pa je vrsto let poučevala na Univerzi v Stockholmu, bila pa je tudi gostujoča predavateljica na številnih univerzah drugje po svetu (ZDA, Finska, Nemčija ...) Napisala je petnajst knjig in več kot dvesto člankov oziroma razprav v povezavi z mladinsko književnostjo.

Blažič (2007) njeno teorijo aplicira na slovensko mladinsko književnost in poda številne primere avtorjev in njihovih del, ki odražajo estetiko: avtorja, književnega besedila, žanra, vsebine, kompozicije, konteksta, karakterja, naracije, jezika, medija in recepcije.

Nikolajeva v knjigi *Aesthetic Approaches to children's literature* (2005) razpravlja o mladinski književnosti kot o obliki umetnosti ali izobraževalnem oziroma didaktičnem sredstvu. Raziskuje vlogo avtorja književnih besedil pri tradicionalnem poučevanju mladinske književnosti. Razpravlja o tem, ali je poznavanje življenja avtorja in obdobja, v katerem je živel, smiselno. Avtorica pravi, da je v nekaterih književnih delih to pomembno, saj nam podatki o času oziroma obdobju, v katerem je avtor živel, podajo marsikatero pomembno informacijo, ki je za razumevanje literarnega dela bistvena, včasih celo ključna (pisateljevo življenje med drugo svetovno vojno in njegove lastne izkušnje). Avtorica poda primere, ko biografija avtorjev v nobenem primeru ni pomembna (poznavanje življenja H. C. Andersena), pa so jo v preteklosti uporabljali mnogi tradicionalni teoretiki.

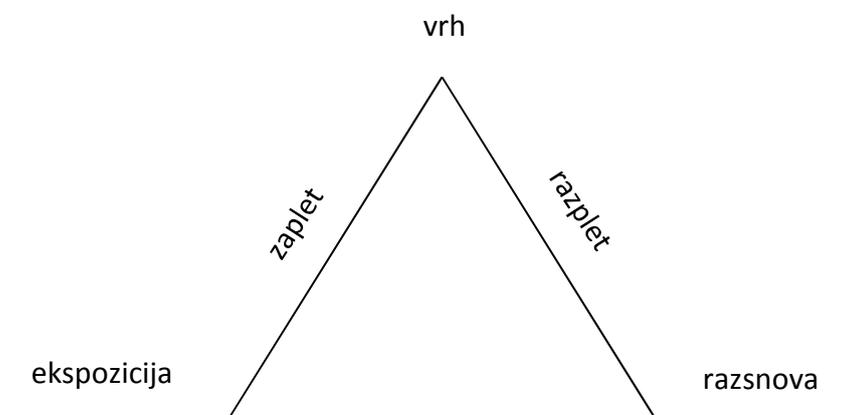
Avtorica govori o estetiki književnega besedila in opisuje hermenevitično metodo (od celote k podrobnosti in od podrobnosti k celoti), ki jo uporabljamo pri branju literarnega besedila. Ko beremo literarno besedilo, začnemo pri splošnem (zgodba, glavne osebe in njihova vloga), in to branje tudi tako zaključimo, če seveda beremo za užitek. Če pa beremo in literarno besedilo proučujemo, nas zanimajo tudi podrobnosti. Razlaga komparativno metodo, ki primerja besedila istega avtorja, besedila istega žanra in besedila, ki so si po vsebini zelo podobna. Spregovori tudi o medbesedilnosti, ki jo Adrijana Špacapan (2008) definira kot dialog literature z literaturo, ki bralcu pomaga vzpostaviti besedilni smisel.

O estetiki žanra pravi, da so to kategorije, v katere uvrščamo literarna besedila po nekaterih značilnostih. Zanimajo nas tisti žanri, ki se pojavljajo v mladinski literaturi. Avtorica omenja pravljico, mit, bajko, fantastično pripoved, živalske zgodbe, humoristične in nonsensne zgodbe ... V mnogih učbenikih za otroke je slikanica obravnavana kot žanr. Avtorica opozarja, da se je treba zavedati, da je koncept žanrov zgolj orodje, abstraktna kategorija, ki jo uporabljamo za obravnavo književnih besedil. Nevarno pa je etiketirati posamezno delo s točno določenim žanrom, saj je navadno eno delo konglomerat različnih žanrov. Literarna znanstvenica Dragica Haramija (2005) je preučevala žanre slovenske mladinske proze in predstavila najvplivnejše avtorje in njihova dela, ki so pomembni vplivali na razvoj slovenske mladinske proze.

Estetika vsebine je obravnavana z vidika teme, motiva in drugih elementov, povezanih z vsebino besedila. V mimetični študiji predstavi motiv kot besedilni element (dogodek, karakter) ali kot objekt, ki se ponavlja v mnogih delih literature (prijateljstvo, ljubezen, potovanje, maščevanje ...). Razlikuje primarni ali vodilni motiv ter sekundarni ali manj pomembni motiv. V mladinski literaturi je pogost motiv iskanja (najdemo ga v ljudskih pravljicah, psiholoških romanih, pustolovskih zgodbah), potovanja, smrti ... Avtorica razpravlja o narativni teoriji, ki nam nudi vrsto orodij, da lahko orišemo zgodbo. Glavna razlika med tekstom in zgodbo je v samem vrstnem redu poteka dogodkov. Pri pripovedovanju zgodbe namreč ni treba slediti kronološkemu vrstnemu redu, temveč ga lahko tudi obrnemo, npr. od zadnjega proti prvemu ali pa jih nizamo naključno. V narativni teoriji se najpogosteje uporabljajo tri orodja: (1) vrstni red opisanih dogodkov v odvisnosti od dejanskega vrstnega reda v zgodbi, (2) čas trajanja teksta v odvisnosti od dejanskega

trajanja zgodbe in (3) frekvenca – kolikokrat se posamezen dogodek opiše v tekstu, v primerjavi s številom ponovitev v zgodbi.

Estetiko zgradbe književnega besedila predstavi na primerih in posebej poudari potek zgodbe, v katerem prevladujejo tipični konflikti (oseba-oseba, oseba-družba, oseba-narava, oseba-osebni konflikt, kombinacija konfliktov). Potek zgodbe, ki ga najdemo v mladinski literaturi, sledi vzorcu: dom – odhod od doma – pustolovščina – vrnitev domov. Avtorica poudarja, da je tipična zgradba literarnega besedila osnovana na uvodu, jedru in zaključku. Potek zgodbe sledi piramidalni zgradbi, ki je precej podobna Fraytagovi piramidi (Slika 2). Mladinsko literarno delo se začne z ekspozičijo, v kateri so predstavljene osebe, kraj dogajanja ... Sledi zaplet, ki v bralca vzbudi radovednost, kaj se bo zgodilo naprej. V vrhuncu zgodbe se zgodi preobrat, ki mu sledi razplet. Literarno delo se konča z zaključkom, ki ga v mladinski književnosti največkrat najdemo v obliki srečnega konca.

Slika 2: Fraytagova piramida ponazarja potek strukture zgodbe

Avtorica govori o času in prostoru kot o teoriji konteksta, ki sta v literaturi ločeni komponenti. Teorija estetike časa in prostora govori o tem, da je zgodba postavljena v neki časovni in prostorski okvir. Avtor lahko zgodbo umesti v čas in prostor na dva pristopa, in sicer na celovit ali necelovit pristop. Celovit pristop je uporabljen v primeru, ko zgodba opisuje neki točno določen zgodovinski trenutek. Zgodba je postavljena v dejanski čas in prostor njenega dogajanja in skozi celotno dogajanje celostno sledi značilnostim opisanega časa in kraja. V necelovitem pristopu je zgodba sicer postavljena v neki čas in kraj dogajanja, vendar skozi pripoved ne niza podrobnosti, ki bi potrjevale avtentičnost. V otroški literaturi služi umeščanje v čas in prostor več namenom. Osnovni namen je bralca orisati, v kakšnem času in okolju se zgodba dogaja. Ta namen lahko služi tudi edukaciji bralca. Po drugi strani lahko umeščanje služi tudi bolj prefinjenim namenom, kot so dodatni oris književnih likov, njihovih čutenj, misli ali drugih karakterizacij.

Avtorica predstavlja analizo estetike karakterja, kjer je glavni nosilec mladinskega književnega besedila književna oseba. Pojavlja se kot oseba, poosebljena žival ali kot predmet. Avtorica se sprašuje o funkciji književne osebe v literarnem besedilu in njenega

značaja. Sprašuje se tudi, ali književne osebe lahko pojmujeemo kot realne osebe ali pa kot besedilni konstrukt. Ugotavlja, da bralci radi doživljamo in raziskujemo ljudi in medčloveške odnose, razkrite skozi fiktivne like. Literarna teorija od Aristotela naprej govori, da književne osebe imitirajo resnične ljudi iz resničnega življenja, po drugi strani pa lahko rečemo, da so književne osebe zgolj besede v semiotskem smislu. Avtorica opozarja, da sta to dva ekstrema, ki ju lahko uporabimo kot pomoč pri analitiki književnih del, dejansko stanje pa je navadno nekje vmes. Karakterji so lahko prikazani kot zgolj enostavni liki z enostavnim značajem, ki ga ni mogoče posebej analizirati. Tak pristop se pogosto uporablja v otroški literaturi, kjer imajo karakterji črno-bele značaje, ki se navadno odražajo kot zloben ali dober. Lahko pa nastopajo kot osebe s kompleksnim značajem, ki ga lahko opazujemo z različnih zornih kotov. Taki liki so bolj podrobno prikazani s psihološkega, socialnega, zgodovinskega in ideološkega vidika.

Narativna teorija zajema način pripovedovanja zgodbe, preiskuje umetnost pripovedovanja in različnih vprašanj, ki izhajajo iz odnosov med pisatelji, pripovedovalci, književnimi osebami in bralci. Osnovne teoretične koncepte narativne teorije je postavil že Aristotel, kasneje pa so jo preučevali strukturalisti. Narativna teorija se je razvila iz semiotične teorije, ki se osredotoča na znake in njihove pomene. Cilj naracije je razviti eksplicitno karakterizacijo modela in zagotavljati v pripovedi tisto, kar oblikuje človekovo narativno kompetenco. (Herman, 2007) Vsaka zgodba ima svojega pripovedovalca. Večina učbenikov za književnost govori o dveh pripovedovalcih, o prvoosebni in tretjeosebni pripovedovalcu. Mlajši otroci imajo raje književna dela napisana v tretji osebi, saj še niso razvili pojma jaz ločeno od njih samih. Tretjeosebni pripovedovalec se pojavlja v štirih različnih tipih: (1) vsevedni pripovedovalec, ki lahko opiše misli ljudi, jim sledi in ve, kaj se dogaja na več mestih hkrati, (2) pripovedovalec z omejitvami, ki ve več kot katerakoli književna oseba oziroma sledi glavnim ali eni osebi v zgodbi, (3) objektivni pripovedovalec, ki ve več kot katerakoli književna oseba, vendar ne more opisati misli književnih oseb, (4) introspektiven pripovedovalec, ki ve le kaj ena določena književna oseba ve, misli, čuti.

Nikolajeva razmišlja o estetiki jezika in opozori na predsodek, da je mladinska književnost napisana v preprostem in skopem jeziku. Ugotavlja, da je struktura jezika v otroški literaturi poenostavljena glede na odraslo literaturo, kar je tudi pričakovano, glede na njihovo razumevanje jezika. Ne glede na to pa se izkaže, da je pretirano poenostavljanje povedi obratno sorazmerno s kakovostjo del. Študije, ki primerjajo bralni indeksi posameznih del, kažejo, da renomirani pisatelji, kot so Astrid Lindgren, uporabljajo bistveno zahtevnejšo strukturo jezika kot povprečna otroška literatura. Trend lingvističnih adaptacij v modernih priredbah klasičnih del gre v smeri pretirane simplifikacije besedila, kar negativno vpliva na edukativno kapaciteto ter izgubo pestrosti detajlov, ki so v besedilu orisani. Zmerna uporaba kompleksnejših struktur, metafor, personifikacij, figurativnega jezika ter posameznih neznanih besed v mladem bralcu spodbuja zanimanje do spoznavanje novega ter željo po večkratnem branju izbranega dela.

Estetika medija oziroma posrednika ima čedalje večjo veljavo. Križanje različnih medijev s književnostjo je pri otroški literaturi še posebej izrazito. Otroške knjige večkrat spremljajo upodobitve na televiziji, gledališču, glasbi, igrah ter igračah. Teorija medija primerja ter preučuje povezave enega dela, upodobljenega v različnih medijih.

V knjigah se pogosto prepletata dva medija – verbalni in vizualni. Besede imajo funkcijo pripovedovanja, slike pa dodatne razlage ter orisovanja dogodkov. Z deležem slik v delih variira tudi njihov pomen, ki lahko v skrajnosti privede tudi do literature, ki ne vsebuje besedila. V slikanicah brez besedila zgodbo popolnoma orišejo slike, bralec pa jo pove s svojimi besedami, ker mu lahko osnovne smernice nudi naslov dela.

Zelo pogosta oblika otroške literature so klasične slikanice, ki vsebujejo besedilo in slike. Interakcija teh dveh medijev je zelo pomembna pri sooblikovanju zgodbe in pomena ter jo lahko razdelimo v pet kategorij: (1) simetrična – risbe ponovijo zgodbo, ki je opisana z besedilom, (2) komplementarna – risbe sooblikujejo zgodbo in kompenzirajo besedilo, (3) krepilna – bodisi risbe signifikantno pripomorejo k sooblikovanju zgodbe bodisi besedilo pomembno razširi samo sliko, oboje pa krepí pomen ter zgodbo, (4) kontrastna – risbe in besedilo pripovedujejo različni zgodbi, ki v sodelovanju ustvarita nov pomen; obe komponenti sta nujni za dekodiranje sporočila in (5) kontradiktorna – kjer tenzije med risbami in besedilom postanejo prevelike, kar naredi zgodbo manj razumljivo ter dvoumno.

Teorija medija razdela postopek preoblikovanja literarnega dela v drug medij (npr. film), kar imenuje transmediacija. Pri tem preoblikovanju pogosto pride do sprememb v sami zgodbi, likih, spolih in karakterjih. Prehod iz književnega medija v film sloni na približevanju dela otroku ter njegovi komercializaciji: v sami zgodbi je bolj poudarjen konflikt ter akcija, človeški liki so pogosto spremenjeni v živalske, zaradi gledljivosti so dodani novi liki, zgodba se vedno zaključi s srečnim koncem. Pomemben je tudi povratni vpliv, saj film pogosto pusti večji pečat v družbi kot literarno delo in tako prihaja do transmediacije diznificiranih filmov nazaj v slikanice. Tu je pogosto viden vpliv opustošenja besedila ter dela nasploh.

Avtorica se ukvarja tudi z raziskovanjem preoblikovanja dela pri prevodih v druge jezike in navede dva pristopa, kjer lahko prevod tesno sledi originalu ali pa se od njega poljubno oddalji z namenom, da delo bolj približa ciljni publiki.

Teorija bralčevega odziva temelji na tem, da je bralec soustvarjalec literarnega besedila, ki svoje izkušnje iz realnega življenja, izkušnje iz že prebranih literarnih besedil prenaša v svoj svet predstav, ki so pomembni za lastno interpretacijo besedila. Obstajajo tri vrste zapolnjevanja praznih mest v besedilu: (1) vrzeli, ki temeljijo na lastnih izkušnjah iz življenja, npr. pisatelji nam nikoli ne povedo, da ima književna oseba dvoje rok in dvoje nog, vendar nam opiše samo njegove posebnosti, kot sta značilni kitki Pike Nogavičke, (2) vrzeli, kjer avtor bralcu pusti, da jih zapolni s svojim poznavanjem tematike, ki jo opisuje, npr. pri pesmi Lepa Vida gre za poznavanje tematike dojitstva v inozemstvu, (3) domišljjske vrzeli, kjer avtor spodbudi bralca k uporabi lastne kreativnosti. Eden izmed

kriterijev kakovosti mladinske literature se naslanja na število domišljjskih vrzeli v besedilu. (Nikolajeva, 2005)

Teorijo Marije Nikolajeve v empiričnem delu apliciramo na našo literarno analizo, ki se nanaša na najbolj reprezentativna književna dela, zastopana v LGL.

3 Didaktika mladinske književnosti

Z didaktiko mladinske književnosti se ukvarja vsak učitelj, ki je vpet v vzgojno-izobraževalni proces, saj se vsakodnevno ukvarja z načinom posredovanja književnega znanja in z doseganjem vzgojno-izobraževalnih ciljev. Didaktiko mladinske književnosti več avtorjev različno opredeljuje.

Boža Krakar-Vogel (2013) pravi, da je didaktika mladinske književnosti opredeljena kot veda o pouku književnosti, o njegovih dejavnikih, ciljnih, metodah in o organizacijskih vprašanjih. Didaktiko književnosti preučujemo na teoretično-raziskovalni in aplikativni ravni.

Literarna znanstvenica Metka Kordigel Aberšek (2008) meni, da didaktika mladinske književnosti spada med specialne didaktike. Pri tem se pojavlja vprašanje, ali je didaktika mladinske književnosti področje didaktike književnosti, ali pa je didaktika mladinske književnosti neodvisna specialna didaktika. Na videz sta si didaktika književnosti in didaktika mladinske književnosti zelo podobni, saj se obe ukvarjata z vprašanjem, kako pri učiteljih razvijati možnost opazovanja, razumevanja in vrednotenja književnosti. Natančnejše opazovanje pa vendarle pokaže, da sta si področji tudi precej raznoliki, in sicer tako s stališča naslovnika, predmeta, ciljev, pa tudi metod dela.

Čeprav so razlike in podobnosti med didaktiko književnosti in didaktiko mladinske književnosti velike, lahko rečemo, da je didaktika mladinske književnosti podtip didaktike književnosti, ki je definirana: (1) »s posebnim tipom literarnega besedila, za katerega veljajo zakonitosti književnosti, a tvori v njenem okviru poseben podtip, ki ga opisujeta posebna literarna teorija oz. teorija mladinske književnosti, (2) z bralcem, za katerega je značilno, da še ni zaključil svojega osebnostnega razvoja, (3) s posebno recepcijsko situacijo, za katero veljajo drugačne zakonitosti, kot veljajo za recepcijsko situacijo, ko bere literaturo bralec, ki je že usvojil bralno tehniko do te mere, da zanjo ne troši več t. i. bralne energije« (Kordigel Aberšek, 2008, str. 19).

V sodobni slovenski didaktiki književnosti zaznavamo v okviru komunikacijskih pristopov dve usmeritvi, in sicer (1) literarnorecepcijsko, ki temelji na teoriji bralčeve recepcije oz. odziva, (2) literarnosistemsko, ki temelji na pojmovanju literature kot celostnega avtonomnega sistema, ki deluje v procesu mreže dejavnikov bralca, besedila, avtorja in drugih okoliščin.

Znotraj literarnorecepcijske usmeritve je stik z leposlovjem osredotočen na komunikacijo med bralcem in besedilom oz. na bralčev odziv na besedilo, ki naj bi bil za bralca prijetna, pozitivna izkušnja, potrjena tudi z drugim in nadaljnjimi branji. Poglavitne dejavnosti pri pouku so usmerjene tako, da povečajo občutljivost bralca za domišljjsko, čustveno in čutno dožemanje. Podatki o avtorju, dobi in drugih sestavinah literarnega »sistema« niso pomembni, saj bolj sodijo k splošni izobrazbi kot k estetski senzibilizaciji. Opisane

lastnosti veljajo predvsem za pouk književnosti v osnovni šoli in v programih poklicnih šol. (Krakar-Vogel, 2004)

Poglavitne značilnosti recepcijske didaktike književnosti po Krakar-Vogel in Blažić (2013) so:

- Osredotočenost na komunikacijo med učencem bralcem in besedilom oz. na bralčev odziv na besedilo, ki naj bi bil v prvi vrsti prijetna, pozitivna izkušnja.
- Senzibilizacija otroka za čutno, čustveno in domišljjsko sprejemanje besedil in izražanje svojih doživetij ob prvem in nadaljnjih branjih besedil.
- Poglobljanje vsestranske sporazumevalne zmožnosti, torej zmožnosti tvorjenja in sprejemanja besedil ob poslušanju, govorjenju, branju in pisanju.
- Za boljše zaznavanje literarnoestetskih prvin v branih besedilih bralec potrebuje nekaj literarnega znanja, vendar v smislu širjenja obzorja pričakovanj.
- Uspešnost pouka je odvisna od upoštevanja bralčevih pričakovanj, ki naj se jim prilagaja izbira besedil ter metode pouka.
- Cilji takega pouka se uresničijo v motiviranem bralcu, ki zaradi pozitivnih bralnih izkušenj rad posega po literaturi tudi v prostem času.
- Recepcijsko zasnovan književni pouk prek branja in pogovorov o prebranem uresničuje tudi širše vzgojne cilje: vpliva na oblikovanje učenčevih stališč, vrednot, prepričanj ...

Literarnosistemska usmeritev sodi v okvir komunikacijskega pouka, vendar stika med besedilom in bralcem ne razume kot izoliran oz. samozadosten komunikacijski proces, ampak kot stik, ki bralcu pomeni čustveno, domišljjsko in intelektualno raziskovanje literarnega problema. Tak stik poteka znotraj mreže odnosov, ki jo poleg bralčevih duševnih procesov oblikujejo avtor, njegova samopodoba in njegova doba, sprejetost skozi čas. Vse to vpliva na razumevanje literature, na njeno branje in sprejemanje. Ta usmeritev je pri nas in drugje po svetu značilna za pouk književnosti v gimnazijah in delno v strokovnih srednjih šolah. (Krakar-Vogel, 2004)

Marijan Dović (2004) za pouk književnosti in didaktiko književnosti pravi, da je za razumevanje literature in njeno vrednotenje treba spoznavati dejavnike in druge vplivne vloge, ki tvorijo kontekst. To pomeni tudi spoznavanje avtorjev, založništva, medijev, prevajalcev oz. literarno vedo in kritiko.

Poglavitne značilnosti systemske didaktike književnosti po Krakar-Vogel in Blažić (2013) so:

- Temeljni cilj systemske didaktike književnosti je komunikacija učenca z literaturo, ki jo razume kot spoznavanje in vrednotenje literarnega sistema oz. besedil in kontekstnih dejavnikov.
- Branje je osrednja dejavnost, vendar se pozitivna bralna izkušnja nadgrajuje z zahtevnejšim razmišljujočim opazovanjem in abstraktno konceptualizacijo.
- Sistem spoznavanja književnosti poleg sporazumevalne zmožnosti razvija še druge zmožnosti, npr. kulturno.
- Besedila, ki se obravnavajo pri sistemskem pouku, so tista, ki so za določen sistem in njegov razvoj reprezentativna, ključna, kanonizirana, poleg teh pa še tista, ki se vanj vključujejo zaradi trajne široke popularnosti in sprejemljivosti za bralce.
- Spoznavanje sestavin literarnega sistema je možno tudi z branjem odlomkov književnih besedil, vendar za spoznavanje in primerjanje različnih motivno-tematskih in oblikovnih sestavin reprezentativnih besedil.
- Uspešnost pouka je odvisna od kakovosti pedagoške interakcije, ki poleg bralne motivacije spodbuja spoznavanje vseh dejavnikov, potrebnih za razumevanje in vrednotenje literarnega sistema.
- Pri literarnosistemskem pouku književnosti se oblikuje bralec, ki bere in interpretira literaturo na poznavanju, razumevanju in vrednotenju dejavnikov literarnega sistema.
- Sistemski pouk književnosti prispeva tudi k oblikovanju celostnega vrednostnega sistema, estetskih, etičnih in spoznavnih vrednot učencev. Tu je tudi mnogo priložnosti za bralčevo oblikovanje meril in argumentov.

Krakar-Vogel in Blažić (2013) predstavita shemo dejavnikov systemske didaktike mladinske književnosti ter postavita bistvena načela. Mladinsko književnost opredelita kot literarni sistem, sestavljen iz dejavnikov, ki tvorijo komunikacijsko shemo. Ta prikazuje mrežo odnosov znotraj posameznih funkcij, na začetku katere je proizvajalec ali avtor, vmes pa so ustanove, ki so pomembne za literarno življenje (šola, knjižnica, nagrade ...), trg, repertoar, literarni produkt, na koncu pa je bralec, ki je subjekt systemske književne didaktike.

Poglavitna načela systemske didaktike mladinske književnosti:

- Mladinska književnost je avtonomen, dinamičen, deloma periferen literarni sistem, v katerem na specifičen način delujejo navedeni dejavniki.
- Pri izbiri književnih del se mora systemska didaktika mladinske književnosti zavedati ambicij trga, ki ponuja tudi manj kakovostna besedila in zato je treba biti pozoren na kritične ocene repertoarja in izobraževati učitelje, da bodo kritični bralci.
- Pri mladih bralcih je v prvem in drugem triletju v ospredju recepcija posameznih besedil, vendar se tudi tu že obravnavajo elementi sistema – oprema, ilustracije, medijski nosilec ...
- V pouk je treba vključevati medijske prenove med knjižno in neknjižno produkcijo (ekranizacije, igrice na podlagi literarnih besedil) ter primerjati raznovrstno produkcijo.

Čeprav slovensko didaktiko književnosti zaznavamo v okviru dveh usmeritev, velja poudariti, da je za obe usmeritvi značilen komunikacijski pristop, ki je tradicionalni model poučevanja premaknil na višjo raven ter ga posodobil in opremil z novimi načeli, cilji in metodami dela.

3.1 Cilji didaktike mladinske književnosti

Vsak učni predmet mora imeti jasno opredeljene cilje, da lahko sledi načelom posameznih didaktik. Književni pouk ni pri tem nobena izjema, saj so jasno postavljeni cilji ključ do uspeha. Didaktika mladinske književnosti opredeljuje tri vrste ciljev, (1) izobraževalne, (2) funkcionalne in (3) vzgojne cilje, vendar se ti cilji med seboj tudi prepletajo in dopolnjujejo.

Kordigel Aberšek (2008) poudarja, da pridobivanje literarnega znanja (izobraževalni cilji) do neke mere prispeva k večanju recepcijske zmožnosti (funkcionalni cilj), kar povečuje možnost, da bodo učenci tudi po tem, ko ne bodo več pod prisilo šolskega sistema, še posegali po literaturi in bo branje postalo ena izmed njihovih potreb.

3.1.1 Izobraževalni cilji (pridobivanje književnega znanja)

Didaktika mladinske književnosti v okviru izobraževalnih ciljev po Kordigel Aberšek (2008) opredeljuje tri skupine znanj:

- Prepoznavanje komunikacijske situacije pri recepciji književnosti

Otroci razlikujejo vlogo poslušalca v pragmatični govorni situaciji in vlogo poslušalca v literarnoestetski govorni situaciji. V pragmatični govorni situaciji sporočevalec/govorec skuša naslovniku/poslušalcu povedati nekaj o realnem svetu ali pa poskuša naslovnika/poslušalca prepričati o nečem oz. vplivati na njegovo ravnanje in delovanje. V literarnoestetski govorni situaciji sporočilni namen po navadi nima pragmatičnega učinka in gre izključno za rabo jezika, zato pripovedovanje pravljic in recitiranje pesmi služi posredovanju (estetskega) užitka. Otrok mora najprej spoznati oba tipa govornih situacij, spoznati njune tipične znake/signale, da bo lahko prepoznal, ali ga želijo o čem obvestiti, mu kaj ukazati, ali pa mu nekaj pripovedujejo zato, da bo začutil ugodje in od njega ne pričakujejo nikakršnega odziva. Takšno prepoznavanje govorne situacije pri branju in poslušanju književnosti mora biti eden izmed izobraževalnih ciljev didaktike mladinske književnosti.

- Literarnozgodovinsko znanje (spoznavanje kanona mladinske književnosti)

Učenci naj bi spoznali nekatera temeljna dela slovenske in svetovne književnosti, ob katerih so odraščale generacije njihovih staršev in ob katerih so odraščali/odraščajo vrstniki po svetu. To pa zato, ker lahko samo na ta način otroci sestavljajo ob poslušanju/branju še neznanih književnih del tudi tiste pomene, ki izvirajo iz medbesedilnosti in zato, ker je zgodnja literarnoestetska izkušnja bogat spomin na otroštvo in zgodnje srečevanje s književnostjo nenadomestljivi delež literarnoestetskega razvoja.

- Literarnoteoretično znanje

Literarnoteoretično znanje je tisto, pri katerem učenci spoznavajo formalne značilnosti nekaterih književnih vrst. To pomeni, da bodo ob recepciji različnih književnih vrst nastajale ustrezne literarnoteoretične miselne sheme. Poznavanje značilnosti literarnoteoretičnih shem bo otroku omogočilo, da si bo po nekaj prvih slišanih povedih priklical ustrezno miselno shemo in svoje pretekle recepcijske izkušnje s književno vrsto ob recepciji novega besedila zgradil globlji pomen in poglobil literarnoestetsko doživetje.

Vse tri skupine znanj otroku omogočajo uresničevanje izobraževalnih ciljev, ki so zapisani tudi v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011). Učitelj mora književno znanje prilagoditi zrelosti in dojemljivosti otrok, da bo pot do uresničevanja književnih ciljev lažja in uspešnejša.

3.1.2 Funkcionalni cilji (pridobivanje bralne zmožnosti)

S funkcionalnimi cilji si učenci razvijajo in izpopolnjujejo recepcijsko zmožnost. Pouk književnosti mora biti naravnan tako, da bodo otroci imeli čim več možnosti za pridobivanje bralne zmožnosti.

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da pridobivanje literarnega znanja do neke mere prispeva k večanju recepcijske zmožnosti. Poglavitni cilj recepcijske didaktike književnosti je, da učence usposobimo za ustvarjalno komunikacijo z literarnim besedilom, ki ga lahko dosežemo le, če povečujemo njegovo recepcijsko zmožnost. To dosežemo z metodo čim pogostejšega izvajanja same aktivnosti. To pomeni, da je treba dati otrokom v okviru literarnorecepcijskega komunikacijskega modela mladinske didaktike književnosti dovolj možnosti za dialog z besedilom. Recepcijska zmožnost je torej procesni cilj recepcijske didaktike mladinske književnosti in tu se sprašujemo, kateri so potemtakem procesni literarnorecepcijski cilji.

Avtorica navaja naslednje cilje:

- zmožnost oblikovanja domišljjskočutne predstave,
- zmožnost odkrivanja »vrat za identifikacijo«,
- zmožnost zaznavanja pripovedne strukture,
- zmožnost zaznavanja značaja književnih oseb,
- zmožnost zaznavanja in razumevanja perspektiv,
- zmožnost razumevanja in doživljanja besedilne stvarnosti,
- zmožnost zaznavanja razpoloženja,
- zmožnost zaznavanja in razumevanja avtorja,
- zmožnost preklopa iz objektivne v subjektivno shemo,
- zmožnost povezovanja motivov v temo,
- prepoznavanja literarne forme.

Podobne funkcionalne cilje opredeljuje tudi *Učni načrt za slovenščino* (2011), ki je s kurikularno prenovo podal pomembna izhodišča za sodoben komunikacijsko-recepcijski pouk književnosti.

3.1.3 Vzgojni cilji (pridobivanje pozitivnega razmerja do branja literarnih besedil)

Vzgojni cilji so tisti, ki jih je mogoče doseči v daljšem času. Najvišji cilj je, da bo človek rad bral, da bo cenil literaturo in da mu bo branje estetski in vsestranski užitek. Pot do pozitivnega razmerja do branja literarnih besedil ni enostavna, saj je treba usvojiti tehniko branja, ki pa je za otroke naporen in dolgotrajen proces. Otroci s premalo spodbude in razumevanja s strani staršev in učiteljev lahko v fazi urjenja tehnike branja izgubijo vso voljo in interes, branje pa jim postane prisila in nujno zlo. Učitelji in starši morajo biti v tej

fazi zelo potrpežljivi, otroke morajo spodbujati in jim stati ob strani tudi z lastnim vzgledom.

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da se lahko vzgojnim ciljem didaktike mladinske književnosti približamo:

- Z dolgoročno motivacijo za branje literature, pri čemer je potrebno na vseh stopnjah šolanja govoriti o literaturi kot o nečem, kar je vredno zanimanja.
- Z vidika vzgojnih ciljev didaktike mladinske književnosti je nujno treba priznavati tudi potrebo po branju trivialne literature, saj gre za legitimno bralno potrebo, ki je izraz enega izmed človekovih razpoloženj.
- K trajni naklonjenosti knjigam in literaturi vodijo realizirani cilji na ravni procesnih ciljev, da človek rad počne le tisto, kar dobro obvlada.

Tudi druge vzgojne cilje po mnenju avtorice (moralno-etični razvoj, spoznavanje samega sebe, spoštovanje kulturne tradicije svojega naroda, civilizacijski dosežki človeštva ...) lahko dosežemo le ob spontanem srečevanju s književnostjo.

3.2 Razvoj otrokove sporazumevalne zmožnosti

Otrokova recepcijska zmožnost za sprejemanje, doživljanje in sprejemanje literarnega besedila se razvija postopno. Razlike v literarnoreceptijskem razvoju so opazne tudi zaradi otrokovega socialnega okolja, v katerem otrok dobiva literarne spodbude ali pa je do njih ignorantski.

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da otrokov recepcijski razvoj sovпада z njegovim kognitivnim, emocionalnim, moralnim, socialnim in jezikovnim razvojem in je v večini primerov pogojen z osebostnim razvojem.

Otrokov recepcijski razvoj prikaže s psihološko lestvico faz in ga deli na: (1) senzomotorno obdobje, ki traja do konca prvega leta, (2) obdobje otrokove praktične inteligence, ki traja do 2./3. leta, (3) obdobje intuitivne inteligence, ki traja do 7./8. leta, (4) obdobje konkretnih, logičnih intelektualnih operacij, ki trajajo do 12. leta in (5) obdobje abstraktne inteligence, ki se začne po otrokovem 12. letu.

3.2.1 Senzomotorno obdobje in obdobje otrokove praktične inteligence

Senzomotorno obdobje in obdobje praktične inteligence sta v recepcijskem razvoju opisana skupaj, saj je zanj značilno izključno zaznavanje zvočne komponente literarnega besedila. Tako dojenček kot otrok zaznavata zvočno podobo besede, ritem in melodijo, čeprav ne razumeta (ali še ne razumeta čisto), kaj pomenijo besede, ki ustvarjajo prijetne zvoke. Po

Piagetu v obdobju usvajanja jezika obstajajo štirje tipi diferencialnih znakov, s pomočjo katerih razmišlja o svetu in komunicira z okolico, in sicer: posnemanje, ponavljanje; simbolna igra; otroška risba; notranje slike; jezik. Ti znaki niso pomembni le za razmišljanje o realnem svetu, ampak bodo ostali pomembno orodje za razmišljanje o literarnih delih, s katerimi se bo otrok srečal.

Otrok se začne učiti recepcijske vloge ob srečevanju z ritmično poudarjeno pomirjujočo in razigrano gibalno poezijo. Počasi bo že razločil govor staršev, s katerim stopajo z njim v socialno komunikacijo, od govora, ki služi le temu, da mu bo ob njem prijetno in lepo. Ko bo že prepoznal recepcijsko situacijo, se bo počasi začel učiti njene značilnosti, tj. tipična barva glasu in posebne vrste stavčna intonacija. (Kordigel Aberšek, 2008)

3.2.2 Obdobje intuitivne inteligence

Obdobje intuitivne inteligence Kordigel Aberšek (2008) z vidika otrokove recepcijske zmožnosti deli na dve fazi: obdobje egocentrične recepcije in naivno pravljlično obdobje.

3.2.2.1 Obdobje egocentrične recepcije

Za to obdobje je značilno, da otrok zaznava besedilne signale po kriteriju njihove enakosti ali velike podobnosti z realnim okoljem. Otrok že začenja dojemati vsebinski del književnosti. Srečuje se z »realnim« literarnim svetom in »nerealnim« domišljijским literarnim svetom. Otrok v fazi egocentrične recepcije močno doživlja literarna besedila, v katerih srečuje in prepozna samega sebe, kjer ima možnost za identifikacijo, kjer lahko literarna besedila nadomestijo simbolno igro ali ponujajo možnost posrednega razmišljanja o svetu in njegovih pravilih. Otrok se v tem obdobju nauči mladinsko književno delo opazovati skozi identifikacijo in projekcijo.

V procesu identifikacije otrok ponotranja zahteve in vedenjske vzorce, norme in vrednote svoje okolice. Do identifikacije s književno osebo pa lahko pride takrat, ko izzovemo nekatere reakcije s pomočjo določene konfiguracije dražljajev, sočasno pa je potrebna še notranja pripravljenost bralca, da išče priložnosti, ki bodo sprožile reakcijo v njegovi notranjosti. V fazi egocentrične recepcije še ne moremo govoriti o identifikaciji kot o mehanizmu za poglobljanje literarnoestetskega doživetja, ampak govorimo o tem, kaj bo identifikacija s književno osebo otroku povedala o njem samem.

V procesu projekcije »človekov jaz projicira impulze, potisnjene v podzavest, na neko drugo osebo, da bi se potem lahko proti njim boril, jih skušal odstraniti ali jih vsaj glasno obsodil. Psihologi identifikacijo uvrščajo v skupino obrambnih mehanizmov« (Kordigel Aberšek, 2008, str. 51). Otroci v tem obdobju radi berejo zgodbe z »negativnimi« literarnimi osebami, saj v njih sprožajo občutke iz vsakdanjega življenja. Ko književne osebe počnejo nekaj, kar otrok v realnem življenju ne bi smel, opravljajo funkcijo

»ventila«, ki ga otrok potrebuje, da odreagira na agresije, ki se kopičijo v njem zaradi prevelikih zahtev odraslih. »Negativne osebe« so hkrati priložnost za projekcijo bralčevih občutkov in želja, da bi jih lahko potem na drugi osebi obsodil. Svoje želje, ki so s strani staršev prepovedane, prenesejo na književno osebo, jo opazujejo in presojujejo kot tuje, na koncu pa so jih pripravljene skupaj z odraslimi ostro obsoditi.

3.2.2.2 Naivno pravljичno obdobje

Naivno pravljичno obdobje je poimenovano zato, ker otroci verjamejo, da je pravljичno dogajanje del njihovega realnega sveta. Začne se takrat, ko je otrok sposoben za recepcijo pravljice in traja do takrat, ko otrok loči mejo med pravljичno realnostjo in realnim svetom in ve, kje je ta meja. Potem nastopi pravljичno kritično obdobje, ko otrok odpotuje v pravljичne svetove, vendar zato, da si izpolni skrite želje, da pobegne iz ujetosti pravil in ob tem resnično uživa.

Recepcijska zmožnost v naivno pravljичnem obdobju je strukturirana, kjer lahko opazujemo začetek razvoja nekaterih strukturnih elementov. Tako že zaznava in razume književno osebo, ki mu po zunanjem videzu ni nič podobna, npr. živali, pravljična bitja, a sledi personifikaciji. Otrok se je v tem obdobju sposoben identificirati s književno osebo, če je glavna književna oseba otrok, ali pa se identificira z odraslim, če se ta obnaša otročje in naivno, čustvuje in razmišlja nezrelo. Otrok ima v tem obdobju tudi zmožnost ustvarjanja domišljjskočutnih predstav književne osebe, vendar je to odvisno od njegove domišljjske sposobnosti in od tega, »kakšne podatke uporablja, torej kakšni so koščki spominskih sličic iz realnega življenja, katere slikanice je videl, katere pravljice, zgodbe, pesmice so mu brali in so potemtakem domišljjskočutne predstave, ki si jih je ob poslušanju ustvaril, že spravljen v njegovem spominu« (Kordigel Aberšek, 2008, str. 58). Otrok je sposoben zaznavati motive za ravnanje književnih oseb, če jih sprožajo močno izražena čustva ali pa tiste, ki izhajajo iz radovednosti in želje po zanimivem doživetju. V tem obdobju je otrok sposoben slediti kronološkemu toku dogajanja, zaznava in razumeva pa lahko le dogodek, o katerem trenutno teče beseda (prav tam).

3.2.3 Obdobje konkretnih, logičnih intelektualnih operacij

To obdobje se začne po sedmem letu, saj se takrat otrokov način razmišljanja zelo spremeni. V tej fazi je otrok sposoben premisliti, preden stori ali se odloči za kakšno dejanje. S sedmimi leti postane otrok socialno bitje, saj je sposoben živeti v skupnosti, z njo komunicira in sooblikuje vzorce življenja. Zaveda se, da lahko obstoječa moralna pravila spremeni v demokratičnem dogovoru, vendar se jih mora potem res držati. Na začetku tega obdobja se literarni interes še vedno usmerja k čudežem, vendar pa preseže klasično pravljico, saj si želi doživeti še kaj novega in razburljivega. Kasneje se razvije literarni interes za fantastične pripovedi, še kasneje pa mu je všeč pustolovska proza, v kateri običajno skupine otrok doživljajo razburljive dogodivščine (prav tam).

3.2.3.1 Zmožnost zaznavanja in razumevanja književnih oseb

Otroci v tem obdobju razvijejo možnost oblikovanja svojih domišljjskih podob književnih oseb, pri tem podatke iz besedila dopolnijo s podobami iz vsakdanjega življenja in z domišljjskimi predstavami, ki jih zasledijo v literarnih delih ali pa v risankah, filmih in drugih medijih. Na začetku obdobja so domišljjskočutne podobe še zelo svobodne, sčasoma pa otroci že zaznavajo neposreden avtorjev opis in relevantne posredne besedilne signale, ki jih po potrebi nadgradijo s svojimi izkušnjami in domišljijo. Med sedmim in dvanajstim letom otroci napredujejo v spretnosti zaznavanja in razumevanja besedilnih signalov, ki pripomorejo k sestavi slike književnih oseb (prav tam).

3.2.3.2 Zmožnost odkrivanja vrat za identifikacijo

Zmožnost odkrivanja vrat za identifikacijo se razvija v smeri od konkretnega k abstraktnemu. Identifikacijo lahko sproži že književna oseba, ki je bralcu podobna v eni konkretni lastnosti, ali pa taka, katere življenjske okoliščine so podobne tistim v bralčevi resničnosti. Proti koncu obdobja so bralcu zanimiva polja enakosti, ki zadevajo želje, probleme, načine reševanja problemov književnih oseb, lahko pa se identificira s književno osebo, ki ima podobna čustva kot on sam (prav tam).

3.2.3.3 Zmožnost zaznavanja in razumevanja motivov za ravnanje književnih oseb

Otroci pri zaznavanju motivov za ravnanje književnih oseb izhajajo iz lastnih izkušenj. S širjenjem izkušenj se širi tudi število motivov za ravnanje književnih oseb, ki jih je zmožen zaznati in razumeti. Otroci so zmožni zaznati dve vrsti motivov, in sicer motive za ravnanje dobrih in slabih književnih oseb. Otrok razume, da lahko dobra oseba včasih naredi tudi kaj slabega, vendar nikoli tega ne naredi namerno. Po otrokovem mnenju slaba oseba zasluži najkrutejšo kazen, saj so njena ravnanja slaba. Razloge za ravnanje književne osebe lahko izpelje tudi iz književnega dogajanja. Če ravnanja književne osebe ni mogoče razložiti s književnim dogajanjem, lahko predvidi del zgodbe, ki ga je po njegovem mnenju avtor pozabil zapisati. Po 10. in 11. letu so se otroci pri iskanju motivov za ravnanje književnih oseb zmožni osredotočiti na namere, misli in čustva književnih oseb. Zaznavajo torej psihološke motive za ravnanje književnih oseb in jih poskušajo razumeti na podlagi dogajanja, dialoga, ravnanja književne osebe in na podlagi avtorjevih komentarjev (prav tam).

3.2.3.4 Zmožnost privzemanja književnih perspektiv

Repcijska zmožnost zaznavanja perspektiv v mladinskem literarnem besedilu je zelo povezana z otrokovo zmožnostjo razmišljanja o razmišljanju drugih. Otrok mora najprej razmišljati na ravnini književnih oseb. Pri tem nastaja njegova predstava o tem, kaj književne osebe razmišljajo o drugih književnih osebah (ali jih imajo rade, ali jih prezirajo,

ljubijo, spoštujejo). Bralec lahko o vsem tem razmišlja le, če zazna dovolj besedilnih signalov. To so avtorjevi posredni in neposredni podatki o tem, kaj književne osebe čutijo, kaj književne osebe vedo ter kaj določena književna oseba hoče. Druga ravnina perspektiv, ki jo lahko zazna bralec, tvori avtor z upovedovanjem literarnega sveta s svojo pripovedno perspektivo. Tretja ravnina je ravnina bralčevega horizonta pričakovanja, ki je bistvena za izpolnjevanje recepcijske vloge na prvi in drugi ravnini. Tu ima bralec na voljo le besedilne signale, ki jih mora dopolniti v skladu s svojo zunajbesedilno izkušnjo in s svojim predrazumevanjem sveta. V tem obdobju bralec privzame zorni kot ene same književne osebe in jo skozi njeno perspektivo opazuje, doživlja in vrednoti literarni svet, književno dogajanje in vlogo drugih književnih oseb v njem. Ko otrok izbere identifikacijsko figuro in njeno perspektivo, ta običajno ostaja njegova perspektiva do konca recepcijske situacije. Otrok perspektive še ni sposoben zamenjati za katero od drugih. Recepcijska zmožnost zaznavanja perspektiv se kasneje razvija v smeri zmožnosti samostojnega zaznavanja. Zaznavajo lahko več književnih oseb, vendar jih med seboj ne kombinirajo. Kombinirajo jih lahko šele po 12. letu in takrat razumejo soodvisnost, generalno pripovedovalčevo in avtorjevo perspektivo (prav tam).

3.2.3.5 Zmožnost zaznavanja in razumevanja dogajalnega prostora

Bralec lahko zaznava dogajalni prostor, če pozna časovno pogojene omejitve in jih upošteva. Sodobna mladinska proza ima malo ali pa sploh nima obširnih orisov in opisov. Podatke o dogajalnem prostoru avtorji podajajo bežno, zato pa takšna pripovedna tehnika od bralca zahteva več recepcijske spretnosti pri zaznavanju besedilnih signalov in več spretnosti pri samostojnem sestavljanju teh besedilnih signalov v smiselno sliko. Bralec mora domišljijsko čutno podobo dogajalnega prostora povezati s prostori iz resničnega življenja ter iz umetnostnih del, ki jih je prebral. Bralec v obdobju konkretnih, logičnih operacij loči realni in domišljijski svet in tudi pravljичni dogajalni prostor in dogajalni prostor v realistični pripovedi. Pri oblikovanju svoje domišljijskočutne predstave dogajalnega prostora daje bralec prednost avtorjevi domišljiji in jo dopolnjuje le tam, kjer mu literarno besedilo dopušča prazen prostor. Bralec je sposoben slediti dogajanju na več dogajalnih prostorih hkrati. »Domišljijskočutno predstavo dogajalnega prostora si lahko, medtem ko teče dogajanje v drugem dogajalnem prostoru, shrani v spomin in si jo v nespremenjeni podobi priključuje v zavest, ko se literarno dogajanje preseli vanj« (Kordigel Aberšek, 2008, str. 67).

3.2.3.6 Zmožnost zaznavanja in razumevanja književnega časa

Bralec se bo na začetku obdobja konkretnih, logičnih operacij ob zaznavi ustreznih besedilnih signalov odločil sestaviti besedilne signale v takšen besedilni vzorec, ki bo deloval po objektivni in realistični miselni shemi in se bo od vsakdanjega zunajbesedilnega okolja razlikoval v toliko elementih, kolikor jih bo upovedilo književno besedilo. Sčasoma se bo njegovo poznavanje zgodovine razširilo tudi z gledanjem filmov in risank o tem, kako

so ljudje živeli v preteklosti in bo s tem ob prvem besedilnem signalu povezal književni čas in ga uporabil kot zgodovinsko ozadje, v katerem teče književno dogajanje literarnega besedila (prav tam).

3.2.3.7 Zmožnost zaznavanja in razumevanja književnega dogajanja

V obdobju konkretnih, logičnih intelektualnih operacij otroci že razumejo tudi tako književno dogajanje, v katerem se prepletata kronološki in retrospektivni tok dogodkov. To spretnost si hitro izpilijo, saj je večina pustolovske proze, mladinskih kriminalk in mladinskih detektivk, napisanih po takšni zgradbi. Otroci so sposobni slediti književnemu dogajanju na več dogajalnih prostorih. Tu je ključen recepcijski refleks, v okviru katerega bralci, v primeru da iz literarnega besedila ne razberejo, kaj se dogaja oz. ne razberejo vseh potrebnih podatkov, prazne prostore dopolnijo s svojim izmišljenim dogajanjem. Z zmožnostjo razumevanja književnega dogajanja sta povezana tudi zmožnost zaznavanja in razumevanja književne motivacije. Na začetku otrok le spremlja literarno dogajanje kot sosledje dogodkov, ki se dogajajo književnim osebam, do konca obdobja konkretnih intelektualnih operacij pa že razvije zmožnost zaznavanja in razumevanja vzročno-posledičnega zaporedja književnih motivov (prav tam).

3.2.3.8 Zmožnost zaznavanja in razumevanja meje med resničnostjo in domišljijo

Zaznavanje med domišljjskim in realnim se ne zgodi nenadoma, ampak gre tu za proces, ki je pri različnih ljudeh različno dolg, ima različne razvojne faze, okolje lahko nanj deluje pospeševalno ali zaviralno in ljudje ga v končni fazi dosegajo na različnih stopnjah. Zmožnost razlikovanja resničnosti in domišljije je povezano z otrokovim kognitivnim in socialnim razvojem. V sodobnem času, ki je prežet z različnimi mediji, otroci za prepoznavanje domišljjskega časa potrebujejo več časa, kot so ga potrebovali nekoč. Nekje do konca obdobja konkretnih, logičnih intelektualnih operacij pa naj bi otroci razvili zmožnost razlikovanja domišljjskega in resničnega sveta. Kriterije za odločanje o tem, kaj je resnično in kaj domišljjsko, je opisal Buckingham (1993, po Kordigel Aberšek, 2008). V okviru notranjih kriterijev je omenjal otrokovo znanje o vrstah/zvrsteh/žanrih in njihovih značilnostih ter o znanju, kako nastaja besedilo (prepoznavanje komunikacijske situacije ob recepciji mladinskega besedila: avtor, besedilo, bralec), v okviru zunanjih kriterijev pa je navedel otrokova socialna pričakovanja. Z zmožnostjo opažanja psihološke motivacije za ravnanje književnih oseb, lahko otrok kot kriterij za določanje med realnostjo in domišljijo uporabi psihološko oceno o tem, ali je socialna situacija besedilu psihološko verjetna. Otroci se najprej naučijo določati notranje kriterije in nato zunanje, z naraščajočo starostjo pa se proces razvijanja zmožnosti zaznavanja in ločevanja resničnosti in domišljije nikoli ne konča (prav tam).

4 Pouk književnosti v osnovni šoli

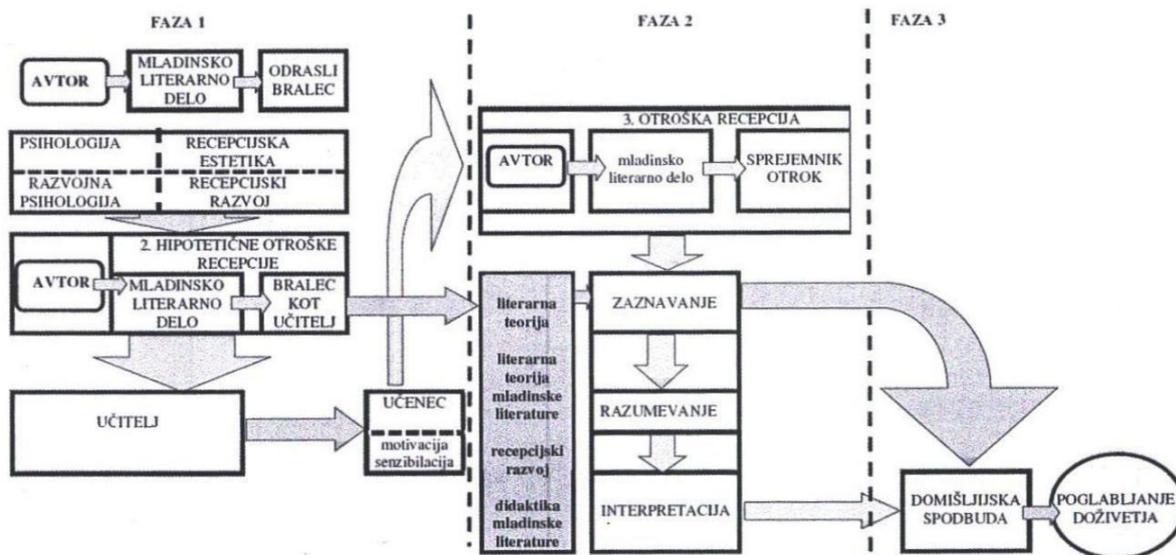
Naš pouk književnosti v osnovni šoli se opira na teorijo recepcijske estetike in je komunikacijsko-recepcijsko naravnano. V tem poglavju predstavljamo povezanost literarnorecepcijske in didaktične komunikacije ter prikazujemo dvotirni model recepcije mladinskega književnega besedila.

Pri pouku književnosti v osnovni šoli je treba zagotavljati vertikalno kontinuiteto izhodišč in modelov šolske interpretacije. Področje književne didaktike zajema literarno delo v razmerju do bralcev (učencev in učitelja), tvorca (pesnika, pisatelja), zvrsti in obdobja, posebne komunikacijske situacije in z njo povezanih metod, smotrov, faz in vsebin. Pomembno pa je tudi razmerje med književno didaktiko in sorodnimi vedami. Zaradi obsežnosti predmeta je mogoče oblikovati shemo izhodišč šolske interpretacije mladinske književnosti, in sicer: tipologijo branja, središčnost branja umetnostnega besedila, utemeljenost književne didaktike v literarni vedi, komunikacijsko utemeljenost pouka književnosti, kontinuiteto načel in smotrov, zaporedje faz šolske interpretacije. Z upoštevanjem navedenih izhodišč je mogoče izdelati zgledne modele šolske obravnave besedila na razredni stopnji osnovne šole, ki dosegajo vse cilje pouka književnosti in književne vzgoje. (Saksida, 1994)

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da je za opazovanje recepcije mladinske književnosti pri pouku treba poznati komunikacijsko situacijo ob recepciji mladinske književnosti. »Recepcija mladinske književnosti je v svojem bistvu »komunikacija« med govorečim odraslim in prejemnikom otrokom. Od komunikacijske situacije ob recepciji nemladinske književnosti se razlikuje predvsem po tem, da naslovnik/sprejemnik samo delno razpolaga z izkušnjami o resničnosti ter z jezikovnimi, kognitivnimi, čustvenimi in recepcijskimi strukturami, kakršne so značilne za odraslega človeka« (Kordigel Aberšek, 2008, str. 72).

4.1 Komunikacijska situacija ob recepciji mladinske književnosti

Kordigel Aberšek (2008) literarnorecepcijsko in didaktično komunikacijo pri uri književnosti ob branju mladinske literature prikazuje s shemo (Slika 3), ki je razdeljena v tri faze, kar ustreza trem klasičnim fazam učne ure (motivacija, spoznavanje novega, utrjevanje). Vendar ta model zavestno ločuje literarnoestetsko komunikacijo (ki poteka med besedilom in učiteljem ter med besedilom in učencem) in didaktično komunikacijo.

Slika 3: Shematična ponazoritev literarnoreceptijske in didaktične komunikacije pri uri književnosti ob branju mladinske literature, Kordigel Aberšek, 2008

Prva faza prikazuje učiteljev prvi stik z besedilom. Najprej prihaja do recepcijske situacije med dvema odraslima udeležencema te komunikacijske situacije. To je odrasli pripovedovalec in odrasli bralec. Prvo branje je mimetično branje, saj učitelj sprejema besedilo na primaren način. Takšno branje je dopustno, vendar ni v skladu z avtorjevim namenom. Zato mora učitelj sestopiti iz svojega položaja in hipotetično predvideti, kako bo besedilo doživel in razumel otrok. Vendar tega učitelj ne bo počel pri pouku, ampak je to stvar njegove strokovne priprave na pouk. Na podlagi hipotetične otroške recepcije bo uro pripravil skozi ustrezne didaktične korake. V prvi fazi sta torej učitelj in učenec udeleženca didaktične komunikacije, vendar je pomembno tudi to, da komunikacija teče tudi med samimi učenci. S tako polismerno komunikacijo bodo vsi učenci delovali drug na drugega.

Druga faza prikazuje sprejemanje mladinskega literarnega besedila, za katerega so učenci motivirani in senzibilirani. Učitelj pri tem ni navzoč, njegova naloga je, da besedilo posreduje. Ob prvem poslušanju je otrokov stik neposreden in individualen. V naslednjem koraku sta učitelj in učenec zopet udeleženca didaktične komunikacije, vendar je sedaj vloga učitelja drugačna od tiste, ki jo je imel pri motivaciji. Učitelj mora otroško pozornost usmeriti na tiste besedilne signale oz. mu mora posredovati tisto znanje, ki ustreza otrokovi socialni, čustveni, jezikovni, kognitivni in literarnoreceptijski stopnji razvoja. Učenec si bo tako sam ustvaril predstave o času in kraju dogajanja ter besedilo v naslednji fazi tudi interpretiral.

Tretja faza učne ure predstavlja učenca samega in njegov domišljjski svet. Učitelj na začetku te faze učenca le spodbudi k njegovi domišljjski aktivnosti in kreativnosti.

Zavedanje, da komunikacijska situacija mladinskega literarnega besedila poteka skozi tri faze in da je za recepcijo književnega besedila pomembna tako recepcijska kot didaktična komunikacija, prinaša v pouk književnosti nove smernice in drugačen pogled na obravnavo književnega besedila. Učitelj mora biti poučevanju književnosti izjemno občutljiv, da bo lahko učencem posredoval tisto znanje, ki ustreza otrokovemu celostnemu razvoju, hkrati pa bo upošteval znanje o otrokovi recepciji mladinskega literarnega dela. V svoji strokovni pripravi na pouk bo uporabil tiste didaktične korake in metode, ki bodo učence pripeljale do ustrezne recepcije in mu dale možnost za svojo lastno domišljijo in kreativnost.

4.2   Recepcijska didaktika mladinske književnosti: dvotirni model

Učiteljevo branje literarnega besedila v sodobnem poučevanju književnosti predstavlja izziv, saj je potrebno učence z ustreznimi metodami pripeljati do spontanega drsenja v svet literature. Učitelj se sooča z različnim predznanjem, saj učenci prihajajo iz literarno spodbudnega in literarno nesposobnega okolja. Njegova naloga je, da vse otroke pripelje do literarnoestetskega užitka pri branju ter jih dolgoročno navduši za literaturo. Sodobne metode se navezujejo na komunikacijski pouk književnosti in na družinsko branje. V okviru dvotirnega modela tako sistematično razvijamo otrokovo recepcijsko sposobnost ter ustvarjamo spodbudne recepcijske položaje za spontano srečevanje z literaturo.

4.2.1   Literarnoestetsko spodbudno okolje

Literarnoestetsko spodbudno okolje igra pomembno vlogo pri razvijanju bralnih interesov in pri dolgoročni motivaciji za branje.

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da je literarnoestetsko spodbudno okolje tisto, v katerem otrok odrašča s knjigo. Otrok vidi, da starši posegajo po knjigah ter da je večerno branje oblika skupnega bivanja in doživljanja. Starši otroku z lastnim zgledom kažejo, da je branje užitek in da to ni nekaj, kar moraš, ampak je branje nekaj, kar utegneš in smeš. Otrok, ki bo rasel v takšnem spodbudnem okolju, bo že v zgodnjem otroštvu rad zahajal v knjižnico ali knjigarno in z največjim veseljem prelistaval knjige. Doma bo imel možnost na zgoščenkah poslušati pravljice in na svojih policah bo imel zbirko kanonskih pravljič.

Otrok bo takšne vedenjske vzorce hitro ponotranjil, postali bodo način njegovega življenja. Ko bo odrasel, bo te vzorce po vsej verjetnosti prenašal naprej na svoje otroke. Iz vseh teh vedenjskih vzorcev bodo nastala pričakovanja, povezana z branjem, in sicer pričakovanja, da so v knjigah skriti zanimivi pravljlični svetovi, pričakovanja pri branju poljudnoznanstvenih besedil, ki otroku nudijo odgovore na zanimiva vprašanja in pričakovanja, povezana z branjem za življenje potrebnih informacij.

Otrok bo v literarnoestetskem spodbudnem okolju ne le oblikoval stališča, vedenjske vzorce in pričakovanja, ampak bo začel spoznavati tudi:

- »otrok začne spoznavati recepcijsko situacijo in jo ločevati od pragmatične komunikacijske situacije,
- ob poslušanju otrok razvija zmožnost zaznavanja, razumevanja in vrednotenja zvena in pomena besede,
- ob poslušanju miselno sodeluje in tako uri svojo domišljijo,
- v otrokovem spominu nastaja zaloga domišljjskočutnih predstav, ki si jih po potrebi priklicuje v spomin ali jih kombinira v nove domišljjskočutne predstave,
- otrok spozna kanonska besedila« (Kordigel Aberšek, 2008, str. 83).

4.2.2 Metode za ustvarjanje spodbudnih položajev, v katerih otroci spontano drsijo v svet literature

Pri pouku književnosti so metode za ustvarjanje spodbudnih položajev za spontano srečevanje s književnostjo izrednega pomena, saj je potrebno otroke za literaturo navdušiti in jih za branje dolgoročno motivirati. Kordigel Aberšek (2008) navaja pet metod, ki so pomembne za uspešnost književne vzgoje. Otroke lahko z ustreznimi metodami spontano porinemo v čudoviti svet literature in poskrbimo, da knjige čim bolj vzljubijo in po njih čim večkrat posegajo.

4.2.2.1 Metoda večkratnega branja istega besedila

Učitelj naj bi isto mladinsko literarno besedilo prebral tolikokrat, kolikokrat si ga zaželi učenci, torej podobno, kot to storijo odrasli v literarnoestetsko spodbudnem okolju. To pomeni, da učitelj nikoli ne bi smel zavrniti otrokove želje po ponovnem branju literarnih besedil z razlogom, da se mora držati letne priprave, saj je edino in glavno vodilo književne vzgoje, da ohranja in razvija naklonjenost do literature. Drugi razlog, da ne sme zavrniti otrokove želje po ponovnem poslušanju pravljice, pa je ta, da pri majhnem otroku izvira literarnoestetsko doživetje iz srečanja z znanim. Otroci so ob prvem poslušanju pravljice/pesmice zaposleni s samim književnim dogajanjem in preprosto nimajo miselne energije za domišljjsko kreativnost. Vsakokratno ponovno branje pa otrokom prikliče v spomin podobe književnih junakov, ki si jih je ustvaril pri prejšnjem poslušanju, in jih še malo dopolni. Prav tako se otrok ob poslušanju zmeraj istih pravljic počuti varne in pomirjajoče, saj ni več presenečenj in drugih naključij. Tretji razlog za večkratno branje istega literarnega besedila pa je tudi ta, da si otrok z večkratnim poslušanjem iste pravljice vsebino zelo dobro zapomni in lahko ob ilustracijah sam pripoveduje del zgodbe ali pa ga celo recitira. (Kordigel Aberšek, 2008)

4.2.2.2 Metoda branja v nadaljevanjih

Z metodo branja v nadaljevanjih beremo ali pripovedujemo daljša prozna besedila v več delih. Pomembno je, da je interval branja kar se da reden in dokaj pogost ter da otroci vedo,

kdaj bodo slišali nadaljevanje zgodbe. Če bodo to vedeli, se bodo na takšno branje v mislih pripravili, med seboj bodo izmenjali ugibanja o tem, kako se bo zgodba nadaljevala ali razpletla. Čutili bodo posebno vznemirjenje, ko se bo bližalo takšno branje (prav tam).

4.2.2.3 Metoda družinskega branja

Književna vzgoja je uspešna, če so pogoji zanjo podobni pogojem učenja materinega jezika. To pomeni, da je treba poseči tudi v zunajšolsko okolje, saj je uspeh za razvoj pismenosti in recepcijske zmožnosti povezan prav z literarnoestetskim spodbudnim okoljem. Pri tej metodi gre za utrjevanje ali uvajanje nekaterih vzorcev življenja s knjigo. Gre za ohranjanje bralnega časa (pred spanjem), ki so ga mnoge družine prakticirale pred vstopom v šolo, po vstopu v šolo pa ga ukinjajo. S tem se žal ukinja tudi oblika kakovostnega preživljanja prostega časa. Zato je potrebno »otrokove odrasle družinske člane pritegniti v šolsko književno vzgojo tako, da bosta učiteljevo literarnovzgojno prizadevanje in otrokovo doživljanje literature doma drug drugega podpirala in dopolnjevala« (Kordigel Aberšek, 2008, str. 92).

4.2.2.4 Metoda branja na deževen dan

Metoda branja na deževen dan izvira iz želje, da bi bilo šolsko srečevanje z literaturo čim bolj podobno naravni situaciji, ko se srečujeta otrok in knjiga. Literarna vzgoja v šoli je namreč vzgoja za življenje, kar pomeni, da bodo odrasli iz lastnega motiva posegali po literaturi in v branju videli užitek. Študije so pokazale, da je število bralcev najvišje v šolskem obdobju, upada pa v času zaposlitve in v času ustvarjanja družine. Več beremo tudi v poletnem času, ko je čas dopustov. Ko je vreme lepo, težko sedemo za knjigo in beremo, ko pa dežuje, nas siv dan kar sam vabi h knjigi ali televiziji. Takrat je pomembno, da si vzamemo čas za branje in utrjujemo asociativno besedno zvezo branje in deževen dan. Tako izpolnimo otroške želje po ponovnem srečanju s pravljicami, ki smo jih pri pouku nekajkrat prebrali, a za radovedne otroške glave še vedno ne dovolj pogosto. Branje na deževen dan nam uresničuje še en pomemben cilj, in sicer, da se čudovite pravljice skrivajo tudi v bolj debelih knjigah. S tem otroci pridejo do spoznanja, da je praktično, če zna človek dobro brati in hkrati spozna tudi to, da se najimenitnejše pravljice skrivajo prav v teh dolgih in debelih knjigah, do katerih se je treba globoko zakopati in brati daleč od prve pa do zadnje strani (prav tam).

4.2.2.5 Metoda žepne pravljice

Metoda žepne pravljice je ena izmed najboljših metod za otroke iz literarnoestetsko nespodbudnega okolja, saj razvija vse štiri komunikacijske dejavnosti, in sicer (1) zmožnost poslušanja literature, (2) pripovedovanja literature, (3) zapisovanje literature in (4) branje literature. Otrokom je treba naročiti, da se en petek oblečejo tako, da bodo imeli na sebi vsaj en žep. Tisti dan učitelj tik pred koncem pouka pove pravljico, najboljše da

tako, ki je nihče ne pozna. Nato si morajo otroci na papir zapisati ali narisati pravljico, in sicer tako, da jo bodo potem znali povedati. Papir zložijo in ga dajo v svoj žep. Za domačo nalogo pa morajo pravljico povedati čim več osebam. Vsakokrat, ko bodo pravljico povedali, si morajo na listek to označiti z določenim znakom. V ponedeljek si otroci po skupinah pokažejo, kolikokrat so povedali pravljico. Pripovedujejo tudi, kdaj in komu so jo pripovedovali. Nato vsi vzamejo svoje listke, en učenec pripoveduje pravljico, ostali pa po svojih listkih kontrolirajo, ali pripoveduje pravilno (prav tam).

Kordigel Aberšek (2005) pravi, da v okviru prvega tira sistematično razvijamo otrokovo recepcijsko sposobnost. Pri tem je treba izhajati iz tega, da recepcijska sposobnost ni enovita, ampak je strukturirana. Zato učni načrt za devetletko definira faze vsakega izmed strukturnih elementov recepcijske sposobnosti posebej. Tako otroci v okviru prvega tira »ob pomoči učitelja in didaktičnega instrumentarija v učbeniku (berilu, delovnem zvezku) sistematično vadijo zaznavanje besedilni signalov, jih urejajo v vzorce literarnih svetov in jih primerjajo s svojo zunajbesedilno izkušnjo in svojim (pred)razumevanjem sveta. Rezultat takega sistematičnega sestavljanja besedilnih pomenov naj bi bila bolj razvita literarnorecepcijska sposobnost« (Kordigel Aberšek in Ropič, 2005, str. 25).

V okviru drugega tira se model književne vzgoje usmerja v ustvarjanje spodbudnih literarnorecepcijskih položajev, v katerih bodo otroci iz literarnoestetsko nestimulativnega okolja lahko razvili pet skupin sposobnosti in spretnosti ter si pridobili take izkušnje kot otroci iz literarnoestetsko stimulativnega okolja. Tu gre za vrsto najrazličnejših metod, v katerih otroci skupaj z učiteljem in starši uživajo v literarni recepciji, se spontano srečujejo z literaturo ter delijo literarnoestetsko izkušnjo. V okviru dvotirnega modela naj bi učitelj čas, namenjen književni vzgoji, prepolovil. V prvi polovici naj bi sistematično delal s književnim besedilom po klasični komunikacijski metodi, v drugi polovici pa naj bi uporabljal alternativne metode, kot so: branje »debele knjige«, pravljica na deževen dan, branje kanonskih pravljic, žepna pravljica, družinsko branje itd. (Kordigel Aberšek in Ropič, 2005)

Uspešnost dvotirnega komunikacijskega modela književne vzgoje je bila dokazana z raziskavo, ki je potekala na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru. Ta je pokazala, »da dvotirni model književne vzgoje dosega enake (boljše) standarde v razvoju recepcijske sposobnosti tistih učencev, ki prihajajo iz stimulativnega okolja, novi model pa daje otrokom iz literarnoestetsko nestimulativnega okolja priložnost, da v vrsti recepcijskih položajev usvojijo vse tiste sposobnosti in spretnosti, ki so jih njihovi vrstniki usvojili in razvili že v predšolskem obdobju, njim pa v klasičnih literarnodidaktičnih modelih manjkajo, čeprav predstavljajo prvo stopnico za vstop v šolsko srečevanje z literarnimi besedili« (Kordigel Aberšek in Ropič, 2005, str. 33). S tega vidika je torej dvotirni komunikacijski model književne vzgoje uspešnejši.

4.3 Sistematično razvijanje recepcijske zmožnosti

Recepcijsko zmožnost pri pouku književnosti moramo razvijati sistematično, zato naj bo učna ura književnosti strukturirana horizontalno in vertikalno. Za vsako posamezno fazo učne ure moramo določiti: didaktično oblikovanost didaktične enote, razvijanje didaktične komunikacije, psihološki vidik didaktične komunikacije ter sprotne cilje didaktične komunikacije.

Didaktika mladinske književnosti razvija recepcijsko zmožnost sistematično, in sicer tako, da:

- »razvija otrokovo zmožnost oblikovanja domišljjskočutnih predstav,
- razvija zmožnost iskanja in uvidevanja bistvenosti v literarnem besedilu upovedanega problema z bralčevo lastno življenjsko situacijo,
- razvija zmožnost odkrivanja vrat za identifikacijo,
- razvija zmožnost zaznavanja pripovedne strukture,
- razvija zmožnost zaznavanja karakterizacij književnih oseb in razumevanja motivacij za njihovo ravnanje,
- razvija zmožnost zaznavanja in razumevanja perspektiv v književnem besedilu,
- razvija zmožnost razumevanja in doživljanja književnega prostora,
- razvija zmožnost razumevanja in doživljanja dogajalnega časa,
- razvija zmožnost razumevanja in doživljanja književnega dogajanja,
- razvija zmožnost razumevanja in doživljanja književne motivacije,
- razvija zmožnost zaznavanja pripovedovalca v književnem besedilu in nekoliko kasneje zaznavanje avtorja,
- razvija zmožnost doživljanja književnih zvrsti in vrst ...« (Kordigel Aberšek, 2008, str. 95).

Kordigel Aberšek (2008) v okviru recepcijske zmožnosti poudarja mrežno strukturiranost didaktične enote, s katero bo učitelj razvijal posamezne strukturne elemente recepcijske zmožnosti. Didaktično enoto po modelu komunikacijsko-recepcijske didaktike je mogoče izpeljati v dveh šolskih urah skupaj, na katero se je potrebno dobro pripraviti. Pri pripravi mora biti učitelj osredotočen na več stvari hkrati, in sicer v okviru prvega tira recepcijske didaktike mladinske književnosti mora ves čas misliti na cilje, ki jih skuša doseči s posameznimi didaktičnimi koraki; misliti mora na didaktična sredstva, s katerimi bo dosegel zastavljene cilje; misliti mora na to, kako bo organiziral pouk ter kakšen psihološki učinek bo imela recepcijska situacija in didaktična komunikacija.

4.3.1 Mrežna strukturiranost didaktične enote

Mrežna strukturiranost didaktične enote je pomembna zato, ker učno uro književnosti strukturira horizontalno in vertikalno. Horizontalna strukturiranost poteka v treh fazah, in

sicer uvod z motivacijo, obravnava nove snovi in utrjevanje ter poglobljanje in sintetiziranje znanj. V okviru didaktike mladinske književnosti faze imenujemo: motivacija, branje in literarnoestetsko doživetje ter poglobljanje doživetja. V vsaki od teh faz pa vertikalno potekajo še štirje procesi: didaktična oblikovanost didaktične enote, razvijanje didaktične komunikacije, psihološki vidik didaktične komunikacije, sprotni cilji didaktične komunikacije. (Kordigel Aberšek, 2008)

1. VERTIKALNA STRUKTURIRANOST UČNE URE			
Didaktično oblikovanje didaktične komunikacije	Razvijanje didaktične komunikacije	Psihološki vidik didaktične komunikacije	Sprotni cilji didaktične komunikacije
2. HORIZONTALNA STRUKTURIRANOST UČNE URE			
I. UVOD Z MOTIVACIJO			
			Cilj motivacije: a), b) ...
a) Izhodišča za oblikovanje motivacije	a) Učenčev svet/ aktualni dogodki	a) Nepristna aktualizacija	
b) Oblikovanje problema	b) Spoznavanje in členitev problema	b) Pridobivanje pojmov	
c) Širjenje problema iz učenčevega konteksta	c) Ubeseiditev ustreznega konteksta	c) Pristna aktualizacija	
č) Napoved vzgojno-izobraževalnega cilja			
II. BRANJE IN LITERARNOESTETSKO DOŽIVETJE			
<ul style="list-style-type: none"> • Izbira metod • Uporaba postopkov: primerjanje, analiza-sinteza • Oblike dela • Načela, npr.: od bližnjega k daljnemu, od konkretnega k abstraktnemu • Pripomočki in sredstva • Viri, literatura 	a) Prvo branje – prvi stik z besedilom	a) Otrok spozna zgodbo; identifikacija	Sprotni cilj didaktične komunikacije: a), b)
	b) Drugo branje	b) Kompleksna recepcija literarnega besedila	
	c) Čustveni odmor	c) Doživetja se ustalijo oz. utrdijo	
	č) Izjava po čustvenem odmoru	č) Zaključna recepcija	
	d) Individualno branje	d) Intenziviranje zaznavanja, umeščanje v učenčev kontekst	
e) Interpretacija besedila			
III. POGLABLJANJE DOŽIVETJA			
a) Metode	a) Različne možnosti za ustvarjalnost učencev	a) Širitev literarno domišljjskega sveta do roba otroške domišljije	a) Dodatna senzibilizacija za recepcijo literature
b) Dodatna sredstva, pripomočki, ilustrativno gradivo		b) Ustvarjalnost in izvirnost učencev	b) Povratne informacije o uspešnosti didaktične komunikacije
IV. PONOVRNO BRANJE BESEDILA			

Slika 4: Mrežna strukturiranost didaktične enote, vir: Kordigel Aberšek, 2008

4.3.2 Sprotni cilji didaktične komunikacije

V glavo klasične priprave je treba zapisati procesne in operativne cilje, ki jih bo učitelj dosegel med uro. Vendar se pri pisanju priprave oblikujejo tudi sprotni cilji, h kateri so usmerjeni posamezni učni koraki. Učitelj mora za vsako didaktično enoto vedeti, kaj hoče s posameznimi cilji doseči in temu bo ustrezno izbral tudi primerno učno metodo in obliko. Zares je pomembno, da je ciljev malo in da jih učitelj med uro zagotovo uresniči (prav tam).

4.3.3 Didaktična oblikovanost didaktične enote

Učitelj za vsako didaktično enoto zapiše oblike in metode dela, s katerimi bo učence najbolj učinkovito pripeljal do zastavljenih ciljev. Mrežna strukturiranost priprave na pouk učitelju omogoča, da v prvi vertikalni koloni razmišlja o oblikovanosti didaktične komunikacije. Tako v motivaciji razmišlja o tem, da je izhodišče motivacije učenčev svet, da postavi pred učence problem, da širi problem iz učenčevega konteksta ter napove literarnoestetsko doživetje. V koloni bo opredelil tudi metode, npr. metoda ustvarjalnega pisanja, metoda predstavljanja, metoda asociiranja ... V vertikalni koloni bo določil še posamezna učna načela, pri katerih je zelo pomembno, da spoštuje načelo otrokove bližine, izkustvene kompetence ter otrokovo pojmovno obzorje. V to kolono učitelj zapiše tudi postopke, kot so analiza, sinteza, evalvacija, posploševanje. Zapiše tudi pripomočke, učna sredstva, vire in literaturo (prav tam).

4.3.4 Razvijanje didaktične komunikacije

V drugi koloni mrežne strukturiranosti didaktične enote zapišemo vse tisto, kar bo počel učitelj in učenci. Vendar je pri tem treba opozoriti na demokratičen dialog, pri katerem bodo učenci in učitelj drug drugemu sporočali svoje misli, želje in zahteve. Zato naj v to kolono učitelj ne piše vrsto vprašanj z zelo enoznačnimi in zaprtimi odgovori, temveč naj zapiše, kako si zamišlja potek učne ure, kaj bo naredil, da bo pritegnil pozornost učencev, kako bo organiziral delo v razredu ter kako bo osvetlil najrazličnejše probleme. Kordigel Aberšek (2008) predlaga, da si učitelj naredi miselni vzorec, iz katerega bo razvidno, o čem se hoče učitelj z otroki pogovarjati ter katere vidike problema želi osvetliti (prav tam).

4.3.5 Psihološki vidik didaktične komunikacije

V tretji koloni bo učitelj zapisal svoje razmišljanje o tem, kakšen psihološki učinek bo na učence imela didaktična komunikacija, glede na cilje, ki si jih je postavil. Takšno učiteljevo razmišljanje je za pouk književnosti izrednega pomena in predstavlja pogoj za realizacijo zastavljenih ciljev. S poznavanjem otrokovega recepcijskega razvoja in s poznavanjem psihologije bo učitelj predvidel, kaj se z otroki dogaja pri pouku. Vedel bo, kaj lahko od otroka pričakujemo v obdobju konkretnih, logičnih in intelektualnih operacijah, poskušal bo v otrocih čim bolj vzbuditi radovednost. Učitelj bo v psihološki koloni razmišljal tudi o tem, zakaj bo besedilo posredoval dvakrat, zakaj ga bo prvič pripovedoval in drugič bral ter da bo ob tretjem branju otrokom nudil še večje in globlje literarnoestetsko doživetje (prav tam).

4.4 Zaporedje faz v komunikacijsko-recepcijskem modelu poučevanja mladinske književnosti

Učna ura književnosti mora biti izvedena po določenem metodičnem sistemu, ki je priporočen s strani različnih avtorjev.

Saksida (1994) pravi, da cilje pouka uresničujemo po določenem postopku, pri čemer zaporedje faz ustreza trem ravnem stika z besedilom (zaznavanje in doživljanje, razumevanje, vrednotenje). Sosledje faz šolske interpretacije književnosti je priporočen model za razvijanje bralne sposobnosti, oblikovanost in obsežnost vsake faze pa je odvisna od besedila, bralca in zunajbesedilnih dejavnikov. Avtor navaja naslednje faze šolske interpretacije: (1) uvodna motivacija, (2) najava besedila, lokalizacija in interpretativno branje, (3) premor po branju, (4) izražanje doživetij, analiza, sinteza in vrednotenje, (5) nove naloge.

Kordigel Aberšek (2008) faze šolske interpretacije po Saksidi (1994) podaja nekoliko bolj obsežno. Po premoru po branju doda novo fazo, in sicer izjavo po čustvenem odmoru. V nadaljevanju predstavljamo model šolske interpretacije literarnega mladinskega besedila po Kordigel Aberšek (2008).

4.4.1 Uvodna motivacija

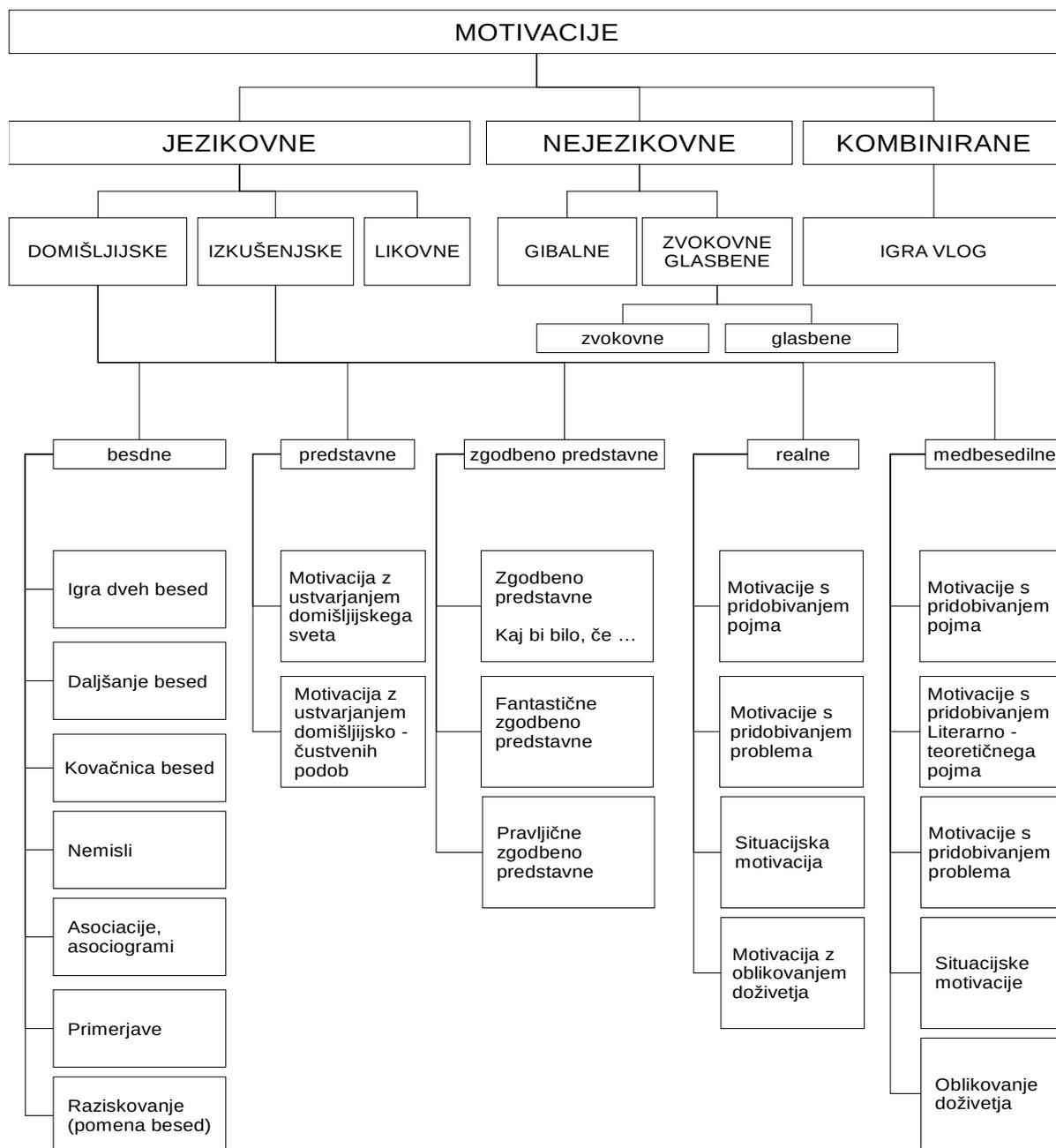
Vsaka šolska interpretacija vključuje uvodno motivacijo kot sestavni del, ki učenca spodbuja k določeni dejavnosti in aktivnosti. Motivacija je miselna in čustvena, je del postopka, ki vodi k čim ustrežnejšemu sprejemanju besedila. Njena bistvena lastnost je, da je povezana z besedilom. Pri tem je bistveno to, da mladega bralca čustveno in predstavno senzibilizira. To je mogoče doseči predvsem z uporabo različnih iger, ki so bistveno motivacijsko sredstvo. (Saksida, 1994)

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da je motivacija za branje izbranega literarnega besedila priprava otrok na literarnoestetsko doživetje. Priprava otrok na branje/poslušanje mladinskega literarnega besedila je odvisna tako od besedila, ki ga pripravljamo za otroke, kot tudi od otrok, ki jih pripravljamo na literarnoestetsko doživetje.

Bistveni cilj književne vzgoje je ta, da bo mladi bralec rad posegal po literaturi in da bo v tem našel svojevrsten užitek. Zato sta prvi stik z besedilom in priprava nanj tako pomembna. Motivacija je po eni strani priprava na branje, po drugi strani pa mora imeti še dolgoročno motivacijsko vlogo. Oblikovana mora biti tako, da bo pripravila otrokov horizont pričakovanj na srečanje s književnim besedilom in da bo stik z literaturo prijetno doživetje, ki ga je vredno ponavljati.

Motivacije po Kordigel Aberšek (2008) delimo na tri velike skupine: na (1) jezikovne, (2) nejezikovne in (3) kombinirane. Vsako od teh pa še na druge podskupine, prikazane v shemi. Pri jezikovnih motivacijah uporabljamo pretežno jezikovna sredstva, pri

nejezikovnih motivacijah uporabljamo risbo, gib in zvok, pri kombiniranih motivacijah pa kombinacijo jezika in giba ter zvoka.

Slika 5: Tipi motivacij¹, vir Kordigel Aberšek, 2008

¹ Raziskovanje pomena besed se dodatno deli še na: motivacijo z raziskovanjem slovarskega pomena besed, motivacija z raziskovanjem pomena lastnih imen književnih oseb, motivacija z raziskovanjem zvena in pomena besed.

4.4.1.1 Nejezikovne motivacije

Nejezikovne motivacije po Kordigel Aberšek (2008) delimo na likovne, glasbene/zvokovne in gibalne motivacije.

Likovne motivacije so zasnovane kot sinteza književne vzgoje in likovnega pouka. Preko branja in gledanja slikanic doživljamo barve, oblike, pestrost motivov ...

Zaznavanje zvoka oz. glasbe lahko pri otroku pomeni, da preko nejezikovnih sredstev razume več in globlje, kot bi lahko razumel le s pomočjo jezikovnih sredstev. Zato so zvokovne/glasbene motivacije pri otrocih lahko uspešna priprava na poslušanje/branje književnega besedila. Lahko gre za zaznavanje šumov iz okolja, zvočne plati govora ali pa za zaznavanje glasbe. Otroci zvoka ne le zaznavajo, ampak mu v miselnem procesu določijo pomen.

Glasbene/zvokovne motivacije delimo na zvokovne motivacije in glasbene motivacije.

Z zaznavanjem zvoka urimo sposobnost poslušanja. Sposobnost poslušanja je za doživljanje poezije in radijske igre še posebej pomembno, in sicer z vidika fonolškega zavedanja, zaznavanja zvočnosti poezije, za prepoznavanje književne vrste, za prepoznavanje karakterja književnih oseb ter za razvijanje sposobnosti oblikovanja domišljjskočutnih predstav književnih oseb, književnega prostora, književnega dogajanja idr.

Korelacija glasbe in književnosti je pri obravnavi književnega besedila dobrodošla. Učence lahko naučimo peti pesmi iz radijskih iger, nato pa pogovor ob pesmi povežemo z domišljjskočutnimi predstavami, ki so jih otroci že doživeli v preteklih literarnoestetskih izkušnjah ali ob gledanju slikanic.

Gibalne motivacije so tiste, kjer otrok opazuje in posnema obrazne mimike ali pa opazuje govorico telesa. Take motivacije za branje literarnega besedila uporabljamo takrat, ko skušamo pri otrocih vzbuditi zaznavanje razpoloženja v besedilu, ali pa opozoriti na čustvovanje književnih oseb. Ker otroci težko razumejo čustva književnih oseb, če o njih le pripovedujemo, jim je potrebno ta čustva približati in jih nazorno pojasniti. Običajno jezikovne motivacije kombiniramo z drugimi jezikovnimi motivacijami.

4.4.1.2 Kombinirane jezikovne in nejezikovne motivacije: motivacija z igro vlog

Igra vlog otroku omogoča, da upošteva jezikovna in nejezikovna sporočila in tako razume več, kot če bi razmišljal o stvareh le z jezikovnimi sredstvi. Tudi igro vlog običajno uporabljamo v kombinaciji s še katero od oblik izkušnjske motivacije.

4.4.1.3 Jezikovne motivacije

Jezikovne motivacije delimo na dve skupini, in sicer na domišljjske in izkušensjske. Vendar tudi za jezikovne motivacije velja, da jih uporabljamo kombinirano z drugimi nejezikovnimi elementi.

Domišljjske motivacije

Domišljjske motivacije (Tabela 1) spodbujajo, da se otrok odmakne od resničnega sveta in da uporabi svojo domišljijo v vsej širini in globini. Otrok si domišlja svoje svetove in jih povezuje s svetovi v mladinskih književnih delih.

Tabela 1: Podrobna razčlenitev domišljjskih motivacij, Kordigel Aberšek, 2008

Domišljjske motivacije		
Domišljjske motivacije so tiste, kjer otrok uporablja zgolj in samo domišljijo, kjer si otrok domišlja svoje svetove in jih povezuje s svetovi v mladinskih književnih besedilih.		
Besedne: – igra dveh besed – daljšanje besed – kovačnica besed – nesmisli – asociacije, asociogrami – primerjave – raziskovanje (pomena) besed	Predstavne: – motivacija z ustvarjanjem domišljjskega sveta – motivacija z ustvarjanjem domišljjskočutnih podob	Zgodbeno predstavne: – zgodbenopredstavne motivacije Kaj bi bilo, če ... – fantastične zgodbenopredstavne motivacije – pravljlične zgodbenopredstavne motivacije
Pri besednih motivacijah je bistvena domišljjska igra z besedami, lahko gre za izmišljanje novih besed, spreminjanje starih besed in iskanje novih pomenov, za raziskovanje pomena besede ...	Predstavne motivacije so običajno nadgradnja besednih motivacij, ki so zasnovane na ustvarjanju novih slik, ki jih otrok v resničnem svetu, v preteklih estetskih izkušnjah še ni videl.	Zgodbenopredstavne motivacije so naravnane tako, da se ustvarja neki kompleksnejši domišljjski svet.

Izkušensjske motivacije

Izkušensjske motivacije (Tabela 2) pa pri otrocih prikličejo že znane slike, dogodke in svetove, ki so jih otroci že spoznali v realnih ali domišljjskih svetovih ob preteklih estetskih doživetjih.

Tabela 2: Podrobna razčlenitev izkušenskih motivacij, Kordigel Aberšek, 2008

Izkušensjske motivacije	
<ul style="list-style-type: none"> Izkušensjske motivacije so tiste, ki priklicujejo otrokove izkušnje v njegov trenutno pomemben horizont pričakovanj. Otrok bo ob branju/poslušanju mladinske književnosti prebrano/slišano dopolnil s svojimi izkušnjami iz realnega sveta ali pa z izkušnjami, ki si jih je pridobil ob poslušanju ali gledanju drugih umetniških del. 	
<ul style="list-style-type: none"> Realne: <ul style="list-style-type: none"> – motivacija s pridobivanjem pojma – motivacija s pridobivanjem problema – situacijska motivacija – motivacija z oblikovanjem doživetja 	<ul style="list-style-type: none"> Medbesedilne: <ul style="list-style-type: none"> – motivacije s pridobivanjem pojma – motivacije s pridobivanjem literarnoteretičnega pojma – motivacije s pridobivanjem problema – situacijske motivacije – oblikovanje doživetja
<ul style="list-style-type: none"> Z realnimi izkušensjskimi motivacijami najpogosteje uresničujemo načelo osredinjenosti na učenca, saj so najzanimivejše tiste teme, ki se dotikajo njih samih. To pomeni, da otrok literaturo najbolj intenzivno doživlja takrat, ko najde v prebranem/poslušanem besedilu svoj lastni horizont pričakovanj oz. najde v literarnem besedilu del sebe. 	<ul style="list-style-type: none"> Večina literarnih del je med seboj povezana, soodvisna. Medbesedilnost je zato pomembna tudi ob recepciji mladinske književnosti. Z medbesedilnimi izkušensjskimi motivacijami otroke pripravimo na povezovanje mladinskih literarnih besedil, saj medbesedilnost ne poteka samodejno.

4.4.2 Napoved poslušanja/gledanja mladinskega literarnega besedila, lokalizacija in interpretativno branje

Literarnoestetsko doživetje je treba napovedati, saj naj bi bili učenci seznanjeni s cilji didaktične komunikacije, ki otroka še dodatno motivirajo k delu. Napoved poslušanja/gledanja mladinskega literarnega besedila ima več pomembnih nalog, in sicer:

- »posreduje literarnozgodovinsko znanje,
- uzavešča komunikacijsko situacijo: avtor-besedilo-otrok,
- posreduje literarnoteoretično znanje,
- povezuje motivacijo z recepcijo,
- dodatno motivira za recepcijo« (Kordigel Aberšek, 2008, str. 178).

Pri najavi vzgojno-izobraževalnega cilja najprej lokaliziramo besedilo oz. povemo avtorja ter naslov književnega besedila. To storimo zato, da se bodo otroci ob vsakem branju navadili te sheme: avtor, naslov, besedilo. Kaj kmalu bodo opazili, da se nekateri avtorji

pojavnjajo pogosteje kot drugi, kasneje, ko se bodo srečevali z nemladinskimi deli, pa bodo nekatere avtorje že prepoznali. Oblikovala se bo tudi miselna shema, ki bo avtorje že lahko povezovala z vrstami literarnoestetskega doživetja ob branju/poslušanju in gledanju njegovih del. (Kordigel Aberšek, 2008)

Ko otroci spoznajo, da ima literarno besedilo avtorja, je tudi komunikacijska situacija jasna. To pomeni, da pisatelj piše zato, ker bi rad otrokom nekaj povedal. Spoznavanje avtorjev in njihova vloga v komunikacijski situaciji je pomembna zlasti zato, da dosežemo še dva zelo pomembna cilja:

- razlikovanje avtorja in pripovedovalca literarnega besedila (otrok še ne ločuje, da je avtor tisti, ki si je besedilo izmislil in je hkrati tudi pripovedovalec; in da sta avtor in pripovedovalec/bralca različni zgodovinski osebi),
- razvijanje zmožnosti zaznavanja in razumevanja vloge pripovedovalca v besedilu. (Kordigel Aberšek, 2008)

Po najavi literarnega besedila in njegovi lokalizaciji ne smemo izpustiti literarnovrstne opredelitve. Tako bodo otroci hitro pridobili znanje o literarnih vrstah in zvrsteh. Če bomo ob vsakem branju literarnega besedila povedali, za katero literarno vrsto gre, potem bodo otroci iz literarnoestetsko spodbudnega okolja dopolnjevali svoje literarnovrstne sheme, otroci iz literarnoestetsko nesposobnega okolja pa bodo postopoma osvojili, kaj lahko pričakujejo ob posameznih literarnih vrstah. S tem bomo dosegli dva cilja, in sicer:

- literarnoestetsko doživetje ob mladinski literaturi bo globlje, saj bo otrok črpal literarnoestetski užitek iz znanega, tako na ravni zgodbe kot na ravni strukture,
- v tretjem triletju bo otrok ob spoznavanju literarnih vrst napravil le posplošitve iz vrst konkretnih besedil, ki jih je spoznal (prav tam).

Avtorica pravi, da ima napoved vzgojno-izobraževalnega cilja v komunikacijsko-receptijskem modelu posebno vlogo. Motivacijo povezuje z naslednjo fazo učne ure, to je z recepcijo. Pri motivaciji smo osvetlili določen problem in oblikovali pojme, pri najavi besedila pa moramo nakazati, da se bomo s temi stvarmi še srečali.

Včasih z dodatno motivacijo stopnjo pričakovanja in radovednosti še povečamo in jo stopnjujemo. Gre za dodatno spodbujanje učencev, kaj bo pisatelj ali pesnik povedal. (Kordigel Aberšek, 2008)

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da je treba literarno besedilo otrokom pripovedovati na pamet. To pomeni, da bomo pesem recitali, prozno besedilo pripovedovali, dramsko besedilo pa zaigrali z lutkami ali ga pripovedovali tako, da bomo besedilo, zapisano v oklepaju (didaskalije), spremenili v vezno besedilo.

Avtorica zagovarja tezo, da ima pripovedovanje vrsto prednosti pred branjem, saj je sugestivnejše, pripovedovalčev stik z otroki pa je nenadomestljiv. Otroci med osmim in

dvanajstim letom v okviru recepcije želijo slišati zgodbo, zanimive dogodke, želijo, da je zgodba napeta in da so književne osebe pravi junaki. Literarno besedilo je zato treba pripovedovati celostno. Pesem bomo recitali, prozno in dramsko besedilo pa pripovedovali čim bližje izvirniku.

Pripovedovanju sledi učiteljevo interpretativno branje, ki naj bi ga učitelj vadil doma, in to na glas. To pa zato, ker je treba besedilo natančno preučiti, da bo pri otrocih branje vzbudilo kar največje zanimanje. Interpretativno branje je zahteven proces, saj mora učitelj sočasno spremljati, kako branje deluje na otroke, vmes mora še koga s pogledom umiriti ... (Kordigel Aberšek, 2008). Otroci morajo biti med poslušanjem sproščeni, udobno nameščeni in nikakor ne smejo imeti odprtega berila in besedilo sočasno z učiteljem tudi sami brati. (Saksida, 1994)

4.4.3 Premor po branju

Ta faza je sicer po dolžini najkrajša, vendar je za urejanje vtisov otrok pomembna in neizpustljiva. Premor po branju je pomemben tudi za učitelja, saj spremlja reakcijo otrok na prebrano besedilo in oceni, kako so besedilo doživeli otroci in na kaj je lahko pozoren v naslednji fazi. (Saksida, 1994)

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da je čustveni odmor trenutek tišine, v katerem otroci urejajo prve vtise o prebranem literarnem besedilu.

4.4.4 Izjava po čustvenem odmoru

Klasična didaktika književnosti je po čustvenem odmoru predvidevala, da učitelj učence vpraša, ali jim je bilo prebrano besedilo všeč. Sodobna književna didaktika to vprašanje odsvetuje, saj je otroku težko upovediti refleksijo o literarnoestetskem doživetju, po drugi strani pa učitelju odgovor tudi nič ne pove. Namesto vprašanja sodobna književna didaktika vpeljuje izjavo, s katero naj bi učitelj v besedilu poudaril tisti pojem, problem ali poved, ki je po njegovem mnenju ključen in poveže literarno besedilo z motivacijo. Tako z eno izjavo osmisli problem/pojem, ki ga je v fazi motivacije pridobil in spoznal. (Kordigel Aberšek, 2008)

4.4.5 Individualno branje

Čustvenemu odmoru in izjavi sledi individualno tiho branje učencev. Otrok individualno komunicira z besedilom in posredno tudi z avtorjem. V tej fazi otroci vrednotijo besedilo, se do njega opredeljujejo in ugotavljajo, kaj jim je v besedilu všeč in kaj ne. Otroci s samostojnim in individualnim branjem opažajo tiste stvari, ki jih pri prvem branju niso opazili, ali pa so jih morebiti spregledali.

Na tem mestu se pojavlja vprašanje, kdaj naj učenci sami berejo mladinsko literaturo. Odgovor ni enoznačen, vendar naj velja pravilo, da naj berejo takrat, ko je njihova bralna tehnika izurjena in avtomatizirana, sami pa kažejo radovednost do napisanega literarnega dela. Učenci, pri katerih je bralna tehnika avtomatizirana, naj v bralnem kotičku sami preberejo besedilo. Pri otrocih, ki bralno tehniko še urijo, naj učitelj besedilo prebere še enkrat na glas. (Kordigel Aberšek, 2008)

Pri glasnem skupinskem branju učencev obstaja polemika, ali je ta način z vidika sodobnega pouka književnosti sploh sprejemljiv. Kordigel Aberšek (2008) pravi, da si moramo postaviti vprašanje, zakaj naj bi literarno besedilo otroci brali na glas. Če je odgovor: zato, da bi se naučili tekočega branja in da bi z glasnim branjem preverjali, kako dobro otroci berejo, potem je ta način popolnoma v nasprotju s cilji bralnega pouka. Nepripravljeno skupinsko branje izpostavlja otroke, ki berejo počasneje in jih postavlja v silno neugoden položaj. Počasni bralci ne morejo slediti branemu besedilu in po njem le begajo z očmi. Takšno branje pa je v nasprotju s cilji bralnega pouka.

Avtorica meni, da lahko otroci z metodo poltihega branja v dvojicah razbremenjeno berejo drug drugemu, saj jim je besedilo že znano, pa še pred celim razredom se jim ni treba izpostavljati. Tudi učitelj lažje spremlja in preverja branje, vendar na precej bolj prijazen način.

4.4.6 Interpretacija mladinskega literarnega besedila

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da je namen faze interpretacije mladinskega literarnega besedila ta, da pozornost namenjamo posameznim temeljnim značilnostim besedila, ter da sistematično razvijamo otrokovo recepcijsko zmožnost.

Otroci besedilni pomen sestavljajo skozi tri stopnje branja, in sicer (1) zaznavanje posameznih delov besedila (besed, stavkov), (2) razumevanje (bralec ustvarja predstave o času, kraju dogajanja ...), (3) interpretacija (Kaj hoče avtor povedati? Zakaj?).

Avtorica zagovarja načelo, da se lahko učitelj postavi med bralca in besedilo le v fazi zaznavanja, in to takrat, ko otroke usmeri, da zaznajo tiste besedilne signale, ki ustrezajo otrokovi stopnji kognitivnega, jezikovnega, bralnega in socialnega razvoja. Kasneje mora otrokom dati možnost, da si sami ustvarijo predstave o času, kraju in dogajanju, kar jih bo pripeljalo tudi do svoje lastne interpretacije literarnega besedila. V primeru, da učitelj ugotovi, da otroci katerega izmed bistvenih besedilnih signalov niso razumeli, se ponovno vrne v fazo zaznavanja in otrokom poišče in razloži ta ključni del. Učitelj se v komunikacijsko-recepcijskem modelu poučevanja književnosti opira na učni načrt, ki dovolj jasno in podrobno določa otrokov razvoj recepcijske zmožnosti.

4.4.7 Poglobljanje doživetja

Zadnjo fazo šolske interpretacije mladinskega literarnega besedila avtorji poimenujejo različno. Saksida (1994) govori o novih nalogah, med katera sodijo domišljijski spisi, nadaljevanja zgodb ter pisanje neliterarnih besedil (odgovori na vprašanja, povzetek vsebine, vsebinska lokalizacija odlomka ...). Avtor v sklepno fazo uvršča tudi ponovno branje kot utrjevanje literarnega doživetja.

Kordigel Aberšek (2008) govori o poglobljanju doživetja, ki obsega izražanje z govorjenjem in pisanjem, besednim in nebesednim izražanjem, z govorico glasbe, risbe, ritma. Tudi ona v to fazo vključuje ponovno branje besedila, ki otroke pripelje k polnejšemu dožemanju in globljemu literarnoestetskemu doživetju. Ponovnemu branju pa sledijo ustvarjalne in poustvarjalne aktivnosti.

Vrata za identifikacijo

Otrok razvija zmožnost identifikacije s književno osebo tako, da govorno, pisno, likovno izrazi svoj domišljijski svet. Podobo samega sebe ali podobo svojih vrstnikov, ljudi, živali, predmetov upoveduje, kar ga vodi h globljemu razumevanju vzrokov za ravnanje književnih oseb.

Književna oseba

Otrok pogloblja doživetja v zvezi s književnimi osebami tako, da domišljijskočutne predstave književnih oseb ter njihova čustva, značaj in razpoloženja upoveduje govorno ali s pomočjo risbe.

Motivacija za ravnanje književnih oseb

Zmožnost zaznavanja motivacije za ravnanje književnih oseb razvijamo in spodbujamo z igro vlog, z dialogom, poustvarjanim pisanjem ter pripovedovanjem zgodbe iz druge perspektive.

Dogajalni prostor

Otrok o dogajalnem prostoru razmišlja pri dramatizaciji besedila, ali pa ga sam ustvari s pomočjo zvočnih efektov v radijski igri. Posluhuje se risbe ali zapisovanja svoje domišljijskočutne predstave o književnem prostoru ter ustvarja dogajalne prostore, značilne za literarno vrsto ali nove književne prostore, ki so realistični ali domišljijski.

Dogajalni čas

Dogajalni čas otrok zaznava tako, kot si predstavlja življenje v pravljici. Beseda nekoč mu v spomin priključuje pravljичno shemo. Z ustvarjanjem domišljijjskih svetov razmišlja o tem, kako najbolj nazorno posredovati informacijo o dogajalnem času. Ločevanje bližnje in bolj oddaljene preteklosti se razvija zelo počasi.

Motivacija

Otrok v svojih pripovedih uporablja motivacijski sistem, ki ga pozna iz pravljice. Ob koncu prvega triletja bo motive nanizal po vzročno-posledičnem motivacijskem sistemu, v drugem triletju uporablja verjetnostno motivacijo, v tretjem triletju pa že psihološko motivacijo.

Avtor – pripovedovalec

Otrokovo ločevanje avtorja in pripovedovalca v literaturi mora dozoreti samo. Otrok naj zgodbo pripoveduje tako, kot bi jo pripovedovala glavna ali pa stranska književna oseba. S tem si bo pridobival razumevanje, da avtor in pripovedovalec nista isti osebi.

Resničnost – fikcija

Otrok loči domišljjski in realni svet ter opisuje, kateri deli literarnega besedila so resnični in kateri domišljjski. Pri lastnih ustvarjalnih in poustvarjalnih izdelkih tvori besedilo, v katerem se prepletata realnost in domišljija, ki ju ustrezno loči.

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da so nekatere vrste poglobljanja doživetja usmerjene k literarnoorepcijskim ciljem, ki so povezani z razvijanjem zmožnosti razumevanja, vrednotenja in doživljanja posameznih književnih zvrsti in vrst.

Poezija

Poustvarjalne dejavnosti po branju poezije izvedemo tako, da razvijamo zmožnost za izražanje vsebine besedila (interpretativno branje pesmi, recitacija, deklamacija) ter da razvijamo prvine pesniškega jezika (ustvarjanje zvokov z jezikovnimi in nejezikovnimi sredstvi, tvorjenje zvočnih nizov, iskanje rim, izmišljanje novih besed, tvorjenje nenavadnih besednih zvez ...).

Proza

Nekatere ustvarjalne in poustvarjalne dejavnosti za poglobljanje doživetja so značilne za posamezne književne vrste. V nadaljevanju opisujemo aktivnosti, ki so povezane s poglobljanjem doživetja pravljice, fantastične pripovedi, kratke pripovedne proze, mladinskega romana in mladinske pripovedi.

- Poglobljanje doživetja po poslušanju/branju klasične (ljudske in avtorske) pravljice
Otrok pripoveduje pravljice, ki so mu jih pripovedovali odrasli, izmišlja si svoje pravljice, tvori narobe pravljice in domišljjski binom dveh pravljic, tvori nadaljevanje pravljic ...
- Poglobljanje doživetja po poslušanju/branju fantastične pripovedi in njene krajše sodobne umetne/avtorske pravljice

Otroci rišejo in pišejo pravljice po vzorcu sodobne umetne pravljice, v katerih se prepleta realni in domišljjski svet. Fantastično pripoved pišejo v obliki literarnega projekta.

- Poglobljanje doživetja po poslušanju/branju realistične pripovedne proze

Otroci pišejo realistične zgodbe, kjer veljajo zakonitosti iz realnega sveta. Književni junaki so otroci, ki se zapletajo v dogodivščine in rešujejo probleme, značilne za odrasle ljudi. Otroci pišejo realistične povesti in realistične romane (pustolovsko povest, pustolovski roman, kriminalno povest, kriminalni roman, znanstvenofantastično povest, znanstvenofantastični roman), za katere je značilna tematika iz vsakdanjega življenja. Po zakonih trivialnega romana pišejo pustolovska, kriminalna ali znanstvenofantastična besedila.

Dramatika

Poglobljanje doživetja po gledanju dramskega besedila usmerimo v zaznavanje in doživljanje tistih elementov, ki jih opazujemo tudi pri proznih in pesniških besedilih ali pa opazovanje usmerimo v tiste elemente, ki so značilni za dramsko književno vrsto. Otroci v okviru ustvarjalnih in poustvarjalnih dejavnosti:

- berejo vloge iz besedila in poiščejo primerne glasove zanje,
- dramtizirajo prozno besedilo, rišejo osnutke lutk, scene,
- dramski prizor opremijo z glasbo, sceno, naredijo kostume,
- primerjajo prozno besedilo in (risani) film,
- primerjajo prozno besedilo in radijsko igro,
- pripravijo projekt. (Kordigel Aberšek, 2008)

Dramske poustvarjalne dejavnosti so med učenci zelo priljubljene, zato naj jih učitelji pogosteje vključujejo v književni pouk in jih v obliki nastopov učencev pokažejo ožji in širši javnosti.

4.4.7.1 Metode za globlje doživljanje mladinskega literarnega besedila

Da bi bilo otrokovo doživljanje mladinske književnosti čim polnejše, je didaktika mladinske književnosti razvila didaktične metode za šolsko interpretacijo mladinskih besedil. Kordigel Aberšek (2008) navaja naslednje metode:

Metoda preverjanja prvega zaznavanja in razumevanja ključnih besedilnih signalov

S to metodo, učitelj preverja, ali so učenci zaznali in razumeli vse bistvene besedne signale. Vprašanja, ki jih postavljamo, se dotikajo književnih oseb, kraja dogajanja, časa dogajanja, književnega dogajanja, včasih tudi motivacije. Ključne besedilne signale preverimo: z jasno strukturiranimi vprašanji; s pravilnimi in napačnimi trditvami, napisanimi na učnem

listu; z dopolnjevanjem besedila, pri katerem izpustimo nekaj ključnih besed; z razvrščanjem dogodkov po pravilnem vrstnem redu; z dogajalno premico ...

Učitelj si s to metodo olajša vpogled v recepcijsko zmožnost svojih učencev in pri interpretaciji besedila bolj učinkovito načrtuje korake.

Pojasnjevanje neznanih besed naj učitelj prihrani za učence, ki naj jih sami poskušajo uganiti in pojasniti. Kratka obnova, ki tudi sodi med zaznavanje in razumevanje ključnih besedilnih signalov, naj bo naučena po principu 5-krat K: kaj se je zgodilo, kje se je zgodilo, kdo je bil tam, kdaj se je zgodilo, kako je prišlo do tega.

Metoda pojasnjevanja pojmov, razvrščanja in vrednotenja

Z navedeno metodo učence spodbujamo, da besedilne signale razvrščajo ter jim pripisujejo ustrezne kategorije, tem pa pripisujejo ustrezne vrednosti oziroma stopnjo pomembnosti.

Sposobnost razvrščanja in vrednotenja besedilnih signalov lahko razvijamo z metodo, ko vsak izmed otrok s točkami od 0 do 10 oceni, kako jim je posamezna književna oseba všeč ali ne. Skupno lestvico naredimo še za razred, vsak učence pa svojo sodbo, zakaj je določeni osebi pripisal toliko točk, pojasni. Razvrščanje književnih oseb v posamezne kategorije lahko spodbudimo tudi tako, da morajo otroci književnim osebam, ki nimajo imena, dati ime. Lahko pa književnim osebam damo neprimerna imena, otroci pa utemeljujejo, zakaj posamezna imena niso primerna. Za razvrščanje lahko uporabimo tudi metodo branja s postanki, pri kateri morajo otroci napovedati, kako bodo ravnale književne osebe v nadaljevanju.

Metoda fokusiranja

Z metodo fokusiranja učence usmerimo na tisti delček besedila, ki je za razumevanje besedila kot celote izrednega pomena. Lahko je izbran z začetka besedila, sredine besedila ali pa metodo izvedemo v fazi interpretacije, ko otroci besedilo že poznajo. Običajno učitelj izbere del besedila, ki mu bodo posvetili posebno pozornost, lahko pa izbor prepusti učencem. Zgodi se tudi to, da učenci sami želijo, da jim učitelj pojasni kakšen posamezen del literarnega besedila.

Metodo fokusiranja uporabimo za usmerjanje učenčeve pozornosti h književnim osebam, h književnemu prostoru, h književnemu času, h književnemu dogajanju, h književni motivaciji in k zaznavanju meje med resničnostjo in domišljijo.

Metoda fokusiranja je nujna predvsem pri daljših literarnih besedilih, vendar se jo uporablja tudi pri poeziji, branju pravljic, kratki pripovedni prozi ...

Nekatera literarna mladinska dela bodo učenci spoznali v celoti, nekatera pa le preko odlomka. Kordigel Aberšek (2008) odpira razpravo, ali z branjem odlomka sploh lahko uresničujemo cilje književnega pouka. Literarna znanstvenica Meta Grosman (2004) poda

nekaj tez, ki branju odlomkov pri pouku književnosti ostro nasprotuje. Pravi, da odlomek okrne vse opise oseb, opise dogodkov, zaplete, skrbno izbrane in nanizane podatke ... Branje odlomka učenca ne spodbudi k branju, pri katerem bi užival, ne prikaže mu, da je literarno besedilo izjemno zanimivo in napeto. Književni pouk, kjer je treba obdelati toliko odlomkov, je podatkovno preveč obremenjen in za otroke dolgočasen in nemotivativen.

Kordigel Aberšek (2008) ji po eni strani pritruje, po drugi strani pa išče rešitve, kako osmisлити odlomek in zakaj je tudi branje odlomkov pomembno. Avtorica pravi, da bi morali brati in pripovedovati integralna besedila. Branje poezije ni problematično, saj jo običajno preberemo v celoti. Pri branju dramskih besedil naj se učitelj ne oklepa le odlomka, temveč naj literarno delo učenci slišijo v celoti ali pa vidijo na odru. Posega naj po radijskih igratih, ki jih je v slovenskem prostoru malo morje. Pravljičico in kratko prozo pa naj učitelj vedno pripoveduje, prebere v celoti, šele nato naj se posveti odlomku in z metodo fokusiranja učence usmeri v besedilne signale. Za branje daljših književnih besedil pa se je treba posvetiti drugim metodam, kot so: branje na deževen dan, spodbujanje družinskega branja, bralna značka, domače branje, ki vodijo v kasnejšo interpretacijo prebrane literature. Odlomki so pomembni s stališča uresničevanja literarnih interesov učencev, saj z njimi predstavimo najrazličnejša literarna dela, in vsak učenec si v tej široki ponudbi izbere nekaj, kar mu ustreza. Pomembni so tudi z vidika vzbujanja radovednosti, saj otroke motivira, da gredo v knjižnico in si priskrbijo celotno literarno besedilo.

Metoda razvijanja zmožnosti oblikovanja domišljjskočutne predstave

Domišljjskočutna predstava je tisto, kar si vsak posameznik v svoji domišljiji ustvari ob branju nekega literarnega besedila s pomočjo vseh petih čutil. Domišljjska sposobnost za oblikovanje domišljjskočutnih predstav pa ni dana, temveč jo je treba razvijati. Z metodo razvijanja domišljjskočutnih predstav otroke spodbujamo, »da prazna mesta v besedilu dopolnijo s predstavami/podobami/podatki, ki jih poznajo iz svoje realne izkušnje in ki so jih ustvarili ob branju/poslušanju, gledanju drugih umetniških del, v preteklih recepcijskih izkušnjah, in tako ustvarijo kar najbogatejše domišljjskočutne predstave literarnega besedila« (Kordigel Aberšek, 2008, str. 264).

Metoda poustvarjalnega branja

Z metodo poustvarjalnega branja bo učenec literarno besedilo razumel in ga še intenzivneje literarnoestetsko doživel. Pogoj za to metodo je tekoče branje. Otrok bere besedilo tako, da se vživi v književno osebo in ga poskuša čim bolj glasovno interpretirati. Prednost poustvarjalne metode je ta, da otroci z glasovnim interpretiranjem izražajo razumevanje prebranega besedila, interpretacij pa je toliko, kolikor je bralcev. Poustvarjalno branje je lahko dobra motivacija za tekoče branje, saj miselno energijo usmerja v razpoloženje besedila in ne v tehniko branja. (Kordigel Aberšek, 2008)

Integracijska metoda

Kordigel Aberšek (2008) opisuje integracijsko metodo, ki nam pomaga poiskati zunajbesedilne podatke, ki so nujno potrebni za razumevanje književnega besedila. Zunajbesedilnih podatkov iz realnega življenja pa mora biti le toliko, kolikor jih je potrebno za razumevanje besedilnega pomena.

Integracijsko metodo uporabljamo takrat, ko bralec ne pozna okoliščin dogajanja literarnega besedila, ko mu manjkajo podatki oziroma znanje, da bi literarno besedilo razumel. Za lažje razumevanje uporabljamo (1) strokovna besedila, ki pripovedujejo o nekem zgodovinskem dogodku, življenju, (2) informacije o avtorju, (3) besedila o literarnem delu, (4) slike, (5) filmske posnetke, (6) zvočne posnetke ...

Avtorica opozarja na nepravilnosti, ki se pojavljajo, če integriramo naravoslovne in družboslovne vsebine in jih vključujemo v književni pouk tako, da se realni in domišljjski svet obravnavanih vsebin popolnoma izključujeta (obravnavata prometa pri spoznavanju okolja in Lainščkova pesem Križišče).

O korelaciji in integraciji piše tudi Saksida (1995) in pravi, da se je treba izogibati korelaciji in integraciji v smislu (1) »izbiranja umetnostnih besedil na podlagi tematskih sklopov iz katerega drugega predmeta (naravoslovje, družboslovje), (2) opisovanju besedilne stvarnosti kot posnetka zunajliterarne stvarnosti, (3) krčenju sporočilnosti besedila in raven ekološke vzgoje, (4) motivacijski uporabi književnosti« (Saksida, 1995, str. 38).

Metoda strukturiranja besedil

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da z metodo strukturiranja besedil učence usmerimo k strukturi literarnega besedila, ko morajo otroci besedilo razdeliti na posamezne dele in poiskati njihovo medsebojno zvezo. Otroci lahko pri pouku dobijo razčlenjeno besedilo, njihova naloga pa je, da ugotovijo kategorije razmejitev. Lahko pa po navodilu učitelja besedilo razčlenijo na posamezne kategorije.

Metoda grafičnega ponazarjanja besedila

Pri metodi grafičnega ponazarjanja besedil poskušamo nekatere informacije prikazati grafično. Uporabljamo krivulje (za ponazarjanje napetosti dogajanja), premice (za kronološko sosledje dogodkov), diagramove (kronološke povezave), oblačke (zberemo misli književnih oseb, podobno kot v stripu), kroge/elipse (ponazoritev enakosti in razlik), točke (vizualiziranje odnosov med književnimi osebami) in skice (ponazoritev dogajalnih prostorov).

Metoda tematskega pristopa

Kordigel Aberšek (2008) metodo tematskega pristopa opisuje kot metodo, s katero usmerimo otrokovo pozornost k temi ali k osrednjemu motivu literarnega besedila. Metodo

uporabimo v fazi interpretacije besedila, ki jo povežemo z motivacijo za pridobivanje pojma ali pa samo v fazi interpretacije literarnega besedila. Postavimo si dve vprašanji: Za katero temo/motiv gre? Kje v literarnem besedilu najdemo informacije o izbrani temi oz. motivu? Metodo tematskega pristopa bomo uporabljali pri tistih besedilih, kjer je literarno dogajanje za otroka presenetljivo, ravnanje književnih oseb pa nenavadno.

Metoda reševanja problemov v zvezi z (ne)koherentnostjo besedila

Metodo reševanja problemov v zvezi z (ne)koherentnostjo besedila uporabljamo pri tistih literarnih besedilih, ki so na videz nelogična in nejasna. V literarnih besedilih se pojavljajo trije koherentni problemi: (1) besedilni signali, ki med seboj niso logično povezani, (2) besedilni signali so si v nasprotju ali se izključujejo, (3) besedilni signali so nezdružljivi z bralčevim predznanjem, z njegovimi miselnimi shemami. Bralci morajo tako najprej zaznati nekoherentne dele, potem pa jih s pomočjo učitelja razrešijo na različne načine. Pouk mora biti naravn tako, da otroci brez strahu sprašujejo in da je njihova radovednost spodbujena (prav tam).

Produktivne književnodidaktične metode

Produktivne književnodidaktične metode uporabljamo tako, da otroci na podlagi svojega razumevanja literarnega besedila besedilo ali del besedila transformirajo (spremenijo besedilno vrsto, spremenijo jezikovni medij). Avtorica pravi, da lahko te metode uporabljamo tako v fazi motivacije, interpretacije, pa tudi v fazi poglobljanja literarnoestetskega doživetja. Praktična uporaba teh metod je naslednja: otroci pesem predelajo v radijsko igro, literarnemu besedilu napišejo preddogajanje, zamenjajo perspektivo, besedilo napišejo v prvi osebi, odigrajo igro vlog, pišejo list iz dnevnika književne osebe (prav tam).

Metode za zaznavanje, razumevanje in vrednotenje emocij

Avtorica pravi, da moramo otroke naučiti čustva zaznavati in razumeti v psiholoških in socialnih kontekstih. To storimo tako, da otrokovo pozornost usmerjamo k temu, da otrok čustva prepozna; jih vidi, kako se kažejo navzven; išče vzroke, zakaj so čustva nastala; prepozna, kako človek na čustva odreagira. Zaznavanje, razumevanje in vrednotenje čustev je za razumevanje književnega besedila nujno potrebno, saj je v nasprotnem primeru recepcija površna, literarnoestetsko doživetje pa skopo (prav tam).

Metode za razvijanje zmožnosti recepcije poezije

Kordigel Aberšek (2008) pravi, da je treba recepcijsko zmožnost zaznavanja, razumevanja in vrednotenja poezije sistematično razvijati. Komunikacijski model književne vzgoje k razvijanju recepcije mladinske poezije pristopa tako: (1) da izhaja iz otrokovih s poezijo povezanih literarnih interesov (tematski interes, interes za pesniško sliko, interes za ritem, interes za vezani ali svobodni verz, interes za fabulativnost, interes za ekspresivnost

pesniške besede in za pesniško igro), (2) se sprašuje, iz katerih delov je sestavljena recepcijska zmožnost doživljanja poezije (zmožnost zaznavanja in doživljanja, zmožnost razumevanja, zmožnost vrednotenja, zmožnost izražanja), (3) predlaga metode za njeno razvijanje (zaznavanje zvočnosti besede, zaznavanje in doživljanje ritma, zaznavanje rime, zaznavanje prenesenih besednih pomenov, zaznavanje in doživljanje pesemske slike, zmožnost fantazijskega mišljenja, zmožnost doživljanja osnovnega razpoloženja v pesmi, zmožnost razumevanja jezikovne inovacije in asociativnega mišljenja).

Metode za razvijanje zmožnosti recepcije slikanice

Koridgel Aberšek (2008) pravi, da je potrebno slikanico doživeti kot integralno besedilo. To pomeni, da otrokom beremo celotno slikanico in jim omogočimo hkratno recepcijo slikovnega in besedilnega dela. To naredimo tako, da vsem zagotovimo dostop do slikovnega dela, sočasno zagotovimo zaznavanje besedilnega in slikovnega dela slikanice ter da otrokovo zmožnost recepcije slikanice razvijamo najprej z recepcijo besedilnega dela, nato z recepcijo likovnega dela, nato pa še z recepcijo besedilnih in likovnih signalov. Ker v šoli vsem otrokom ne moremo priskrbeti svojega izvoda slikanice, si lahko pomagamo z multimedijskimi pripomočki. Slike iz slikanice predvajamo preko projektorja na platno. Tako otroci sledijo slikam in zgodbi.

Slikanico in njene sestavine podrobno analizirata Nikolajeva in Scott (2006). Oblikujeta teorijo slikanice, kjer komunikacija poteka na dveh ravneh: verbalni in vizualni. V preučevanju izpostavljata vprašanje, ali je v slikanici zaradi vizualne upodobitve književnega besedila sploh dovolj prostora za bralčevo domišljijo. Pravita, da je bralec pasiven le v primerih, ko so vrzeli identične besedam in slikam v književnem besedilu, ali pa te vrzeli sploh ni. Izrednega pomena je ujemanje avtorja in ilustratorja, ko avtor pusti prazna mesta ilustratorju, da jih zapolni, a še vedno tako, da je tu prostora tudi za bralčevo domišljijo. Slikanica je namenjena publiki dveh generacij, v njih so tekstovne in vizualne vrzeli, ki jih otroci in odrasli različno zapolnjujejo. (Nikolajeva, 2003)

Slikanico je podrobno raziskoval in jo analiziral Nodelman (2003). Poudaril je, da slike sporočajo zgodbo skozi šest elementov: (1) oblika in prvi vtis, (2) razpoloženje in občutje, (3) slog, (4) pomen slikovnih predmetov, (5) dinamika slik, (6) gibanje in čas v slikah.

Sipe (1998) je predstavil teorije slikanice skozi različne avtorje. Predstavi semiotični koncept, ki pomaga razumeti konstrukt komunikacije med besedami in sliko. Po tej teoriji slikanice otroku nudijo možnost oblikovanja novega pogleda na zgodbo, besede. Otroci z vsakim branjem doživijo drugačno izkušnjo, slikanica jim nudi možnost, da jih zaposli pri oblikovanju novega pomena zgodbe in novega orisa pravljичnega sveta.

Recepcijo postmodernih slikanic sta preučevali slovenski znanstvenici Haramija in Batič (2014), ki sta predstavili značilnosti postmoderne slikanice in njihovo recepcijo. Poudarjata močno povezanost in prepletenost besedilnega in likovnega dela. Opozorita tudi na

medbesedilnost kot pogoj za večpomenskost postmoderne slikanice, ki je naslovniško odprta in nudi bralcem več generacij estetski užitek.

4.5 Model književnega pouka po Bentonu (1985)

Sodobni slovenski model poučevanja književnosti lahko povežemo in dopolnujemo z drugimi modeli in metodami, ki prispevajo k boljši obravnavi mladinskih književnih besedil in navdušujejo otroke za literaturo. V nadaljevanju predstavljamo model književnega pouka po britanskem raziskovalcu Michaelu Bentonu (1985), ki opisuje zanimive metode, s katerimi povečujemo literarnoestetski užitek in skrbimo za bralni interes. Njegove metode apliciramo na projekt *Sapramiška*, s katerimi dosegamo cilje sodobnega pouka književnosti.

Če slovenski model književnega pouka temelji na komunikacijskem modelu in je sestavljen iz treh delov (motivacija, spoznavanje novega, utrjevanje) oziroma uro književnosti izvedemo na osnovi zaporedja faz komunikacijsko-recepcijskega modela, angleški model Bentona (1985) prikazuje štiri faze: (1) dejavnosti pred branjem, ki izboljšajo sprejemanje besedila, (2) branje besedila, (3) dejavnosti po branju, ki zajemajo možnosti za individualna doživetja ter skupinsko razvijanje, spreminjanje in (4) poglobljanje bralnega odziva.

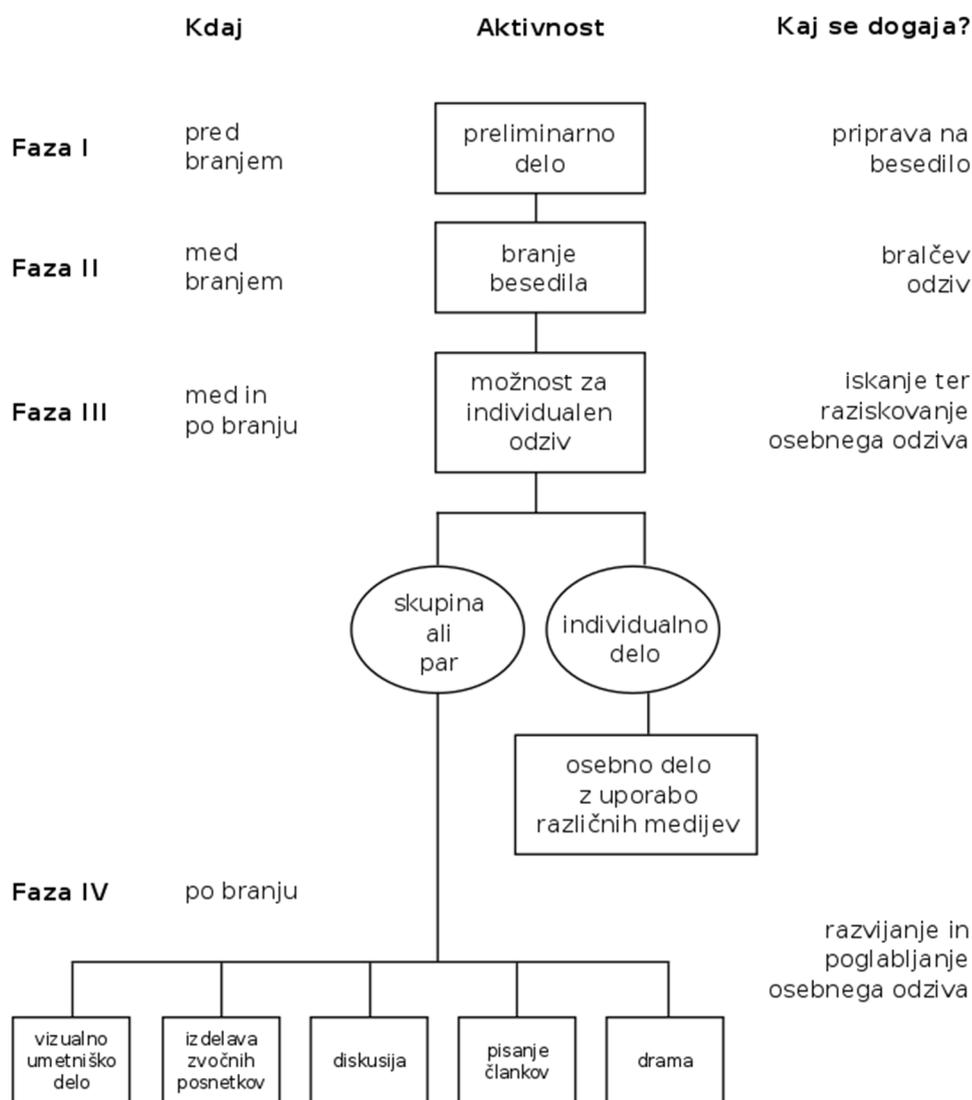
Benton (1985) zagovarja, da klasične metode poučevanja literature prepogosto ne dosežejo zelenega učinka. Učencem je treba vzbuditi zanimanje za branje ter jih razviti v izkušene bralce, ki bodo ob branju uživali, doživeli anticipacijo, retrospektivo in se aktivno vključevali v slikovito interpretacijo likov, njihovih karakterjev ter zgodbe.

Vzroke neučinkovitosti klasičnih metod išče v pristopih učenja, kjer ima učitelj, kot avtoriteta, vlogo podajalca znanja, ki uči z analiziranjem literarnega dela. Kritika takega učenja je ta, da bralcu pušča premalo prostora za razvoj individualne interakcije z besedilom ter vzpostavitve svoje lastne refleksije. Pomanjkljivosti najde tudi v metodah, kjer učitelj prebere besedilo ter se nato s celim razredom hkrati pogovarja o občutkih, čutenjih ter interpretaciji besedila. Ne glede na to, da nekateri posamezniki, ki so vajeni dvigovanja rok ter so boljši pri interpretaciji književnosti, odnesejo veliko, obstaja velika večina otrok v razredu, ki jih tak pristop zatre. Ti se s tem naučijo ob branju počakati, da jim refleksijo besedila vsilijo drugi in postanejo kot bralci preveč pasivni.

Bentonova metodologija sloni na individualnem pristopu ali pristopu v manjših skupinah ali parih. Besedilo se bere s premori, med katerimi učitelj učence z raznimi nalogami aktivno spodbuja k bolj vključenemu branju. Eden izmed ciljev metodologije je, da v bralcu spodbudi zanimanje do literature, ki jo bo potem gojil naprej celo življenje.

Poudarja, da pri učenju literature ne obstaja ena formula, temveč je potrebno obravnavo del prilagajati samemu besedilu, razredu in učitelju. Model književnega pouka po Bentonu sledi dvema osnovnima načeloma: (1) metodologija poučevanja mora učenca ter besedilo

zbliževati ter (2) v bralcu mora spodbuditi retrospektiven pogled na prebrano besedilo, anticipacijo sledečih dogodkov ter konstantno individualno interpretacijo.

Slika 6: Angleški metodološki okvir bralčevega odziva za poučevanje književnosti, Benton, 1985

Njegov metodološki okvir učenja temelji na lekcijah, ki dopuščajo prostor za individualen odziv bralca ter kasnejše skupinsko delo z namenom poglobljene apreciacije dela. Pri delih, ki potrebujejo določeno predznanje (zgodovinsko poznavanje, pojavljanje prevelikega števila novih besed, zapleten jezik), pred branjem svetuje tudi predpripravo na besedilo. Opisanih je več praktičnih napotkov, ki učiteljem omogočajo poučevanje v skladu s tem modelom.

Metodologija sledi štirim fazam: (1) dejavnosti pred branjem, ki izboljšajo sprejemanje besedila, (2) branje besedila, (3) dejavnosti med in po branju, ki zajemajo možnosti za individualna doživetja ter skupinsko razvijanje, spreminjanje in (4) dejavnosti po branju, ki poglobljajo bralni odziv.

Shema modela je prikazana rezervirano, saj je treba razumeti, da kakovostno poučevanje književnosti zahteva izdatno mero spontanosti, ki se črpa iz entuziazma do branja. Model je tako treba jemati kot okvir pri delu in ne kot rigorozen načrt, ki se znova in znova ponavlja.

4.5.1 Faze metodološkega okvirja za poučevanje književnosti

Benton (1985) svoj model poučevanja književnosti podaja skozi štiri faze. V vsaki fazi je opisano: (1) kdaj se faza izvaja, (2) katere aktivnosti so zastopane ter (3) kaj se v posamezni fazi dogaja.

4.5.1.1 Faza I – dejavnosti pred branjem, ki izboljšajo sprejemanje besedila

Izvedba posamezne faze je močno odvisna od samega tipa literarnega besedila. Predpriprava je zelo pomembna pri poeziji in romanih, predvsem v primeru, ko se naslanjajo na zgodovinska dejstva, ki učencem še niso znana. Faza je manj pomembna pri kratkih zgodbah, saj imajo te na bralca ob branju takojšen učinek in ne potrebujejo dodatnega predznanja.

Predpriprava lahko poteka z obrazložitvijo glavnih pojmov, domačim delom, s posvetovanjem s starši (npr. pri delih, ki govorijo o II. svetovni vojni) ali povabljenimi predavatelji.

4.5.1.2 Faza II – branje besedila

Druga faza je namenjena branju besedila. Pomembno je zagotoviti, da čim večji delež učencev sledi branju in ostaja vpet v zgodbo. Za doseganje tega cilja avtor navaja več metod. Kot osnovni način predlaga, da učitelj čim bolj zavzeto glasno bere stoji. Učenci pred seboj nimajo besedila, ujeti so v tempo, ki ga narekuje učitelj.

Učitelj spodbuja učence tudi tako, da si učenci pišejo opazke oz. rišejo skice, povezane s slišano zgodbo. Metode pisanja in skiciranja so podrobno opisane v tretji fazi.

Benton vključno z drugimi avtorji (Chambers, 1973) ostro kritizira branje na način, ko učenci nepripravljeno izmenično glasno berejo besedilo. Otroci, ki slabše glasno berejo, so izpostavljeni diskriminaciji in na ta način jim vzgajamo odpor do branja literature.

Za občasno popestritev se lahko uporabijo tudi alternativne oblike branja besedila:

- učitelj prebere le najpomembnejše dele besedila,
- branje v parih – učenci pogosto bolj samozavestno berejo besedilo drug drugemu. Jakost hrupa pri takem načinu branja v veliki večini primerov ostaja v znosnih okvirjih in tako ne povzroča medsebojnega motenja bralcev,
- poslušanje posnetkov branja,
- gostujoči bralci,
- glasno izmenično branje učencev, ki so pred lekcijo imeli možnost priprave.

Trajanje druge faze je odvisno od tipa literature. Branje daljše proze je lahko raztegnjeno čez več učnih ur. V tem primeru je treba izvesti rekapitulacijo preteklih dogodkov. Najboljši so načini, ki vključujejo vse učence, npr. da se povzetek preteklih dogodkov izvede s hitro igrico vprašanj in odgovorov, kjer učitelj prevzame vlogo moderatorja, otroci pa odgovarjajo.

Angleški model navaja tudi predloge, kako postopati v primeru, ko nekdo besedilo prebere že doma oziroma literarno delo zelo dobro pozna ter se potem v razredu dolgočasi. Take učence navadno zaposlimo z branjem drugih, podobnih del, ki so v obravnavi.

4.5.1.3 Faza III – dejavnosti med in po branju, ki zajemajo možnosti za individualna doživetja ter skupinsko razvijanje, spreminjanje

Namen te faze je naučiti bralca, da bere aktivno, kot izkušen bralec. Izkušeni bralci so pri branju bolj vključeni v proces izdelave mentalnih slik, ki orisujejo prebrano besedilo bodisi na vizualen ali pa emocionalen način. Pri branju so se sposobni premikati po zgodbi naprej (anticipacija) in nazaj (retrospektiva) ter jo povezovati s svojimi individualnimi izkušnjami.

V modelu so predstavljene različne metode, ki sledijo zgoraj opisanim načelom. Uporaba posamezne metode je odvisna od samega besedila, pomembno pa je, da zaradi zagotavljanja pestrosti in spontanosti pri obravnavi uporabljamo čim bolj različne.

Pisanje opazk ali dnevnika

Ta metoda je najširše obravnavana metoda v modelu. Večina naslednjih metod izhaja iz nje. To je metoda, kjer učenci med poslušanjem pišejo ali rišejo svoja čutenja, vprašanja, refleksijo, zgodbo idr. Pisanje dnevnika je lahko prosto ali pa moderirano s strani učitelja. Za izvedbo naloge se lahko branje besedila tudi občasno prekine. Uporaba te metode je lahko časovno potratna, zato se svetuje zmerna uporaba.

Kratkoročna anticipacija

Učitelj branje besedila prekine in da učencem tri minute časa, da v svoj dnevnik odgovorijo na vprašanje: »Kaj mislite, da se bo sedaj zgodilo?« Namen je izboljšati bralčevo

anticipacijo. Pomembno je, da se zagotovi individualno delo ali delo v parih, tako da ima vsak učenec možnost razviti svoj individualen odziv.

Dolgoročna anticipacija

Analogno s kratkoročno anticipacijo imajo učenci na voljo nekaj minut, da odgovorijo na vprašanje: »Kako mislite, da se bo zgodba končala?«

»Iskrena« vprašanja

Izvaja se individualno ali v skupinah. Učenci imajo nalogo, da zapišejo nekaj iskrenih vprašanj, na katere še ne znajo odgovoriti. Ta metoda se izvaja med branjem.

Miselni vzorci karakterjev

Učenci naj za določen književni lik skicirajo preprost miselni vzorec, ki opisuje karakter književne osebe, lastnosti idr.

Predvidevanje

Pari ali skupine improvizirajo možne scenarije nadaljevanja zgodbe.

Stripifikacija

Skupine stnejo posamezne krajše dogodke v obliki risane stripa.

Družinsko drevo

Učenci individualno ali v skupinah rišejo družinsko drevo posameznega književnega lika. Metoda je uporabna za lažjo predstavo v primeru kompleksnih družinskih vezi med posameznimi karakterji.

Časovne linije

Učenci narišejo časovno linijo, na katero kronološko nanizajo pretekle dogodke.

Zemljevidi

Učenci izrišejo karto, na katero umestijo pomembne elemente prebrane zgodbe.

Enostavne skice karakterjev

Namen metode je, da si učenci izostrijo mentalno sliko posameznega lika in ga potem lahko primerjajo med seboj. Risanje preveč natančnih slik je kontra produktivno, saj učence s slabšim risarskim potencialom postavlja v depriviligiran položaj.

»Rad bi vprašal ... «

Učenci pišejo ali povedo, kakšne komentarje ali vprašanja bi radi postavili določenim književnim osebam. Razvije se lahko debata, ki jo vodi učitelj.

Televizijski ali radio intervju

Učenci igrajo intervju, kjer eden prevzame vlogo književnega lika, drugi pa vlogo novinarja.

Dnevniki

Pisanje osebnega dnevnika posameznega karakterja.

Zapiski vtisov v vlogi karakterja

Učenci se postavijo v vlogo določenega karakterja in zapišejo njegove vtise, ki jih doživlja.

Naključne misli

Kaj se je bralcu vtisnilo v spomin? Dogodek, objekt, karakter, ideja? Učenci med seboj delijo svoje naključne misli.

Avtor govori ...

Učitelj prevzame vlogo avtorja, ki ga učenci sprašujejo. Vprašanja si lahko pripravijo vnaprej. Avtor še ne razkrije jasno neprebranih dogodkov.

Igra posledic

Učitelj v določenem trenutku prekine branje ter vpraša: »In posledice so ...?« Učenci poizkušajo najti odgovore.

Pisma

Izbere se določen incident, v katerem sta vpletena dva lika. Igra se v parih, učenci pa prevzamejo vlogo obeh likov. Drug drugemu napišejo pismo, zakaj so se tako odzvali, kaj so občutili ipd.

Poročila

Učitelj pripravi poročila v obliki obrazcev, ki jih učenci nato izpolnijo.

4.5.1.4 Faza IV – dejavnosti po branju, ki poglobljajo bralni odziv

Četrta faza se odvija po prebranem besedilu. Pomembno je, da faza ne traja predolgo, saj lahko zmanjša bralčevo zadovoljstvo, ki se je razvilo ob branju. Ta faza se lahko izvede tako individualno kot skupinsko z različnimi cilji.

Individualen ali osebni pristop teži k dodelanemu osebnemu bralnemu odzivu ter k poglobljenim odnosom med bralcem ter literarnim delom. Naloge izvajajo vsak posameznik individualno.

Galerija portretov

Učenci zapišejo nekaj izjav, ki bi jih določen lik rekel, če bi se pojavil v določenem prostoru (v razredu, na nekem znanem mestu v realnosti, v neki sceni v literarnem delu, ki ni nujno obravnavana). Izjave lahko spremljajo hitro skicirane slike. Možne alternativne oblike so plakati, išče se ali osmrtnice ... Navadno učence kreativno osvobaja, če je predpisana oblika ter omejeno število besed, ki jih lahko porabijo.

Reklama za film

Učenci naredijo skico posterja za »film, ki je bil narejen na osnovi knjige«. Poster opremijo z naslovom in opisi igralske zasedbe, npr.: nastopajo Sebastijan Cavazza v vlogi ...

Nove platnice

Izdelava platnic za ponatis prebranega književnega dela je lahko za učence izjemno zabavna. Učencem lahko razdelimo natisnjeno šablono zadnje strani, veznega dela in prednje strani, ki jo nato izpolnijo z naslovom, sliko, avtorji, ISBN-številko.

Izmenjava pisem

Učenci napišejo pismo prijatelju, v katerem mu priporočajo knjigo, ki so jo posebno radi brali. Metoda se najbolj obnese, če je prejemnik realna oseba, npr. učenec iz druge šole. Tak pristop najlažje uskladi učitelja vpletenih šol neposredno med seboj.

»Dragi avtor«

Učenec napiše pismo avtorju, ki vsebuje vprašanja, občutke in njegovo osebno videnje zgodbe. To metodo je treba uporabiti rezervirano, ne za cel razred, temveč le za tiste, ki jo želijo prostovoljno izvesti.

Skupinski pristop pogloblja bralni odziv skupine. Učenci se združijo v skupine in lahko izvedejo različne naloge. Izdelajo lahko izdelke na papirju, zvočne posnetke, ki imajo posebno težo pri spodbujanju samokritičnosti ali pa nalogo odigrajo v živo.

Kolaž fraz

Učenci izberejo dvanajst do dvajset izjav iz dela, ki so jim posebno ostale v spominu. Izdelajo lahko kolaž, ki ga obesijo na steno, lahko ga tudi grafično opremijo.

Risana risanka

Učenci na dolg trak papirja narišejo sosledje slik, ki ponazarjajo zgodbo. Trak lahko potem obesimo na steno ali pa se sosledje slik predvaja s projektorjem.

Naslovnica časopisa

Učenci naredijo naslovnico časopisa, ki predstavlja določen incident in osebe iz zgodbe. Naslovnico opremijo s fotografijami likov, z naslovom, s ceno, datumom, reklamami, vremensko napovedjo ...

Radijska igra

Učenci kratek odsek zgodbe priredijo kot radijsko igro, ki vključuje zvočne efekte, glasbo.

»Bralci sprašujejo«

Učenci odigrajo telefonski pogovor s karakterji iz knjige. Lahko ga predstavijo v živo ali pa ga posnamejo.

Odprta vprašanja

Učenci naredijo zbirko odprtih vprašanj, ki kot odgovor zahtevajo mnenja.

Lutkovna predstava

Učenci izdelajo lutkovno predstavo na osnovi književnega dela.

»Vredno izposoje?«

Učenci delajo v parih, kjer eden prevzame vlogo knjižničarja, drugi pa vlogo bralca, ki ga zanima, ali si je knjigo vredno izposoditi.

Med vrsticami

Učenci imajo nalogo, da napišejo ali odigrajo dogodek, ki je v knjigi bežno opisan, ali pa ga je mogoče razbrati med vrsticami.

Naslovi poglavij

Naslove poglavij napišemo na posamezne listke, nato pa jih naključno zmešamo. Skupina učencev mora poglavja razvrstiti v pravem vrstnem redu. V primeru, da poglavja nimajo naslovov, jih lahko pred tem skupaj določimo.

Povezave

Zgodba je predstavljena v obliki diagrama, ki povezuje dogodke ali karakterje (npr. izdelamo lahko tabelo dobrih in slabih likov, diagram vseh karakterjev in njihovih povezav ...).

Čigava izjava je to?

Skupina učencev iz besedila izbere odlomek, kjer se pogovarja več oseb (želeno je, da so izjave kratke). Predlog odseka pokažejo učitelju, ki oceni, ali je odlomek dovolj karakterističen. Odlomek brez opisa govorcev prikažejo ostalim učencem in izvedejo kviz, čigava izjava je to.

Številne metode po Bentonu (1985) nam lahko popestrijo književni pouk in pri otrocih povečajo recepcijsko zmožnost. Pomembno je, da pri pouku izberemo tiste metode, ki so najbolj primerne za naše učence in ki po našem mnenju najbolj prispevajo k navduševanju za literaturo. Pri tem ne smemo pozabiti na veliko mero spontanosti, ki se črpa iz entuziazma do branja.

5 Pouk književnosti v osnovni šoli glede na učni načrt

Vsak učni predmet se mora ravnati po učnem načrtu, v katerem so zapisani cilji in standardi znanj, ki jih morajo učenci doseči v posameznih razredih. Pouk književnosti se opira na *Učni načrt za slovenščino* (2011), ki vsebuje pet sklopov: (1) opredelitev predmeta, (2) splošni cilji, (3) operativni cilji in vsebine, (4) standardi znanja, (5) didaktična priporočila. Operativni cilji in vsebine so razdeljeni na prvo, drugo in tretje vzgojno-izobraževalno obdobje in so ločeno zapisani za jezik ter književnost. Prav tako so za vsako triletje napisani standardi znanja ter didaktična priporočila. Didaktična priporočila imajo naslednje razdelke: (1) uresničevanje ciljev predmeta, (2) individualizacija in diferenciacija, (3) medpredmetne povezave, (4) preverjanje in ocenjevanje znanja, (5) informacijska tehnologija.

V prvem razredu je slovenščini namenjeno 210 ur, v drugem razredu 245 ur, v tretjem razredu 245 ur, v četrtem, petem in šestem razredu je namenjenih 175 ur, v sedmem razredu 140 ur, v osmem razredu 122,5 ure in v devetem razredu 144 ur. Razmerje števila ur za jezik in književnost je v vseh razredih 60 odstotkov za jezik in 40 odstotkov za književnost. Izjema je le prvi razred, kjer je razmerje 50 : 50.

5.1 Opredelitev predmeta

Učni načrt za slovenščino (2011) opredeljuje predmet z vidika jezika in književnosti. Glede na temo magistrskega dela nas zanima le področje književnosti. Učenci se pri književnem pouku srečujejo z umetnostnimi/književnimi besedili ter ob njih razvijajo sporazumevalno, doživljajsko, domišljijiskoustvarjalno, vrednotenjsko in intelektualno zmožnost. Z besedno umetnostjo se utrjuje tudi domovinska, kulturna in medkulturna ter državljanska vzgoja.

5.2 Splošni cilji

Med splošnimi cilji za književnost v devetletni osnovni šoli je zapisano, da učenci razmišljujoče in kritično sprejemajo umetnostna besedila slovenskih in drugih avtorjev. Branje jim nudi užitek in prijetno doživetje, hkrati pa jim daje priložnost za oblikovanje osebne in narodne identitete, spoznavanje lastne in druge kulture. Pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti ob stiku z umetnostnimi besedili z uporabo sodobne tehnologije kritično in ustvarjalno pridobivajo in uporabljajo informacije. Učenci ohranjajo pozitiven odnos do branja, saj jim branje predstavlja potrebo in vrednoto. V prostem času pa obiskujejo tudi knjižnico, gledališče, literarne prireditve ... Učenci ob sprejemanju književnih besedil razvijajo sporazumevalno zmožnost, besedila uvrščajo v časovni in kulturni kontekst ter pridobivajo literarnoteoretsko znanje. Vse to jim omogoča globlje doživljanje razumevanje in vrednotenje književnih besedil. (*Učni načrt za slovenščino*, 2011)

5.3 Operativni cilji in vsebine

Cilje v učnem načrtu za področje književnosti uresničujemo:

- z razvijanjem recepcijske zmožnosti z branjem, poslušanjem, gledanjem uprizoritev umetnostnih besedil in govorjenjem ter pisanjem o njih,
- z razvijanjem recepcijske zmožnosti s tvorjenjem, (po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje).

Cilji in vsebine so v učnem načrtu obvezni in izbirni. Izbirni cilji in vsebine so v učnem načrtu napisani v poševnem tisku.

Učni načrt za slovenščino (2011) za vsako triletnje posebej opredeljuje operativne cilje za književna besedila ter za književne zvrsti in vrste ter vsebine, s katerimi si učenci pridobivajo liiterarnovedno znanje. V učnem načrtu najdemo tudi sezname umetnostnih besedil za obravnavo pri pouku književnosti. V nadaljevanju nas zanimajo predvsem predlagani avtorji za obravnavo književnih besedil ter predlagana literarna dela po posameznih triletjih.

5.3.1 Prvo triletnje

Učenci v prvem triletju spoznavajo dela naslednjih avtorjev mladinske književnosti:

Niko Grafenauer, Kajetan Kovič, Svetlana Makarovič, Ela Peroci, Oton Župančič, en sodobnik (po izbiri učitelja in učenca) in slovenske ljudske pravljice.

Skupno število predlaganih književnih besedil za obravnavo v prvem triletju je 141. Tabela 3 prikazuje podrobnejšo analizo števila predlaganih besedil po različnih literarnih tipih in razredih. Posamezni naslovi del se nahajajo v prilogi 1.

Tabela 3: Število predlaganih književnih besedil za obravnavo v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, vir: Učni načrt za slovenščino, 2011

	1. razred	2. razred	3. razred	<i>Skupaj</i>
DRAMATIKA	1	1	6	8
POEZIJA	20	20	23	63
PROZA	21	25	24	70
<i>Skupaj</i>	42	46	53	141

5.3.2 Drugo triletje

Učenci spoznavajo dela naslednjih avtorjev:

Hans Christian Andersen, Milan Dekleva, Astrid Lindgren, Boris A. Novak, Leopold Suhodolčan, Bina Štampe Žmavc, Dane Zajc, en sodobnik (po izbiri učitelja in učenca).

Skupno število predlaganih književnih besedil za obravnavo v drugem triletju je 181. Tabela 4 prikazuje podrobnejšo analizo števila predlaganih besedil po različnih literarnih tipih in razredih. Posamezni naslovi del se nahajajo v prilogi 1.

Tabela 4: Število predlaganih književnih besedil za obravnavo v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju, vir Učni načrt za slovenščino, 2011

	4. razred	5. razred	6. razred	Skupaj
DRAMATIKA	4	5	23	32
POEZIJA	16	18	17	51
PROZA	30	34	34	98
Skupaj	50	57	74	181

5.3.3 Tretje triletje

Učenci spoznavajo književnike in njihova dela:

7. razred: Homer, Josip Jurčič, Fran Levstik, Lovro Kuhar, Tone Pavček, dva sodobnika (po izbiri učenca in učitelja)

Obvezna besedila: Ljudska: Pegam in Lamberger, F. Levstik: Martin Krpan, T. Pavček: Pesem.

8. razred: Anton Aškerc, Niko Grafenauer, Janko Kersnik, Anton Tomaž Linhart, Janez Menart, Lev Nikolajevič Tolstoj, France Prešeren, Ivan Tavčar, Valentin Vodnik, dva sodobnika (po izbiri učenca in učitelja)

Obvezna besedila: N. Grafenauer: Življenje, J. Kersnik: Mačkova očeta, F. Prešeren: Povodni mož.

9. razred: Ivan Cankar, Simon Gregorčič, Dragotin Kette, Ciril Kosmač, Srečko Kosovel, Josip Murn, William Shakespeare, Primož Trubar, Oton Župančič, in trije sodobniki (po izbiri učenca in učitelja).

Obvezna besedila: I. Cankar: Bobi, F. Prešeren: Zdravljica, O. Župančič: Žebljarska, I. Cankar: Bobi.

Učenci navedejo glavne značilnosti literarnih obdobij in smeri ter izbrane predstavnike in njihova dela. Avtorje razvrščajo v literarna obdobja.

Skupno število predlaganih književnih besedil za obravnavo v tretjem triletju je 238. Tabela 5 prikazuje podrobnejšo analizo števila predlaganih besedil po različnih literarnih tipih in razredih. Posamezni naslovi del se nahajajo v prilogi 1.

Tabela 5: Število predlaganih književnih besedil za obravnavo v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju, vir: Učni načrt za slovenščino, 2011

	7. razred	8. razred	9. razred	Skupaj
DOMAČE BRANJE	26	26	25	77
DRAMATIKA	4	4	5	13
POEZIJA	18	26	27	71
PROZA	25	26	26	77
Skupaj	73	82	83	238

5.4 Standardi znanja

Pod standarde znanja sodijo tiste veščine in znanja, ki naj bi jih učenci obvladali ob koncu vsakega triletnega obdobja. Standardi znanja so učitelju pri preverjanju in ocenjevanju glavno vodilo. Minimalni standardi znanja so v učnem načrtu označeni s poudarjenim tiskom.

5.5 Didaktična priporočila

Vsak učni načrt vsebuje didaktična priporočila, ki učitelju dajejo smernice za poučevanje vsakega učnega predmeta. *Učni načrt za slovenščino (2011)* didaktična priporočila razdeli v 5 sklopov:

5.5.1 Uresničevanje ciljev predmeta

Cilje književnosti uresničujemo preko splošnih in operativnih ciljev ter vsebin predmeta, ki so opredeljeni z učnim načrtom. Pri književnem pouku učenci razvijajo recepcijsko zmožnost z branjem ali poslušanjem umetnostnih besedil. Pri šolski interpretaciji opazujejo prvine besedila ter primerjajo ugotovitve. Pouk književnosti temelji na komunikacijskem modelu književnosti, kjer sta v središču branja književno besedilo in učenec.

Umetnostnih književnih besedil v prvem triletju praviloma ne povezujemo s tematiko drugih predmetov, kar učencem omogoča polno literarnoestetsko doživetje. Dejavnostim

sprejemanja (branje, poslušanje) v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju dajemo prednost pred dejavnostmi tvorjenja (govorjenje, pisanje). Učenci poslušajo učiteljevo pripovedovanje in branje, radijske igre, lutkovne predstave, otroške filme in risanke.

Književni pouk v drugem triletju prav tako temelji na komunikacijskem modelu, kjer je poglavitni cilj ohranjanje interesa za branje in poslušanje umetnostnih besedil ter ustvarjanje dialoga z umetnostnim besedilom. Otroci ob srečevanju z umetnostnim besedilom razvijajo vse štiri sporazumevalne dejavnosti. Metode in oblike so prepuščene izbiri učitelja. Število književnih besedil naj bo omejeno, besedila izbirajo učitelj in učenci.

V tretjem triletju učenci razvijajo vse štiri sporazumevalne zmožnosti. Ohranja se komunikacijski model književnosti in metoda šolske interpretacije umetnostnega besedila. Učitelj med predlaganimi besedili izbira tista, ki so najbolj primerna za njegove učence glede na njihove interese in zmožnosti. Število obravnavanih književnih besedil naj na leto ne presega 20.

5.5.2 Individualizacija in diferenciacija

Učencem je glede na zmožnost prilagojen pouk književnosti v fazah načrtovanja, organizacije in izvedbe. Izvajamo ga kot notranjo, fleksibilno ali delno zunanjo diferenciacijo.

5.5.3 Medpredmetne povezave

Medpredmetno povezovanje književnosti je mogoče predvsem z likovno umetnostjo, glasbeno umetnostjo ter plesom, v drugem in tretjem triletju pa tudi z družbeno-humanističnimi predmeti in z izbirnimi predmeti. V učnem načrtu je pozornost namenjena tudi digitalni tehnologiji, ki jo uporabljajo pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti in komunikaciji z literaturo.

5.5.4 Preverjanje in ocenjevanje znanja

Učitelj najprej preveri predznanje, nato pa učenca skozi učni proces vodi in ugotavlja, kako dobro dosega cilje. Učencu daje povratne informacije, pomaga mu načrtovati delo. Učitelj preverja doseganje ciljev med usvajanjem novih ciljev ter po vsakem učnem sklopu. Preverjanje in ocenjevanje je ustno in pisno.

5.5.5 Informacijska tehnologija

Informacijska tehnologija pomembno prispeva k bolj kakovostnemu pouku, če je povezana z novimi načini in oblikami dela oziroma s sporazumevalno zmožnostjo.

6 Projekt in projektno delo

Pouk književnosti lahko popestrimo z literarnimi projekti, ki jih povezujemo z drugimi predmeti in predmetnimi področji, s katerimi bolje in učinkoviteje uresničujemo cilje iz *Učnega načrta za slovenščino* (2011). Projekti morajo biti zasnovani tako, da spodbujajo aktivnost vseh učencev ter predstavljajo svojevrsten izziv.

Projektno delo je v šolski praksi čedalje bolj prisotno, saj predstavlja inovativno metodo, ki spodbuja učenčevu aktivnost in mu zagotavlja celosten razvoj. Učitelji takšne metode uporabljajo pri vseh predmetih, saj projektno naravnani pouk učencem prinaša možnost, da uresničijo svoje ideje in ustvarijo lasten raziskovalni proces.

V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (2008) je projekt opredeljen kot načrt, ki določa, kaj se misli narediti in kako naj se to uresniči.

S projektним delom se ukvarja slovenska raziskovalka Helena Novak (2009), ki projektno delo definira kot metodični postopek, s katerim se udeleženci učijo razmišljati in delati projektno. Vsakemu projektному delu sledi evalvacija, ki vsebuje analizo in oceno celotne izvedbe projekta. Izvedba poteka v štirih korakih: (1) oblikovanje pobude in končnega cilja, (2) načrtovanje izvedbe, (3) uresničitev cilja, (4) evalvacija izvedbe.

Projektno delo vodi pobudnik, ki ima vlogo usmerjevalca in spodbujevalca aktivnosti udeležencev. Udeleženci so aktivni izvajalci, ki ob pomoči vodje dajejo pobude, predloge, načrtujejo potek, sodelujejo med seboj, izmenjujejo različne poglede ... Temeljno vodilo pri projektном delu je spodbujanje celovitega in skladnega osebnostnega razvoja vsakega posameznika. Vodja projekta naj bi na udeležence deloval motivativno in si prizadeval krepiti samozavest in delovno vnemo tako posameznikov kot skupine.

6.1 Načela projektnega dela

Projektno delo bo uspešno, če bo temeljilo na načelih, ki jih podpira projektni pristop dela. Novak (2009) navaja naslednja načela:

Ciljna usmerjenost

Cilj projekta določimo po izbiri teme in dogovoru o izvedbi projekta. Vodja in izvajalci se dogovorijo, kaj bodo počeli in zakaj želijo to početi. Namen določitve cilja je, da dejavnosti, ki jih bodo izvajali, usmerijo in osmislijo.

Tematsko problemski pristop

Tema mora biti vsebinsko zaokrožena, navezovati se mora na njihovo predznanje, praviloma se mora pokrivati s cilji in vsebino iz učnega načrta. Vsebina projekta se lahko navezuje na več učnih predmetov, zato vodja pritegne k sodelovanju še druge učitelje,

strokovnjake ali druge udeležence, ki bi lahko s svojim znanjem in izkušnjami k projektu mnogo prispevali.

Življenjskost

Izbrana tema za projekt mora biti udeležencem blizu. Končni cilj naj bo funkcionalen, rezultati postavljenega cilja pa uporabni.

Odprtost in prožnost

Vsebina projekta naj vsebuje različna področja, iz katerih črpamo informacije. Udeleženci naj pri izbiri tematike sodelujejo. Tematiko lahko med samim potekom projekta spreminjamo in dopolnjujemo, vendar le v primeru, da bomo s tem bližje zastavljenemu cilju. Odprtost projekta dosežemo tako, da vanj vključimo osebe različnih generacij in različnih profilov. To storimo samo v primeru, če menimo, da nam bodo dodatni udeleženci obogatili projekt. Tudi časovno naj bo projekt fleksibilen.

Načrtnost

Projektno delo zahteva pregledno in jasno načrtovanje dejavnosti. Spoštovati je treba razlike med udeleženci in spodbujati medsebojno sodelovanje. Pomembno je, da so vsi udeleženci v projektu aktivni, vodja projekta pa spremlja njihovo aktivnost, jih usmerja in motivira. Pozornost je treba nameniti končnemu cilju oziroma produktu, ki je najvidnejši del celotnega projekta. S projektним delom se udeleženci naučijo delati projektno, hkrati pa osvajajo različne strategije učenja, interese, sposobnosti ... Ob zaključku projekta udeleženci ovrednotijo svoje delo.

Spoštovanje razvojnih in individualnih razlik med udeleženci

Načelo spoštovanja osebnostnih in starostnih razlik je načelo, ki je pri samem izvajanju projekta prav tako pomembno. Udeleženci se med seboj razlikujejo po sposobnostih, interesih, značaju in drugih osebnostnih lastnostih. Razlike med udeleženci v skupini prinašajo projektному delu pestrost, hkrati pa tudi večjo zahtevnost.

Spodbujevalni stil dela

Pri projektном delu uporabljamo spodbujevalni stil, saj le-ta udeležence pelje v uspešno izvedbo projekta. Vodja projekta svojih zamisli, predlogov in ciljev ne vsiljuje, temveč udeležence spodbudi k lastnemu razmišljanju, kreativnosti, dajanju pobud in predlogov.

Poudarek na aktivnem sodelovanju udeležencev

Vsi udeleženci, ki sodelujejo pri projektu, morajo biti aktivni pri vseh dejavnostih. Vodja njihovo delo usmerja in usklajuje. Udeleženci predlagajo, načrtujejo in izvajajo vse aktivnosti.

Sinergija

Pri projektne delu je ključno medsebojno sodelovanje, ki pripelje do zastavljenih ciljev. Sprotni cilji se uresničujejo, če sodelujoči izpolnjujejo naloge, se med seboj obveščajo in usklajujejo. Medsebojna pomoč, solidarnost, prijateljstvo in dopolnjevanje prispevajo k pozitivni klimi in s tem k večji delovni učinkovitosti. Vodja projekta spodbuja udeležence k sinergičnemu delovanju.

Težišče pozornosti na procesu izvedbe projekta

Kakovost projekta je odvisna od postopkov, ki vodijo k uresnitvi zastavljenih ciljev. Običajno je končni produkt projekta najvidnejši, zato mu posvečamo toliko pozornosti. Za udeležence projekta pa je pomemben tudi potek in način izvedbe, postavljeni cilji, postopki. Projektne delo je način dela, s katerim se udeleženci učijo misliti in delati projektne, hkrati pa je to učni proces, med katerim udeleženci osvajajo različne strategije, interese, sposobnosti.

Celostni razvoj osebnosti

Projektne delo vpliva tudi na razvoj posameznikovega osebnostnega razvoja, saj je vsak posameznik socialno bitje, njegov razvoj pa je odvisen od interakcije med njim in okoljem.

6.2 Etape projektne dela

Projektne delo je sestavljeno iz več etap, ki si sledijo v določenem zaporedju. Novak (2009) navaja šest etap: (1) iniciativa z oblikovanjem projektne teme in končnega cilja, (2) izdelava idejne skice z operativnimi cilji, (3) načrtovanje izvedbe, (4) izvedba načrta, (5) predstavitev dosežkov, (6) evalvacija.

Etapa 1: Iniciativa z oblikovanjem projektne teme in končnega cilja

Projektne delo pričnemo s pobudo, ki jo sproži vodja ali drugi predlagatelj. Pobuda lahko izhaja iz učnega načrta, programa, lahko pa jo sproži neka situacija oziroma dogodek. Običajno pobuda nastane tako, da udeleženci z vodjo razmišljajo in predlagajo temo. Pomembno je, da je tema življenjska, udeležencem znana in zanimiva. Tema mora biti vsebinsko zaokrožena in smiselna. Po določitvi teme sledi postavitve končnega cilja.

Etapa 2: Izdelava idejne skice z operativnimi cilji

Vsebinsko razčlenitev projekta pričnemo po sprejeti ideji, temi in zastavljenim končnim ciljem. Udeleženci in vodja projekta se dogovarjajo o poteku in izvedbi dejavnosti. Vodja

udeležencem postavlja vprašanja in jih spodbuja k razmišljanju. Tako nastaja idejna skica, kjer so predstavljene dejavnosti, cilji in operativne naloge. Cilji in naloge so podrejene končnemu cilju. Idejno skico naredimo v obliki slikovne ali grafične razpredelnice, kjer navedemo naslov projekta, končni cilj ter namen. Pod naslov običajno zapišemo predlagane aktivnosti, ki predstavljajo delne cilje. Skica je podobna miselnemu vzorcu, za boljši videz pa jo lahko opremimo še s slikami, fotografijami ...

Etapa 3: Načrtovanje izvedbe

Izvedbo moramo načrtovati tako, da bomo lahko uresničili postavljene cilje in izvedli naloge. Vsi cilji morajo biti operativni, zato si bomo zapisali, kako bomo te cilje uresničili. Jasno moramo odgovoriti na naslednja vprašanja:

- *Kdo bo izvajal naloge?*
- *Kateri sodelavci bodo sodelovali pri nalogah?*
- *Kdaj se bodo naloge izvajale?*
- *Kje se bodo naloge izvajale?*
- *Kako bomo naloge izvedli? Katere postopke, metode in tehnike bomo uporabili?*
- *Katere pripomočke in sredstva bomo uporabili pri posamezni nalogi?*

Če je tema del učnega načrta, je treba določiti predmete, pri katerih bomo izvajali aktivnosti, določiti čas izvajanja ter število ur pouka. Načrt izdelamo v obliki tabele ali v obliki miselnega vzorca, pri tem pazimo, da je pregleden in nazoren. Načrt naj bo zasnovan na večjem formatu in dostopen vsem udeležencem projekta, da bodo lažje preverjali uresničevanje nalog. Pri načrtovanju aktivnosti morajo sodelovati vsi udeleženci.

Etapa 4: Izvedba načrta

Po izdelavi delovnega načrta projekta udeleženci izvajajo posamezne naloge, vodja pa spremlja njihove aktivnosti in jih usmerja. Vodja pomaga premagovati težave, ki se pojavijo pri izvajanju nalog, udeležence spodbuja in jih tudi pohvali. Udeleženci naj bi do spoznanj in rešitev prišli čim bolj samostojno. Mentor oziroma vodja udeležencem pomaga pri iskanju virov informacij, uči jih različnih miselnih procesov ter skrbi, da se ne oddaljijo od končnega cilja. Vodja med potekom projekta sproti beleži svoja opažanja, pomisleke, predloge in dileme, ki jih kasneje lahko uporabi pri evalvaciji.

Etapa 5: Predstavitev dosežkov

Vsak projekt se zaključi s prikazom dosežkov, ki jih prikažemo na različne načine v obliki kvizov, razstave, kulturne prireditve, glasila ... V zaključni fazi udeleženci predstavijo osnovne podatke o projektu:

- imena izvajalcev projekta (število, razred, starost),
- ime vodje projekta,
- imena sodelavcev,
- časovni okvir projekta,
- kraj, kjer je projekt potekal.

Etapa 6: Evalvacija

Projekt zaključimo s predstavitvijo, projektno delo pa z evalvacijo, v kateri ovrednotimo rezultate in potek celotnega projekta. Priporočljivo je, da projekt ovrednotijo vsi udeleženci, izvajalci, vodja, sodelavci, starši ... Vrednotenje projekta naj bo celostno, kar pomeni, da ocenimo celotno izvedbo projekta in ne samo končni rezultat. Udeleženci svoje vtise izrazijo pisno ali ustno, način prilagodimo starosti otrok in drugim posebnostim skupine.

Vsak projekt mora biti izveden tako, da spodbuja izvajalce k čim bolj kreativnemu razmišljanju in sodelovanju. Dobro načrtovane naloge prispevajo k boljši izvedbi projekta. Čeprav projekt zahteva dolgotrajnejšo pripravo ter zahteva veliko energije in vztrajnosti, je uspeh takšnega dela zagotovljen.

II EMPIRIČNI DEL

Literarna besedila, ki so bila uprizorjena v LGL kot lutkovne predstave, so me spodbudila za celostno raziskovanje almanaha *Po stopinjah lesene Talijske* (1948–2008) in njegove povezave z deli in avtorji v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011). Raziskava je sestavljena iz treh delov, ki je z metodološkega vidika precej različna, vendar se vsi trije sklopi med seboj povezujejo in se aplicirajo na sodoben komunikacijski pouk književnosti.

Prvi del raziskave magistrskega dela temelji na preučevanju podatkov almanaha LGL, kjer analiziramo uprizorjena dela kot literarna besedila predvsem iz slovenske (mladinske) književnosti in njihove avtorje, ki so skozi 60-letno obdobje zaznamovali slovenski kulturni in literarni prostor. Raziskava preučuje izpolnjevanje poslanstva zavoda, zapisanega v aktu o ustanovitvi, ugotavlja uspešnost predstav glede na različne kriterije, ukvarja se z avtorstvom predstav ter naredi povezavo z *Učnim načrtom za slovenščino* (2011).

Drugi del raziskave se ukvarja s tremi literarnimi besedili: (1) *Sapramiško* Makarovičeve (prvič uprizorjena leta 1986, 1752 ponovitev), (2) *Žogico Marogico* Jana Malika (prvič uprizorjena leta 1951, 1371 ponovitev), *Zvezdico Zaspanko* Franeta Milčinskega (prvič uprizorjena leta 1955, 775 ponovitev), ki so jih uprizorili v LGL in so bila do danes največkrat uprizorjena. Podrobno se ukvarja s kvalitativno vsebinsko analizo teh treh literarnih besedil ter raziskuje upodobitev v različnih medijih. Pri tem je podana aplikacija teorije Marie Nikolajeve (2005) ter model raziskovanja literarnih besedil po Pezdirc Bartol (2011).

Tretji del raziskave je aplikativen, je študija primera v akcijski raziskavi, ki obsega projektno delo kot učni model, ki obravnava največkrat ponovljeno in največkrat v tujini gostovano književno besedilo *Sapramiška* po sodobnih pristopih in vključuje značilnosti Bentonovega (1986) modela in slovenskega modela avtorice Kordigel Aberšek (2008).

7 Kvantitativna in kvalitativna vsebinska analiza almanaha in *Učnega načrta za slovenščino* (2011)

V tem poglavju se ukvarjamo z analizo almanaha *Po stopinjah lesene Talijske* (1948–2008) ter z uresničevanjem nalog LGL, zapisanem v aktu o ustanovitvi. Poglobimo se v zastopanost domačih, tujih in drugih avtorjev ter primerjamo zastopanost uprizorjenih pesemskih del, proznih del ter dramatike. Ukvarjamo se z uspešnostjo literarnih besedil kot lutkovnih predstav ter jih glede na kriterije predstavljamo na lestvici najbolj uspešnih. Uprizorjena literarna besedila in njihove avtorje povezujemo s predlaganim seznamom avtorjev in njihovih del v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011).

7.1 Predmet in problem raziskave

LGL za svoje uprizoritve prireja dela slovenskih mladinskih avtorjev, drugih domačih avtorjev, tujih avtorjev ter za svojo ustvarjalnost skrbi tako, da uprizarja prozna, dramska in pesemska besedila. Zanima nas, ali je almanah v skladu s poslanstvom zavoda in njegovimi nalogami, »da skrbi za izvirno domačo ustvarjalnost, spodbuja nastajanje in uprizarjanje besedil domačih avtorjev ter spodbuja kreativnost drugih domačih avtorjev, ki soustvarjajo lutkovne in dramske predstave, obnavlja in promovira najzanimivejša dela iz preteklosti« (*Sklep o ustanovitvi zavoda LGL*, 2008), ter če mogoče kateri izmed nalog daje večji poudarek oz. razsežnost.

Predmet našega raziskovanja je preučiti zastopanost literarnih besedil v almanahu in ugotoviti delež slovenskih in tujih avtorjev ter drugih avtorjev. Namen raziskave je ugotoviti, ali je uspešnost predstav, ki se kaže s številom ponovitev, povezana z dobljenimi nagradami in gostovanji v tujini, ter katera literarna dela kot lutkovne uspešnice so se na dane kriterije najbolj uveljavile. Zanima nas tudi, ali je mogoče iz razpoložljivih podatkov prikazati uspešnost predstav na podlagi več kriterijev in ne le golega števila ponovitev. S tem namenom smo raziskali uspešnost predstav na podlagi multikriterijske analize in rezultate primerjali z uspešnostjo, dobljeno le na podlagi števila ponovitev.

Glede na to, da LGL skrbi tudi za kulturno vzgojo mladih, promovira otroško leposlovje in razvija bralno kulturo, nas v okviru raziskave zanima, kateri avtorji in literarna dela se pojavljajo tako v almanahu kot v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011), ter katera literarna dela bi bilo glede na *Učni načrt za slovenščino* (2011), na akt o ustanovitvi LGL in narejeni multikriterijski analizi še treba uprizoriti, če gledamo na LGL kot na osrednje gledališče in kot na eno izmed najpomembnejših kulturnih ustanov za otroke in mlade.

Blažić (2012) naredi pregled priredb mladinskih besedil v LGL ter poda primere, ki promovirajo izvirno domačo ustvarjalnost ter pri tem odpira nekatera vprašanja, povezana s pojmovanjem domačih priredb, ki so nastale po motivih tujih ustvarjalcev.

7.2 Cilji raziskave in raziskovalna vprašanja

Cilji raziskave so:

- (1) preučiti, kako LGL uresničuje naloge oz. skrbi za poslanstvo zavoda, in sicer (a) skrbi za izvirno domačo ustvarjalnost, (b) spodbuja nastajanje in uprizorjanje besedil domačih avtorjev, (c) spodbuja kreativnost drugih domačih avtorjev, ki soustvarjajo lutkovne in dramske predstave, (d) obnavlja in promovira najzanimivejša dela iz preteklosti. (*Sklep o ustanovitvi javnega zavoda LGL*, 2008);
- (2) opredeliti uspešnost posameznih predstav po več kriterijih hkrati (število ponovitev, število gostovanj, število nagrad in drugih);
- (3) opredeliti, katera dela so imela do leta 2015 največ ponovitev;
- (4) ugotoviti, katere avtorje in predlagana literarna besedila najdemo tako v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) kot v almanahu LGL ter katera literarna besedila bi bilo glede na *Učni načrt za slovenščino* (2011) in na akt o ustanovitvi še treba uprizoriti ali obnoviti.

Za doseg drugega cilja raziskave smo izvedli multikriterijsko analizo predstav. Za opredelitev uteži smo izvedli dodatne statistične raziskave, pri katerih smo odgovorili na naslednja raziskovalna vprašanja:

- (1) Ali vrsta avtorja vpliva na število uprizoritev?
- (2) Ali lokalnost avtorja (tuj/domač) vpliva na število uprizoritev?
- (3) Ali so bile večkrat uprizorjene predstave v povprečju bolj obiskane kot manjkrat uprizorjene?
- (4) Ali obstaja korelacija med zasedenostjo predstav in številom njihovih uprizoritev?

7.3 Metoda in raziskovalni pristop

Uporabili smo več raziskovalnih metod, med katerimi prevladujejo: deskriptivna, komparativna in metoda klasifikacije. Raziskovalni pristop obsega kvantitativno in kvalitativno raziskavo.

7.4 Vzorec raziskave

Kvantitativna in kvalitativna raziskava je zasnovana na osnovi podatkov almanaha *Po stopinjah lesene Talije (2008)* ter predlaganih avtorjev in literarnih besedil v *Učnem načrtu za slovenščino (2011)*.

Almanah vsebuje podatke o premierah predstav, ki so bile odigrane v LGL v letih 1948–2008. Za vsako premiero almanah navaja leto predstavitve, glavnega avtorja, soavtorje, skupno število ponovitev ter skupno število gledalcev te predstave, dobljene nagrade ter gostovanja v tujini.

Vzorec tako obsega 237 različnih predstav, ki so bile v Sloveniji odigrane 21.102-krat ter imele skupaj 3.119.722 gledalcev. Predstave je napisalo 143 različnih avtorjev.

Posamezna predstava je bila v povprečju odigrana 89,0-krat. Standardni odklon znaša 140,48 predstav, kar kaže na veliko razpršenost. Najmanjše število ponovitev predstave je 2, največje pa 1272, pri čemer se posamezno delo lahko pojavi v več različnih predstavah. *Zvezdica Zaspanka* je bila namreč odigrana v treh različnih izvedbah. Tabela 6 prikazuje vsa dela, ki so bila odigrana v več različnih izvedbah. Skupno število premier je bilo tako 253.

Tabela 6: Dela, ki so bila v LGL ponazorjena v več različnih izvedbah predstave

Avtor	Naslov dela	Število različnih izvedb posameznega dela
Klemenčič, Milan	<i>Doktor Faust</i>	3
Leaf, Munro	<i>Zgodba o Ferdinandu</i>	3
Milčinski, Frane	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	3
Papler, Albert	<i>Hudobni graščak</i>	3
Baum, Frank Lyman	<i>Čarovnik iz Oza</i>	2
Collodi, Carlo	<i>Ostržek</i>	2
Levstik, Fran	<i>Martin Krpan</i>	2
Machado, Maria Clara	<i>Mali strah Bavbav</i>	2
Milne, Alexander	<i>Medved Pu</i>	2
Novy, Lili	<i>Mojca in živali</i>	2
Pocci, Franz	<i>Čarobne gosli</i>	2
Vladičina, G.	<i>Radovedni slonček</i>	2

V povprečju si je posamezno ponovitev predstave naenkrat ogledalo 147,71 gledalcev.

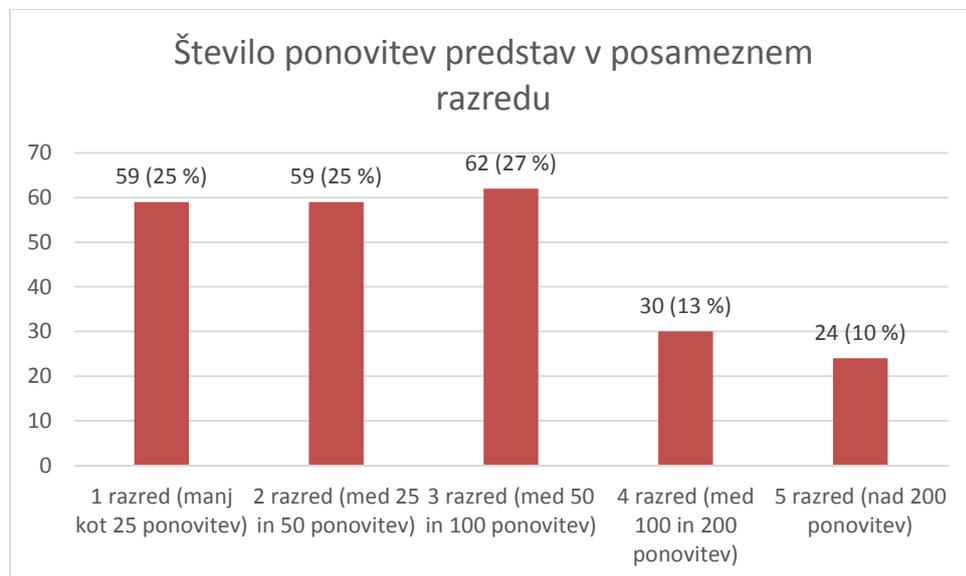
Slika 7: Prikaz števila ponovitev za posamezno premiero. Vsaka točka predstavlja po eno premiero. Premiere so nanizane z leve proti desni, od najbolj popularne do najmanj popularne.

Za potrebe raziskave smo posamezne predstave razdelili v razrede, in sicer glede na število ponovitev. Zaradi eksponente porazdelitve smo morali uporabiti neenakomerno razporejene razrede:

1. razred vsebuje predstave, ki so bile uprizorjene do 25-krat,
2. razred vsebuje predstave, ki so bile uprizorjene med 25 in 50-krat,
3. razred vsebuje predstave, ki so bile uprizorjene med 50 in 100-krat,
4. razred vsebuje predstave, ki so bile uprizorjene med 100 in 200-krat,
5. razred vsebuje predstave, ki so bile uprizorjene več kot 200-krat.

Razrede smo izbrali tako, da je vsaka naslednja meja dvakrat višja od prejšnje. Na ta način smo dobili podobno število predstav v vsakem razredu. (Sagadin, 2003)

Iz spodnje slike je razvidno, da je večina predstav uprizorjena manj kot 100-krat (77 %). Več kot 200 uprizoritev je doseglo le 10 % predstav in manj kot 25 uprizoritev je doseglo 25 % predstav (Slika 8).

Slika 8: Prikaz pogostosti ponavljanja premier. Slika kaže histogram podatkov glede na število ponovitev posamezne predstave.

Vzorec raziskave dodatno obsega tudi letne agregate ponovitev in število gledalcev med leti 2008 in 2014, ki smo jih pridobili neposredno iz arhiva LGL, in so nam služili za identifikacijo največkrat odigranih literarnih del, sicer pa v analize niso bili vključeni. Vzorec obsega 109 različnih predstav, ki so bile skupaj uprizorjene 4706-krat.

Vzorec raziskave obsega 577 del (203 različnih avtorjev), ki jih najdemo v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011).

7.5 Postopki zbiranja podatkov

Podatke smo pridobili v gradivih, in sicer v almanahu *Po stopinjah lesene Talije* (2008), preko arhiviranih podatkov v Lutkovnem gledališču Ljubljana (2008–2014) ter v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011). Z nejasnim avtorstvom nekaterih predstav smo si pomagali s člankom Blažić (2012) ali pa jih ustno pridobili v arhivu LGL. Nepopolne podatke o drugih avtorjih smo pridobili preko spletnega iskalnika, saj njihovega izvora preko podatkov v almanahu in arhivu LGL ni bilo mogoče pridobiti.

7.6 Postopki obdelave podatkov

Podatke smo zbrali v Excelovih tabelah. Izvedli smo validacijo podatkov ter odstranili podvojen vnos predstave »*Težave Peteršiljkove mame*«, ki se v almanahu dvakrat ponovi. Nato smo podatke s pomočjo vrtilnih tabel agregirali po literarnih delih. Na ta način smo pridobili skupna števila ponovitev, gledalcev, nagrad, ponovitev v tujini za posamezno delo ter število različnih izvedb posamezne predstave.

Pridobljene podatke smo dodatno klasificirali s klasifikacijami: (1) »tip avtorja«, ki opiše osnovno področje delovanja posameznega avtorja, (2) »lokalnost«, ki opredeli, ali je avtor/delo domač/e ali tuj/e, (3) »tip predstave«, ki opredeli, po katerem delu je bila predstava povzeta.

Tip avtorja smo opredelili po literarni vrsti (pesnik, pisatelj, dramatik). Tisti avtorji, ki so prvotno poklicni pesniki, vendar so napisali tudi dramska besedila za lutkovne predstave, so klasificirani kot dramatik. »Drugi avtorji so umetniški direktorji, režiserji, dramaturgi, igralci in ustvarjalci, ki niso poklicni mladinski avtorji, ampak so s svojim življenjem in delom povezani z gledališčem« (Blažič, 2012, str. 55). Pod kategorijo OSTALO spadajo tista dela, kjer prvotnega avtorstva ni mogoče določiti, saj so to ljudske pravljice, plesne predstave, operne predstave ali koncerti.

Lokalnost smo opredelili tako za posamezne avtorje kot tudi za posamezna dela, pri čemer smo se opirali na izvorna besedila in izvorne avtorje. Ker je bilo v almanahu kar nekaj del, kjer avtorstvo ni bilo ustrezno podano, smo za klasifikacijo uporabili podatke po Blažič (2012).

V primerih, kjer podatkov ni bilo mogoče klasificirati, smo uporabili klasifikacijsko kategorijo NEKLASIFICIRANO. V to kategorijo smo uvrstili tista dela in avtorje, za katere nismo mogli pridobiti podatkov v LGL ali na spletu.

Tabela 7: Klasifikacijske tabele, ki smo jih uporabili za kodiranje podatkov uprizorjenih predstav med leti 1948–2008.

Koda	Tip avtorja
1	PISATELJ
2	PESNIK
3	DRAMATIK
4	DRUG AVTOR
5	OSTALO
6	NEKLASIFICIRANO

Koda	Lokalnost
D	Domač
T	Tuj

Koda	Tip predstave
1	PO LITERARNEM DELU
2	PO DRUGEM DELU
3	PO LJUDSKI PRAVLJICI
4	PO BALETNI PREDSTAVI
5	PO OPERI
6	KONCERT
7	PO PLESNI PREDSTAVI
8	PO ANTIČNI MITOLOGIJI
9	NEKLASIFICIRANO

Podatke o predstavah LGL 2008–2015 ter o predlaganih literarnih besedilih v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) smo dobili v digitalni opisni obliki. Podatke smo morali predhodno ročno tabelirati in s pomočjo klasifikacije imen avtorjev ter del zagotoviti povezljivost med posameznimi bazami.

Podatke kvantitativne raziskave smo analizirali s pomočjo programa SPSS in MS Excel. Pri obdelavi podatkov smo uporabljali metode opisne statistike, srednje vrednosti, standardni odklon, frekvenčne in odstotne razporeditve.

Korelacijo med dvema nominalnima spremenljivkama smo ugotavljali s Cramerjevim koeficientom kontingence. Za stopnjo tveganja smo privzeli vrednost 5 %. (Petz, 1997) S statističnim t-testom smo ugotavljali razliko dveh aritmetičnih sredin neodvisnih vzorcev.

Za preverjanje korelacije med številskimi spremenljivkami smo uporabili izračun Pearsonovega ter Spearmanovega koeficienta.

V nalogi smo ugotavljali uspešnost predstav glede na več hkratnih dejavnikov. Pri tem smo uporabili multikriterijsko analizo po modelu uteženih vsot (weighted sum model) (Triantaphyllou, 2000).

7.7 Rezultati in interpretacija

V tem poglavju podajamo rezultate in interpretacijo glede na postavljene cilje naše raziskave. Rezultate združujemo v štiri sklope.

7.7.1 Kako LGL uresničuje naloge oz. skrbi za poslanstvo zavoda

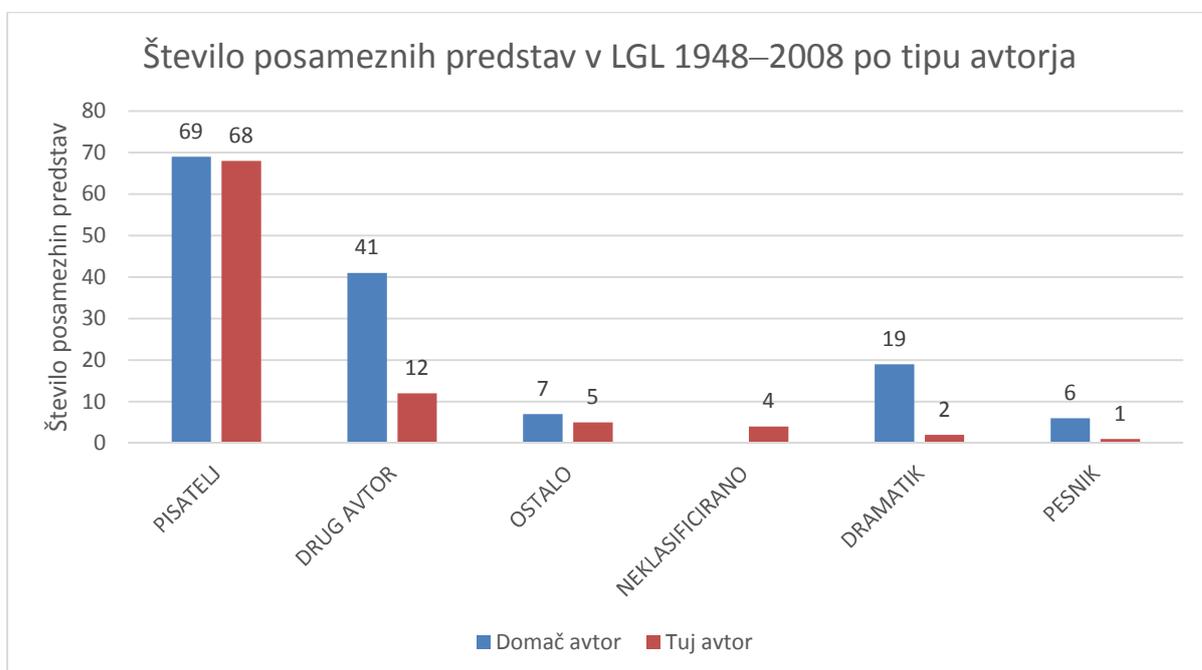
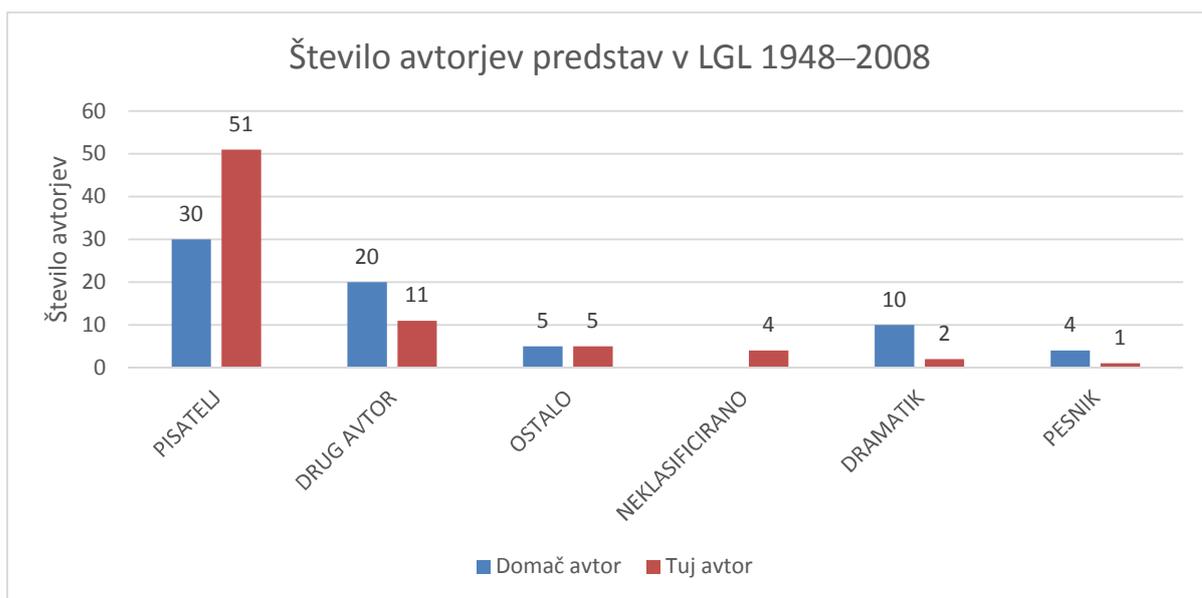
Naloge in poslanstvo zavoda LGL so izražene v štirih točkah:

- (a) zavod skrbi za izvirno domačo ustvarjalnost,
- (b) spodbuja nastajanje in uprizarjanje besedil domačih avtorjev,
- (c) spodbuja kreativnost drugih domačih avtorjev, ki soustvarjajo lutkovne in dramske predstave,
- (d) obnavlja in promovira najzanimivejša dela iz preteklosti.

LGL skrbi za izvirno domačo ustvarjalnost tako, da uprizarja dela slovenskih literarnih avtorjev (pesnikov, pisateljev in dramatikov) ter drugih slovenskih avtorjev, ki so za potrebe lutkovnega gledališča pisali besedila za uprizoritve. »Drugi avtorji so umetniški direktorji, režiserji, dramaturgi, igralci in ustvarjalci, ki niso poklicni mladinski avtorji, ampak so s svojim življenjem in delom povezani z gledališčem« (Blažič, 2012, str. 55).

Skupno je 69 domačih avtorjev in 74 tujih. Čeprav je manjše število domačih avtorjev, je število predstav, ki so izdelane po njihovih delih, večje (142 različnih predstav) od tujih (92 različnih predstav). Prav tako je večje skupno število uprizoritev del domačih avtorjev (12.051) od tujih (9.051).

Domačih literarnih avtorjev je 34, drugih domačih avtorjev je 20. Tujih literarnih avtorjev je 53, drugih tujih avtorjev je 10. Za štiri avtorje nismo mogli opredeliti njihovega osnovnega tipa in so opredeljeni kot neklasificirani.

Slika 9: Število avtorjev predstav LGL 1948–2008 po tipih (zgoraj), skupno število različnih predstav posameznega tipa avtorja (spodaj).

Uprizoritve se med sabo razlikujejo glede na vrsto dela, po katerih so bile prirejene (Tabela 8). Predstav, ki so bile uprizorjene po literarnem delu, je 165 ali 69,6 %, od tega jih je bilo 137 napisanih po proznih delih, 21 po dramskih delih in 7 po poeziji.

Tabela 8: Predstave, prikazane glede na tip dela, po katerem so bile prirejene.

Vrsta predstave	f	%
PO LITERARNEM DELU	165	69,6 %
PO DRUGEM DELU	54	22,8 %
PO LJUDSKI PRAVLJICI	8	3,4 %
NEKLASIFICIRANO	4	1,7 %
PO BALETNI PREDSTAVI	2	0,8 %
PO OPERI	2	0,8 %
PO GRŠKI MITOLOGIJI	1	0,4 %
PO PLESNI PREDSTAVI	1	0,4 %
SKUPAJ	237	100 %

f – število različnih lutkovnih predstav

% – delež različnih lutkovnih predstav

Med slovenskimi pesniki se med avtorji pojavljajo naslednja imena Niko Grafenauer: *Za devetimi vrati*, Tone Pavček: *Juri Muri v Afriki*; France Prešeren: *Krst pri Savici*, *Povodni mož*, Dane Zajc: *Zakaj in vprašaj*; Oton Župančič: *Cicibanus Coprianus*. Po številu ponovitev med pesemskimi deli izstopa le delo Toneta Pavčka: *Juri Muri v Afriki*, ki je bilo uprizorjeno 117-krat, delo Otona Župančiča: *Cicibanus Coprianus* je bilo uprizorjeno 28-krat, delo Franceta Prešerna: *Povodni mož* je bilo uprizorjeno 16-krat, ostala pesemska dela pa sodijo med predstave z malo ponovitvami, in sicer manj kot 5-krat.

Med slovenskimi mladinskimi dramatikami se med avtorji pojavljajo Milan Dekleva: *Sanje o govoreči češnji*, *Od ena do nič*; Alenka Gerlovič: *Jurček in trije razbojniki*, *Kaj če zmaj požre mamo*; Niko Grafenauer: *Tramvajčica*; Milan Jesih: *Kronan norec*, *Zvezda in srce*, *Guliver, velik in majhen*; Boris A. Novak: *Prizori iz življenja stvari*, *Stotisočnoga*, *Viteški turnir v Šiški*; Lili Novy: *Mojca in živali*; Frane Puntar: *Za vrati zajec*, *Stol pod potico*, *Pravljica v modrem*, *Medvedek zleze vase*; Andrej Rozman Roza: *Jamska Ivank*. Podatki o številu ponovitev posameznih dramskih besedil kažejo, da imajo uprizorjena dramska dela glede na književno vrsto pretežno malo ponovitev, ki naj bi bila prvotno namenjena uprizarjanju. Največ ponovitev izmed vseh dramskih del ima delo Lili Novy: *Mojca in živali* (423 ponovitev), ki je izmed vseh uprizorjenih del po številu ponovitev sedma na lestvici, delo Borisa A. Novaka: *Stotisočnoga* ima 115 ponovitev ter *Prizori iz življenja stvari* 72 ponovitev, delo Franeta Puntarja: *Medvedek zleze vase* 76 ponovitev, delo Nika

Grafenauerja: *Tramvajčica* ima 51 ponovitev. Ostala dramska dela so bila v LGL ponovljena malokrat, izmed vseh dramskih del jih je po številu ponovitev največ med predstavami z manj kot 30 ponovitvami.

Med proznimi deli se pojavljajo klasiki in sodobni slovenski mladinski pisatelji. Med klasiki omenjamo Franceta Bevka (*Lenuh Poležuh*), Josipa Jurčiča (*Kozlovska sodba v Višnji Gori*), Frana Levstika (*Kdo je napravil Vidku srajčico*, *Martin Krpan*), Frana Milčinskega (*Butalci*), Janeza Trdino (*Kresna noč*) in Josipa Vandota (*Kekec*). Med slovenskimi mladinskimi sodobnimi avtorji se pojavljajo naslednja imena Kristina Brenk (*Deklica Delfina in lisica Zvitorepka*), Polonca Kovač (*Jakec in stric Hladilnik*, *Kaj mora sova opraviti jeseni*, *Kaj mora sova napraviti spomladi ...*), Svetlana Makarovič (*Sapramiška*, *Sovica Oka*, *Pekarna Mišmaš*, *Vila Malina*, *Korenčkov palček*, *Kokoška Emilija*, *Medena pravljica ...*), Lila Prap (*Zakaj?*), Andrej Rozman Roza (*Jamska Ivanka*), Bina Štampe Žmavc (*Krava v cirkusu*).

LGL obnavlja in promovira najzanimivejša dela iz preteklosti, ki temeljijo na slovenski mladinski književnosti, to so uspešnice, in sicer Svetlana Makarovič: *Sapramiška* in Frane Milčinski: *Zvezdica Zaspanka*. Med literarnimi deli iz domače zgodovine navajamo dela, ki so jih ustvarili Fran Levstik: *Martin Krpan*; Anton Tomaž Linhart: *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*; France Prešeren: *Povodni mož*, *Krst pri Savici*; Janez Trdina: *Kresna noč*, Josip Vandot: *Kekec*. (Blažič, 2012)

Navedeni podatki nam potrjujejo, da LGL skrbi za izvirno domačo ustvarjalnost, saj daje izredno pozornost domačim avtorjem. Približno polovica vseh predstav je priredb domačih avtorjev.

7.7.1.1 Opredelitev povezav med avtorji in število ponovitev

Nekateri avtorji so v predstavah LGL zastopani bolj kot drugi. Zanimalo nas je, kateri so ti in ali obstaja povezava med zastopano v LGL in posameznim tipom avtorja, kot je npr. lokalnost avtorja (domač, tuj) ali vrsta avtorja (pisatelj, dramatik, pesnik, drug avtor ...).

Tabela 9 prikazuje avtorje, ki imajo do leta 2008 vsaj tri uprizorjena dela v LGL. Med njimi najbolj izstopata Svetlana Makarovič z 19 uprizorjenimi deli ter Nace Simončič z 11 uprizorjenimi deli. Med tujimi izstopajo Hans Christian Andersen in brata Grimm, ki so napisali veliko uspešnih mladinskih del, ki so tudi v LGL dobro zastopana.

Tabela 9: Seznam avtorjev po številu obravnavanih del v LGL (1948–2008)

Avtor	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Število obravnavanih del
Makarovič, Svetlana	PISATELJ	D	19
Simončič, Nace	DRUG AVTOR	D	11
Puntar, Frane	DRAMATIK	D	6
Andersen, Hans Christian	PISATELJ	T	6

Avtor	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Število obravnavanih del
Kovač, Polonca	PISATELJ	D	6
Grimm, Jacob in Wilhelm	PISATELJ	T	6
Milčinski, Frane	PISATELJ	D	6
Hieng Samobor, Barbara	DRUG AVTOR	D	3
Milčinski, Matija	OSTALO	D	3
Kladnik, Darinka	PISATELJ	D	3
Bulatović, Barbara	DRUG AVTOR	D	3
Novak, Boris A.	DRAMATIK	D	3
Fritz, Ervin	DRAMATIK	D	3
Loboda, Matjaž	DRUG AVTOR	D	3

V nadaljevanju se bomo omejili na dve raziskovalni vprašanji, ki ju bomo preverili s Cramerjevim koeficientom kontingence:

- raziskovalno vprašanje 1: »Ali vrsta avtorja vpliva na število uprizoritev?«
- raziskovalno vprašanje 2: »Ali lokalnost avtorja vpliva na število uprizoritev?«

Raziskovalno vprašanje 1: Ali vrsta avtorja vpliva na število uprizoritev?

Za preveritev smo izvedli Cramerjev koeficient kontingence, kjer smo primerjali razred števila predstav z vrsto avtorja. Podatke o številu predstav v posamezni kategoriji smo zbrali v spodnji preglednici (Tabela 10).

Tabela 10: Število predstav po posameznih razredih števila uprizoritev ter tipu avtorjev

Razred št. predstav		Tip avtorja						skupaj
		DRAMATIK	DRUG AVTOR	NE KLASIFICIRANO	OSTALO	PESNIK	PISATELJ	
1	Do 25 uprizoritev	10	10	1	3	2	33	59
2	Od 26 do 50 uprizoritev	4	12	1	5	2	35	59
3	Od 51 do 100 uprizoritev	5	16	1	4	1	35	62
4	Od 101 do 200 uprizoritev	1	10	0	0	2	17	30
5	Nad 200 uprizoritev	1	5	1	0	0	17	24
Skupaj		21	53	4	12	7	137	234

* 3 predstave nimajo podatkov o številu ponovitev in niso vključene v analizo

Za stopnjo tveganja smo izbrali 5 % (0,05). Vrednost P je 0,590, kar je več od stopnje tveganja 0,05 in ne kaže statistično pomembne povezanosti podatkov. Cramerjev koeficient ima vrednost 0,139 in prav tako kaže na šibko stopnjo povezanosti.

Zaključimo, da med obiskanostjo posamezne predstave in tipom avtorja ne obstaja nobena korelacija.

Raziskovalno vprašanje 2: Ali lokalnost avtorja (tuj/domači) vpliva na število uprizoritev?

Za preveritev smo izvedli Cramerjev koeficient kontingence, kjer smo razred števila predstav primerjali z lokalnostjo avtorja. Podatke o številu predstav v posamezni kategoriji smo zbrali v spodnji preglednici (Tabela 11).

Tabela 11: Število predstav po posameznih razredih števila uprizoritev ter lokalnosti avtorjev

Razred št. predstav		Lokalnost avtorja		skupaj
		Domač avtor	Tuj avtor	
1	Do 25 uprizoritev	34	25	59
2	Od 26 do 50 uprizoritev	35	24	59
3	Od 51 do 100 uprizoritev	44	18	62
4	Od 101 do 200 uprizoritev	18	12	30
5	Nad 200 uprizoritev	10	14	24
Skupaj		141	93	234

* 3 predstave nimajo podatkov o številu ponovitev in niso vključene v analizo

Za stopnjo tveganja smo izbrali 5 % (0,05). Vrednost P je 0,157, kar je več od stopnje tveganja 0,05 in ne kaže na statistično pomembno povezanost podatkov. Vrednost Cramerjevega V koeficienta je 0,139, kar prav tako kaže na nizko povezanost podatkov med sabo.

Med obiskanostjo posamezne predstave in lokalnostjo avtorja tako ne obstaja statistično pomembna povezanost.

Zaključimo lahko, da število uprizoritev predstav ni odvisna od lokalnosti ali tipa avtorja, čeprav močno prevladuje pisateljski tip avtorjev.

7.7.2 Opredelitev uspešnosti posameznih predstav po več kriterijih hkrati

V raziskavi smo poizkušali odgovoriti na vprašanje, katera dela so najbolj uspešna. Osnovni in hkrati najbolj intuitivni kriterij za merjenje uspešnosti predstave je število ponovitev oz. posledično njena gledanost. Hkrati je ta podatek lahko tudi zavajajoč, saj imajo dela z daljšim stažem tudi višje absolutno število ponovitev.

Izhajajoč iz zgornje trditve bi bilo potrebno kriterij za določitev uspešnosti predstave nekako normirati po času, vendar bi to privedlo do napačne interpretacije pri delih, ki so le trenutne uspešnice in imajo visoko gledanost nekaj let, sicer pa nimajo kontinuitete.

Poleg teh dveh aspektov smo pridobili tudi število gostovanj v tujini ter število dobljenih nagrad za posamezno delo, ki tudi govorita o uspešnosti dela.

Za opredelitev uspešnosti del smo uporabili orodje multikriterijske analize (MKA), in sicer po metodi uteženih vsot. Namen uporabe metode je bil rangiranje del po uspešnosti, upoštevajoč več kriterijev hkrati. Standardna lastnost MKA je performančna matrika, kjer vsaka vrstica opiše posamezno entiteto (v našem primeru predstavo), vsak stolpec pa kriterij, ki vpliva na končno rangiranje entitet. (House, 2009) Tipično se performančno matriko numerično ovrednoti v dveh korakih: 1) dodelitev ocene vsake entitete za vsak kriterij ter 2) ovrednotenje uteži, ki se jih dodeli posameznemu kriteriju z namenom povečanja ali zmanjšanja njegovega vpliva na končno oceno.

Najbolj tipična MKA je metoda utežnih vsot, kjer za opredelitev skupne ocene posamezne entitete (predstave) velja spodnja enačba.

$$A_i = \sum_{j=1}^n (w_j a_{ji}) \text{ za } i = 1, 2, 3 \dots m, \text{ kjer je } A_i \text{ ocena posamezne entitete.}$$

Na osnovi zbranih podatkov smo opredelili dve skupini kriterijev, ki opisujeta uspešnost predstav – neposredne in posredne. Za vsak kriterij moramo razviti primerljiv indikator (Guillermo A. in Mendoza, 1999), ki bo primeren za uporabo v analizi. Indikatorje iz prvega sklopa je mogoče razbrati neposredno iz pridobljenih podatkov, iz drugega pa jih je potrebno predhodno izračunati.

Neposredni kriteriji so:

- število vseh ponovitev,
- število gledalcev,
- število nagrad,
- število gostovanj.

Posredni kriteriji so:

- število ponovitev na leto,
- povprečno število gledalcev v dvorani.

7.7.2.1 Kriterij: Število vseh ponovitev

Osnovni in najpomembnejši kazalnik je število ponovitev posameznega dela. Tabela 12 prikazuje dela iz 5. razreda števila ponovitev, in sicer urejena padajoče glede na ponovitve. V tem razredu izstopajo dela Svetlane Makarovič, saj ima v LGL uprizorjena kar štiri dela, ki spadajo po številu ponovitev v najbolj uspešen razred. Po številu ponovitev je več uprizorjenih literarnih del kot del drugih avtorjev.

Tabela 12: Dela iz 5. razreda števila ponovitev, urejena padajoče glede na ponovitve

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Število ponovitev	Razred št. ponovitev
1. Makarovič, Svetlana	<i>Sapramiška</i>	PISATELJ	D	1272	5
2. Malik, Jan	<i>Žogica Marogica</i>	DRUG AVTOR	T	1166	5
3. Krilič, Zlatko	<i>Jajce</i>	PISATELJ	T	519	5
4. Milčinski, Frane	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	PISATELJ	D	509	5
5. Makarovič, Svetlana	<i>Korenčkov palček</i>	PISATELJ	D	506	5
6. Simončič, Nace	<i>Veliki Kikiriki</i>	DRUG AVTOR	D	439	5
7. Novy, Lili	<i>Mojca in živali</i>	DRAMATI K	D	423	5
8. Karsch, Wilhelm	<i>Težave Peteršiljkove mame</i>	NEKLASIFI CIRANO	T	390	5
9. Pengov, Jože	<i>Zlata ribica</i>	DRUG AVTOR	D	354	5
10. Makarovič, Svetlana	<i>Tacamuca</i>	PISATELJ	D	320	5
11. Perrault, Charles	<i>Obuti maček</i>	PISATELJ	T	315	5
12. Grimm, Jacob in Wilhelm	<i>Pravljičarjeve pravljice: Rdeča kapica, Kraljična na zrnu graha</i>	PISATELJ	T	303	5
13. Papler, Albert	<i>Hudobni graščak</i>	PISATELJ	D	302	5
14. Florian, Zdenek	<i>Tobija</i>	DRUG AVTOR	T	295	5
15. Goethe, Johann Wolfgang	<i>Doktor Faust</i>	PISATELJ	T	272	5
16. Leaf, Munro	<i>Zgodba o Ferdinandu</i>	PISATELJ	T	265	5
17. Collodi, Carlo	<i>Ostržek</i>	PISATELJ	T	255	5
18. Grimm, Jakob	<i>Volk in kozlički</i>	PISATELJ	T	255	5
19. Makarovič, Svetlana	<i>Sovica Oka</i>	PISATELJ	D	237	5
20. MacDonald, Amy	<i>Mali bober in odmev</i>	PISATELJ	T	235	5
21. Jurčič, Josip	<i>Kozlovska sodba v Višnji Gori</i>	PISATELJ	D	233	5
22. Vladičina, G.	<i>Radovedni slonček</i>	PISATELJ	T	231	5
23. Cinybulk, Vojtech	<i>Igračke na cestah</i>	DRUG AVTOR	T	229	5
24. Machado, Maria Clara	<i>Mali strah Bavbav</i>	PISATELJ	T	221	5

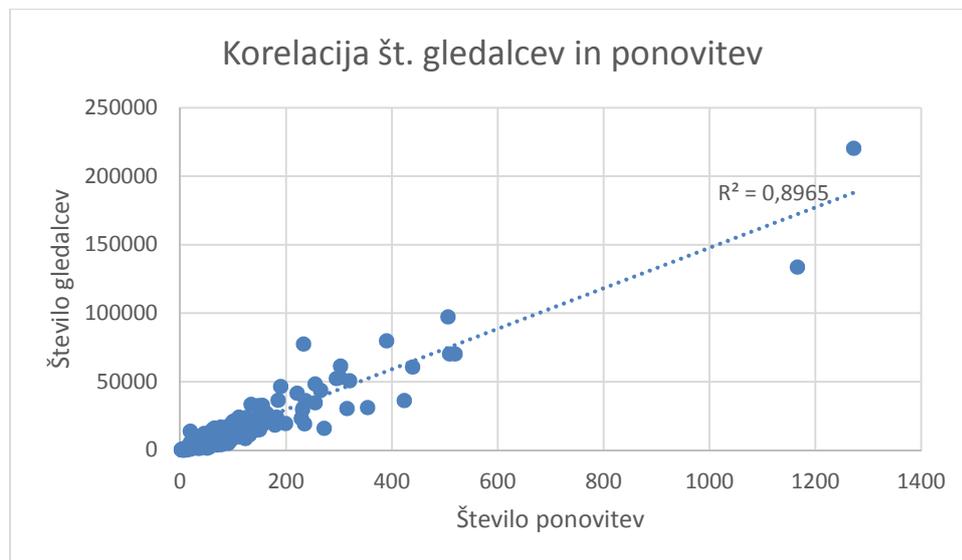
Sam kazalnik je odličen za prikaz uspešnosti predstave, saj kaže na agregatno sliko posameznega dela in njegovo uspešnost skozi celotno obdobje 1948–2008. Slabosti kazalnika so, da očitno depriviligira dela, ki so bila uprizorjena kasneje. Omenjena dela so namreč lahko zelo uspešna, vendar zaradi krajšega obdobja uprizarjanja niso mogla doseči toliko uprizoritev.

7.7.2.2 Preverjanje pomembnosti kriterijev števila gledalcev, števila nagrad in števila gostovanj

Radi bi preverili, ali obstaja korelacija med številom ponovitev posamezne predstave ter številom gledalcev, dobljenimi nagradami ali gostovanjem v tujini. V analizi bomo preverili, ali obstaja korelacija med dobljenimi nagradami in gostovanjem v tujini. Predvidevamo, da je korelacija bodisi linearna bodisi zvezno naraščajoča, zato bomo povezavo preverili z izračunom Pearsonovega ter Spearmanovega korelacijskega koeficienta.

Kriterij: Število gledalcev

Število gledalcev je zelo povezano s številom ponovitev, saj je prostor, kjer se lutkovne predstave odvijajo, navadno omejen na dvorano z omejenim številom gledalcev. Ustreznost kriterija smo ocenili z oceno korelacije števila gledalcev in števila predstav. Predvidevamo, da je povezava linearna, Pearsonov koeficient znaša 0,95, kar pomeni, da je korelacija zelo močna in statistično pomembna ($p=0,000$).

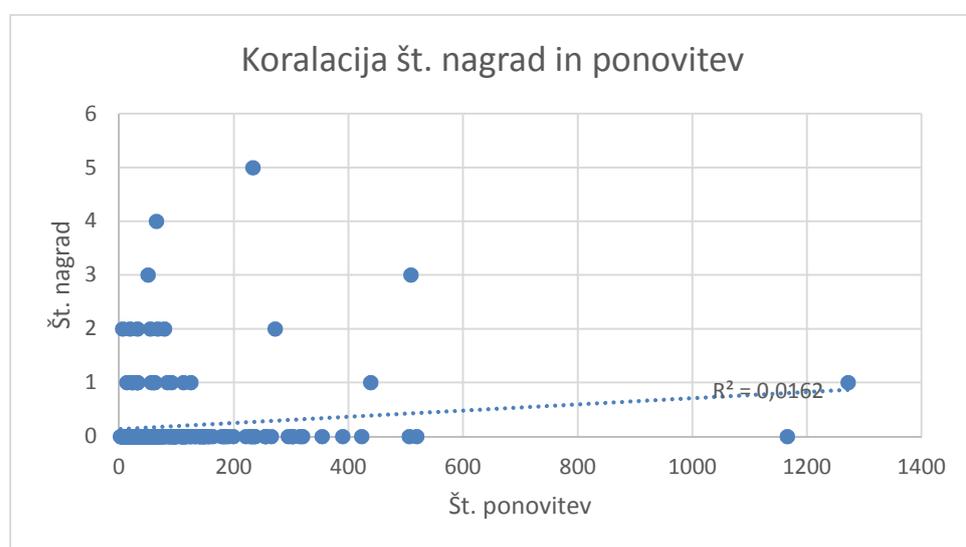

Slika 10: Korelacija števila ponovitev s številom gledalcev

Sklenemo lahko, da je kriterij števila gledalcev prav tako ustrezen kot skupno število predstav in ima enake prednosti in slabosti. Pri izbiri kriterijev je treba paziti, da ne izberemo obeh, saj sta si preveč podobna, kažeta skoraj enako sliko, kar bi lahko vodilo do konfliktnosti kriterijev ter dvojnega točkovanja. (Triantaphyllou, 2000)

Kriterij: Število nagrad

Kriterij števila dobljenih nagrad prav tako kaže na uspešnost posameznega dela, vendar smo z analizo korelacije ugotovili, da povezljivost s številom ponovitev ni tako dobra. Tako vrednost Pearsonovega kot Spearmanovega koeficienta znašata 0,13, kar kaže na zelo šibko povezanost – korelacija je zelo šibka in ni statistično pomembna ($p = 0,052$).

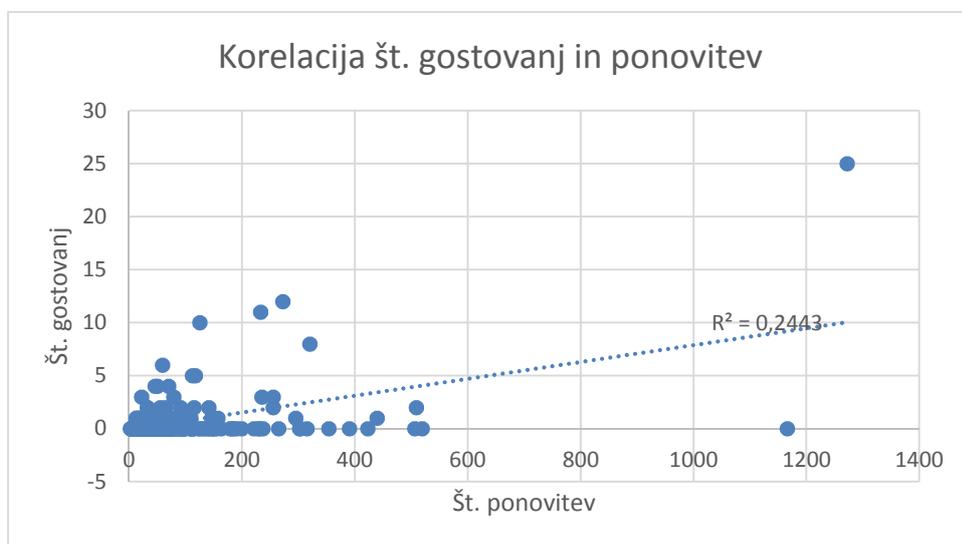

Slika 11: Korelacija števila ponovitev s številom dobljenih nagrad

Zaključimo lahko, da kazalnik vsekakor kaže na posamezne aspekte uspešnosti predstave, vendar bomo zaradi nizke korelacije s številom ponovitev izbrali manjšo utež.

Kriterij: Število gostovanj

Pearsonov koeficient korelacije znaša 0,49, Spearmanov koeficient pa 0,40. Korelacija je zmerna in statistično pomembna ($p=0,000$).

Slika 12: Korelacija števila ponovitev s številom gostovanj v tujini

Pri kazalniku gostovanja v tujini bomo uporabili večjo utež kot za število nagrad. Kazalnik prav tako kot že naštetih depriviligira predstave s kasnejšim datumom premiere.

7.7.2.3 Kriterij: Število ponovitev na leto

Kazalnik števila ponovitev na leto vpeljemo zato, ker vsi ostali kriteriji depriviligirajo novejša dela, torej dela, ki zaradi samega časa trajanja niso mogla dobiti večjega števila ponovitev. Za posamezno predstavo imamo podatke začetnega leta uprizoritve, ne pa tudi, v katerih letih se je uprizarjala. Kazalnik lahko torej definiramo samo tako, da delimo število vseh predstav s številom let od začetka prve premiere do danes. Pri tem se zavedamo dejstva, da kazalnik privilegira novejša dela ter dela s konstantno kontinuiteto. Manj preferira predstave, ki so sicer lahko bile uspešne v preteklosti, sedaj pa jih že dalj časa ne igrajo več.

7.7.2.4 Kriterij: Število gledalcev v dvorani

Predpostavimo, da so bolj uspešne predstave bolj obiskane in da je posledično zasedenost dvoran večja kot pri manj uspešnih predstavah. Predpostavko bomo poizkušali preveriti na dva načina, in sicer:

- 1) s primerjavo povprečne zasedenosti predstav z večjim (5. razred glede na število ponovitev) in manjšim številom ponovitev (1. razred glede na število ponovitev). Analizo bomo izvedli s statistično metodo t-test, s katero bomo preverili, ali je povprečno število gledalcev na predstavo za manj uspešne predstave manjše kot za bolj uspešne ter
- 2) s preverbo obstoja korelacije med zasedenostjo predstav in številom uprizoritev. Analizo bomo izvedli s statistično metodo Cramerjevim koeficientom kontingence.

Primerjava povprečne zasedenosti predstav med najbolj in najmanj uspešnimi predstavami

Povprečno obiskanost predstav smo izračunali iz podatkov o številu ponovitev in številu gledalcev za posamezno predstavo. Izračunali smo povprečne vrednosti za vsak razred števila ponovitev posebej (Tabela 13).

Tabela 13: Povprečno število predstav za vsak razred posebej

Razred predstave			Gledalci		Izbrani razredi za primerjavo
Razred št. predstav	Min. št. predstav v razredu	Max. št. predstav v razredu	Povprečno št. gledalcev na predstavo	Standardni odklon	
1	0	25	140,0	99,7	Primerjava s t-testom
2	26	50	150,4	67,0	
3	51	100	134,6	55,6	
4	101	200	157,9	51,7	
5	201		151,0	57,0	Primerjava s t-testom

Iz tabele je razvidno, da je v 1. razredu po številu predstav povprečno število gledalcev enako 140 (standardni odklon 99,7), v 5. razredu pa 151 (standardni odklon 57,0), kar v povprečju kaže na rahlo manjšo zasedenost dvoran pri manj uspešnih predstavah, vendar je standardni odklon precej velik. S statističnim t-testom smo preverili raziskovalno vprašanje 3.

Raziskovalno vprašanje 3: Ali so bile večkrat uprizorjene predstave v povprečju bolj obiskane kot manjkrat uprizorjene?

Za preizkus smo izbrali stopnjo tveganja 5 % (0,05). Rezultati t-testa (Tabela 14) kažejo, da med primerjanima povprečnima vrednostima ne obstaja statistično pomembnih razlik ($t=0,683$ in $p=0,479$). Zaključimo, da povprečna zasedenost dvorane pri največkrat in najmanjkrat uprizorjenih predstavah ne odstopa.

Tabela 14: Rezultati T-testa za preverbo raziskovalnega vprašanja

<i>Skupina</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
59,272	23	155,026	55,772
145,179	59	139,973	99,731

$t = 0,683$

$p = 0,479$

Ali obstaja korelacija med zasedenostjo predstav in številom njihovih uprizoritev?

Za odgovor na to vprašanje smo s Cramerjevim koeficientom kontingence preverili naslednje raziskovalno vprašanje.

Raziskovalno vprašanje 4: Ali obstaja korelacija med zasedenostjo predstav in številom njihovih uprizoritev?

Cramerjev koeficient kontingence primerja korelacijo med nominalnimi spremenljivkami. Zato smo številske spremenljivke (število uprizoritev, povprečno število gledalcev posamezne predstave) uvrstili v razrede, prikazane v spodnji tabeli. Nato smo preverili odvisnost zasedenosti med različnimi razredi. Tabela 15 prikazuje število predstav po posameznih izbranih razredih.

Tabela 15: Število predstav po posameznih razredih števila uprizoritev ter povprečnega števila gledalcev na predstavo

Razred št. predstav		Razred povprečnega števila gledalcev na predstavo					Skupaj
		Do 80 gledalcev	80 do 120 gledalcev	120 do 160 gledalcev	160 do 200 gledalcev	nad 200 gledalcev	
1	Do 25 uprizoritev	13	14	9	15	8	59
2	Od 26 do 50 uprizoritev	12	9	12	13	13	59
3	Od 51 do 100 uprizoritev	10	17	14	13	8	62
4	Od 101 do 200 uprizoritev	1	9	3	11	6	30
5	Nad 200 uprizoritev	1	6	7	7	3	24
Skupaj		37	55	45	59	38	234

* 3 predstave nimajo podatkov o številu ponovitev in niso vključene v analizo

Za stopnjo tveganja smo izbrali 5 % (0,05). Vrednost P je 0,317, kar je več od stopnje tveganja in kaže, da podatki med seboj niso povezani. Vrednost Cramerjevega koeficienta je 0,139.

Zaključimo, da med obiskanostjo posamezne predstave in številom njenih ponovitev ne obstaja statistično pomembna povezava oz. korelacija.

7.7.2.5 Izračun indikatorjev ter ocene po posameznem kriteriju

Indikatorji so namenjeni ocenjevanju posameznega dela po kriteriju in morajo biti izraženi v enakih enotah, da so med seboj primerljivi. V našem primeru bomo indikatorje opredelili kot razmerje med dejansko in maksimalno razpoložljivo vrednostjo (Tabela 16).

Za določitev ocene posameznega kriterija smo določili skalo, ki teče od 0 do 20 točk. V spodnji tabeli so predstavljeni izračuni ocene po posameznem kriteriju, ki jih izračunamo za vsako delo posebej.

Tabela 16: Način izračuna točk posameznega kriterija

Kriterij	Ocena posameznega dela glede na kriterij
Št. ponovitev	$20 * \frac{\text{dejansko število ponovitev}}{\text{max. št. ponovitev}}$
Št. gostovanj	$20 * \frac{\text{dejansko število gostovanj}}{\text{max. št. gostovanj}}$
Št. nagrad	$20 * \frac{\text{dejansko število nagrad}}{\text{max. št. nagrad}}$
Št. ponovitev na leto	$20 * \frac{\text{dejansko število ponovitev na leto}}{\text{max. št. ponovitev na leto}}$

7.7.2.6 Določitev uteži za uravnoteženje kriterijev

Posamezen kriterij utežimo z utežmi, ki jih rangiramo od 0 % do 100 %. Z utežmi dosežemo uravnoteženje vpliva posameznega kriterija pri končnem rezultatu, in sicer tako, da število dobljenih točk posameznega kriterija korigiramo z utežmi, ki jih določimo glede na predhodne ugotovitve (Tabela 17).

Za vsak posamezni kriterij moramo tako izbrati ustrezno utež. Uteži bomo izrazili v odstotkih, da bo izračun MKA bolj pregleden. Tako izračunano oceno za posamezno delo le množimo z utežjo. Kriterij število ponovitev je osnovni in najbolj reprezentativni kriterij za oceno uspešnosti, saj govori o tem, katero delo je bilo najbolj uspešno vseh časov. Zato smo izbrali utež 5 oz. 100 %. Pomanjkljivost tega kriterija je, da zanemarija dela, ki so sicer tudi zelo uspešna, vendar so bila prvič uprizorjena kronološko kasneje in tako nimajo možnosti dosegati takih absolutnih števil uprizoritev kot starejša. Z namenom uravnoteženja prvega kriterija smo kriteriju števila uprizoritev na leto dodelili utež 4 oz. 80 %.

Sledita kriterija, ki ločeno prav tako govorita o uspešnosti posameznega dela – število gostovanj in število nagrad. Glede na predhodne analize korelacij s številom ponovitev smo se odločili, da utež 3 oz. 60 % dodelimo kriteriju števila gostovanj, ki je s številom ponovitev bolj koreliran ter da utež 2 oz. 40 % dodelimo kriteriju števila nagrad, ki je koreliran slabše.

Zadnjih dveh kriterijev – števila gledalcev in števila gledalcev na predstavo ne bomo upoštevali, saj je 1) prvi premočno koreliran s številom predstav in lahko vodi v konfliktnost ali dvojno točkovanje in 2) drugi ne kaže nobene povezave z osnovnim kriterijem števila ponovitev in bi tako v analizo vnašal le neželeni šum.

Tabela 17: Izbira uteži po posameznem kriteriju

Kriterij	Izbrana utež	Razlog	Maksimalno možno število točk
Št. ponovitev	5 (100 %)	Osnovno in najbolj reprezentativno merilo uspešnosti	$1 * 20 = 20$
Št. gostovanj	3 (60 %)	Korelacija je zmerna, utež je sredinska.	$0,6 * 20 = 12$
Št. nagrad	2 (40 %)	Korelacija je zelo šibka, utež je sredinska.	$0,4 * 20 = 8$
Št. gledalcev	/	Kriterija ne upoštevamo.	/
Št. gledalcev na predstavo	/	Kriterija ne upoštevamo.	/
Št. ponovitev na leto	4 (80 %)	Sredinska utež, s kriterijem preferiramo predvsem novejša uspešna dela.	$0,8 * 20 = 16$
		Skupaj možno število točk	56

7.7.2.7 Rezultati MKA

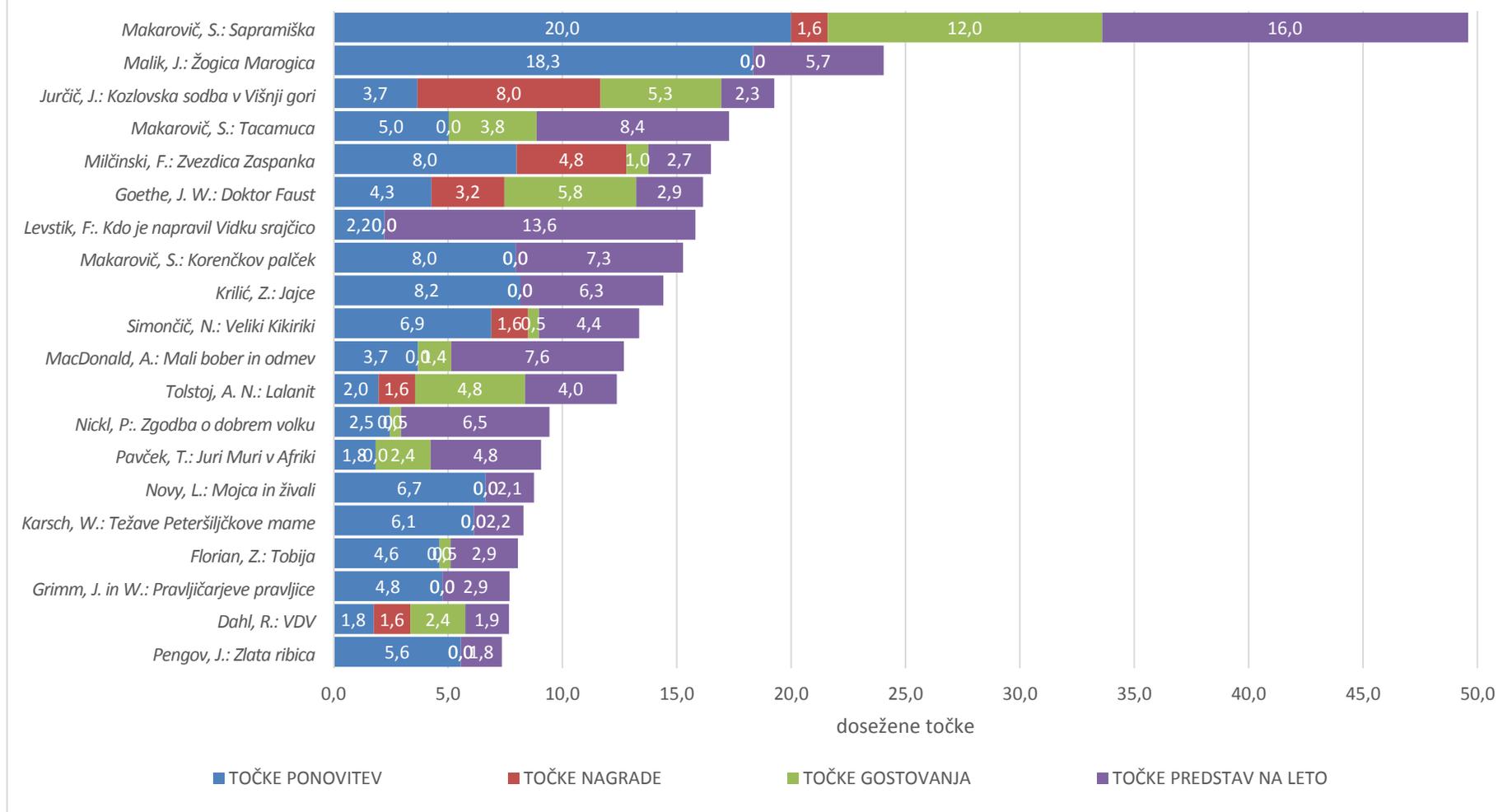
Število točk posameznega dela izračunamo tako, da vsako oceno posameznega kriterija množimo z izbrano utežjo in dobljene ocene seštejemo. Skupno število možnih točk je 56. Glede na uspešnost po MKA po vseh kriterijih izstopa delo Svetlane Makarovič *Sapramiška*, ki je dosegla 49,6 točke.

Prvih 20 del dosega oceno nad 7 točk (Slika 13, Tabela 18). Pokaže se, da je ocena uspešnosti po MKA smotrna le za prvih 59 del, ker je 59. delo *Pekarna Mišmaš*, avtorice Svetlane Makarovič, ki dosega 2,4 točke. Pri oceni ostalih del se pokaže velik skok, saj dosega po manj kot dve desetinki točke (priloga 5). Iz tega zaključujemo, da analiza MKA lepo rangira dela po uspešnosti le pri najbolj uspešnih delih, ostala dela pa lahko opredelimo kot bistveno manj uspešna, vendar med njimi težko delamo razlike.

Tabela 18 prikazuje razliko v razvrstitvi po MKA ter številu ponovitev (stolpec »Primerjava mesta glede na razporeditev po št. predstav«). Predstave, ki so po uspešnosti največ pridobile, so: *Kozlovska sodba v Višnji Gori*, *Mali bober in odmev*, *Doktor Faust*, in *Medena pravljica*.

Še vedno zelo uspešne predstave, ki so po uspešnosti izgubile več mest, pa so: *Hudobni graščak*, *Jajce*, *Mojca in živali*, *Obuti maček*, *Težave Petršiljkove mame*, *Volk in kozlički*, *Zgodba o Ferdinandu in Zlata ribica*.

Grafičen prikaz točkovanja del po multikriterijalni analizi

Slika 13: Grafični prikaz 20 najuspešnejših del glede na izvedeno multikriterijalno analizo (s skupno oceno več kot 7 točk)

Tabela 18: Točkovanje posameznih del po izbrani metodologiji multikriterijalne analize (prikazanih je 20 najbolj uspešnih del s skupno oceno več kot 7 točk)

Zap.št.	Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Primerjava mesta glede na razporedite v po št. predstav	DOSEŽENE TOČKE				
						PONOVITVE (od 20)	NAGRADE (od 8)	GOSTOVANJ (od 12)	PREDST. NA LETO (od 16)	SKUPAJ (od 56)
1	Makarovič, Svetlana	<i>Sapramiška</i>	PISATELJ	D	0	20,00	1,60	12,00	16,00	49,60
2	Malik, Jan	<i>Žogica Marogica</i>	DRUG AVTOR	T	0	18,33	0,00	0,00	5,72	24,05
3	Jurčič, Josip	<i>Kozlovska sodba v Višnji Gori</i>	PISATELJ	D	18	3,66	8,00	5,28	2,32	19,27
4	Makarovič, Svetlana	<i>Tacamuca</i>	PISATELJ	D	6	5,03	0,00	3,84	8,42	17,29
5	Milčinski, Frane	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	PISATELJ	D	-1	8,00	4,80	0,96	2,73	16,49
6	Goethe, Johann Wolfgang	<i>Doktor Faust</i>	PISATELJ	T	9	4,28	3,20	5,76	2,91	16,15
7	Levstik, Fran	<i>Kdo je napravil Vidku srajčico</i>	PISATELJ	D	-3	2,22	0,00	0,00	13,60	15,81
8	Makarovič, Svetlana	<i>Korenčkov palček</i>	PISATELJ	D	-6	7,96	0,00	0,00	7,32	15,28
9	Krilič, Zlatko	<i>Jajce</i>	PISATELJ	T	-4	8,16	0,00	0,00	6,26	14,42
10	Simončič, Nace	<i>Veliki Kikiriki</i>	DRUG AVTOR	D	9	6,90	1,60	0,48	4,38	13,36
11	MacDonald, Amy	<i>Mali bober in odmev</i>	PISATELJ	T	-8	3,69	0,00	1,44	7,55	12,69
12	Tolstoj, Aleksej N.	<i>Lalanit</i>	PISATELJ	T	-8	1,97	1,60	4,80	4,02	12,38
13	Nickl, Peter	<i>Zgodba o dobrem volku</i>	PISATELJ	T	-3	2,47	0,00	0,48	6,49	9,44
14	Pavček, Tone	<i>Juri Muri v Afriki</i>	PESNIK	D	-6	1,84	0,00	2,40	4,84	9,08
15	Novy, Lili	<i>Mojca in živali</i>	DRAMATIK	D	-11	6,65	0,00	0,00	2,11	8,76

Zap.št.	Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Primerjava mesta glede na razporedite v po št. predstav	DOSEŽENE TOČKE				
						PONOVITVE (od 20)	NAGRADE (od 8)	GOSTOVANJ (od 12)	PREDST. NA LETO (od 16)	SKUPAJ (od 56)
16	Karsch, Wilhelm	<i>Težave Peteršiljkove mame</i>	NEKLASIFICIRANO	T	-4	6,13	0,00	0,00	2,17	8,30
17	Florian, Zdenek	<i>Tobija</i>	DRUG AVTOR	T	-6	4,64	0,00	0,48	2,94	8,06
18	Grimm, Jacob in Wilhelm	<i>Pravljicarjeve pravljice: Rdeča kapica, Kraljična na zrnju graha</i>	PISATELJ	T	-12	4,76	0,00	0,00	2,92	7,69
19	Dahl, Roald	<i>VDV (Velikanski dobrodušni velikan)</i>	PISATELJ	T	3	1,76	1,60	2,40	1,91	7,67
20	Pengov, Jože	<i>Zlata ribica</i>	DRUG AVTOR	D	-7	5,57	0,00	0,00	1,80	7,36

Metoda razvrščanja del po uspešnosti z uporabo MKA prinese zanimive in uporabne rezultate, saj s pravilnim izborom kriterijev ublaži negativne učinke razvrščanja le po enem kriteriju. Pri izvedbi je potrebno skrbno preučiti možne kriterije, ki vplivajo na razpored ter določiti njihove uteži, ki so do neke mere subjektivne.

V našem primeru so bolj znana dela v primerjavi z manj znanimi pridobila, kar kaže na uspešnost pri razvrščanju. Menimo, da absolutnega kriterija (kriterijev) za uspešnost ene predstave verjetno ni, lahko pa se mu približamo.

Za znanstveno potrditev korektnosti razvrščanja bi lahko ovrednotili uspešnost predstav s številnimi drugimi kriteriji, za katere pa nimamo podatkov. Razvrstitev uspešnosti del po MKA bi lahko na primer primerjali s številom prodanih naklad literarnih del, po katerih so bile predstave narejene.

7.7.3 Opredelitev del, ki so imela največ ponovitev do vključno leta 2014

V tem poglavju bomo opredelili največkrat ponovljena dela za celotno obdobje delovanja LGL, torej od 1948 ter do vključno leta 2014. Podatke smo pridobili iz dveh virov, in sicer iz *Almanaha LGL* do leta 2008 ter neposredno iz arhiva LGL za obdobje po letu 2008. Za analizo smo morali podatke združiti v skupni bazi in sešteti ponovitve.

Preučevali bomo tudi tematiko predstav in gostovanja, za katere smo podatke uspeli pridobiti le do leta 2008.

Največkrat uprizorjene predstave do vključno leta 2014 so *Sapramiška*, avtorice Svetlane Makarovič s 1598 ponovitvami, *Žogica Marogica*, avtorja Jana Malika in *Zvezdica Zaspanka*, avtorja Franeta Milčinskega. Glede na podatke iz *Almanaha LGL*, ki so le do leta 2008, je sprememb v zgornjih 30 mestih malo. Najvidnejša je *Zvezdica Zaspanka*, ki je pridobila eno mesto. Dve mesti je pridobila predstava *Doktor Faust*, avtorja J. W. Goetheja, malenkost pa so izgubile *Tacamuca*, *Obuti maček* in *Zlata ribica* (Tabela 19).

Tabela 19: Dela z največ upodobitvami v LGL med leti 1948 do vključno 2014. Prikazanih je 20 največkrat uprizorjenih del.

Avtor	Naslov dela	Št. ponovitev	Leto prve uprizoritve	Primerjava vrstnega reda z Almanahom 1948–2008
Makarovič, Svetlana	<i>Sapramiška</i>	1598	1986	0
Malik, Jan	<i>Žogica Marogica</i>	1317	1950	0
Milčinski, Frane	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	659	1955	1
Krilić, Zlatko	<i>Jajce</i>	569	1985	-1
Makarovič, Svetlana	<i>Korenčkov palček</i>	506	1989	0
Simončič, Nace	<i>Veliki Kikiriki</i>	439	1980	0
Novy, Lili	<i>Mojca in živali</i>	423	1951	0
Karsch, Wilhelm	<i>Težave Peteršiljkove mame</i>	390	1957	0

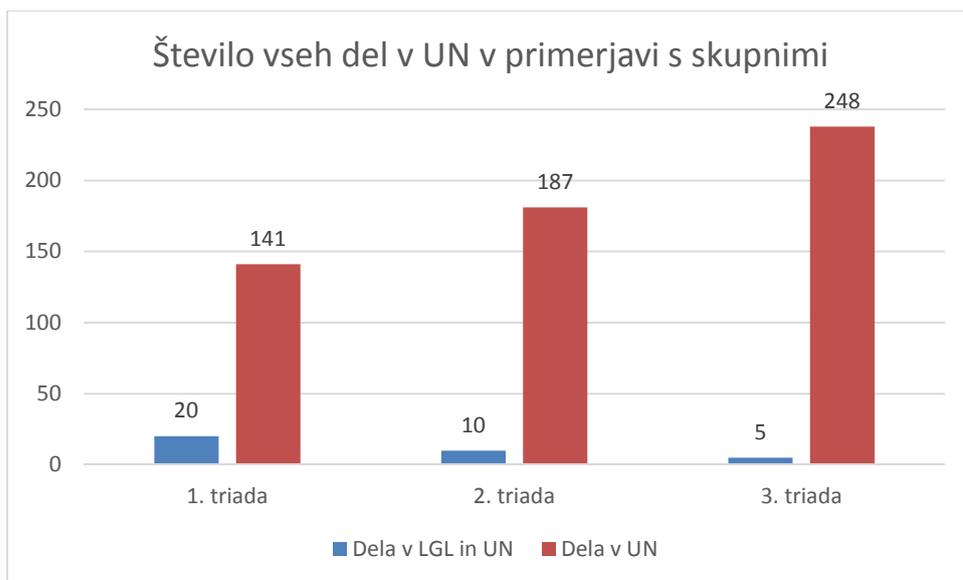
Avtor	Naslov dela	Št. ponovitev	Leto prve uprizoritve	Primerjava vrstnega reda z Almanahom 1948–2008
Levstik, Fran	<i>Kdo je napravil Vidku srajčico</i>	373	2006	0
Pengov, Jože	<i>Zlata ribica</i>	354	1952	-1
Makarovič, Svetlana	<i>Tacamuca</i>	342	1998	-1
Perrault, Charles	<i>Obuti maček</i>	315	1953	-1
Goethe, Johann Wolfgang	<i>Doktor Faust</i>	303	1982	2
Grimm, Jakob in Wilhelm	<i>Pravljičarjeve pravljice: Rdeča kapica, Kraljična na zrnju graha</i>	303	1979	-2
Papler, Albert	<i>Hudobni graščak</i>	302	1956	-2
Florian, Zdenek	<i>Tobija</i>	295	1980	-1
Leaf, Munro	<i>Zgodba o Ferdinandu</i>	265	1978	-2
Grimm, Jakob in Wilhelm	<i>Volk in kozlički</i>	255	1960	-1
Collodi, Carlo	<i>Ostržek</i>	255	1958	-1

Nagrade je prejelo 26 predstav, od tega 15 narejenih po priredbah domačih del in 11 po tujih. Največ nagrad sta prejeli *Kozlovska sodba v Višnji Gori* Josipa Jurčiča ter *Kekec* Josipa Vandota. Največkrat predvajana dela so prejela manjše število nagrad, izmed katerih izstopata *Žogica Marogica* brez nagrad in *Sapramiška* z le eno nagrado, kar slednjo uvršča ob bok manj znanim predstavam, kot so *Zlata ptica*, *Perzej*, *Nariši mi backa* ali *Čarovnička*. Preglednica del s številom nagrad se nahaja v prilogi 6.

Zavod LGL je bil dejaven tudi v tujini, saj so v letih 1948 do 2008 izvedli 152 gostujočih uprizoritev predstav z 52 različnimi predstavami. Največkrat so gostovali *Sapramiška* (25 gostovanj), *Doktor Faust* (12 gostovanj), *Kozlovska sodba v Višnji Gori* (11 gostovanj) in *Lalanit* (10 gostovanj). Pričakovali bi, da je bilo več gostovanj izvedenih s predstavami, prirejenimi po tujih delih, ki so v tujini tudi bolj znane, vendar temu ni tako. Gostujočih predstav, ki so prirejene po tujih delih (26 predstav), je enako kot prirejenih po domačih delih (26 predstav). Gostovale so tudi manj znane predstave, ki so imele doma manj kot 20 ponovitev (*Otrok in svet*, *Resnična pravljica*, *Namišljeni bolnik*, *Od ena do nič*, *Ime na koncu jezika*). Preglednica del s številom gostovanj se nahaja v prilogi 7.

7.7.4 Avtorji in predlagana literarna besedila, ki jih najdemo tako v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) kot v almanahu LGL

V *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) se nahaja 576 različnih del, od tega je 53 dramskih. Zanimivo je, da je od 237 uprizorjenih del v LGL le 35 takih, ki se nahajajo tudi v učnem načrtu (Tabela 21). Prav tako je glede na celotno število pretežno malo skupnih avtorjev.

Slika 14: Število vseh del v učnem načrtu v primerjavi s številom del, skupnih z LGL

Zanimiva je primerjava po triadah (Slika 14), kjer je razvidno, da število del v učnem načrtu po triadah raste, število skupnih del pa upada. Razloge lahko iščemo v samem poslanstvu LGL, ki je orientiran bolj na mlajše gledalce.

Med tujimi avtorji se pojavljajo znana imena, kot so: Hans Christian Andersen, James Matthew Barrie, Lyman Frank Baum, Carlo Collodi, brata Grimm, Astrid Lindgren, Munro Leaf, Alan Alexander Milne, Antoine Saint-Exupéry, William Shakespeare in Oscar Wilde. Skupaj je tujih zastopanih avtorjev 11.

Slovenski avtorji so zastopani močneje, in sicer 25. Imena avtorjev so razvidna v spodnji preglednici (Tabela 20).

Tabela 20: Avtorji (skupaj 35), ki se pojavljajo tako v Učnem načrtu za slovenščino, 2011 (od 203 avtorjev) kot v almanahu LGL (od 141 avtorjev)

Andersen, H. C.	Kovač, P.	Pavček, T.
Barrie, J. M.	Leaf, M.	Peroci, E.
Baum, F. L.	Levstik, F.	Prešeren, F.
Brenk, K.	Lindgren, A.	Puntar, F.
Collodi, C.	Linhart, A. T.	Roza, A. Rozman
Čapek, K.	Magajna, B.	Rudolf, F.
Dekleva, M.	Makarovič, S.	Saint-Exupéry, A.
Fritz, E.	Milčinski, F.	Shakespeare, W.
Goljevšček, A.	Milne, A. A.	Suhodolčan, L.
Grafenauer, N.	Novak, B. A.	Trdina, J.
Grimm, J. in W.	Novy, L.	Vandot, J.
Ingolič, A.		Wilde, O.

Jurca, B.		Zajc, D.
Jurčič, J.		Žmavc, B. Štampe
		Župančič, O.

Pregled skupnih del (Tabela 21) pokaže, da je večina skupnih del po tipu proznih in ne dramskih del, kar je v skladu z razmerjem vseh uprizorjenih del v LGL. Med skupnimi deli se pojavljajo zveneča imena priznanih avtorjev, kot so: *Čarovnik iz Oza*, *Kekec*, *Kozlovska sodba v Višnji Gori*, *Kraljična na zrnu graha*, *Mali princ*, *Ostržek*, *Peter Pan*, *Rdeča kapica*, *Sneguljčica*, *Trnuljčica*, in druge. Zanimivo je, da med njimi ni največkrat igrane *Sapraniške*.

Tabela 21: Dela (skupaj 32), ki so bila uprizorjena v LGL (od 237 del) in se pojavljajo v Učnem načrtu za slovenščino, 2011 (od 576 del)

Priimek, ime	Delo	Tip
Andersen, H. C.	<i>Kraljična na zrnu graha</i>	PROZA
	<i>Palčica</i>	PROZA
	<i>Snežna kraljica</i>	PROZA
	<i>Mala morska deklica</i>	PROZA
Barrie, J. M.	<i>Peter Pan v Kensingtonskem parku Bisernica</i>	PROZA
Baum, F. L.	<i>Čarovnik iz Oza</i>	PROZA
Brenk, K.	<i>Deklica Delfina in lisica Zvitorepka</i>	PROZA
Collodi, C.	<i>Ostržek</i>	PROZA
Goljevšček, A.	<i>Če zmaj požre mamo</i>	DRAMATIKA
Grimm, J. in W.	<i>Rdeča kapica</i>	PROZA
	<i>Sneguljčica</i>	PROZA
	<i>Trnuljčica</i>	PROZA
	<i>Volk in sedem kozic</i>	PROZA
Jurčič, J.	<i>Kozlovska sodba v Višnji Gori</i>	PROZA
Leaf, M.	<i>Zgodba o Ferdinandu</i>	PROZA
Levstik, F.	<i>Kdo je napravil Vidku srajčico</i>	PROZA
Lindgren, A.	<i>Ključek s strehe</i>	PROZA
Magajna, B.	<i>Brkonja Čeljustnik</i>	PROZA
Makarovič, S.	<i>Pekarna Mišmaš</i>	PROZA
	<i>Sovica Oka</i>	PROZA
Milčinski, F.	<i>Butalci</i>	PROZA
	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	DRAMATIKA
Milne, A. A.	<i>Skrivnost rdeče hiše</i>	DOMAČE BRANJE
Novak, B. A.	<i>Prizori iz življenja stvari</i>	DRAMATIKA
Pavček, T.	<i>Juri Muri v Afriki</i>	POEZIJA
Peroci, E.	<i>Hišica iz kock</i>	PROZA
Prešeren, F.	<i>Uvod h Krstu pri Savici</i>	POEZIJA
Puntar, F.	<i>A</i>	DRAMATIKA
Saint-Exupéry, A.	<i>Mali princ</i>	DOMAČE BRANJE
		PROZA

Priimek, ime	Delo	Tip
Vandot, J.	<i>Kekec in Bedanec</i>	PROZA
	<i>Kekec</i>	PROZA
Wilde, O.	<i>Srečni kraljevič in druge pravljice</i>	DRAMATIKA
		PROZA

Vsa dela iz učnega načrta so priložena v prilogi 1. Analiza je pokazala tudi, da je v učnem načrtu še veliko ne uprizorjenih klasičnih in zelo znanih literarnih del. Izstopajo *Peter Klepec*, *Pika Nogavička*, *Cesarjeva nova oblačila*, *Grdi raček*, *Otok zakladov* in druge.

Glede na to, da zavod LGL v povprečju na leto priredi 3 predstave, lahko zaključimo, da bo v prihodnosti še veliko priložnosti za priredbo² teh del.

7.7.5 Sklep

Lutkovno gledališče Ljubljana kot osrednja kulturna ustanova za otroke in mlade izpolnjuje poslanstvo zavoda, zapisanega v aktu o ustanovitvi, saj skrbi za izvirno domačo ustvarjalnost z uprizorjanjem del slovenskih literarnih avtorjev (pesnikov, pisateljev in dramatikov) ter drugih slovenskih avtorjev, ki so za potrebe lutkovnega gledališča pisali besedila za uprizoritve.

Med slovenskimi pesniki se med avtorji pojavljajo naslednja imena: Niko Grafenauer: *Za devetimi vrati*; Tone Pavček: *Juri Muri v Afriki*; France Prešeren: *Krst pri Savici*, *Povodni mož*; Dane Zajc: *Zakaj in vprašaj* in Oton Župančič: *Cicibanus Coprianus*. Po številu ponovitev med pesemskimi deli izstopa le delo Toneta Pavčka: *Juri Muri v Afriki*, ki je bilo uprizorjeno 117-krat.

Med slovenskimi mladinskimi dramatikami se med avtorji pojavljajo: Milan Dekleva: *Sanje o govoreči češnji*, *Od ena do nič*; Alenka Gerlovič: *Jurček in trije razbojniki*, *Kaj če zmaj požre mamo*; Niko Grafenauer: *Tramvajčica*; Milan Jesih: *Kronan norec*, *Zvezda in srce*, *Guliver, velik in majhen*; Boris A. Novak: *Prizori iz življenja stvari*, *Stotisočnoga*, *Viteški turnir v Šiški*; Lili Novy: *Mojca in živali*; Frane Puntar: *Za vrati zajec*, *Stol pod potico*, *Pravljica v modrem*, *Medvedek zleze vase* in Andrej Rozman Roza: *Jamska Ivanka*. Podatki o številu ponovitev posameznih dramskih besedil kažejo, da imajo uprizorjena dramska dela, ki naj bi bila prvotno namenjena uprizorjanju, glede na književno vrsto pretežno malo ponovitev. Največ ponovitev izmed vseh dramskih del ima delo Lili Novy: *Mojca in živali* (423 ponovitev), ki je izmed vseh uprizorjenih del po številu ponovitev sedma na lestvici,

---

² Na osnovi *Zakona o avtorskih in drugih pravicah* so prevodi, priredbe, aranžmaji, spremembe in druge predelave prvotnega avtorskega dela ali drugega gradiva, ki so individualna intelektualna stvaritev, samostojna avtorska dela. S predelavo ne smejo biti prizadete pravice avtorja prvotnega dela (7. člen), <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO403#> (26. 1. 2016).

delo Borisa A. Novaka: *Stotisočnoga* ima 115 ponovitev ter *Prizori iz življenja stvari* 72 ponovitev.

Med proznimi deli se pojavljajo klasiki in sodobni slovenski mladinski pisatelji. Med klasiki omenjamo Franceta Bevka (*Lenuh Poležuh*), Josipa Jurčiča (*Kozlovska sodba v Višnji Gori*), Frana Levstika (*Kdo je napravil Vidku srajčico*, *Martin Krpan*), Frana Milčinskega (*Butalci*), Janeza Trdino (*Kresna noč*) in Josipa Vandota (*Kekec*). Med slovenskimi mladinskimi sodobnimi avtorji se pojavljajo naslednja imena: Kristina Brenk (*Deklica Delfina in lisica Zvitorepka*), Svetlana Makarovič (*Sapramiška*, *Sovica Oka*, *Pekarna Mišmaš*, *Vila Malina*, *Korenčkov palček*, *Kokoška Emilija*, *Medena pravljica ...*), Polonca Kovač (*Jakec in stric Hladilnik*, *Kaj mora sova opraviti jeseni*, *Kaj mora sova napraviti spomladi ...*), Lila Prap (*Zakaj?*), Andrej Rozman Roza (*Jamska Ivanka*), Bina Štampe Žmavc (*Krava v cirkusu*).

Med vsemi uprizorjenimi deli so največkrat ponovljena naslednja dela: *Sapramiška* Makarovičeve (prvič uprizorjena leta 1986, 1752 ponovitev), Malikova *Žogica Marogica* (prvič uprizorjena leta 1951, 1371 ponovitev) ter *Zvezdica Zaspanka* Milčinskega (prvič uprizorjena leta 1955, 775 ponovitev).

Sam kazalnik (število ponovitev) je odličen za prikaz uspešnosti predstave, saj kaže na agregatno sliko posameznega dela in njegovo uspešnost skozi celotno obdobje 1948–2008. Slabosti kazalnika pa so, da očitno depriviligira dela, ki so se pričela uprizarjati kasneje, zato uspešnost posameznih predstav definiramo tudi z naslednjimi kazalniki: število gostovanj v tujini, število nagrad ter število ponovitev na leto.

Glede na narejeno raziskavo po več kazalnikih uspešnosti vidno izstopa avtorica Svetlana Makarovič, ki ima v LGL 19 uprizorjenih literarnih besedil, od njih jih kar 9 sodi v prvo četrtino bolj uspešnih predstav: *Sapramiška*, *Tacamuca*, *Korenčkov palček*, *Medena pravljica*, *Veveriček posebne sorte*, *Kuna Kunigunda*, *Sovica Oka*, *Spet Kosovirji ter Pekarna Mišmaš*. Med literarnimi deli, ki po uspešnosti še izstopajo, so: Jurčičeva *Kozlovska sodba v Višnji Gori*, Goethejev *Faust*, Levstikovo delo *Kdo je napravil Vidku srajčico*, Krličevo *Jajce*, Simončičev *Veliki Kikiriki*, MacDonaldov *Mali bober in odmev*, Tolstojev *Lalanit*, Nicklova *Zgodba o dobrem volku* in Pavčkov *Juri Muri v Afriki*.

Avtorjev in njihovih literarnih del, ki se pojavljajo tako v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) kot v almanahu LGL, je glede na skupno število pretežno malo. Med tujimi avtorji se pojavljajo: Hans Christian Andersen, Lyman Frank Baum, James Matthew Barrie, Carlo Collodi, brata Grimm, Munro Leaf, Astrid Lindgren, Alan Alexander Milne, Antoine Saint-Exupéry, William Shakespeare in Oscar Wilde. Med slovenskimi avtorji so zastopana naslednja imena: Kristina Brenk, Milan Dekleva, Ervin Fritz, Alenka Golijevšek, Niko Grafenauer, Anton Ingolič, Branka Jurca, Josip Jurčič, Polonca Kovač, Fran Levstik, Anton Tomaž Linhart, Svetlana Makarovič, Fran Milčinski, Boris A. Novak, Lili Novy, Tone Pavček, Ela Peroci, France Prešeren, Frane Puntar, Andrej Rozman Roza, Leopold Suhodolčan, Janez Trdina in Josip Vandot.

Glede na opravljeno raziskavo bi LGL lahko na svoj repertoar uvrstil ali obnovil predvsem tista literarna dela, ki obnavljajo in promovirajo najzanimivejša dela iz preteklosti (*Kresna noč*, *Krst pri Savici*, *Martin Krpan*, *Povodni mož*, *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*), ter več pozornosti namenil klasičnim avtorjem (Jurčič, Levstik, Prešeren, Tavčar) in sodobnim slovenskim in tujim mladinskim avtorjem (Niko Grafenauer, Polonca Kovač, Boris A. Novak, Lila Prap Zupančič, Andrej Rozman Roza, Bina Štampe Žmavc, Anja Štefan; Roald Dahl, Astrid Lindgren, Maria Carla Machado, Joanne Jo Rowling, Toon Tellegen). Vsekakor pa si zaslužijo obnovitve in stalne kontinuitete na repertoarju LGL tudi dela Svetlane Makarovič, ki po številu ponovitev, dobljenimi nagradami, gostovanji v tujini in ponovitvami na leto kažejo izjemno uspešnost.

8 Kvalitativna vsebinska analiza literarnih besedil kot lutkovnih uspešnic

V LGL so bile 1948–2015 največkrat uprizorjene predstave *Sapramiška* Makarovičeve (prvič uprizorjena leta 1986, 1752 ponovitev), *Žogica Marogica* Jana Malika (prvič uprizorjena leta 1951, 1371 ponovitev) ter sodobna pravljica Franeta Milčinskega *Zvezdica Zaspanka* (prvič uprizorjena leta 1955, 775 ponovitev). Za naše raziskovanje so pomembna literarna besedila kot lutkovne uspešnice ter njihova analiza, ki nam pojasnjuje odprta vprašanja glede izjemne odmevnosti v kulturno-umetniškem in izobraževalnem prostoru.

8.1 Predmet in problem raziskave

Sapramiška, *Zvezdica Zaspanka* in *Žogica Marogica*, so predstave, ki so v LGL doživele izjemen uspeh in se kažejo s številom ponovitev in gostovanji v tujini. Vse tri predstave, literarna besedila in radijske igre že vrsto let nagovarjajo mlade bralce, gledalce in poslušalce različnih starosti. Vsa tri dela so bila prvotno napisana za tri različne medije, in sicer *Sapramiška* kot slikanica, *Zvezdica Zaspanka* kot radijska igra in *Žogica Marogica* kot lutkovna predstava. S podrobno analizo bomo poskušali odkriti kakovost, ki jo odražajo posamezna dela preko estetskih pristopov in pojavnostjo v različnih medijih. Vsa tri literarna besedila aplicirajo teorijo znanstvenice Marie Nikolajeve (2005), analizirane so tudi po modelu Pezdirc Bartol (2011) z vidika komunikacijskih sredstev. Analiza je usmerjena tudi v primerjavo med vsemi tremi literarnimi deli.

Področje uprizorjenih literarnih besedil z vidika mladinske literarne vede še ni raziskano, zato je pedagoški motiv za tovrstno raziskovanje literarnosistemsko osmišljen in utemeljen. Največkrat ponovljena literarna besedila kot lutkovne uspešnice raziskuje s kvalitativno analizo in jih predstavi kot metodološki model, ki lahko služi kot izhodišče za nadaljnjo raziskovanje.

Pezdirc Bartol (2011) analizira *Sapramiško* v različnih medijih, pri čemer se ukvarja z razmerjem med vizualnim, verbalnim in avditivnim ter išče izrazna sredstva za vsak posamezni medij. Izpostavlja lik miške, ki se kot literarna oseba pogosto pojavlja v Makarovičevih pravljicah (*Miška nese v mlin*, *Miška si skuje srečo*, *Miška spi*, *Pekarna Mišmaš*, *Sapramiška*, *Se me kaj bojite ...*). *Sapramiška* je imela številne ponatise in bila vključena v vse obsežnejše izbore Makarovičevih pravljic (*Glavni petelinček*, 1976; *Pravljice iz mačje preje*, 1980; *Mačja preja*, 1992; *Svetlanine pravljice*, 2008). *Sapramiška* je izšla v štirih različnih izdajah, ki jih avtorica med seboj primerja po tipologiji Marjane Kobe in analizira motive, jezik in zgradbo. Razmišlja o gledališki uprizoritvi *Sapramiške*, ki jo je Svetlana Makarovič sama dramaturgizirala oziroma priredila za oder ter uglasila sonete, ki podajajo zgodbo, čustva in značaj oseb. Avtorica o *Sapramiški* kot radijski igri pravi, da je po notranji strukturi izredno primerna za slušni medij.

Blažič (2011) preučuje izvornost v mladinskih besedilih Svetlane Makarovič, kjer *Sapramiški* pripisuje jezikovno izvornost, v njej pa se pojavlja tudi problemska tematika smrti.

Zupanec (2014) se v svojem diplomskem delu ukvarja z *Zvezdico Zaspanko* skozi različne medije ter išče povezave s pravljicama *Mali princ* ter *Princeska Zvezdana*.

8.2 Cilji raziskave

- (1) Raziskati značilnosti estetskih prvin v vsakem posameznem delu po Nikolajevi (2005) in jih primerjati med seboj.
- (2) Analizirati posamezna dela skozi pojavljanje in upodabljanje v različnih medijih.
- (3) Opredeliti kakovost posameznega dela glede na estetske prvine.

8.3 Metoda in raziskovalni pristop

Uporabila sem deskriptivno, komparativno in metodo klasifikacije. Raziskovalni pristop obsega kvalitativno raziskavo, ki temelji na besedilni analizi ter vsebinski analizi, ki jo Vogrinc (2008, str. 57–58) definira, da »je oblika analiziranja pisnih gradiv, ki se uporablja predvsem v kvalitativnem raziskovanju. Pred začetkom vsebinske analize besedila raziskovalci oblikujejo seznam kategorij, ki jih bodo iskali v besedilu.« Kvalitativna raziskava obsega tudi kvalitativno vsebinsko analizo, ki se od vsebinske analize »razlikuje po tem, da raziskovalec pri kvalitativni analizi navadno v besedilu ne išče kod z namenom, da bi jih preštel in v frekvenčnih tabelah prikazal, ampak poskuša s kodiranjem in kategoriziranjem besedila oblikovati teoretično razlago ali pojasnitev določenega pojava« (Vogrinc, 2008, str. 61).

8.4 Vzorec raziskave

Vzorec raziskave obsega tri literarna besedila: S. Makarovič: *Sapramiška*, J. Malik: *Žogica Marogica* in F. Milčinski: *Zvezdica Zaspanka*, ki so uveljavljena tudi kot radijske igre in gledališke/lutkovne uprizoritve.

8.5 Postopki zbiranja in obdelave podatkov

Pri kvalitativni raziskavi smo podatke zbirali tako, da smo vsako literarno delo raziskovali po estetskih pristopih Nikolajeve (2005) ter literarna besedila kodirali. »Kodiranje je glavna povezava med postopkom zbiranja podatkov in oblikovanjem teorije, ki naj bi razložila zbrane podatke« (Vogrinc, 2009, str. 62). Kodiranje je potekalo po deduktivnem pristopu zaradi sistematičnosti in analitičnosti, vendar smo kljub temu pustili odprte možnosti za nove kode. Kode smo med seboj primerjali in jih združevali v kategorije, prikazane v spodnji tabeli (Tabela 22).

Podatke smo med seboj analizirali in jih primerjali.

8.6 Rezultati in interpretacija

V tem poglavju se ukvarjamo z aplikacijo teorije Marie Nikolajeve (2005) in modelom Pezdirc Bartol (2011) na Makarovičevo pravljico *Sapramiška*, na Malikovo *Žogico Marogico* ter na Milčinskovo pravljico *Zvezdica Zaspanka*. Z analizo želimo prikazati preplet estetskih pristopov, ki jih Nikolajeva (2005) zazna v mladinskih literarnih besedilih, ki predstavlja mladinsko književnost kot obliko umetnosti in kot obliko izobraževalnega oziroma didaktičnega sredstva. Analiza se ukvarja z (1) estetiko avtorja, z (2) estetiko književnega besedila, z (3) estetiko žanra, z (4) estetiko vsebine, z (5) estetiko zgradbe književnega besedila, z (6) estetiko scene, z (7) estetiko karakterja, z (8) estetiko naracije, z (9) estetiko jezika, z (10) estetiko medija in z (11) recepcijsko estetiko. Model Pezdirc Bartol (2011) nam pomaga analizirati književna dela z vidika komunikacijskih sredstev. Vsa tri književna dela primerjamo med seboj in iščemo povezave med književnimi junaki, motivi, strukturo zgodbe, jezikom ...

8.6.1 *Sapramiška*

Sapramiško poznamo kot kratko sodobno pravljico v slikaniški knjižni obliki in pravljicah v ilustriranih zbirkah, radijsko igro ter lutkovno in gledališko uprizoritev. V LGL je bila *Sapramiška* največkrat uprizorjena predstava, ki je dobila eno samo nagrado, v tujini pa je gostovala 25-krat, kar je največ izmed vseh uprizorjenih predstav. Pri učencih je ena izmed bolj priljubljenih pravljic, saj s svojim bogatim jezikom, prepričljivostjo in napeto zgodbo mlade bralce navdušuje že vrsto let. V zadnjih dveh letih je *Sapramiška* tudi ambasadorka projekta Botrstvo, ki poteka preko nacionalnega radia Vala 202 in pomaga h kakovosti življenja otrok in mladostnikov v Sloveniji.

Nikolajeva (2005) raziskuje vlogo avtorja, ki je za književnim besedilom in za katerega lahko velja, da je poznavanje njegove biografije za razumevanje literarnega besedila ključno oziroma pomembno. Blažič (2011) govori o tradicionalnem pristopu, ki je zavzemal mesto tudi v slovenski mladinski književnosti, v kontekstu pa ga lahko opazimo tudi pri izjemni mladinski pisateljici Svetlani Makarovič, ki se v različnih medijih pojavlja kot kontroverzna oseba, ki svoje stališče in ideologijo pokaže kritično in neposredno, ki v svojih izjavah ne filtrira besed in jo marsikdo označuje kot samosvojo, predrzno, drugačno. Otroci jo poznajo predvsem kot avtorico izjemnih pravljic, ki se jih nikoli ne naveličajo, ki jih želijo slišati znova in znova. Boris A. Novak (2014, str. 353) je v spremni besedi za njeno zbirko pravljic *Zlata mačja preja* zapisal: »Svetlana Makarovič je Vélika Dama sodobne književnosti, kar velja ne le v slovenskih, temveč tudi v širših, mednarodnih okvirih. Je avtorica vrhunskega, izvirnega in izrazno močnega pesniškega opusa, v katerem ni niti ene same šibke pesmi. Obenem je kompleksna umetniška osebnost, ki se suvereno izraža v različnih umetniških jezikih. Najvišje mojstrstvo in najglobljo umetniško prepričljivost je dosegla s poezijo za odrasle in s pravljicami za otroke.« Na tem mestu je zato prav, da spregovorimo o avtorici in njenem bogatem literarnem opusu za otroke nekaj besed.

Slovenska mladinska pisateljica Svetlana Makarovič (Maribor, 1939) je znana avtorica za mladinske in odrasle naslovnike. Njena mladinska besedila so postala del sodobne klasike in mladinskega kanona, ki zavzemajo pomembno mesto v zgodovini slovenske mladinske književnosti. Makarovičeva je pesnica za odrasle, je glasbenica, igralka in ilustratorica. Je prejemnica številnih nagrad (Prešernova nagrada, Nagrada Prešernovega sklada, Levstikova nagrada, Jenkova nagrada ...), je umetnica z eno najobsežnejših bibliografij med Slovenci, saj je napisala več kot 300 knjižnih del.

Začela je objavljati po letu 1970 (*Miška spi*, 1972; *Kosovirja na leteči žlici*, 1974; *Kam pa kam, kosovirja?* 1975; *Pekarna Mišmaš*, 1975; *Sapramiška*, 1976 ...). Poezijo je objavljala v samostojnih izdajah (*Coprniški muc*, *Čuk na palici*, *Dedek Mraz že gre*, *Gal v galeriji*, *Kaj bi miška rada* ...), napisala je več kot 120 proznih del (*Coprnica Zofka*, *Kam pa kam kosovirja*, *Korenčkov palček*, *Tacamuca*, *Sapramišja sreča*, *Ščeper in Mba* ...) ter dramska dela (*Sovica Oka*, *Smradek*). Objavila je tudi nekaj prevodov in prepesnitev (*Picko in Packo*, *Pobegnimo s Piko Nogavičko*, pravljice H. C. Andersena ...). Njena književna mladinska besedila so uvrščena v antologije (*Bisernica*, *Cicido*, *Ciciban*, *Zlata čebelica* ...). Makarovičeva v LGL nastopa kot avtorica, igralka, režiserka, prirejevalka in glasbenica. Njena dela so prevedena v številne jezike: angleščino, italijanščino, nemščino, španščino, češčino, hrvaščino ... (Blažič, 2009)

Sapramiška je ena izmed Makarovičevih najbolj branih literarnih del, ki navdušuje mlade in odrasle bralce. Je kratka sodobna pravljica, za katero je po Kobe (1996) značilno, da obsega 1,5 do 10 strani in se običajno pojavlja v slikaniški izdaji, lahko pa tudi kot zbirka sodobnih pravljic. V kratki sodobni pravljici je glavni lik: (1) otrok, (2) oživljena igrača ali predmet, (3) poosebljena žival, (4) poosebljena rastlina, (5) poosebljeno nebesno telo ali pojav, (6) literarni lik iz ljudskega pravljničnega izročila.

Pravljica se začne takole:

»Na robu travnika stoji star skedenj. Sredi skednja je luknja. In ker je to mišja luknja, živi v njej miška. Siva. Z dolgimi brčicami. Z rožnatimi nožicami in okroglimi očmi. Čedna miška srednje starosti ...« Sapramiška je od sestrične dobila v dar tri prekrasne lešnike. Ko je ugriznila v prvi lešnik, se ji je nalomil zob. Ker z nalomljenim zobom ni mogla pregrizniti lešnikove lupine, se je odpravila na pot. Najprej je srečala zajca in ga prosila za uslugo. Zajec se ni zmenil zanjo, zato je odšla naprej. Srečala je veverico, jo pocukala za rep in jo prosila, naj ji pregrizne lešnik. Veverica lešnika ni pregriznila, marveč ga je pojedla. Veverica je miško tako razjezila, da je zakričala na ves glas in stekla stran. Sapramiška je šla dalje, srečala je Regico in ta ji je želela pomagati. Metala je lešnik ob hrast, a ta se je žal izgubil. Zdaj sta bili obe žalostni, potrti sta sedeli na tleh in razmišljali. Takrat pa je Regica dobila idejo, da mora Sapramiška iti k zobozdravniku, doktorju Detlu. Sapramiška se je misli na zobozdravnika zelo prestrašila, a po prigovarjanju Regice, je premagala strah, šla je k doktorju Detlu in ta ji je popravil zob. Sapramiška je veselo stekla proti domu, a je na poti srečala mačko, ki jo je hotela pojesti. Sapramiška se je naredila, da je strupena, ko pa se ji je mačka približala, jo je ugriznila in odbrzela

domov. Doma je ugriznila v svoj zadnji lešnik, ki pa je bil prazen. Miška je bila tako razočarana, da je jokala in jokala. Prišel je mišji strahec, kateremu se je miška zasmilila in odpeljal jo je do čarobnega grma z lešniki. Tam si je Sapramiška nabrala toliko lešnikov, kolikor jih je lahko nesla. Z njimi se je sladkala še dolgo v noč. Zjutraj pa je na svojo tablico napisala: »Sapramiška, najsrečnejša miš na svetu.«

Struktura zgodbe *Sapramiška* je ciklična in je takšna, kot se pojavlja tudi v drugih mladinskih besedilih. Sledi vzorcu: dom – odhod od doma – pustolovščina – vrnitev domov. (Nikolajeva, 2005) Če bi jo ponazorili s Freytagovo piramido (Slika 2), bi opazili, da Makarovičeva drži napeto dogajanje do konca pravljice. V ekspoziciji je Sapramiška doma, na varnem. Ima stisko in ne more pregrizniti lešnika, zato se odpravi od doma. Sledi zaplet, saj jo zajec pri nagovarjanju k storitvi usluge ignorira, veverica ji požre lešnik, žabica pa ji poskuša pomagati, vendar se drugi lešnik izgubi. Vrhunec zgodbe se zgodi takrat, ko se miški zob popolnoma odlomi in tako nima druge izbire, kot da ji DD-ZZ popravi zob. Zgodba bi se lahko končala kar pri doktorju Detlu, vendar jo Makarovičeva s svojo prefinjenostjo pelje dalje in jo tam, kjer bi moral biti razplet, ponovno zaplete z dvema ovirama. Prvo oviro predstavlja mačka, ki hoče Sapramiško pojesti, vendar se ji prebrisana miška za las izmuzne. Druga ovira je nesojeni piškavi lešnik, ki miško spravi do popolnega obupa, nemoči, žalosti in trpljenja. Ta del pravljice bi lahko predstavljal še en vrhunec zgodbe. Z zadnjo bilko upanja se prikaže mišji strahec, ki Sapramiško končno spravi iz obupa in nemoči ter poskrbi, da se pravljica srečno konča.

Zgodba je dinamična, igriva, polna duhovitih dialogov in novih spoznanj. Nikolajeva (2005) govori o estetiki karakterja, kjer je glavni nosilec dogajanja književna oseba, ki se pojavlja kot oseba, poosebljena žival ali kot predmet. Sapramiška kot glavna junakinja išče nekoga, ki bi ji pomagal streti lešnik. Spopada se s številnimi nevšečnostmi, tegobo in razočaranjem. Lahko bi jo opisali kot redoljubno in delavno, saj sta prvi jutranji opravili prav umivanje in čiščenje. Je osamljena miška, ki si poišče družbo pri zajtrku tako, da se pogleda v košček razbitega ogledalca in si reče »dober tek«. Je žalostna, obupana in nesrečna »siva miška, z dolgimi brčicami, z rožnatimi nožicami in okroglimi očmi«. Po drugi strani pa v pravljici pokaže tudi svoj pogum, neustrašnost, prebrisanost in inteligentnost. Stranski liki v pravljici so živali (ignorantski zajec; predrzna, zvita in škodoželjna veverica; dobra in prijazna žabica; prijazen, pameten in nekoliko samovšečen doktor Detel; oprezna mačka; prijazen in sočuten mišji strahec).

V pravljici najdemo številne motive: osamljenost, stiska (Sapramiška ne more pojesti lešnikov, saj se ji je nalomil zob.), iskanje (Sapramiška gre v gozd po pomoč.), ignoranca (Zajec se za miško ne zmeni, je ravnodušen in nezainteresiran.), nesramnost (Veverica požre lešnik in se ne ozira na miškino žalost in jezo.), samomor in smrt (Sapramiška je tako razočarana, da žabici reče: »Obupana, sem več, najrajši bi se kar zmanjkala in umrla.«), prijateljstvo (Regica je Sapramiški pripravljena pomagati, zelo se trudi, da bi jo potolažila in ji ustregla. Ko se lešnik izgubi, je Sapramiška sicer žalostna, a žabici oprostí. »Oprostí, je jokala regica. In Sapramiška jo je še kar ljubeznivo pogledala, požrla slino in odločno

rekla: Nič ne de, regica – saj imam še en lešnik. Bom že kako.«), strah (Miška se kar trese od strahu, da bi šla k zobozdravniku.), nesreča (Zajec jo ignorira, veverica ji požre lešnik, žabici se lešnik po nesreči izgubi, zadnji lešnik je piškav.) ... Tudi Nikolajeva (2005) omenja motiv kot besedilni element ali kot objekt, ki se ponavlja v mnogih literarnih delih. V *Sapramiški* so motivi precej podobni motivom v ljudskih pravljicah.

Nikolajeva (2005) o času in prostoru govori kot o teoriji konteksta, ki je v *Sapramiški* postavljen v okolje sodobnega časa, pravljica se odvija v nedeljo v skednju in v gozdu. Jezik Svetlane Makarovič je živ in izrazito bogat, izmišlja si nove besede in besedne zveze (čarovni lešniki, grozanska nesreča, imeti misel, najraje bi se kar zmanjkala ...), uporablja onomatopejske izraze (reglregl, jaz-smrk, lačna-smrk, jaz sem straah ...), pogovorne izraze (ježešna, jebela cesta, tristo sapramišjih vragov) primerjave (tekla je kot deset mišk skupaj, najedla se je kot še nikoli), podvojitve in potrojitve, s katerimi še poudari in stopnjuje napetost (»Hodila je zmeraj hitreje in postajala čedalje bolj nestrpna, zdaj je že skoraj tekla. In ko so zaradi hoje začeli lešniki rožljati, je zares stekla – in je tekla in brzela ... Kakšen dan, kakšen nemogoč dan! Vsi trije so čakali in čakali, kukavica pa se dolgo ni oglasila. Lešnik je bil prazen! Prazen! V njem sploh ni bilo jedrca. V njem ni bilo ničesar, ničesar, ničesar!«). Predsodek, da je mladinsko književno delo napisano v preprostem in skopem jeziku pri delih Svetlane Makarovič zagotovo ne drži, saj je avtorica mojstrica v uporabi metafor in figurativnega jezika, ki njena dela naredijo kompleksna, pri bralcih pa vzbujajo potrebo po večkratnem branju.

Sapramiška se pojavlja v štirih različnih slikaniških izdajah, prvo (1976) je ilustrirala Marija Lucija Stupica, drugo (1986) Svetlana Makarovič sama, tretjo (1998, 1999, 2003, 2007, 2010) Gorazd Vahen in četrto (2007) Daša Simčič. Besedila vseh štirih izdaj se med seboj malenkostno razlikujejo na ravni opisov, številu književnih junakov, dve izmed njih vključujeta tudi pesmi, ki so bile uglasbene in vključene v lutkovno in dramsko predstavo. (Pezdirc Bartol, 2011)

Osredotočili se bomo na vse slikanice in v njih iskali povezavo med verbalnim in vizualnim delom. Ker je *Sapramiška* upodobljena kar v štirih različnih ilustratorskih izvedbah, je v njih zaznati vpliv različnih interpretacij. (Nikolajeva in Scott, 2006) V vseh štirih ilustracijah je *Sapramiška* upodobljena kot poljska miš, po njeni mimiki in gestah ter položaju tačic pa jo lahko primerjamo s človeško oziroma otroško držo. (Pezdirc Bartol, 2011) Ilustrator Gorazd Vahen zelo jasno upodobi njeno mimiko ob razočaranju, strahu, jezi, pa tudi zadovoljstvu, ko je najsrečnejša miška na svetu. Tudi stranske osebe v ilustracijah izražajo čustva. (Zajec mrko gleda in se za miškine besede niti ne zmeni. Veverica tre lešnik z zaprtimi očmi in z nasmeškom na obrazu, kar nakazuje, njen zli namen, da bo lešnik pojedla. Regica ima pri metanju lešnika zaprto eno oko, kar nakazuje, da se trudi biti natančna. Ilustracija mačke izraža njeno presenečenost, opreznost in ob ugrizu miške tudi bolečino. Mišji strahec je upodobljen kot pozitivna oseba, saj je njegov videz prej prijazen kot strašen.) Ilustrator izgubljeni lešnik, ki ga Regica in *Sapramiška* nikakor ne moreta najti, nariše pod praprotnim listom, kar bralca spodbuja k natančnemu opazovanju. *Sapramiški* solze, ki niso več mišje solze, ampak so prej podobne mačjim,

ilustrator upodobi s potokom, ki še poudari njeno žalost in razočaranje. Sapramiškino zadovoljstvo se kaže v ilustraciji, ko miška z zaprtimi očmi in z nasmeškom na obrazu sedi med lešniki in stiska enega izmed njih kot svojo ljubljeno igračo. Ilustracije in besedilo se izredno dopolnjujejo in sporočajo estetsko sporočilo in ustvarjalni dialog. Ilustratorica Daša Simčič je Sapramiško in ostale junake upodobila v oblekah, v besedilo pa vnaša songe, ki so nastali za lutkovno predstavo. Slikanica, ki jo je ilustrirala Svetlana Makarovič, vsebuje songe, ki se pojavijo tudi v lutkovni predstavi, je pa tudi edina slikanica, v kateri ne nastopa zajec. Ilustratorica Marija Lucija Stupica je Sapramiško upodobila prva. Vse štiri slikanice so po tipologiji Kobe (1987) glede na zahtevnostno stopnjo slikanice s tankimi listi, glede na ustvarjalni postopek izstopa druga slikanica, ki je avtorska, v ostalih pa sta avtor in ilustrator ustvarjalni tim. Ilustrator Gorazd Vahen je ravno s pravljicami Svetlane Makarovič vstopil v prvo ligo slovenske ilustracije in tam tudi ostal. Glede razporeditve besedila in ilustracij je avtorska slikanica primer klasične pravljice, v kateri se besedilo in ilustracija enakomerno izmenjujeta, vsaka ilustracija pa je samostojna slika. Prva izdaja kombinira princip klasične pravljice čez besedilo, medtem ko pri novejših izdajah ilustracija sega čez rob, se širi čez obe strani, med besedilo in ga tako razdeli na manjše odlomke. (Pezdirc Bartol, 2011) Če opazujemo interakcijo besede in slike po Nikolajevi (2003), opazimo, da so vsi štirje ilustratorji upodobili Sapramiško kot sivo poljsko miš, le ilustracije Daše Simčič izstopajo, saj so književni junaki oblečeni, ali pa imajo samo manjše kose oblačil (zajec ima ogrinjalo, mačka ima rutico, detel ima čepico). Vsi ilustratorji izrazito upodabljajo mimiko in čustva živali. Ilustracij Gorazda Vahna in Daše Simčič je v slikanici bistveno več kot v ostalih dveh izdajah, kjer so ilustracije eno ali dvostranske.

Svetlana Makarovič je pravljico *Sapramiška* priredila za lutkovni oder, ki je nekakšna različica radijske igre. Songe iz slikanice, ki jo je sama ilustrirala, je uglasbila in podajajo zgodbo, karakterizacijo in čustva nastopajočih likov. V vlogi pripovedovalke nastopa teta Grizelda, ki je živa oseba, je vez med publiko in posnetim zvočnim gradivom, komentira dogajanje in vanj tudi posega (premika predmete, Sapramiški sname in nazaj pritrdi zob), publiko tudi kaj vpraša, jo nagovori, da poje pesem *Moji beli zobki ...* V vlogi lutk pa nastopajo Sapramiška, veverica, Regica, doktor Detel in mišji strahec. Vsak junak se predstavi s svojo pesmijo, drugi songi pa ustvarjajo kulisno ozračje in ustvarjajo napetost odrskega dogajanja (*Nesramna veverica, Gorje ubogi miški, Preveč je sreče, Zvezde so nebo prepredle*). Svetlana Makarovič posodi svoj glas Sapramiški in Regici, poje pa tudi druge spremljajoče songe. Na nekaterih predstavah doma in v tujini je odigrala vlogo tete Grizelde. Predstava se odvija na majhnem odru s preprosto sceno in rekviziti. (Pezdirc Bartol, 2011)

Sapramiška je tudi radijska igra, ki je podobna dramski oziroma gledališki igri, saj so prvi ustvarjalci prva leta uprizarjali radijske igre po vzoru gledaliških iger. Zato je radijska igra nekakšna zvočno-besedna umetnina ali književna zvrst, ki se oblikuje z govorjeno besedo in zvočnimi efekti. (Sajko, 2006) *Sapramiška* je bila kot radijska igra prvič posneta leta 1986 na zvočni kaseti (Založba Dokumentarana), leta 1998 je ponovno izšla na zvočni kaseti pri založbi Mladinska knjiga, ki je leta 2003 isto verzijo izdala na zgoščenki. Kot režiser se predstavlja Nace Simončič, Svetlana Makarovič pa je avtorica besedila in songov,

ki jih je sama uglasbila in je tudi njihova izvajalka. Makarovičeva interpretira vlogo Sapramiške, Regice in tete Grizelde. Samo besedilo je precej podobno besedilu posnetega zvočnega posnetka za lutkovni oder. (Pezdirc Bartol, 2011) Čeprav je v zadnjem času slušni medij zapostavljen, saj ga nadvladujejo druga vizualna sredstva, pa radijska igra *Sapramiška* presega vsa pričakovanja, saj z besedo, glasbo in zvočnimi efekti nagovarja in navdušuje mlado publiko.

Če pod drobnogled vzamemo še druge pravlјice Svetlane Makarovič, kot ugotavlja Blažič (2014), v središču njenih književnih del nastopajo osebe z margine in arhetip ranjenega otroka, npr. brezdomci (Potepuh), sirote (vila Malina, Sapramiška), osamljenci (Ščeper in Mba) ... Njene književne osebe so lačne (Tacamuca, vrabček, hrčica), imajo posebne potrebe (kokoška Emilija), se jokajo, se smejejo in se posmehujejo. Makarovičeva podobo otroka problematizira, saj književne osebe apriorno ne upoštevajo pravil odraslih, niso poslušne in niso zgled tradicionalnih vzgojnih vzorcev. Njeni liki pridejo preko lastnih napak do spoznanj in izkušenj. Haramija (2005) pravi, da se pravlјice Svetlane Makarovič na globljih nivojih dotikajo dobrega v človeku ter so zaradi večpomenskosti zanimive tudi za najstnike in odrasle bralce, četudi pravlјično fazo bralnega razvoja že presegajo. Sapramiška nastopa še v drugih Makarovičevih pravlјicah, kot glavna oseba nastopa v pravlјici *Sapramišja sreča*, kot stranska oseba pa še v pravlјicah *Korenčkov palček* ter *Šuško in gozdni dan*.

Pravlјica *Sapramiška* bralcu nudi nešteto možnosti, da soustvarja literarno besedilo in tako svoje izkušnje iz realnega življenja in izkušnje iz že prebranih literarnih besedil prenaša v svoj svet predstav. Kakovost literarnega besedila se odraža prav v teh domišljjskih vrzelih, ki jih avtorica prepušča mladim bralcem, da jih zapolnijo s svojo lastno kreativnostjo.

8.6.2 Zvezdica Zaspanka

Zvezdica Zaspanka je pravlјica, ki jo poznajo tudi starejše generacije, saj je bila leta 1952 najprej ustvarjena in zapisana kot scenarij za radijsko igro. Frane Milčinski - Ježek, je leta 1955 pravlјici dodal nekaj junakov in jo v režiji Jožeta Pengova leta 1955 postavil na lutkovni oder. Kot kratka sodobna pravlјica je izšla leta 1959 in avtor je zanj prejel Levstikovo nagrado. (Zajc, 2012) Leta 1964 so posneli tudi prvi lutkovni celovečerni film *Zvezdica Zaspanka*. Pravlјica je prevedena v angleščino, nemščino, italijanščino in hrvaščino.

Frane Milčinski - Ježek (1914–1988) je bil pisec humoresk, radijskih iger, filmskih scenarijev, reklam, besedil za popevke, zabavnih televizijskih oddaj, pevec, režiser in igralec. Z Jožetom Galetom je ustvaril scenarij za mladinski film *Kekec*, v katerem je odigral vlogo Kosobrina. Napisal je tudi radijske igre: *Strme stopnice*, *Dobri stari pianino* (po njej so posneli film, v katerem je zaigral tudi Ježek) in začel sodelovati s televizijo pri snemanju skečev ter zabavnih oddaj (*Misijon dobre volje*, *Viktor, luč!*, *Televizija v šoli* in *Novoletne oddaje*). Leta 1972 je posnel svoje legendarne songe. Prejel je številne nagrade,

med drugim leta 1975 tudi najprestižnejšo slovensko umetniško odlikovanje, Prešernovo nagrado za življenjske dosežke na področju radia in televizije, filma in literature.

Zvezdica Zaspanka je kratka sodobna pravljica, s posebljenim nebesnim telesom, ki se v slikaniški izdaji pojavlja v daljši in krajši verziji. Osrednji lik je zvezdica Zaspanka, ki je najmlajša zvezda na nebu in nekega dne zamudi svojo službo. To opazi boter Mesec, ki jadra čez nebo in prešteva zvezde. Zvezdica Zaspanka je zaradi zamude kaznovana in boter Mesec jo pošlje na Zemljo. Zaspanka je zaradi hude kazni zelo žalostna in prične jokati. Jok botra Meseca ne omehča, komet Repatec jo pelje na Zemljo in tam mora ostati toliko časa, dokler se ne spametuje. Med iskanjem prenočišča zaide na sejem, kjer se dogajajo vsemogoče reči. Tam sreča opico, papigo, komedijante in Zvezdogleda, ki obiskovalcem sejma ponuja pogled skozi daljnogled, preko katerega vidiš zvezde in mesec. Ker je za gledanje skozi daljnogled treba plačati, Zvezdica Zaspanka pa nima denarja, mu za plačilo ponudi svoj zlati las. Vse to sliši razbojnik Ceferin, ki ima kamen namesto srca in takoj dobi idejo, da mora Zaspanka prenočiti pri njem, da ji bo lahko odstrigel zlate lase. Povabi jo v svoj brlog in jo skuša prepričati, da čim prej zaspi. Zvezdica Zaspanka se ne da motiti, opazuje njegov umazan dom in se čudi neredu in umazaniji. Ceferinu skuša postriči nohte in mu počesati skuštrane lase. Ceferin nima glavnika, saj ga je pozabil doma, zato mu Zaspanka predlaga, naj mami napiše pismo in jo prosi, naj mu pošlje glavnik. Ker Ceferin ne zna napisati besedo ljuba, mu Zaspanka priskoči na pomoč. Skupaj pričneta pisati pismo, takrat pa kameno srce oživi in Ceferin se odloči, da bo šel domov. Zvezdica se s tem dejanjem dovolj pokori in komet Repatec jo pelje nazaj na nebo.

Struktura zgodbe sledi vzorcu: dom – odhod od doma – pustolovščina – vrnitev domov (Nikolajeva, 2005). Lahko jo ponazorimo z značilno zgradbo, sestavljeno iz zasnove, zapleta, vrha, razpleta in razsnove (Slika 2). V ekspoziciji je zvezdica Zaspanka varno doma na nebu. Ker zamudi službo jo hoče sprva boter Mesec kaznovati s pometanjem Rimske ceste. Ker se zvezdica Zaspanka tega razveseli, boter Mesec poišče drugo, vzgojno kazen. Zaspanka mora iti na Zemljo, torej mora zaradi kazni zapustiti svoj dom. V zapletu Zaspanka tava po sejmu in srečuje mnoge ljudi. Tam v zameno za zlati las lahko pogleda skozi daljnogled, skozi katerega vidi Mesec. Vrh zgodbe predstavlja srečanje z razbojnikom Ceferinom, ki jo odpelje v svoj brlog. Zgodba se razplete, ko Zaspanka nauči Ceferina pisati besedo LJUBA in njemu prične biti srce. V razsnovi se zvezdica Zaspanka vrne na nebo.

Zgodba je precej pravljlična, v smislu opisovanja večernega neba in zbujanja posameznih zvezd. Pesem o zvezdah predstavlja večerno spokojnost in umirjenost. Vse je postavljeno v neki red, ki ga nadzira boter Mesec. Osrednji lik pravljice predstavlja zvezdica Zaspanka, ki si drzne zamuditi službo (Po dialogih sodeč, službo večkrat zamuja: »Spet je zaspala in zamudila službo. Zakaj si spet zaspala?«). Predstavlja neodgovorno osebo, ki jo je treba prevzgojiti. Sredstvo, ki ga uporabi boter Mesec, je kazen, ki mora biti vzgojna. Kazen je kruta, saj mora Zaspanka zapustiti nebo in iti v neznano. Zaradi tega je žalostna in prestrašena. Ko prispe na Zemljo, je osamljena in zbegana. Svojo otroško naivnost pokaže, ko zaupa neznancu in gre s Ceferinom domov. V Ceferinovem brlogu se izkaže, da ima

kljub zamujanju službe rada red, čistočo in urejenost, saj Ceferina ošteva glede umazanije, razkuštranosti, neočiščenih nohtov ... Tam dokaže, da je dobra po srcu, njena dobrota pa oživi celo razbojnikovo srce. Boter Mesec predstavlja očetovski lik, ki ljubi red. Je natančen in dosleden. Za vzgajanje uporabi kazen, ki jo kot avtoriteta na nebu mora izreči, čeprav mu je pri tem izredno hudo. Ko komet Repatec odpelje Zaspanko na Zemljo, si boter Mesec na skrivaj obriše solzo. Tudi ko je Zaspanka na Zemlji, jo zelo pogreša. Razbojnik Ceferin je predstavljen kot negativna oseba, saj ima kamen namesto srca. Želi si prisvojiti zlate lase zvezdice Zaspanke, zato jo zvabi v svoj brlog. Ko napiše besedo LJUBA, postane dobra in ljubezniva oseba. Kot stranske osebe v pravljici nastopajo še sestre zvezdice, komet Repatec, ognjeni mož in Zvezdogled.

Pravljica je prepletena z motivi, ki se pojavljajo tudi v drugih literarnih delih za otroke. Zelo izstopa motiv neodgovornosti, saj Zaspanka zamuja službo, posledično temu sledi motiv kazni. Ko zvezdica Zaspanka pride na Zemljo, se pojavi motiv osamljenosti, domotožja in iskanja (prenočišča). Ves čas gleda v nebo in sprašuje: »Kje ste, sestrice zvezdice? Kje si, boter Meseček?« Ko Zaspanka Zvezdogledu da svoj zlati las, se pojavi motiv neposlušnosti, saj se Zaspanka ne drži tistega, kar ji je zabičal boter Mesec. Motiv naivnosti in neizkušenosti najdemo takrat, ko gre zvezdica Zaspanka s Ceferinom domov.

Dogajanje pravljice se odvija dvodimenzionalno, v dveh med seboj ločenih svetovih, na nebu in na Zemlji. Zvezdica Zaspanka prehaja iz enega sveta v drug svet. Pravljica se dogaja zvečer in ponoči. Nad vsem dogajanjem na Zemlji in na nebu stremi pripovedovalec, ki dogajanje povezuje med seboj. Ob nastopu Ceferina posvari otroke z besedami: »Otroci, zdaj pa le pazite – če bi Ceferin res prilomastil iz knjige, jo bliskovito zaprite, da razbojnik ne bo mogel več vanjo, potem pa pokličite mamo in očeta in dedka in babico in gospoda policaja in vsi skupaj ga bodo naučili, kako si je treba ocediti škornje, če se stopi v tuje stanovanje.«

Jezik je v pravljici izredno bogat in živ. Pravljica se začne s pripovedovalčevim opisovanjem neba in predstavljanjem književnih junakov. Avtor uporablja starinske besede (nemara, klepečejo med seboj, omedel, semkaj, dva solda, punče ...), okrasne pridevke (svetla lica, srebrni lasje, zaspane oči, širno nebo, majhna neopazna zvezdica, žareča lica, drobnim bremenom, tanka ušesa ...), primerjave (komet Repatec kot svetla črta šviga čez nebo; Repatec je kot ognjena črta rezal nebo; zvezda Danica je bila kot risalni žebliček pribita na nebo ...), podvojitve (Šteje, šteje te milijarde zvezd! Komet Repatec! Komet Repatec! Postoj, postoj!; Povej nam, povej!; Novice! Novice!; Čudno, čudno!; Dovolj, dovolj! ...), pomanjševalnice (zvezdice, Meseček, botrček, lička, laski), pogovorni izrazi (ježešna), onomatopoejski izrazi (Ho, ho, ho!; Tik-tak!; Uj!, Uh!; He, he, he!; Hojlala!) ...

Zvezdica Zaspanka nosi sporočilo, da je treba za svoja dejanja sprejemati odgovornost. Zaspanka svoje odgovornosti za službo ni pokazala, zato je bila s strani avtoritete kaznovana. Boter Mesec je uporabil hudo kazen, saj je Zaspanko poslal v popolnoma neznan svet in med neznane ljudi. Vendar Zvezdica Zaspanka tudi na Zemlji ni popolnoma upoštevala tega, kar ji je naročil boter Mesec, saj je za pogled skozi daljnogled zastavila svoj zlati las. Zaspanka Ceferina ni sodila po tem, da je bil razcapan in umazan, ampak mu

je hotela pomagati in ga naučiti kakšne manire. S svojo dobroto je odslužila kazen in se potem lahko vrnila domov.

Zvezdica Zaspanka se pojavlja v dveh slikaniških izdajah. Prvo (1992, 1995, 1997) je ilustrirala Mojca Cerjak, izdala pa jo je Mladinska knjiga, drugo (2004, 2005, 2009, 2012), ki je pri založbi Sanje izdana v daljši in krajši verziji, pa mojstrski ilustrator Gorazd Vahen. Osredotočili se bomo na slikanici obeh ilustratorjev ter ju med seboj primerjali. Po tipologiji Kobe (1987) sta obe slikanici s tankimi listi, kjer je manj kot pet strani strnjene besedila, ilustracij je več kot 50 % celotne slikanice in vsebuje tri nerazdružljive sestavine: besedilo, ilustracije in vsebinsko-oblikovni odnos med besedilom in ilustracijo. (Batič in Haramija, 2014). Ilustrator Gorazd Vahen zvezdico Zaspanko upodobi kot prisrčno deklico z dolgimi zlatimi lasmi, oblečeno v modro spalno srajčko in obuto v modre copate. Tudi ostali liki so upodobljeni kot ljudje. Vizualna podoba botra Meseca spominja na dedka, ki ima dolgo brado, nosi očala in je brez las. Ko Zaspanka zamudi službo, jo krega z iztegnjenim kazalcem in namrščenim obrazom. Komet Repatec je upodobljen kot poštar, ki mu čez rame visi torba, lasje pa mu štrlijo kot ognjen rep. Ceferin se na ilustraciji prvič pojavi, ko Zvezdogled Zaspanki izpuli zlati las. Upodobljen je v špranji, skozi katero gleda v šotor in poslušá pogovor med Zaspanko in Zvezdogledom. Druga njegova ilustracija je strašljiva, saj je njegova glava zavzema skoraj celo stran, upodobljen pa je kot zaraščen in umazan moški s škilastim pogledom. Pri upodobitvi Ceferina in zvezdice Zaspanke je vidno izrazito nasprotje (lep-grd, čist-umazan, urejen-zanemarjen). Ilustrator mojstrsko upodablja dogajanje, njegove ilustracije književnih junakov in njihovih karakterjev so dovršene in izdelane v globino. Gorazd Vahen je skupaj s sorodniki Franeta Milčinskega - Ježka in založbo Sanje uredil besedilo tako, da je bilo čim bolj podobno izvirniku, torej radijski igri. Mojca Cerjak uporablja nežne linije, zvezdica Zaspanka ima kodraste lase in svetlomodro obleko. Razbojnik Ceferin je upodobljen kot deček s pegami in razmršenimi lasmi, ki deluje nagajivo in ne vzbuja strahu. »S takšno upodobitvijo Ceferina, pa tudi z otroškimi podobami zvezdic, z izbiro barv in z mehкими linijami je ilustratorka izničila nasprotje med razbojnikom, ki se ga vsi bojijo, in zvezdico Zaspanko, ki se ga ne boji in ga zato lahko edina odreši« (Batič in Haramija, 2014, str. 14). Komet Repatec je upodobljen kot starejši gospod v uniformi, ki daje videz počasnosti, kar pa je v nasprotju z njegovo vlogo kometa, ki je bliskovito hiter in neustavljiv. V tej slikanici nastopajo še sladoledar, Pepe Lučka, zamorec, klicarji ...

Pod drobnogled bomo vzeli odlomek, kjer se pojavi Ceferin, ki ga oba ilustratorja upodobita v popolnoma različni, kontradiktorni drži. V ilustraciji Gorazda Vahna se Ceferin pojavi v ozadju, ko skozi špranjo šotora kuka v notranjost ter opazuje in poslušá, kaj se Zaspanka in Zvezdogled pogovarjata. Čeprav je upodobljen v temni barvi, iz njegovega obraza izstopajo oči, ki se opazno svetijo. Grozljiva in strašljiva je njegova podoba, ki je ilustrirana v velikem formatu. Ceferinov pogled je mrk, njegova zaraščenost, črni nohti ter odprta usta nakazujejo na njegovo hudobnost in so pravo nasprotje prelepe in urejene zvezdice Zaspanke, ki na Zemlji simbolizira dobroto. V besedilu je njegov krohot (Ho, ho, ho!) odebelen in večjega fonta. Ilustracija Ceferina Mojce Cerjak ne izstopa. Če

bi slikanico samo prelistali, mogoče niti ne bi vedeli, katera oseba predstavlja Ceferina, saj je njegova podoba popolnoma otroška, precej podobna drugim likom v pravljici.

V *gledališkem listu 2008/2009* je zapisana kratka zgodovina *Zvezdice Zaspanke*, ki je bila v LGL uprizorjena v štirih različicah (1955, 1984, 2001, 2008). Prva njena uprizoritev je bila leta 1955, nato pa je leta 1972 v lutkovni delavnici izbruhnil požar in zvezdica Zaspanka je pogorela. Leta 2008 je LGL po skicah Mare Kralj predstavo znova oživilo v isti režijski zasedbi Jožeta Pengova in Matjaža Lobode. Priredba za lutkovni oder vsebuje nove junake, in sicer sladoledarja, zamorca, človeka iz gumija, Pepeta Lučko ... Uprizorjena je bila na številnih tujih odrih (Švica, Nemčija, Bolgarija, nekdanja Sovjetska zveza, ZDA in republike Jugoslavije).

Zvezdica Zaspanka je bila prva radijska igra, ki jo je leta 1952 avtor režiral sam. Kot zvočna kaseta je bila posneta leta 1970, 1986, 1992, 1994, v obliki CD-ja pa je bila izdana leta 1995, 2006 na RTV Slovenija. (Zupanec, 2014) Radijsko igro začne pripovedovalec, ki prostorsko in časovno opredeli pravljичno dogajanje. Nastopajoče osebe prevzemajo del besedila pripovedovalca, ki ima v radijski igri vlogo povezovalca dogajanja. Sam uvod v radijsko igro je precej daljši kot v slikanici, saj nam pripovedovalec podrobno opisuje, kaj delajo zvezde (»Počešejo si srebrne lase, popijejo kavo, kot je že navada za zajtrk. Ej, to je važna oseba tale mesec. Vsako noč jih znova prešteje, vsako noč se znova prepriča, ali je vsaka zvezda tamkaj, kamor sodi, ali so prišle vse v službo, ali nemara, katera ne manjka, ali so se v redu počesale in si lepo umila svoja svetla lica, da se blešči sem dol na zemljo ...«) Dialog med zvezdico Zaspanko in Mesecem je daljši, Mesec večkrat poudari, da mora biti kazen vzgojna, Zaspanki razloži, kaj bo delala na Zemlji. Ceferin se v radijski igri pojavi s krohotanjem in globokim glasom. Otroke nagovori preko zvočnika, pripovedovalec pa jim poda nasvet, kaj morajo narediti, če Ceferin stopi iz zvočnika. Radijska igra je glasbeno in zvokovno izredno dovršena. Zvoki nadomeščajo dele besedila, s prefinjenim čutom pa uprizarjajo tudi dogajanje in vsakemu posamezniku posebej vizualizirajo podobo junakov in dogajalnega prostora.

8.6.3 *Žogica Marogica*

Žogica Marogica je delo češkega lutkarja, ki je nastala leta 1936 v Pragi in je hitro osvojila evropske in ameriške lutkovne odre. Pri nas je bila uprizorjena leta 1951 v LGL in je prevzela stare in mlade gledalce. V obliki slikanice jo najdemo pod naslovom *Žogica Nogica*, kot radijska igra pa je bila posneta leta 1954 pri RTV Slovenija.

Žogico Nogico je napisal Jan Malik, za slovensko slikanico pa jo je priredil Milan Dekleva. V majhni hiši sta živela osamljena dedek in babica, ki nista imela otrok. Njuno življenje je bilo dolgočasno in žalostno. Da bi pozabila na žalost, sta si kupila boben in lajno. Petje ob bobnu in lajni je za nekaj časa prekinilo njuno otožnost, vendar sta nekega dne ugotovila, da igrata vedno bolj žalostne pesmi. Po pogovoru sta si priznala, da v življenju pogrešata otroka. Dedek si je želel fantka, babica pa punčko. Drug drugega sta prepričevala, koga bi raje imela, nakar je v hišo poskočila žoga. Dala sta ji ime Nogica in ta žoga je znala govoriti

in povedala jima je, da je lačna. Dedek je odhitel v pekarno po kruh, babica pa v mlekarino po mleko. Žogica je ostala sama v hiši in si pela lepe pesmi. To je slišal papirnat zmaj Tolovaj in priletel skozi okno v hišo. Žogico Nogico je pregovoril, da gre z njim. Zmaj je ni pripeljal nazaj, zato sta bila babica in dedek zopet osamljena in žalostna. Odločila sta se, da jo poiščeta. Pri iskanju so jima pomagali policaj, vojak, kužek Postružek, črpalkar, strašilo Motovilo in ptiček Kraljiček. Prispela sta do zmajevega doma in ob pomoči družbe dobila žogico nazaj.

Žogica Nogica je moderna pravljica, ki je napisana za lutkovno gledališče, ki ji je določena tehnika lutk, koncept uprizoritve ter izraznost in znakovnost lutke. Malik je v pravljici poudaril otrokov intimni svet in strah pred kaznijo in odgovornostjo. Zgodba se razvija epsko in vključuje preproste dialoge, liki pa so resnični in nadrealistični. (Trefalt, 1993)

Tudi ta pravljica sledi vzorcu: dom – odhod od doma – pustolovščina – vrnitev domov. Če strukturo zgodbe ponazorimo s piramido (Slika 2) sta v zasnovi predstavljena dedek in babica, ki jima je dolgčas, njuno življenje pa je žalostno. Ko si zaželita otroka, v njuno hišo poskoči žogica Marogica. Zaplet se zgodi, ko žogica razbije vazo. Zaradi strahu pred kaznijo, se pusti prepričati zmaju Tolovaju, da jo ta ponese v nebo. Vrhunec zgodbe predstavlja zmaj Tolovaj, ki žogico Marogico ukrade. V razpletu gresta dedek in babica na pot. S pomočjo policajja, vojaka, kužka ... poiščejo in rešijo žogico, ki jo v razsnovi pripeljeta domov.

Dedek in babica ter žogica Nogica so glavni liki v pravljici. Dedek in babica sta ostareli in osamljeni par brez otrok. Njuno življenje ob vsakdanjih opravilih postaja dolgočasno in žalostno. V tej njuni osamljenosti si zaželita otroka. K njima pride Žogica Nogica, ki predstavlja posebljen predmet z otrokovimi lastnostmi. Je živahna, navihana, razigrana in naivna žogica, ki po nesreči razbije vazo in se da prepričati, da gre z zmajem Tolovajem. Stranski liki so ljudje ter posebljene živali in predmeti.

V pravljici najdemo motive, ki prevladujejo v ljudskih pravljicah, vendar jih je Malik prilagodil fantazijskemu svetu otroka. Najprej se pojavi motiv osamljenosti in ostarelosti, ki ga predstavljata dedek in babica. S pojavom žogice Nogice se pojavi motiv otroka, ki zaradi svoje živahnosti in razposajenosti razbije vazo. Tu se pojavi motiv strahu, kazni in smrti. (»Jaz se bom kar ubila! Če bi bil na tvojem mestu, bi me bilo strah. Žogica ni ubogala, zato bo tepena.«) Zmaj Tolovaj izkoristi priložnost in žogico Nogico ukrade – motiv kraje. Ko dedek in babica iščeta žogico, nastopi motiv iskanja. Dobrota policajja, črpalkarja, kužka, strašila in ptičice premaga hudobnega zmaja in žogica Nogica se lahko vrne k babici in dedku, ki zaradi razbite vaze nista prav nič huda.

Dogajanje se odvija v mestnem okolju, Milan Dekleva ga postavi nekam v Moste ali za Bežigrad, čas v pravljici ni določen. V besedilu najdemo pesem dedka in babice ter pesem žogice Nogice. Nekatera imena književnih junakov se rimajo (žogica Nogica, kužek Ostružek, strašilo Motovilo, zmaj Tolovaj, ptiček Kraljiček). Jezik je preprost in jasen, v besedilu najdemo fraze in frazeme (Hodil je kot mačka okrog vrele kaše. Ni ti treba kričati kot jesihar. Babica mu je vrnila milo za drago. Pasla sta mulo. Zdaj pa imam hudiča

namalanega.), primere (Vohljal je kot mačka. Je lepa, gladka, okrogla kot pomaranča.), podvojitve (Smejala sta se in smejala. Ne vem. Ne vem.), onomatopoejske izraze (Cink! Bum! Joj! Uf! Tresk!), okrasne pridevke (orošeno čelo, mogočni čarovnik, podivjan zmaj, bradati črpalkar ...), starinske izraze (vdrugo, otročiči, ogel, pesjan). Sama struktura in zahtevnost jezika je precej poenostavljena, kar kaže na to, da je bilo delo prvotno napisano za lutkovni oder, kjer mora biti dogajanje jasno, jezik pa razumljiv najmlajši publiki.

Zgodba o lahkomiselni žogici je bila v slikaniškem mediju izdana leta 1996 v priredbi Milana Dekleve in z ilustracijami Mojce Cerjak, ki je znana po nežnih in zabrisanih linijah. Ilustracije odražajo čustva književnih oseb in podajajo dogajanje zgodbe. Dolgčas babice in dedka ilustratorka upodobi s sedenjem pred hišo: dedek naveličano bere časopis, babica pa zamaknjeno in otožno gleda v daljavo. Ko dobita boben in lajno, je na njunem obrazu opaziti veselje in smeh. Tudi žogica Nogica in drugi književni liki na ilustracijah izrazito kaže svoja čustva. Po Kobe (1987) gre za slikanico s tankimi listi, kjer ilustracija sega čez rob, se razširi čez obe strani in sega tudi med besedilo.

Žogica Marogica je bila na slovenskem lutkovnem odru prvič uprizorjena leta 1951 in na njem ostala do danes. V *Gledališkem listu 2003/04* je zapisano, da je predstava v vsebinskem, dramaturškem in v tehničnem smislu pomenila izrazit korak v novo lutkovno umetnost. Skrivnost njene priljubljenosti je v preprostosti, toplini in neposrednosti, ki pritegne tako mlado kot staro občinstvo. V zgodbi se pojavi star pravljичni motiv zmaja, ki ugrabi princesko, vendar je ta motiv prenovljen in osvežen. V vlogi režiserja se pojavi Jože Pengov, ki je med letoma 1950 in 1968 postavil temelje slovenski lutkovni umetnosti.

Žogico Nogico poznamo tudi kot radijsko igro, ki je bila posneta kot zvočna kasetna leta 1954. Pravlјica se začne s pripovedovalko, ki bere tudi vlogi babice in dedka, kar je za otroka poslušalca, ki mora vsako osebo prepoznati po glasu, precej moteče. Kasneje v pravljici ima vsak junak svoj glas. Pesem babice in dedka ter pesem žogice Nogice so tako kot v lutkovni predstavi uglasbeni. Zvočni efekti dajejo radijski igri moč, zvočnost besede pa se odraža v posameznih govorjenih vlogah. Besedilo je zelo podobno besedilu v slikanici.

Analiza *Žogice Nogice* kaže na preprosto podajanje zgodbe, ki je predvidljivo, samo dogajanje pa je zaradi srečevanja s stranskimi osebami v pravljici in zaradi številnih ponovitev pesmi babice in dedka na trenutke monotono in dolgočasno. Jezik je preprost, dialogi pa precej enolični in ponavljajoči. Napetost dogajanja se ne stopnjuje, prostora za otroško domišljijo in zapolnjevanja prostih vrzeli v besedilu ni zaznati. Prepričljivost samega dela ni izrazita, prav tako se *Žogica Marogica* kot lutkovna predstava ni uvrstila na seznam predstav, ki so gostovale v tujini ali dobile nagrado. Uspešnost predstave se kaže le s številom ponovitev, ki je glede na narejeno analizo drugih literarnih besedil uprizorjenih v LGL prikazanim v prejšnjem poglavju, pravo presenečenje. Odpira namreč vprašanje kriterijev, po katerih se določene predstave obnavlja, promovira in jih postavlja na stalen gledališki repertoar.

8.6.4 Primerjava *Sapramiške*, *Zvezdice Zaspanke* in *Žogice Marogice*

Sapramiško, *Zvezdico Zaspanko* in *Žogico Marogico (Nogico)* bomo v tem poglavju med seboj primerjali in iskali povezave med strukturo zgodbe, motivi, književnimi junaki, jezikom ... Za nazornejšo in sistematično predstavbo bomo dela med seboj primerjali in jih prikazali v obliki tabele ter primerjavo tudi besedno razložili (Tabela 22).

Tabela 22: Literarna primerjava treh največkrat uprizorjenih del

Avtor in delo	Svetlana Makarovič: <i>Sapramiška</i>	Frane Milčinski - Ježek: <i>Zvezdica Zaspanka</i>	Jan Malik: <i>Žogica Marogica</i>
1. Lokalnost avtorja	D – domač avtor	D – domač avtor	D – domač avtor
2. Tip avtorja	PISATELJ (mladinski)	PISATELJ (mladinski)	DRUG AVTOR (lutkar)
3. Ilustratorji	<ul style="list-style-type: none"> Svetlana Makarovič Marija Lucija Stupica Gorazd Vahen Daša Simčič 	<ul style="list-style-type: none"> Mojca Cerjak Gorazd Vahen 	<ul style="list-style-type: none"> Mojca Cerjak
4. Število slikaniških izdaj	4	2	1
5. Prva objava	1976 (slikanica)	1952 (radijska igra)	1936 v Pragi, v Sloveniji 1951 (lutkovna igra)
6. Število ponovitev do danes	1752	775	1371
7. Nagrade	1	3	0
8. Gostovanja v tujini	25	2	0
9. Medij	S – slikanica RI – radijska igra LP – lutkovna predstava DP – dramska predstava DRUGO (projekt Botrstvo)	S – slikanica LP – lutkovna predstava DP – dramska predstava RI – radijska igra LF – lutkovni film	S – slikanica LP – lutkovna predstava RI – radijska igra
Književna zvrst	kratka sodobna pravljica	kratka sodobna pravljica	moderna pravljica napisana za lutkovni oder
Osrednji književni junak	poosebljena žival (miška)	poosebljeno nebesno telo (zvezda)	človek, poosebljen predmet (žoga)
Karakterizacija glavnega lika	osamljena, redoljubna, pogumna, prebrisana miška	neodgovorna, predrzna, domišljava, zvezdica	dedek in babica: stara, osamljena; žogica: razigrana, naivna, pogumna
Stranski književni junaki	živali, nadzemesko bitje (strahec)	nebesna telesa, ljudje, živali	ljudje, predmeti, živali
Motivi	<ul style="list-style-type: none"> osamljenost stiska iskanje ignoranca nesramnost samomor in smrt prijateljstvo strah nesreča 	<ul style="list-style-type: none"> neodgovornost kazen iskanje osamljenost strah stiska domotožje iskanje neposlušnost naivnost 	<ul style="list-style-type: none"> ostarelost osamljenost stiska iskanje strah kazen samomor in smrt prijateljstvo
Dogajalni čas	nedoločen (neko nedeljo)	nedoločen (neki večer)	nedoločen
Dogajalni prostor	skedenj, gozd	nebo, Zemlja	mesto
Jezik	bogat, živ	bogat	preprost, izstopajo frazemi
Struktura zgodbe	Ciklična z več zapleti, z dvema vrhuncema zgodbe. Vzorec: dom, odhod od doma, pustolovščina, vrnitev domov	Ciklična z enim zapletom in enim vrhuncem. Vzorec: dom, odhod od doma, pustolovščina, vrnitev domov	Ciklična z enim zapletom in enim vrhuncem. Vzorec: dom, odhod od doma, pustolovščina, vrnitev domov

Vsa tri avtorska dela so z vidika analiziranja in primerjanja izredno zanimiva, saj so bila sprva napisana za tri različne medije (*Sapramiška* kot slikanica, *Zvezdica Zaspanka* kot radijska igra, *Žogica Marogica* kot lutkovna predstava), kasneje pa so se vse tri pojavile tako v slikanici, radijski igri in lutkovni predstavi. Tudi avtorji predstavljajo svojevrsten fenomen, saj vsi trije prihajajo iz različnih umetniških krogov. Svetlana Makarovič je uveljavljena mladinska pisateljica, s samosvojo in kritično držo, ki se mojstrsko znajde v pisanju, gledališču, glasbi, njen obsežni glasbeni in literarni opus pa je z vidika naslovnika namenjen tako mlademu kot odraslemu občinstvu. Je avtorica številnih pravljic, ki so dobile svoje mesto v radijskih igrah, slikanicah, lutkovnih in gledaliških predstavah. Frana Milčinskega - Ježka poznamo kot mladinskega pisatelja, šansonjerja, pisca humoresk, radijskih iger, filmskih scenarijev, reklam, besedil za popevke, zabavnih televizijskih oddaj, bil je tudi pevec, režiser in igralec. Pri mlajši publiki se je uveljavil z *Zvezdico Zaspanko*, kot scenarist pa zaslovel z mladinskim filmom *Kekec*. O svojem poslanstvu je nekoč zapisal: »Jaz nisem umetnik. Jaz sem samo komunalna usluga. Nekaj, kar je ljudem na voljo za vsakdanjo rabo kot trotoar, vodovod, trolejbus. Rad bi bil samo navaden klovn za navadne ljudi. Rad bi bil dvorni norec njegovega veličanstva človeka. Naj poje po svoje moja vam lajna« (Bratož, 2013). Jan Malik je manj znan tuj avtor, ki je svoja dela pisal predvsem za lutkovno gledališče. V LGL so uprizorili dve njegovi deli, in sicer *Žogica Marogica* in *Čarobna Vrečka*.

Sapramiška je izšla v štirih slikanicah, s štirimi različnimi ilustratorji in imela številne ponatise. Makarovičeve pravljice so ilustrirali sami vrhunski ilustratorji, kot so Jelka Reichman, Marija Lucija Stupica, Matjaž Schmid, Kostja Gatnik, Tomaž Lavrič, Daša Simčič, Nina Meglič, Andreja Peklar in Gorazd Vahen. *Sapramiško* so ilustrirali Marija Lucija Stupica, Svetlana Makarovič, Gorazd Vahen in Daša Simčič. *Zvezdica Zaspanka* je izšla v dveh slikanicah, pri čemer se prva, z ilustratorko Mojco Cerjak, niti ni toliko uveljavila, medtem ko je druga, z ilustracijami Gorazda Vahna, dobila všečno in prepoznavno podobo, ki s svojo verbalno in vizualno podobo navdušuje mlade in odrasle bralce. *Žogica Nogica* je izšla samo v eni slikaniški izdaji, ki jo je ilustrirala Mojca Cerjak in je kot slikanica manj prepoznavna.

Zvezdica Zaspanka in *Sapramiška* imata istega ilustratorja, in to je Gorazd Vahen, ki spada v elito slovenske ilustracije. Njegove podobe književnih junakov odražajo čustva in karakter, junaki so upodobljeni v različnih položajih, kar daje občutek trajanja, gibanja in ponavljanja, ilustracije so že na prvi pogled simpatične, narejene tako, da jih lahko slikovno berejo tudi najmlajši otroci. Njegove ilustracije vabijo k podrobnemu in natančnemu opazovanju. Prizor, ko *Sapramiška* in Regica iščeta lešnik in ga nikakor ne najdeta, na sliki pa je viden, pritegne otroka k natančnemu opazovanju.

Tudi v *Zvezdici Zaspanki* je prva podoba Ceferina precej zakrita, saj se pojavlja v ozadju, v temnih tonih, vendar je vseeno upodobljen tako, da ga ostro oko opazi v špranji, ko kuka v šotor. Tudi ilustracija sejma, na katerem je veliko ljudi, sili bralca k podrobnemu opazovanju, da v vsej množici najde in prepozna zvezdico Zaspanko. Ilustrator Gorazd Vahen zna ključne besede književnega besedila z ilustracijami poudariti tako, da bralca

opozorijo na nekatere podrobnosti, ki so za razumevanje književnega besedila izrednega pomena. Tako upodobi pesnika, ki mu pisanje rim ne gre od rok, v sobi z razmetanimi zmečkanimi listi; ko se boter Mesec jezi na zvezdico Zaspanko ima dvignjen prst, kar nakazuje na to, da jo krega; ko mora Sapramiška čakati, da kukavica zakuka, je kukavica na sliki precej oddaljena, a vseeno dovolj vidna, da se jo da prepoznati. Tovrstnih slikovnih podrobnosti, ki dajejo besedilu čar in potrjujejo to, da mora biti besedilo in slika v medsebojni interakciji, je v Vahnovih ilustracijah nešteto.

Ilustratorka, Mojca Cerjak, je upodobila *Zvezdico Zaspanko* in *Žogico Nogico*, pri čemer čustva, karakter in samo dogajanje v *Zvezdici Zaspanki* niso izrazita, medtem ko so ilustracije *Žogice Nogice* bolj slikovite, karakterji in samo dogajanje pa bolj poudarjeni.

V vseh treh pravljicah kot glavne osebe nastopajo personificirani ženski liki. Sapramiška je poosebljena poljska miš, ki živi v skednju in je izredno osamljena. Je zelo redoljubna in delavna. Je tudi prebrisana in pogumna miška, ki se postavi po robu mački, ji natvezi, da je strupena, ko pa se ji ta približa, jo ugrizne in zbeži. Zvezdica Zaspanka je domišljava in neodgovorna zvezdica, ki pogosto zamuja službo. Lahko bi jo primerjali z otrokom, ki mu je potrebno odgovornost priučiti in vzgojiti. Je tudi neposlušna, saj krši nebesna pravila, postavlja se po robu svoji avtoriteti in kljub prepovedi, da nikomur ne sme pripovedovati o zlatih laseh, to prepoved zaradi domotožja ignorira. Svojo otroško naivnost pokaže s tem, da zaupa neznanecu in gre z njim domov. Tudi žogico Nogico bi lahko primerjali z otrokom, saj je razigrana in navihana žogica, ki po nesreči razbije vazo in se boji svojih »posvojenih staršev«, da bi jo kregali. Je naivna, saj se da prepričati, da jo zmaj spelje iz hiše.

Če like primerjamo med seboj, lahko rečemo, da sta si žogica Nogica in zvezdica Zaspanka po karakterju precej blizu. Obe predstavljata samosvojega, neposlušnega in neodgovornega otroka, ki se pustita s svojo naivnostjo zapeljati, k sreči brez večjih in hujših posledic. Obe se zoperstavita avtoriteti, Zaspanka z izmišljevanjem izgovorov o zamujanju in kršenjem pravil ter z neposlušnostjo, žogica Nogica pa z neupoštevanjem nasvetov in opozoril dedka in babice, da nikomur ne sme odpreti vrat in da ne sme iti nikamor. Sapramiško bi v primerjavi z žogico Nogico in Zaspanko označili za odgovorno in preudarno osebo, a kljub temu malo naivno, saj zaupa lešnik neznankei verici. Zvezdica Zaspanka in Sapramiška sta si podobni po urejenosti in iznajdljivosti.

Stranski liki v pravljicah so ljudje, poosebljene živali in nebesna telesa ter oživiljeni predmeti. V *Sapramiški* nastopajo samo živali, edino strahec predstavlja nadzemsko bitje, ki pa je načeloma tudi žival, saj je to mišji strahec in tudi ilustrator ga je upodobil kot miš. V *Zvezdici Zaspanki* so stranske osebe nebesna telesa, na sejmu pa Zaspanka sreča tudi živali in ljudi. V *Žogici Nogici* so stranske osebe ljudje, papirnat zmaj pa predstavlja oživiljeni predmet.

Motivno-tematski vidik v vseh treh pravljicah je precej podoben tistim, ki ga najdemo v drugih otroških delih. V vseh treh literarnih delih se pojavljajo motivi stiske, osamljenosti, iskanja in strahu. V *Žogici Nogici* in *Sapramiški* se pojavi tudi motiv samomora oziroma smrti (Sapramiška zaradi razočaranosti pravi: »Obupana sem, veš, najrajši bi se kar

zmanjkala in umrla. Ja, vrgla sem bom pred tace prvi mački, ki jo srečam.« Žogica Nogica: »Jaz se bom kar ubila.«), ki je za otroško literaturo kar malo nenavaden in tabujski, saj se otroci življenja komaj zavedajo, smrt pa jim je popolna neznanka. Odrasli naslovnik stisko Sapramiške in žogice Nogice dojema bolj čustveno in z vidika izkušenj tudi empatično. Medtem ko mora Sapramiška s svojimi izkušnjami, četudi bolečimi, sama spoznati, da je svet krut in da vsakomur ni za zaupati, mora Zaspanka preko kazni ugotoviti, da je za svoja dejanja treba sprejemati odgovornost. Žogica Nogica se zaradi strahu pred kaznijo pusti zapeljati, ker pa je nemočna kot otrok, se sama ne more rešiti in zato potrebuje pomoč odraslih.

Vse tri pravljice bi lahko poimenovali kratke sodobne pravljice, *Žogico Nogico* pa Trefalt (1993) označi kot moderno pravljico, ki je namensko napisana za lutkovni oder. Če podrobno pogledamo strukturo zgodbe vseh treh pravljic, bi jo lahko prikazali s Freytagovo piramido (Slika 2), ki sledi fazam ekspozicije, zapleta, vrha, razpleta in razsnove. Pri *Sapramiški* bi lahko celo določili dva vrha zgodbe, prvega, ko se miški popolnoma odlomi zob in nima druge izbire, kot da ji detel zob popravi; ter drugega, ko stre svoj zadnji lešnik in je ta prazen. Vse tri pravljice so ciklično zasnovane in sledijo vzorcu dom – odhod od doma – pustolovščina – vrnitev domov.

Če primerjamo dinamičnost pripovedovanja zgodbe vseh treh pravljic, bi lahko še posebej izpostavili *Sapramiško*, ki je vrhunsko dodelana in z vidika dinamike izredno privlačna in napeta zgodba. Vsakega bralca s svojim očarljivim in živim jezikom ter duhovitimi dialogi kar sama sili k branju in ga drži pokonci do zadnje besede. Ko si bralec že popolnoma oddahne in misli, da je miška rešena vsega gorja, skrbi in razočaranja, se pojavi piškavi lešnik, ki potisne miško skupaj z bralci v še globlje brezno. K sreči se pojavi mišji strah, ki poskrbi za srečen razplet. Knjiga je tako za mlajše kot odrasle bralce neodložljiva, je svojevrsten presežek, ki jo moraš brati znova in znova. O lepoti pravljic Svetlane Makarovič se je izvrstno izrazil tudi Boris A. Novak (2014, str. 368), ki pravi: »Svetlanine pravljice mi pomagajo, da se bolje znajdem v svetu, v katerem se čutim izgubljenega. Da se nasmejem samemu sebi in mi smeh da korajžo. Da se razjezim na hudobijo in mi jeza pokaže, kaj je prav in kaj je narobe. Da me lepota gane. Da se zganem in da grem na pot.«

Tudi *Zvezdica Zaspanka* je napisana dinamično, dialogi spominjajo na običajno družinsko situacijo, ko se otrok zoperstavlja svoji avtoriteti in je temu navzlic treba posegati po vzgojnih ukrepih. Je izredno berljiva in otrokom dopadljiva zgodba, z ilustracijami Gorazda Vahna pa tudi prijetna po videzu.

Dinamika *Žogice Nogice* v primerjavi s *Sapramiško* in *Zvezdico Zaspanko* ni tako izrazita. Iskanje žogice Nogice je na trenutke preveč razvlečeno, saj babica in dedek srečujeta ljudi in živali, ki bi jima lahko pomagali, vendar se v zgodbi nič posebnega ne zgodi. Stranskih junakov je za spoznanje preveč, tudi njuna pesem se z istim besedilom prevečkrat (enajstkrat) ponovi.

Glede na čas, v katerem so te pravljice nastale, *Žogica Nogica* (1936), *Zvezdica Zaspanka* (1949) in *Sapramiška* (1976), se v njih odraža tudi jezik, ki je v starejših dveh delih

nekoliko starinski. V *Žogici Nogici* je izredno veliko fraz, v vseh delih pa najdemo številne okrasne pridevke, onomatopoejske izraze, primerjave ...

Književni prostor vseh treh pravljic je posredno določljiv. V *Sapramiški* se zgodba odvija v skednju in gozdu, v *Žogici Nogici* v mestu, *Zvezdica Zaspanka* pa prehaja iz enega sveta v drug svet (z neba na Zemljo). Tudi književni čas je posredno določljiv, v *Sapramiški* se dogajanje odvija zjutraj, čez dan, ponoči in naslednje jutro, v *Zvezdici Zaspanki* zvečer in ponoči ter *Žogici Nogici* več dni skupaj.

Vsa tri dela so se uveljavila kot lutkovne predstave v LGL in imele do danes največ ponovitev. Primer prve uspešnice je *Sapramiška* (1976), ki je bila premierno uprizorjena 1986, do danes je imela 1752 ponovitev, 25-krat je gostovala v tujini, dobila pa je le eno nagrado. *Zvezdica Zaspanka* (1949) je bila na oder LGL do danes postavljena štirikrat (1955, 1985, 2001, 2009), 2-krat je gostovala v tujini, dobila 3 nagrade in bila 775-krat ponovljena. *Žogica Marogica* (1936) je bila prvotno napisana za lutkovno predstavo, v LGL je bila premierno izvedena 1951, imela je 1371 ponovitev, nikoli pa ni gostovala v tujini ali dobila nagrade.

Vsem trem delom je skupno tudi to, da so posnete kot radijske igre, *Sapramiška* in *Zvezdica Zaspanka* sta vrhunsko dodelani z vidika glasbe, zvočnih efektov in vsebine, glasovi junakov pa so skrbno izbrani in prepričljivi. *Žogica Nogica* kot radijska igra manj izstopa, pripovedovalec na začetku bere tudi vloge dedka in babice, kasneje imata vsak svoj glas, kar pa je z vidika mlajših poslušalcev, ki morajo junake prepoznati po glasu, precej moteče.

8.6.5 Sklep

Literarna analiza *Sapramiške*, *Zvezdice Zaspanke* in *Žogice Marogice* je prikaz kvalitativne raziskave po estetskih pristopih pojmovanja mladinske književnosti po Nikolajevi (2005). Vsa tri dela so si po nekaterih značilnostih precej podobna, po nekaterih pa tako različna, da odpirajo vprašanja glede uspešnosti v lutkovnem mediju. Med vsemi tremi deli po narejenih analizah izstopa *Sapramiška*, ki kaže na izjemno kakovost po vseh preučevanih kriterijih. Gre za literarno besedilo, ki ga je napisala izvrstna pisateljica Svetlana Makarovič, ki ima med vsemi mladinskimi pisatelji najbolj obsežen literarni opus s številnimi ponatisi in pojavnostjo v različnih medijih. Literarno besedilo izstopa po živem in bogatem jeziku, po duhovitih dialogih, po napetosti dogajanja ter po praznih vrzelih, ki bralcu dopuščajo neštete možnosti za lastno kreativnost ter sooblikovanje pomena.

Zvezdica Zaspanka je mojstrovina mladinskega pisatelja Frana Milčinskega - Ježka, prvotno napisana za radijsko igro, ki pa se je uveljavila tudi kot lutkovna predstava v LGL in kot slikanica z ilustracijami Gorazda Vahna. Kot literarno besedilo odraža kakovost v bogatem jeziku, napetem dogajanju ter zanimivih književnih junakih.

Žogica Marogica je v LGL dosegla veliko število ponovitev, vendar nam samo literarno besedilo ne kaže na presežek v mladinski literaturi. Če *Sapramiška* in *Zvezdica Zaspanka* izstopata po bogatem jeziku, izvirnosti, napetem dogajanju, zanimivih dialogih, književnih

junakih s kompleksnimi karakterji in premišljenih vzgojnih nauk, potem *Žogica Marogica* po svoji kakovosti ne sodi v isti rang. Postavlja se nam vprašanje, po katerem kriteriju je bila tolikokrat uvrščena na repertoar LGL in zakaj se jo kot lutkovno predstavo toliko preferira, če je med uprizorjenimi deli še veliko več kakovostnejših literarnih besedil kot lutkovnih predstav, ki si zaslužijo obnovitve in stalne kontinuitete.

9 Študija primera projekta *Sapramiška*

Sapramiško, kot največkrat uprizorjeno lutkovno predstavo in največkrat gostujočo predstavo v tujini, predstavljamo kot učni model, ki s projektnim načinom dela prikazuje sodoben komunikacijsko-recepcijski pristop pri obravnavi literarnega besedila in ga povezuje z angleškim modelom poučevanja književnosti.

V zadnjem času je opaziti porast projektov na področju vzgoje in izobraževanja, saj je to inovativna metoda, ki spodbuja učenčevo aktivnost in zagotavlja celostni razvoj. V tem poglavju predstavljamo obravnavo dveh književnih besedil. Prvo književno besedilo *Pekarna Mišmaš* predstavljamo po klasičnem modelu pouka, ki je kot učni model najbolj razširjen pri pouku književnosti. Drugo literarno besedilo *Sapramiška* predstavljamo kot literarni projekt, s katerim učenci spoznavajo literarno besedilo po sodobnih literarnodidaktičnih pristopih in preizkušajo metode angleškega modela poučevanja književnosti. Projekt lahko služi kot učni model, s katerim uresničujemo cilje komunikacijsko-recepcijskega pouka književnosti in ga smiselno povezujemo tudi z drugimi učnimi predmeti.

9.1 Predmet in problem raziskave

Poglavitni cilj pouka književnosti je vzgojiti mlade bralce, da bodo radi posegali po literaturi tudi kot odrasli, da bodo cenili literaturo in jim bo branje estetski in vsestranski užitek. Kordigel Aberšek (2008) pravi, da to dosežemo le ob spontanem srečevanju s književnostjo, zaradi katerega mora biti književni pouk komunikacijsko-recepcijsko naravnani. *Učni načrt za slovenščino* (2011) mora biti učitelju temeljni dokument, po katerem uresničuje predpisane cilje in standarde znanj. V njem so zapisani predlagani avtorji in književna besedila, ki jih je pri pouku književnosti treba obravnavati. Učitelj se pri poučevanju književnosti opira tudi na berilo, v katerem so zbrane pesmi, dramska ter književna besedila, ki pa se običajno zaradi obsežnosti pojavljajo v obliki odlomkov. Učitelji za obravnavanje književnih besedil množično uporabljajo odlomke, saj so nenehno v stiski s časom, hkrati pa med njimi velja splošno mnenje, da je potrebno vsa književna besedila, ki jih imajo zapisana v letni pripravi, pri pouku tudi obvezno obravnavati. Strokovnjaki s področja književnosti tovrstno hitenje in površno obravnavanje književnih besedil ostro obsojajo, saj takšna književna vzgoja zagotovo ne spodbuja bralnega interesa, književni pouk pa je podatkovno preveč obremenjen in dolgočasen. Grosman (2004) pravi, da odlomek okrne vse opise oseb, dogodkov, zaplete, učenca ne spodbudi k branju, pri katerem bi užival in pri katerem bi bilo literarno besedilo izjemno zanimivo in napeto. Kordigel Aberšek (2008) zagovarja načelo, da je treba brati in pripovedovati integralna besedila, odlomki pa so pomembni s stališča uresničevanja bralnih interesov, da z njimi predstavimo najrazličnejša literarna dela. Pri branju slikanice poudari, da je treba nujno vsem zagotoviti hkratno recepcijo slikovnega in besedilnega dela. Avtorica Svetlana Makarovič je v *Učni načrt za slovenščino* (2011) vključena med predlagane avtorje, katera književna dela naj bi učenci spoznali v prvi triadi in v četrtem razredu. V magistrskem delu predstavljamo dve literarni besedili Makarovičeve, ki ju obravnavamo na dva različna

načina. *Pekarno Mišmaš* obravnavamo kot odlomek, učno enoto pa predstavljamo po klasični učni pripravi. Literarno besedilo *Sapramiška* predstavljamo kot literarni projekt in ga povezujemo z literarnoestetskim doživetjem in literarnovednim znanjem, ki »omogoča poglobljeno spoznavanje besedne umetnosti in estetskih izraznih zmožnosti, povečuje užitek ob branju in pripomore k razvijanju pozitivnega odnosa do besedne umetnosti (branja), ustvarjalnosti in (samo)izražanja v raznih medijih« (*Učni načrt za slovenščino*, 2011, str. 7). Zanima nas učinek obravnavanja književnega besedila po modelu Kordigel Aberšek (2008) z vpeljavo metod angleškega modela poučevanja književnosti po Bentonu (1985) in primerjava s klasičnim modelom obravnave književnega besedila pri pouku književnosti. Ker se upodobitev *Sapramiške* pojavlja v različnih medijih, se v projektu ukvarjamo s spoznavanjem slikanice kot medsebojne interakcije slikovnega in besedilnega dela ter radijsko igro kot obliko slušnega medija. Zanima nas, kako s projektno naravnanim poukom književnosti učenci uresničujejo svoje ideje in dosegajo cilje književnega pouka ter s sodobnimi metodami doživljajo literarnoestetski užitek.

9.2 Cilji raziskave

- (1) Raziskati sprejemanje književnega besedila, obravnavanega po klasični metodi in po metodi projektnega dela.
- (2) Raziskati, katera metoda pritegne k sodelovanju več učencev.
- (3) Predstaviti in analizirati projekt *Sapramiška* kot učni model.

9.3 Metoda in raziskovalni pristop

Obravnava književnih besedil je zasnovana kot študija primera v akcijski raziskavi, ki je opredeljena kot dejavnik učiteljevega profesionalnega razvoja in kot del procesov, s katerimi se zagotavlja kakovost dela v vzgojno-izobraževalnih institucijah. Za akcijsko raziskovanje je značilno, da ga izvajajo učitelji praktiki, ki poskušajo poiskati rešitve za vsakodnevne probleme, s katerimi se srečujejo v pedagoški praksi in poskušajo poiskati načine in poti za doseganje ciljev pouka in standardov znanja učencev. (Vogrinc, Valenčič-Zuljan in Krek, 2007) Gre za metodologijo sočasnega raziskovanja in izpopolnjevanja vzgojno-izobraževalne prakse ter za holistični odnos do izpopolnjevanja prakse. Takšna raziskava je usmerjena v premoščanje razlik med teorijo in prakso, v preseganje omejitev, ki tradicionalnim raziskavam onemogočajo, da bi vplivale na prakso ali jo izboljševale. (Slunjski, po Cohen, 2007) Akcijska raziskava preučuje konkretno situacijo z namenom izboljšanja konkretnih razmer v tej situaciji, zato navadno poteka na eni šoli oziroma v enem oddelku. Podatkov, ki jih zberemo na eni šoli, ne moremo posploševati iz reprezentativnega vzorca na osnovno množico, ampak z dobrim opisom izvedbe predstavimo model o preučevanju neke konkretne situacije in reševanje dilem. Značilnosti modela učitelji praktiki prenesejo v svojo prakso in jo ustrezno prilagodijo konkretni situaciji. (Vogrinc, Valenčič-Zuljan in Krek, 2007)

Študijo primera raziskovalci različno definirajo. Mesec (1998) jo opredeljuje kot opis posameznega primera in njegove analize, da bi odkrili variable, strukture, obrazce interakcij med sodelujočimi v problemu, ali pa ocenili uspešnost dela ali napredek v razvoju. Študija primera je nagnjena k celostnemu in poglobljenemu zajetju pojavov, ki se pojavljajo v čim bolj naravnih razmerah in v kontekstu časa, kraja in kontekstu konkretnih okoliščin v raziskovalni situaciji. Sagadin (2001) Zanj je značilen idiografski pristop, ki pomeni preučevanje posameznih primerov. (Vogrinc, 2008)

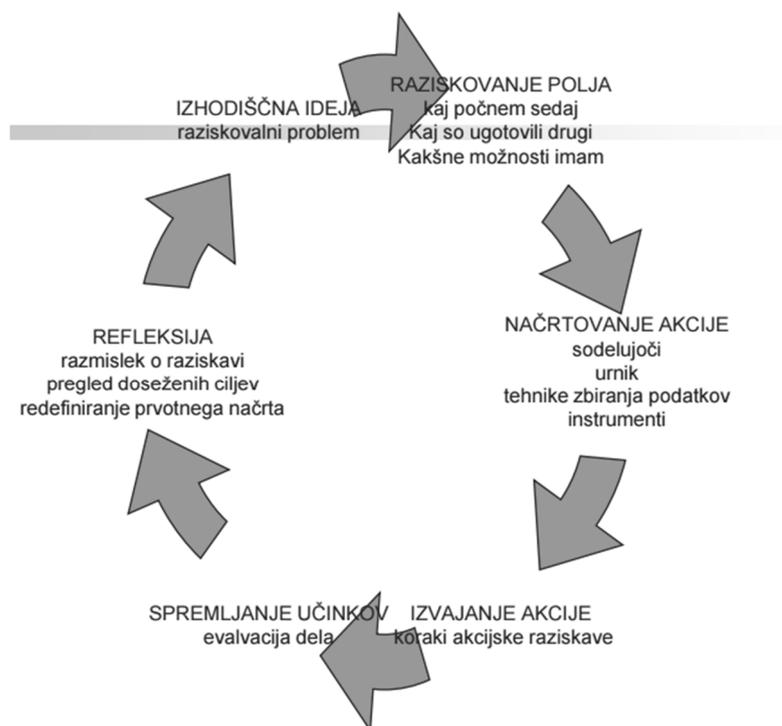
Sagadin (2004) študije primera loči po pristopih, ki jih uporabljamo in loči kvalitativne, kvantitativne in mešane študije primera, pri katerih raziskovalec sam presodi, kakšne podatke potrebuje ter kakšen je namen študije.

9.4 Vzorec raziskave

Raziskava je bila izvedena v tretjem razredu Osnovne šole Franceta Bevka v Ljubljani, kjer je bilo 21 učencev, 11 deklic in 10 dečkov in je potekala v šolskem letu 2013/2014.

9.5 Postopki zbiranja in obdelave podatkov

Pri kvalitativni raziskavi smo podatke zbirali neposredno, tj. z dejavnim opazovanjem, s pridobivanjem etnografskih zapisov, kot so fotografije in videoposnetki, zapisi otrok in sprotnimi opazovalnimi shemami in refleksijami. V akcijski raziskavi smo se oprli na model Marentič Požarnik (1990), ki ga sestavlja več ciklov načrtovanja, akcije in evalvacije rezultatov (Slika 15). Najprej smo preverili konkretne razmere in ugotovili dejansko prakso, na podlagi tega smo oblikovali splošni načrt akcije, ki se je nanašal na vzpostavljanje možnosti za izboljšanje kakovosti književnega pouka in obravnave književnih besedil po sodobnih književno-didaktičnih pristopih. Iz tega smo izpeljali konkretne, praktično izvedljive korake in osmišljali načine spremljanja učinkov teh korakov kot podlage za novo načrtovanje. Prvotni načrt smo spreminjali glede na nove podatke, na njih pa smo utemeljili nove akcije.

Slika 15: Model ciklov načrtovanja, akcije in evalvacije rezultatov, vir Marentič Požarnik (1990)

9.6 Rezultati in interpretacija

V akcijski raziskavi predstavljamo obravnavo dveh književnih besedil Makarovičeve, in sicer *Pekarno Mišmaš* in *Sapramiško*. Obravnavo obeh del predstavljamo s šestimi stopnjami akcijskega raziskovanja po shemi (Slika 15) Marentič Požarnik (1990), pri čemer *Pekarno Mišmaš* obravnavamo kot odlomek iz berila, *Sapramiška* pa predstavlja projekt, zasnovan po shemi akcijskega raziskovanja in po šestih projektnih etapah, ki jih Novak (2009) navaja v naslednjem zaporedju: (1) iniciativa z oblikovanjem projektne teme in končnega cilja, (2) izdelava idejne skice z operativnimi cilji, (3) načrtovanje izvedbe, (4) izvedba načrta, (5) predstavitev dosežkov in (6) evalvacija.

9.6.1 Obravnava literarnega besedila *Pekarna Mišmaš*

Literarno besedilo Svetlane Makarovič *Pekarna Mišmaš* je v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) predlagano za obravnavo v tretjem razredu osnovne šole. V berilu *Moje branje – svet in sanje*, ki ga uporabljamo v tretjem razredu, najdemo odlomek omenjenega besedila. Literarno besedilo obravnavamo po modelu šolske interpretacije umetnostnega besedila, zapisanega v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011), ki zajema naslednje dejavnosti: (1) uvodna motivacija, (2) napoved besedila, umestitev in interpretativno branje, (3) premor po branju, (4) izražanje doživetij, analiza, sinteza, vrednotenje, (5) ponovno branje in nove naloge.

9.6.1.1 Izhodiščna ideja (raziskovalni problem)

V teoretičnem delu omenjamo polemike glede obravnave odlomkov pri pouku književnosti. Stanje pouka književnosti v osnovnih šolah kaže na izrazito naglico pri obravnavanju literarnih besedil ter na podatkovno prenatrpan program, ki učence s književnimi deli bolj seznanja, kot pa jih celostno preučuje. Učitelji so preobremenjeni z birokracijo, saj se namesto, da bi razmišljali o sodobnih in kakovostnejših metodah, ki bi pouk naredile bolj pester in zanimiv, ukvarjajo s pisanjem dolgovernih priprav in nenehnim hitenjem v skrbi za obravnavo čim večjega števila književnih del, zapisanih v letni pripravi in v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011). Še vedno je zelo pogosta oblika glasnega nepripravljenega skupinskega branja pri pouku književnosti, s katerim se preverja, kako dobro otroci berejo, ali pa se vadi tehnika branja. Takšno branje je z vidika sodobne književne vzgoje problematično, saj slabše bralce izpostavlja, jih zatira in postavlja v izredno neugoden položaj. (Kordigel Aberšek, 2008)

Z obravnavo odlomka *Pekarne Mišmaš* želimo prikazati vsakdanji klasični primer modela šolske interpretacije književnega besedila in z opazovanjem učencev raziskati učinkovitost takšne obravnave.

9.6.1.2 Raziskovanje polja

Pri poučevanju književnosti v osnovni šoli opažamo, da pogosteje obravnavamo književna prozna in dramska dela preko odlomkov kot preko integralnih besedil. Uporabljamo odlomke iz beril, slikanico pa beremo tako, da otroci natrpano sedijo v krogu in poskušajo slediti učiteljevemu branju in njegovem kazanju ilustracij v slikanici. Takšna recepcija slikanice zagotovo ni najboljša, saj hkratna recepcija besedilnega in vizualnega dela zaradi slabe vidljivosti ni možna. Kordigel Aberšek (2008) predlaga, da si učitelj pomaga z multimedijskimi pripomočki in ilustracije predvaja preko projektorja in tako vsem učencem omogoči, da hkrati sledijo slikam in zgodbi.

9.6.1.3 Načrt akcije

Obravnava književnega besedila *Pekarna Mišmaš* bo izvedena v 3. razredu. Za obravnavo bomo porabili dve šolski uri (strnjeni blok uri), potekala bo po modelu šolske interpretacije umetnostnega besedila. Obravnava bo izvedena 24. 9. 2013. Podatke bomo zbirali z vnaprej pripravljeno opazovalno shemo, pri čemer bomo opazovali:

- sledenje učiteljevemu branju odlomka,
- sledenje glasnemu branju otrok,
- pojasnjevanje neznanih besed in opazovanje sodelovanja otrok,
- ustno preverjanje razumevanja besedila z vnaprej pripravljenimi vprašanji,

- zanimanje otrok za književno besedilo,
- izvirnost novih nalog in zanimanje otrok za sodelovanje.

Uporabili bomo naslednje inštrumente: opazovalna shema in analiza otrokovih izdelkov. Izdelali bomo pripravo za dve učni uri književnosti.

9.6.1.4 Izvajanje akcije

Izvajanje akcije predstavljamo v obliki urne učne ure, ki jo izvedemo po modelu šolske interpretacije umetnostnega besedila. Celotna priprava je dostopna v prilogi 8, posamezne faze šolske interpretacije mladinskega literarnega besedil pa so predstavljene v tem poglavju.

Uvodna motivacija (gibalno-jezikovna motivacija)

Učenec s pantomimo prikaže peko kruha. Ostali učenci uganjujejo, kateri poklic je prikazan. Učenci opisujejo svoje občutke in izkušnje, ki so jih imeli, ko so bili v pekarni. Povedo, kaj so v pekarni kupili ter kaj bi pekli, če bi opravljali poklic peka.

Napoved besedila, umestitev in interpretativno branje

Učencem preberemo odlomek iz pravljice *Pekarna Mišmaš*, avtorice Svetlane Makarovič.

V Mišji vasi živi prav poseben pek, ki peče najboljši kruh ...

Učencem preberemo pravljico.

Premor po branju

Učencem privoščimo trenutek tišine, da uredijo misli in čustva o književnem besedilu.

Izražanje doživetij, analiza, sinteza, vrednotenje

Učenci pripovedujejo o svojih vtisih. Kaj vam je bilo v pravljici najbolj všeč?

Ob ponovnem branju analiziramo manj znane besede: živahen potok, navihan, zamomljati, cediti sline, mrgoleti, krušna peč, truma, godba, žamet, oguljen. Učenci besede ustno pojasnjujejo.

Ponovno branje in nove naloge

Berilo preberemo še enkrat, nato učence vprašamo:

Kje je bila pekarna Mišmaš? Od kod so dobivali moko? Opiši Mišmaša. Zakaj so ljudje hodili prav k njemu po kruh? Kako je Mišmaš pekel kruh? Kje je pekel kruh? Kako je potekala peka kruha? Kaj se je zgodilo ob polnoči? Kaj so delale miške, ki so se spremenile v ljudi?

Učence razdelimo v štiri skupine. Vsaka skupina odigra odlomek iz *Pekarne Mišmaš*.

Uvodna motivacija (motivacija z ustvarjanjem domišljjskega sveta)

V Mišji vasi je živel pek Mišmaš. V Kurji vasi je pekel kruh kurji pek. V Mačji vasi pa je živila Muca Maca, ki je imela najboljšo slaščičarno daleč naokrog. Kaj mislite, katere slaščice je pekla Muca Maca? Kakšna je bila njena slaščičarna? Kdo je hodil k njej v slaščičarno?

Učenci povedo svoje ideje o slaščičarni in jih v obliki svoje pravljice zapišejo.

Samostojen zapis

Učenci napišejo zgodbo Slaščičarna Muca Maca.

Preberemo zgodbe

Vsak učenec prebere svojo zgodbo. Zgodbe objavimo v razrednem časopisu.

9.6.1.5 Spremljanje učinkov (evalvacija dela)

Učno uro evalviramo s pomočjo zapiskov v opazovalni shemi, s katero podrobno analiziramo vsak posamezni korak učne ure.

Pantomima kot uvodna motivacija je učence pritegnila k sodelovanju. Vsi so sodelovali v pogovoru in z navdušenjem razlagali, kako je bilo, ko so bili v pekarni. Povedali so, da bi oni, če bi bili peki, pekli bel kruh, ajdov kruh, mlečni kruh, hrustljiv kruh ter rogljiče, polnjene z marmelado, s čokolado in vaniljevo kremo. Pri napovedi besedila so nekateri učenci povedali, da pravljico *Pekarna Mišmaš* že poznajo.

Med branjem odlomka je večina učencev pozorno poslušala besedilo, dva učenca sta hotela pravljico poiskati v berilu, en učenec pa se je nemirno presedal, iskal stvari po torbi in peresnici in se šele ob opozorilu umiril. Med branjem so nas učenci opozorili, naj jim pokažemo ilustracije. To smo storili tako, da smo berilo dvignili in stopili bližje k učencem. Učenci so se začeli prerivati, govorili so, da nič ne vidijo, nekateri so vstajali in se celo sprehodili po razredu. Takšno branje in kazanje ilustracij je zmotilo otrokovo recepcijo, saj so se borili za gledalski položaj, postajali so nemirni, ob vsakem kazanju slik so bili vidno razburjeni.

Po koncu pravljice je sledil premor po branju. To je bil trenutek tišine, ko so otroci nestrpnost čakali na naše naslednje vprašanje. Pripovedovali so o svojih vtisih o prebranem odlomku. Pravljica je bila otrokom všeč, najbolj so si zapomnili Mišmaševo zabavo ter natančno opisali, kako je Jedert vohunila po Mišmaševi kleti. Všeč jim je bilo, da sta se Mišmaš in maček spoprijateljila, Jedert pa so označili kot maščevalno in požrešno osebo.

Ob ponovnem branju so bili učenci bolj umirjeni, saj jim ilustracij v berilu nismo več pokazali. Po branju smo razložili neznane besede. Ugotovili smo, da imajo nekateri učenci bogat besedni zaklad, saj so vse neznane besede znali razložiti ali pa jih znali zaigrati. Pri

razlagi neznanih besed so sodelovali vedno isti učenci, predvsem dobri bralci in tisti, ki prihajajo iz literarno spodbudnega okolja.

Tretje branje pravljice je potekalo tako, da smo poklicali posamezne učence in vsak je moral prebrati krajši odlomek. Takšno branje je bilo za slabše bralce precej naporno. Po besedilu so begali z očmi, iskali so pravi odlomek, ostali učenci pa so jih nemirno spremljali in se nad nekaterimi sošolci zaradi slabega branja tudi razburjali, vzdihovali, sami glasno brali. To branje ni imelo nobenega učinka, otroci so se v besedilu popolnoma izgubili, postali so nemirni in nestrpni do slabših bralcev.

Učenci so znali odgovarjati na postavljena vprašanja. Slabši bralci so odgovarjali pomanjkljivejše, nekateri pravljice sploh niso poznali. Viden je bil razkorak med učenci, ki prihajajo iz literarno spodbudnega okolja, in tistimi, ki so za takšno okolje prikrajšani.

Vsi učenci so radi sodelovali pri dramatizaciji. Vsaka skupina je dodelila vloge, v razredu so si poiskali rekvizite in vsaka zase je iz stolov in miz naredila pekarno. Učenci so poiskali izvirne predmete, ki so predstavljali kruh (peresnice, goba, zvezki), rogljiče (zvitki papirnatih brisač, lesene kocke, papirnate škatlice), kljuko (škarje, čopič, magnet) ...

Druga ura je bila namenjena pisanju lastnih zgodb. Uvodna motivacija za ustvarjalno pisanje je učence pritegnila k sodelovanju, otroci so bili sproščeni, imeli so številne ideje o podobi in dogajanju v slaščičarni Muca Maca. Napisali so zanimive pravljice, nekatere so bile precej podobne pravljici *Pekarna Mišmaš*, le nastopajoče osebe so bile mački.

9.6.1.6 Refleksija

Učna ura je bila dobro zamišljena, vendar se je zaradi nekaterih motečih dejavnikov na trenutke iztekla neorganizirano in bila bolj namenjena boljšim bralcem, boljšim poslušalcem in učencem z izrazito pozornostjo. Motivacija je bila ustrezno izbrana, učence je pritegnila k sodelovanju in jih dobro pripravila na branje odlomka.

Pravljico *Pekarna Mišmaš* je treba obravnavati kot integralno besedilo, saj potek zgodbe in stopnjevanje napetosti otroci doživijo le, če pravljico slišijo v celoti. Tudi jezik je izredno živ, besedišče pa bogato in humorno. Kazanje ilustracij med branjem mora potekati tako, da so slike dovolj vidne celotnemu razredu, saj je v nasprotnem primeru motena recepcija književnega dela. Najlažje je ilustracije predvajati preko projektorja in vsem hkrati zagotoviti besedni in slikovni del pravljice.

Glasno branje učencev je bilo pri uri najbolj porazno. Tretje branje ni imelo nobenega smisla, učenci od njega niso imeli nič, razen to, da so vzbujali nepotrpežljivost in nestrpnost do slabših bralcev. Slabši bralci so se hoteli glasnemu branju izmuzniti, nobeden od njih ni dvignil roke in se javil za branje. Na obrazu jim je bilo videti, da se nočejo izpostaviti, saj so med branjem kar lezli vase in brali zelo tiho. Tudi pri odgovarjanju na vprašanja so bili bolj zadržani, odgovore so podajali kratko in skopo. Učenci iz literarno spodbudnega okolja so kazali zanimanje za večino dejavnosti. Sodelovali so pri pogovoru, na vprašanja so

odgovarjali natančno, znali so pojasniti skoraj vse neznane besede, dobro so organizirali dramatizacijo.

Učenci, ki se pri branju niso najbolje izkazali, pa so svoj interes pokazali pri nastopanju. Z veseljem so sodelovali pri dramatizaciji, vneto so iskali rekvizite in oblikovali sceno iz stolov in miz. Ustvarjalno pisanje je bilo izziv vsem učencem, saj smo povedali, da bodo svoje delo lahko objavili v razrednem časopisu. Vsi učenci so bili z motivacijo dobro pripravljeni na pisanje, imeli so izvrstne ideje. Učenci iz literarno spodbudnega okolja so lažje in bolje napisali svojo pravljico.

Učni cilji so bili doseženi, vendar bo potrebno več književnih del obravnavati integralno, slike pa bo nujno treba predvajati preko projektorja. Slabših bralcev ne bomo več izpostavljali, branja ne bomo preverjali na književnem besedilu, ampak bomo iskali drugačne rešitve, ki bodo pri vseh učencih povečevale interes za branje.

9.6.2 Projekt *Sapramiška*

Svetlana Makarovič je v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) med predlaganimi avtorji del, ki jih obravnavamo v tretjem razredu osnovne šole. Naš projekt smo poimenovali *Sapramiška*, saj se podrobno ukvarjamo z obravnavo književnega besedila, s spoznavanjem radijske igre in z dramatizacijo po projektni metodi dela. Literarno delo obravnavamo po sodobnih književno-didaktičnih pristopih, učne ure pa predstavljamo po modelu šolske interpretacije umetnostnega besedila po Kordigel Aberšek (2008), ki zajema naslednje dejavnosti: (1) uvodna motivacija, (2) napoved poslušanja/gledanja mladinskega literarnega besedila, lokalizacija in interpretativno branje, (3) premor po branju, (4) izjava po čustvenem odmoru, (5) individualno branje, (6) interpretacija mladinskega literarnega besedila, (7) poglobljanje doživetja. V učne ure vnašamo metode po Bentonu (1985) in z njimi literarnoestetsko doživljanje literarnega besedila poglobljamo in pri učencih vzbujamo bralni interes.

9.6.2.1 Izhodiščna ideja (raziskovalni problem)

Z raziskovanjem lastne prakse pouka književnosti smo prišli do ugotovitev, da je obravnava književnih besedil pri pouku književnosti izrazito usmerjena k učencem iz literarno spodbudnega okolja. Učitelji premalokrat posegamo po integralnih besedilih, saj se nenehno obremenjujemo s kvantiteto, ki jo predpisuje *Učni načrt za slovenščino* (2011) in z izborom besedil v berilih za osnovne šole. Glede na učni načrt si v letno pripravo natrpamo neskončni seznam literarnih besedil, ki jih želimo pri pouku obravnavati, po drugi strani pa pozabljamo, da nenehno hitenje in površna obravnava književnih besedil ne pripomore k uresničevanju ciljev sodobne književne vzgoje. Otroke tako obremenimo z nešteti podatki, zasujemo jih s številnimi književnimi deli, tako da se med vso množico informacij počutijo izgubljeni in zmedeni. Namen literarnega projekta je prikazati model celostne obravnave književnega besedila, obogatene s sodobnimi metodami poučevanja

književnosti, in njegovega povezovanja z drugimi učnimi predmeti. Model književnega projekta se aplicira na vsakdanjo šolsko prakso, ki pri učencih dosega večji interes in spodbuja sodelovanje. Kordigel Aberšek (2008) podaja sodobne metode in prikazuje model šolske interpretacije umetnostnega besedila, po katerem se otroci z literaturo srečujejo spontano, poskrbljeno pa je tako za otroke iz literarno spodbudnega kot tudi za otroke iz literarno nesposobnega okolja. Za popestritev pouka si lahko pomagamo tudi s tujimi modeli in metodami, ki naše poučevanje naredi kakovostnejše, otrokom pa zanimivejše.

9.6.2.2 Raziskovanje polja

Zaradi natrpanosti programa in želje, da bi učenci spoznali čim več književnih del, večino literarnih besedil obravnavamo kot odlomke, z glasnim branjem učencev pa preverjamo njihovo kakovost branja ter uporabljamo izpete metode, ki jih učenci poznajo že na pamet. Razumevanje književnih besedil preverjamo s postavljanjem vprašanj, pri tem pa sodelujejo le tisti otroci, ki so govorno močnejši in spretnejši. Strokovnjaki s področja književnosti predlagajo obravnavo integralnih besedil ter dajanje enakih možnosti za recepcijo književnih del tako otrokom iz literarno spodbudnega kot otrokom iz literarno nesposobnega okolja. Iz tega sledi, da imamo učitelji pri obravnavi književnih del nešteto možnosti, da svojo sedanjo prakso spremenimo in jo izboljšamo.

Neskončne priporočene sezname književnih del zamenjajmo s krajšim seznamom literature, več besedil obravnavajmo integralno, uporabljamo pa tudi najrazličnejše metode in načine dela, ki bodo otroke za literaturo navdušile in jih pripeljale do globljega literarnoestetskega užitka.

Iniciativa z oblikovanjem projektne teme in končnega cilja

Opazovanje lastne prakse, mnenja učiteljev o natrpanem pouku književnosti na študijskih skupinah in pogovori med kolegi sodelavci, da učenci niso motivirani za književni pouk, so nas pripeljali do izziva, da je pouk književnosti treba spremeniti in ga obogatiti z dejavnostmi, ki bodo v učencih spodbudile radovednost in jim vzbudile zanimanje za literaturo. Pregledovanje almanaha *Po stopinjah lesene Talije* (2008) nas je spodbudilo, da poskušamo največkrat uprizorjeno lutkovno predstavo *Sapramiška* kot literarno besedilo pri pouku književnosti obravnavati v obliki projektnega dela. Ker je besedilo zanimivo, prepričljivo in pri otrocih priljubljeno, se nam je zdelo, da bodo otroci idejo z navdušenjem sprejeli. Učenci namreč kažejo izreden interes za projekte, saj s takim delom svoje ideje uresničujejo, med seboj sodelujejo in se učijo samostojnosti, odgovornosti in kritičnosti. Pobuda za projekt je prišla z naše strani, učenci pa so dali predloge za dejavnosti, ki naj bi jih projekt vseboval. Z nevihto možganov smo dobili naslednje ideje: branje pravljice, poslušanje pravljice preko CD-ja, gledališka igra, pisanje pisem Sapramiški, priprava prireditve, ogled lutkovne predstave, učenje pesmi, ples, risanje nove platnice knjige, izdelovanje lutk, izmišljanje nadaljevanja pravljice, pisanje dnevnika Sapramiške, pisanje narobe zgodbe, peka mišk ... Odločili smo se, da bomo v naš projekt poskušali vključiti čim več dejavnosti, ki so jih predlagali otroci. Večina učencev je želela, da bi projekt

predstavili staršem v obliki kulturne prireditve. Na osnovi pogovora z učenci smo določili končni cilj projekta: Spoznati pravljico *Sapramiška* in jo predstaviti staršem v obliki gledališke igre. Projekt smo poimenovali kar *Sapramiška*, saj smo že v naslovu našega projekta želeli nakazati, s čem se bomo ukvarjali. Daljša poimenovanja bi širino našega literarnega projekta preveč okrnili in ga skrčila na ožje področje.

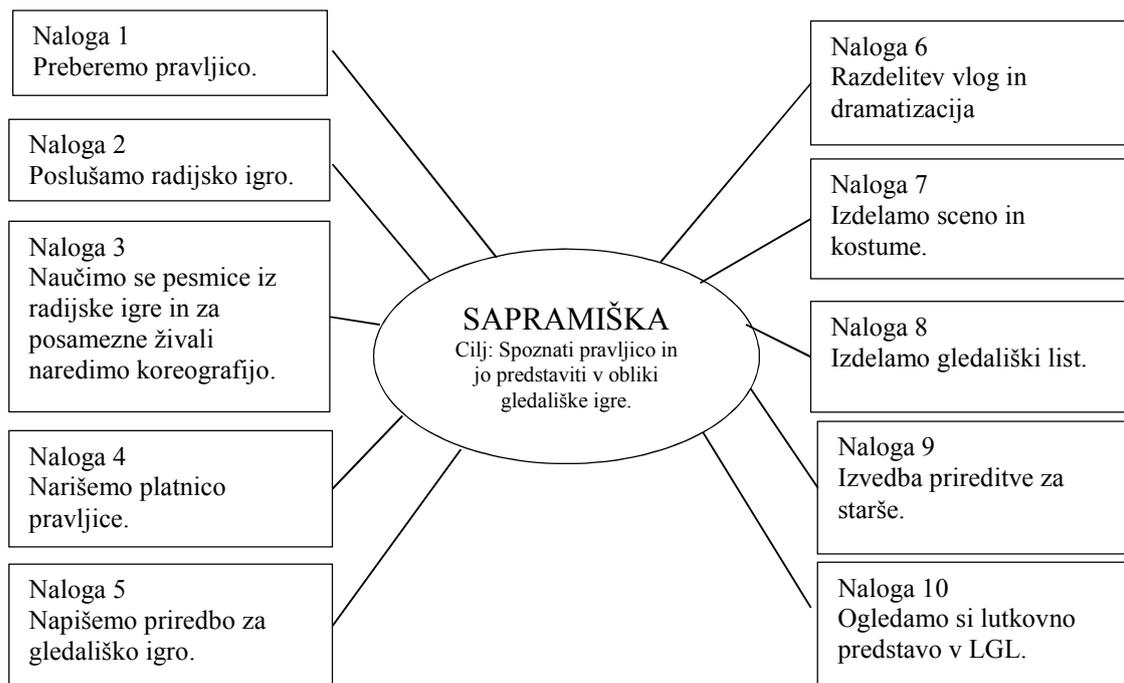
Izdelava idejne skice z operativnimi cilji

Idejno skico (Slika 16) smo zasnovali na osnovi predlogov otrok za dejavnosti projekta. Smiselno smo jih uredili po nalogah in določili operativne cilje projekta.

Operativni cilji

Otroci:

- spoznajo *Sapramiško* v različnih medijih,
- izražajo doživljanje, razumevanje in vrednotenje radijske igre,
- učijo se pesmi iz radijske igre,
- narišejo svojo čutnodomišljjsko predstavo književne osebe,
- dramatizirajo pravljico,
- uprizorijo dramsko besedilo in ga nadgradijo z gledališkimi izraznimi sredstvi,
- predstavijo projekt v obliki kulturne prireditve in izdelajo portfolijo.

Slika 16: Idejna skica z operativnimi cilji projekta Sapramiška

9.6.2.3 Načrt akcije/načrt izvedbe

Po izdelavi idejne skice smo se lotili načrta izvedbe projekta in ga poskušali čim bolj natančno izdelati. Predstavljamo ga v tabelarni obliki (Tabela 23), saj tabela nudi preglednost in jasnost posameznih dejavnosti, udeležencev ter prostorsko in časovno razporeditev. Podatke o opazovanju posameznih nalog bomo zbirali z vnaprej pripravljeno opazovalno shemo, pri čemer bomo opazovali:

- sledenje učiteljevemu branju slikanice,
- sledenje poslušanja radijske igre,
- pojasnjevanje neznanih besed in opazovanje sodelovanja otrok,
- ustno preverjanje razumevanja besedila z vnaprej pripravljenimi vprašanji z metodo kviza,
- zanimanje otrok za književno besedilo,
- odzivi otrok na Bentonove (1985) metode,
- izvirnost nalog za poglobljanje doživetja in zanimanje otrok za sodelovanje,
- odziv in sodelovanje otrok na posamezne izvedene naloge pri pouku književnosti, likovni umetnosti in glasbeni umetnosti.

Uporabili bomo naslednje instrumente: opazovalna shema in analiza otrokovih izdelkov.

Tabela 23: Načrt izvedbe projekta

Naloge	Kdo?	S kom?	Kdaj?	Kje?	Kako?	S čim?
Preberemo pravljico (slikanico).	učiteljica	učenci in učiteljica	10. 10. 2013	učilnica	projekcija slikanice, branje	s projektorjem, s knjigo
Poslušamo radijsko igro.	vsi	učenci in učiteljica	14. 10. 2013	učilnica	poslušanje	s CD-predvajalnikom
Naučimo se pesmice iz radijske igre in za posamezne živali naredimo koreografijo.	vsi	učenci in učiteljica	18. 10. 2013	učilnica	petje, poslušanje	petje, ples
Narišemo platnico pravljice.	učenci	učenci in učiteljica	25. 10. 2013	učilnica	slikanje (LUM)	risalni listi, vodene barvice, voščenke
Napišemo scenarij za gledališko igro.	vsi	učenci in učiteljica	november 2013	učilnica	zapisovanje	računalnik
Razdelimo vloge, dramatizacija.	vsi	učenci in učiteljica	december 2013	učilnica	pogovor	pogovor
Izdelamo sceno in kostume.	vsi	učenci in učiteljica	december 2013	učilnica		blago, časopisni papir, les, slama
Izdelamo gledališki list.	vsi	učenci in učiteljica	februar 2014	učilnica	pisanje obnove, ilustriranje gledališkega lista, sestavni deli	papir, računalnik
Pripravimo prireditev za starše.	vsi	učenci, učiteljica, učiteljica 5. razreda, starši	december 2013–marec 2014	avla, učilnica	igranje, petje, razstava, zakuska	ozvočenje, projektor, CD-predvajalnik, kitara, torta, lešniki
Ogledamo si lutkovno predstavo v LGL.	vsi	učenci in učiteljica		Lutkovno gledališče Ljubljana	gledanje in pogovor	lutkovna predstava

Dejavnosti bomo izvajali pri urah slovenščine (12 ur), glasbene umetnosti (6 ur), likovne umetnosti (6 ur), dodatnem pouku (4 ure) ter v času podaljšanega bivanja (6 ur). Časovni razpored posameznih dejavnosti po predmetih predstavljamo v tabeli (Tabela 24).

Tabela 24: Časovni razpored posameznih dejavnosti po predmetih

SLO	Obravnava slikanice (2 uri)	Obravnava radijske igre (2 uri)	Izdelava scenarija/ priredbe (2 uri)	Gledališka vaja (4 ure)	Ogled lutkovne predstave (2 uri)	12 ur
Inštrumenti	opazovalna shema, analiza izdelkov	opazovalna shema		video sredstva		
GUM	poslušanje in učenje pesmi, ples (4 ure)	vaja s spremljavo (2 uri)				6 ur
LUM	izdelava scene (2 uri)	izdelava kostumov (2 uri)	izdelava platnice knjige (2 uri)			6 ur
Inštrumenti			fotografije			
DOD. POUK	gledališka vaja (4 ure)					4 ure
POD. BIVANJE	izdelovanje scene (2 uri)	gledališka vaja (4 ure)				6 ur
					SKUPAJ	34 ur

9.6.2.4 Izvajanje akcije

Izvajanje akcije predstavljamo po posameznih nalogah, zapisanih v načrtu izvedbe. Dejavnosti se izvajajo pri učnih predmetih slovenščina, likovna umetnost in glasbena umetnost, nekatere naloge zaradi obsežnosti potekajo tudi v podaljšanem bivanju. Opazovanje in analiza se izvaja za vsako posamezno nalogo posebej, ki se jo tudi sproti evalvira. V tem poglavju predstavljamo tudi opis predstavitve dosežkov projekta, vse dokumentirano gradivo pa je zbrano v obliki portfolia.

Izvedba načrta

Uresničitev načrta našega projekta predstavljamo po posameznih nalogah. Nekatere naloge se izvajajo v obliki učnih ur slovenščine, nekatere se s slovenščino povezujejo v obliki medpredmetnih povezav. Izvedene učne ure slovenščine so zapisane v obliki mrežne strukturiranosti didaktične enote (Priloga 9) po shemi (Slika 4) Kordigel Aberšek (2008), saj s takšno strukturiranostjo razvijamo posamezne elemente recepcijske zmožnosti, jih

lažje opazujemo in analiziramo. Naloge, ki se navezujejo na druge učne predmete, ali pa so izvedene v okviru podaljšanega bivanja, v tem poglavju predstavljamo samo opisno.

Naloga 1: Branje pravljice (slikanice)

Uvodna motivacija (realna izkušnjska motivacija)

Vodimo razgovor:

Ali ste že kdaj potrebovali pomoč? Kakšno pomoč ste potrebovali? Kdo vam je v stiski pomagal? Kako ste mu izkazali hvaležnost? Ali ste kdaj koga prosili za pomoč, pa vam ta ni hotel pomagati?

Napoved mladinskega literarnega besedila, lokalizacija, pripovedovanje

Pomoč je potrebovala tudi miška v pravljici Svetlane Makarovič: *Sapramiška*

Učenci povedo, ali pravljico že poznajo, ali so jo že poslušali na CD-ju ali jo videli v lutkovnem gledališču. Učenci pripovedujejo o svojih doživetjih in vtisih.

Povabilo k poslušanju.

Poslušajte, kaj pripoveduje pravljica Svetlane Makarovič: Sapramiška.

- Učenci se udobno namestijo in prisluhnejo pravljici.

Pripovedovanje pravljice po spominu

Čustveni odmor

Učitelj svoje pripovedovanje zaključi in je nekaj trenutkov tiho. Otrokom privoščimo trenutek tišine, da uredijo svoje vtise o pripovedovanem literarnem besedilu.

Izjava po čustvenem odmoru

Sapramiška je doživela izredno stisko in razočaranje, vendar je našla prijatelje, ki so ji pomagali. V nesreči nisi sam!

Interpretativno branje slikanice in projekcija ilustracij na platno

Učencem preberemo pravljico v celoti. S projiciranjem slik na platno učencem omogočimo hkratno recepcijo besedilnega in slikovnega dela. Učenci so pozorni na podrobnosti besedila in na podrobnosti ilustracij. Besedilo v svojih glavah vrednotijo, ugotavljajo, kaj jim je v besedilu všeč in kaj ne.

Interpretacija mladinskega literarnega besedila (analiza, sinteza, vrednotenje)

V tem koraku uporabljamo sodobne metode, ki otrokovo literarnoestetsko doživetje poglobljajo. Uporabljamo sodobne metode komunikacijskega pouka in metode po Bentonu (1985).

Vprašanja za razumevanje besedila: Kviz

Otroke razdelimo v skupine. Na listu imajo zapisana vprašanja, na katera v skupini ustno odgovarjajo. Frontalno preverimo odgovore, vsaka skupina ustno odgovori na določeno vprašanje.

Kdo nastopa v pravljici? Kdo je glavna oseba? Kje je miška dobila lešnike? Kaj se je zgodilo, ko je miška ugriznila v lešnik? Kam se je miška odpravila? Koga je prosila za pomoč? Kaj je z lešnikom naredila veverica? Kako je miški pomagala žabica? Kdo je miški popravil zob? Koga je srečala na poti domov? Kako je Sapramiška prelisičila mačko? Kaj se je zgodilo, ko je Sapramiška ugriznila v svoj zadnji lešnik? Kdo je slišal Sapramiškin jok? Kako je strahec pomagal miški? Kaj je drugo jutro napisala Sapramiška na tablico? Zakaj?

Razlaga neznanih besed:

Nekatere besede s pantomimo odigramo, nekatere besedno razložimo. Otrokom pustimo, da čim več besed razložijo sami, učitelj jim priskoči na pomoč samo takrat, ko potrebujejo pomoč.

Miška si je ochedila smrček. Zajec ždi pod grmom. Miški se je povesil nos. To je grozanska nesreča. Veverica si je brusila krempeljce in je bila tako zaverovana v to opravilo, da niti ni čutila, ko jo je miška pocukala za rep. Solit se pojdi, je zavreščala Sapramiška. Veverica je skomignila z rameni. Mačka je zagledala miško in poblisnila z očmi.

Rad bi vprašal

Učenci napišejo največ tri vprašanja, ki bi jih postavili Sapramiški, če bi sedaj stopila skozi vrata in prišla v našo učilnico.

Poglabljanje doživetja

Literarno besedilo poglobljamo z naslednjimi dejavnostmi po Bentonu (1985).

Bralci sprašujejo

Učenci odigrajo telefonski pogovor med Sapramiško in veverico, Sapramiško in mačko, Sapramiško in doktorjem Detlom, Sapramiško in strahcem.

Vredno izposoje?

Učenci delajo v parih, kjer eden prevzame vlogo knjižničarja, drugi pa vlogo bralca, ki ga zanima, če si je knjigo *Sapramiška* vredno izposoditi.

Galerija portretov

Učenci napišejo nekaj izjav, ki bi jih določen književni lik rekel, če bi se pojavil v določenem prostoru.

Kaj bi rekla veverica, če bi se pojavila v naši jedilnici?

Kaj bi rekla Regica, če bi se pojavila v naši knjižnici?

Kaj bi rekel doktor Detel, če bi se pojavil v naši kuhinji?

Kaj bi rekla Sapramiška, če bi se pojavila v naši telovadnici?

Evalvacija

Motivacija je učence pritegnila. Učenci so v pogovoru sodelovali in pripovedovali o svojih izkušnjah, ko so potrebovali pomoč. Večina učencev pravljico pozna (prebrali sami, prebrali starši, prebrala vzgojiteljica v vrtcu), pet učencev si je predstavo ogledalo v LGL, dve učenki sta jo že poslušali na zgoščenki.

Učenci so bili presenečeni nad pripovedovanjem pravljice. Med pripovedovanjem so se smejali in kazali navdušenje. Vprašali so nas, koliko časa smo se učili in vadili besedilo. Med čustvenim odmorom so napeto pričakovali, kaj se bo zgodilo potem. Izjava po čustvenem odmoru je učence spodbudila k razmišljanju. Začeli so pripovedovati svoje izkušnje, kdaj jim je prijatelj priskočil na pomoč in nam celo povedali pregovor, da v stiski spoznaš prijatelja.

Drugo presenečenje so doživeli s projiciranjem ilustracij slikanice na platno. Vprašali so nas, ali bomo gledali risanko. Ko smo jim pojasnili, da bodo pravljico spremljali na platnu, so izkazali veliko zanimanje in navdušenje. Interpretativno branje in poslušanje pravljice je potekalo nemoteno. Učenci so v tišini spremljali besedilo in slikovni del, občasno so dali sošolcem kakšen komentar v zvezi z ilustracijo. Opazili so, da Regica meče lešnik z enim zaprtim očesom, opazili so izgubljeni lešnik v podrasti, spraševali so se, čigave zobe ima doktor Detel obešene na svojem drevesu, na ilustraciji so opazili kukavico, na mačkini tački so opazili miškin ugriz ...

S kvizom smo preverjali razumevanje besedila in k razmišljanju spodbudili vse učence. Delo po skupinah je potekalo aktivno, skupine so bile tekmovalno naravnane. S takšnim načinom postavljanja vprašanj smo preprečili, da bi sodelovali vedno isti učenci, tudi govorno šibkejši učenci so si upali povedati odgovore, saj so imeli podporo skupine. Razlaga neznanih besed je potekala v obliki pantomime. Učenci iz literarno spodbudnega okolja so znali zaigrati in razložiti več besed. Z igro Rad bi vprašal smo spodbudili k učence k ustvarjalnemu razmišljanju. Učenci so postavili naslednja vprašanja: Kje si bila? Ali imaš rada sladkorno peno? Koliko prijateljev imaš? Kje živi tvoja teta? Ali si hodila v šolo? Kje živita tvoja starša? Koliko si stara? Ali greš kdaj v velik sir? Ali ima tvoj oče avto? Ali bi

šla lahko pogledat tvoj dom? Kdaj si nazadnje jedla sladoled? Ali ti je teta prinesla še kakšen lešnik? Kaj ješ najraje? Greva v soboto skupaj po nakupih? Kako si se počutila, ko si videla, da je zadnji lešnik prazen? Kako si premagala strah pred mačko?

Učence smo z igro vlog spodbudili k vživljanju v književne junake. Odigrali so telefonske pogovore in pri tem izjemno uživali. Telefonski pogovori so bili kratki.

Z dejavnostjo Vredno izposoje so učenci utemeljevali in vrednotili, zakaj si je knjigo *Sapramiška* vredno izposoditi. Omenjali so, da je knjiga zanimiva, napeta, smešna, tanka, ima lepe ilustracije ...

Tudi z dejavnostjo Galerija portretov se pri pisanju niso nič upirali. Napisali so naslednje odgovore:

Kaj bi rekla veverica, če bi se pojavila v naši jedilnici? Ta hrana res ni okusna. Kje je lešnik? Ali imate tri lešnike? Ali imate kakšne lešnike? Dajte mi hrano! Ali vam kaj pregriznem? Lačna sem. Kako dobra hrana! Kje so lešniki? Vau, koliko hrane! Hočem ogromno lešnikov.

Kaj bi rekla Regica, če bi se pojavila v naši knjižnici? Kako so zanimive knjige! Kje je knjiga rekordov 2013? Si lahko sposodim kakšno knjigo? V tej knjigi je žaba. Kaj če sem to jaz? Kje imate knjigo *Sapramiška*? Ali lahko berem knjige? Kako zanimive knjige! Iščem knjigo *Muha*. Te knjige so pa zabavne! Kako veliko knjig? Ali imate knjigo o žabah?

Kaj bi rekel doktor Detel, če bi se pojavil v naši kuhinji? Kako diši! Kje je torta? Lahko komu pomagam? Gospa, vi pa imate veliko zob. Vam pomagam kuhati? Kuhal bi zobe. Ali lahko pogledam, če je v hrano padel kakšen zob? Zelo dobre kuharice! Oooo! Kuhate mojo najljubšo jed! Rad bi kahal. Njami, koliko dobre hrane! Ali imate semena? Skuhajte veliko zdrave hrane za otroke!

Kaj bi rekla Sapramiška, če bi se pojavila v naši telovadnici? Moram se razgibati. Dajte mi uteži. Ali lahko telovadim? Dajmo levo, desno! Namesto uteži bi rada jedla lešnike. Ajde, gremo telovadit! Ta telovadba je super! Tekla bi. Moram se preobleči. Danes sem že telovadila. Prosim, ne mečite mi žoge v zobe.

Učenci so obe uri književnosti izredno uživali. Najbolj všeč jim je bila dejavnost Bralci sprašujejo ter Rad bi vprašal. Po koncu učne ure so nas spraševali, kdaj bomo spet brali *Sapramiško* in se igrali igre. Nekaj učencev je med odmorom odšlo v knjižnico in si izposodilo *Sapramiško*. Menimo, da smo z inovativnimi metodami dosegli poglobitveni cilj književne ure, in sicer, da so učenci ob branju literarnega besedila dosegli literarnoestetski užitek.

Naloga 2: Poslušanje radijske igre Sapramiška

Uvodna motivacija (medbesedilna izkušnjska motivacija)

Vodim razgovor:

V mnogih knjigah nastopajo miške. Ali poznate kakšno pravljico, v kateri nastopajo miške? Ali poznate kakšno pesmico o miškah? Jo znate zapeti?

Napoved mladinskega literarnega besedila, lokalizacija, pripovedovanje

Danes bomo na zgoščenci poslušali radijsko igro Sapramiška. Ali jo je mogoče že kdo poslušal? Radijska igra je zvočna predstava, ki je ne vidimo, lahko jo samo poslušamo in si predstavljamo, kdo v njej nastopa, kje se pravljica odvija, kaj kdo dela ...

Povabilo k poslušanju.

Poslušajte torej radijsko igro Sapramiška.

- Učenci se udobno namestijo in prisluhnejo radijski igri.

Poslušanje radijske igre na zgoščenci.

Čustveni odmor

Učitelj svoje pripovedovanje zaključi in je nekaj trenutkov tiho. Otrokom privoščimo trenutek tišine, da uredijo svoje vtise o pripovedovanem literarnem besedilu.

Izjava po čustvenem odmoru

Sapramiška je zaradi razočaranja, jeze in bolečin iskala prijatelja, ki bi ji pomagal rešiti težavo. Našla je prijatelje, ki so ji pomagali, postala pa je tudi najsrečnejša miš na svetu.

Interpretacija radijske igre (analiza, sinteza, vrednotenje)

Otroke razdelimo v skupine. Otroci na kratko napišejo razlike med radijsko igro in pravljico *Sapramiška*. Vsaka skupina o razlikah poroča, skupaj oblikujemo miselni vzorec.

Otroci v zvezek za književnost narišejo *Sapramiško*, okoli nje pa zapišejo besede, ki jo označujejo.

Učenci rešijo učni list.

Poglabljanje doživetja

Otroke razdelimo v skupine. Vsaka skupina posameznikom določi vloge in dramatizira *Sapramiško*.

Evalvacija

Otroci so radijsko igro pozorno poslušali. Songi so jih spodbudili k prepevanju. Prosili so nas, ali lahko med uro slovenščine še kdaj poslušajo radijsko igro. Dobili so idejo, da bi pripravili gledališko igro, ki bi jo zaigrali staršem. Navdušeni so bili tudi nad glasbo in pesmicami živali v radijski igri in nas prosili, ali se jih lahko naučijo. Radijska igra je pri otrocih dosegla dober odziv, naš projekt pa je dobival ideje za dodatne naloge.

Naloga 3: Naučimo se pesmice iz radijske igre in za posamezne živali naredimo koreografijo

Pri glasbeni umetnosti se naučimo peti pesmi iz radijske igre: Tri spominčice, Šleka pa, Doktor Detel, Moji beli zobki, Pogumna Sapraniška. K sodelovanju povabimo učiteljico petega razreda, da petje pesmi spremlja s kitaro. Učenci za posamezne pesmi po skupinah pripravijo različne koreografije. Za vsako pesem izberemo najboljšo koreografijo, ki se jo vsi naučimo. Pesmi in koreografije uporabimo pri igranju dramatizacije.

Evalvacija

Glasbeno umetnost lahko s poukom književnosti izvrstno povezujemo. Korelacija je smiselna in dobrodošla. Učence smo v našem primeru naučili peti pesmi iz radijske igre, pogovor ob pesmih smo povezali z otrokovimi domišljjskočutnimi predstavami, ki so jih otroci doživeli v pretekli literarnoestetski izkušnji ob poslušanju in branju slikanice *Sapraniška*.

Naloga 4: Narišemo platnico pravljice

Pri pouku likovne umetnosti izdelamo platnice za ponatis *Sapraniške*. Metodo za poglobljanje bralnega odziva povzemamo po Bentonu (1985). Učenci v poljubni tehniki izdelajo platnico, ki bo s svojim videzom pritegnila nove bralce.

Evalvacija

Likovno umetnost lahko s književnostjo smiselno in kreativno povezujemo. Tudi Saksida (1995) ugotavlja, da so zlasti v prvem in drugem triletju pogosti likovni odzivi (slikanje besedilne slike, ilustracija besedila) na literarno delo. Učencem je bilo slikanje novih platnic zabavno in sproščujoče.

Naloga 5: Napišemo priredbo za gledališko igro

Učenci so izrazili željo, da bi staršem odigrali predstavo *Sapramiška*. Da bi to željo lahko uresničili, smo morali napisati priredbo oziroma scenarij za gledališko igro. Učenci so sodelovali pri ustvarjanju dialogov iz pravljice, radijske igre, podali so nekaj svojih idej, kako bi pravljico za predstavo priredili in jo spremenili. Pri tem so sodelovali predvsem učenci, ki obiskujejo dodatni pouk, saj je pisanje priredbe zahtevno in dolgotrajno opravilo. Z našo pomočjo smo napisali priredbo po vlogah. Besedilo smo pretipkali, ga porazdelili po prizorih ter mu dodali didaskalije.

Evalvacija

Pisanje priredbe nam je vzelo ogromno časa. Pri dodatnem pouku smo za to namenili štiri ure, česar nam ni uspelo dokončati med dodatnim poukom, smo dokončali med podaljšanim bivanjem in doma. Iz različnih izdaj slikanic *Sapramiška* smo povzemali dialoge, pri pisanju dialogov smo si pomagali tudi z radijsko igro. Učenci so bili vidno utrujeni, dobili pa so globlji pogled na delo, ki ga je treba opraviti, če želiš neko literarno delo postaviti na oder. Presenečeni smo, da kljub dolgotrajnemu procesu niso obupali in so scenarij pripeljali do konca.

Naloga 6: Razdelimo vloge in pravljico dramatziramo

Po napisanem scenariju je bilo treba razdeliti vloge. Ker je bilo vlog za vsakega učenca premalo, želeli pa smo si, da sodelujejo vsi otroci, smo sestavili še mišji zbor za petje pesmi, določili snemalca, fotografa, scenografa, kostumografa ... Učenci so izrazili svoje želje o vlogah, ki bi jih prevzeli. Prebrali so besedilo po vlogah, skupaj pa smo se nato odločili, katera vloga je komu bolj pisana na kožo. Pravljico smo dramatzirali.

Evalvacija

Učenci so komaj čakali, da dobijo svoje vloge. Na »avdicijo« so se intenzivno pripravljali med odmorom in s sošolci brali dialoge. Zelo so bili zadovoljni, da so vsi dobili svojo vlogo. Nekateri učenci so bolj zadržani, zato jim je ustrezalo, da pri gledališki igri sodelujejo v mišjem zboru, kot snemalec, fotograf ... Zapletlo se je pri dodelitvi vloge *Sapramiška*, saj sta si dve učenki želeli igrati to vlogo. Da bi bili z dodelitvijo vloge do obeh poštene, smo problem rešili z žrebom.

Naloga 7: Izdelamo sceno in kostume

Učenci so dali predloge, kako bi za vsak prizor naredili sceno. Naredili smo si seznam za rekvizite, kostume in sceno. Pri likovni umetnosti smo njihove predloge uresničili, nekaj rekvizitov in kostumov smo si izposodili pri gledališkem krožku. Izdelovanje scene in kostumov je bilo dolgotrajno opravilo, zato smo izkoristili tudi vse dodatne ure nadomeščanj.

Evalvacija

Učenci so tudi v tej fazi intenzivno sodelovali. Od doma so prinesli rekvizite in oblačila, ki smo jih lahko preoblikovali v kostume. Kostume, sceno in rekvizite smo izdelovali pri likovni umetnosti po skupinah, v podaljšanem bivanju, nekaj jih je bilo treba dodelati tudi doma. Za pomoč smo prosili nekatere starše, ki so nam pri tem pomagali.

Naloga 8: Izdelamo gledališki list

Po številnih vajah se je bližal nastop, zato smo morali narediti gledališki list. Učenci so napisali kratko obnovo pravljice *Sapramiška*, po posvetu otrok smo izbrali najprimernejšo obnovo. Na gledališki list smo napisali besedila pesmi, saj smo si želeli, da bi tudi starši na nastopu prepevali. Napisali smo vse sodelujoče ter za mlajše bratce in sestrice izdelali krajši kviz. Gledališke liste smo računalniško uredili in jih natisnili.

Evalvacija

Učenci so vsako nalogo raje in boljše opravili, saj so vedeli, da se bliža njihov nastop. Pri nekaterih je sicer delovna vnema nekoliko upadla zaradi obsežnosti dela, vendar jih je motivacija za nastop spet spodbudila k aktivnosti. Izdelali smo gledališki list in se veselili čimprejšnje izvedbe nastopa.

Predstavitve dosežkov

Naloga 9: Izvedemo prireditve za starše

Po številnih vajah smo najprej izvedli generalko v šolski avli z ozvočenjem in glasbeno spremljavo. Naslednji dan smo dve šolski uri še dodatno vadili na odru, 2. 3. 2014 pa smo izvedli nastop za starše. Učenci so želeli, da bi na prireditvi vsem gledalcem nekaj podarili. Odločili smo se, da bo vsak dobil tri lešnike, ki simbolizirajo našo uprizorjeno pravljico. Naš projekt smo predstavili v obliki kulturne prireditve in poskrbeli tudi za zakusko.

Evalvacija

Starši so bili nad prireditvijo in našim projektom vidno presenečeni in navdušeni. Z bučnim ploskanjem so nagradili otroke in vse, ki so bili kakorkoli povezani z našim projektom. Izrazili so čestitke za trud in izjemno opravljeno delo. Tudi sami so bili v proces neposredno vključeni, saj so svoje otroke doma spremljali pri učenju besedila, iskanju oblačil za

kostume, izdelavi rekvizitov ... Povedali so nam, da tako dobrega nastopa od tretješolcev niso pričakovali in da moramo gledališko igro še komu odigrati. Tudi otroci so se izjemno izkazali, nastopali so pogumno in suvereno. Najbolj nestrpno pa so pričakovali zakusko, ki so si jo po izvedbi dolgotrajnega procesa pošteno zaslužili. Dokumentirano gradivo o poteku projekta smo predstavili v obliki portfolia, posnete fotografije samega procesa projekta pa smo predvajali na projektorju po koncu prireditve, nekatere pa vključili tudi v razredni časopis. Nastopali smo še za otroke prve triade ter gostovali na Pedagoški fakulteti v Ljubljani.

Naloga 10: Ogled lutkovne predstave smo nadomestili z gostovanjem lutke Sapramiška na šoli

Z učenci smo literarnoestetsko doživetje želeli poglobiti tudi z ogledom lutkovne predstave v Lutkovnem gledališču Ljubljana. Žal predstava v tistem letu ni bila več ponovljena, saj je lutka Sapramiška začela sodelovati pri projektu Botrstva, ki je potekalo preko nacionalnega radia Vala 202. Začela je gostovati v podjetjih, šolah vrtcih in drugih ustanovah, ki so želeli projekt Botrstva podpreti in glas o pomoči v stiski razširiti po vsej Sloveniji. Ker si lutkovne predstave nismo mogli ogledati, smo se odločili, da dobroto pomagamo širiti tudi mi, zato smo Sapramiško povabili na našo šolo. V OŠ Franceta Bevka je bila od 9. 6. 2014 do 24. 6. 2014. Učence je seznanila z Botrstvom in obiskala oba prva razreda, kjer se je poleg solidarnosti pogovorila tudi o belih zobkih. Na koncu je svoj obisk končala z nastopom na šolski proslavi pred dnevom državnosti in slovesni podelitvi priznanj in spričeval. Vsi učenci so ji z zanimanjem prisluhnili in na koncu z njo odpeli pesmico o belih zobkih.

Evalvacija

Čeprav si predstave v Lutkovnem gledališču Ljubljana nismo mogli ogledati, smo bili veseli, da smo lahko bili del projekta Botrstvo. Pomagali smo širiti dobroto in opozorili na problem revščine, ki je v Sloveniji čedalje bolj prisotno. Tretješolci kar niso mogli dojeti, da jih je obiskala prava Sapramiška in da so lahko bili njeni skrbniki. Naš projekt se je tako zaključil z globokim sporočilom: Poskrbimo za otroke, da v stiski ne bodo sami!

9.6.2.5 Spremljanje učinkov akcije/evalvacija/refleksija

Projekt *Sapramiška* je praktično potekal celo šolsko leto 2013/2014. Otroci so se podrobno ukvarjali s književnim besedilom, se seznanili z radijsko igro in preizkušali svoje igralske sposobnosti. S sodobno naravnanim poukom književnosti so pridobivali književno znanje in si z raznovrstnimi dejavnostmi poglobljali literarnoestetski užitek. Zavzeto so se lotevali vseh nalog projekta in navdušeno sprejemali vidne rezultate.

Obravnavo integralnega književnega besedila s projiciranjem na platno se je otrokom izjemno vtisnila v spomin. Preko ilustracij so si dobro zapomnili vsebino, omogočena jim je bila hkratna recepcija slikovnega in besedilnega dela. Med samim poslušanjem ni bilo nobenih motečih faktorjev, prerivanja, borbe za gledalski položaj ... Uporaba sodobne tehnologije je učence še dodatno motivirala za zbrano poslušanje literarnega besedila. Metode, s katerimi smo preverjali razumevanje in poglobljali literarnoestetski užitek, so se izkazale za zelo produktivne. Vsi učenci so z največjim veseljem sodelovali pri dejavnostih in se ob njih izjemno zabavali. V primerjavi s klasično obravnavo književnega besedila lahko rečemo, da smo s komunikacijskim poukom dosegli globlje cilje književne vzgoje in otroke spodbudili k branju, ustvarjalnemu pisanju in gledališki igri. Z obravnavo radijske igre pri pouku, ki je v času sodobne tehnologije in vizualnih medijev pogosto zapostavljena, smo pri otrocih spodbudili pozornost poslušanja in jih opozorili na pomembnost radijske igre kot slušnega medija. Radijsko igro so poslušali precej zbrano in zavzeto, saj je narejena izjemno. Glasba, zvočni efekti, igralska zasedba in vsebina, prirejena slušnemu mediju, je pri vseh pustila globok vtis. Otroci so pesmi prepevali, dobili so številne ideje za gledališko interpretacijo posameznih živali in se ob poslušanju precej zabavali. Prosili so nas, če lahko pravljico poslušajo tudi med odmorom in likovno umetnostjo.

Književnost se izvrstno povezuje z drugimi predmeti, še posebej z glasbeno umetnostjo in likovno umetnostjo. Učenci preko branja in gledanja slikanic doživljajo barve, oblike, pestrost motivov ... Preko likovnega izražanja ustvarjajo lastne domišljjskočutne predstave o kraju in času dogajanja, o karakterjih književnih junakov in o svoji lastni domišljiji ob prebranjem/poslušanem literarnem besedilu. Povezovanje glasbene umetnosti in književne vzgoje je za obe področji dobrodošlo, saj hkrati dosegamo tako književne kot glasbene cilje. Učencem z glasbenimi dejavnostmi pri književnem pouku popestrimo pouk in razbijemo monotonost govora.

V *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) najdemo cilje, povezane z dramatizacijo pesmi, pravljice in drugih proznih besedil, za konec prvega triletja pa je predvideno tudi pisanje dvogovorov po vzorcu dramskih prizorov. Učenci so dramatizirali pravljico *Sapramiška*, nato pa oblikovali dialoge ter priredili besedilo pravljice in radijske igre. Izkazali so svojo ustvarjalnost in zmožnost za pisanje ter nastopanje. Hkrati smo dosegli več vzgojno-izobraževalnih ciljev in z različnimi dejavnostmi poglobljali literarnoestetski užitek in recepcijo književnega besedila.

Z likovnimi dejavnostmi pri izdelovanju in kreiranju kostumov, scene in rekvizitov smo pri učencih razvijali vztrajnost, medsebojno sodelovanje in jih spodbujali h kreativnosti. Vse ideje otrok smo poskušali realizirati in jih smiselno vključiti v projekt.

V načrtu projekta smo si zastavili, da bi si ogledali tudi lutkovno predstavo v LGL. Ker predstave takrat niso več uprizarjali, smo za to dejavnost morali najti nadomestno nalogo, saj bi bili v nasprotnem primeru učenci po vsej verjetnosti razočarani. Ker je *Sapramiška* gostovala tudi po šolah in vrtcih, smo hitro stopili v stik z vodjo projekta Botrstvo in si rezervirali termin. Učenci so bili nad lutko *Sapramiška* pristno presenečeni in navdušeni.

Učenci so sodelovali pri vseh fazah projekta, bili so motivirani in vztrajni. Na trenutke je motivacija tudi popustila, vendar smo jo z usmeritvijo h končnemu cilju spet dvignili na ustrezno raven.

Predstavitev dosežkov projekta je bila za učence najbolj vznemirljiv dogodek, saj so svojim staršem želeli pokazati vložen trud in rezultate našega dela. Dokazali so, da so se s projektom veliko naučili in se osebno razvijali in utrjevali. Učenci so povedali, da bi želeli še katero književno besedilo spoznati na takšen način. Všeč so jim bile posamezne naloge, najbolj pa jih je navdušila dramatizacija. Najbolj naporno jim je bilo izdelovanje scene, saj so jo izdelovali precej dolgo, tudi nekatere dramske vaje so bile naporne, saj je bilo vsakič treba postaviti sceno, zapeti pesmi in vaditi z glasbo. Tudi v prihodnje si želijo sodelovati v podobnih projektih.

Književni projekt bi moral postati vsakdanja praksa, ure književnosti pa bi bilo treba vsakodnevno popestriti s sodobnimi metodami in dejavnostmi, s katerimi bi dosegali globlje vzgojno-izobraževalne cilje književnega pouka. Projektno delo je za učence zanimivo, saj sami aktivno sodelujejo v vseh fazah projekta, učenje doživljajo na drugačen in zanimiv način ter utrjujejo medsebojne odnose in sodelovanje. Vzgojno-izobraževalne cilje je mogoče uresničevati na več ravneh, saj vanj vključimo številne dejavnosti z več področij. Korelacija in integracija posameznih vsebin v projektnem delu zavzema pomembno mesto, vendar jo je treba izvesti premišljeno in smotrno. Književno vzgojo smo korelirali s predmeti, ki medsebojna predmetna področja ustrezno povezujejo in nadgrajujejo. Najbolj smiselna nam je bila povezava z likovno in glasbeno umetnostjo, ki jo tudi strokovnjaki s področja književnosti najbolj podpirajo. S projektom smo dosegli precej vzgojnih ciljev, saj smo učence navajali k medsebojni strpnosti, sodelovanju in s tem krepili tudi medosebne odnose. Projekt smo zaključili s prijetnim gostovanjem prave lutke Sapraniška, ki širi dober glas in pri ljudeh išče sočutje za otroke, ki živijo v hudi revščini. Menimo, da smo s tem odprli pomembno temo pri otrocih in jih opozorili na obstoječ problem, ki ga s skupnimi močmi lahko vsaj omilimo, če ne že rešimo. S seznanitvijo s problemom smo jih spodbudili k dobroti in razumevanju.

Model našega projektne delo naj služi kot aplikativni prispevek k sodobnemu pouku književnosti, ki združuje sodobne metode, izpeljane skozi inovativni projektni pristop.

9.7 Sklep

Projektna metoda obravnave literarnega besedila *Sapramiška* predstavlja inovativen pristop, s katerim pri pouku književnosti boljše uresničujemo cilje iz *Učnega načrta za slovenščino* (2011) ter k sodelovanju pritegnemo več učencev. S projektnim načinom dela povezujemo različne predmete in predmetna področja, ki so si po ciljih in didaktičnih načelih podobna oziroma sorodna. V našem projektu smo povezali tri področja, in sicer književnost, glasbeno umetnost in likovno umetnost. Predmetna področja smo za povezovanje izbrali zato, ker jih po priporočilu strokovnjakov s področja književnosti lahko med seboj koreliramo in integriramo.

Projekt *Sapramiška* je potekal v šolskem letu 2013/2014. Učenci so se podrobno ukvarjali s književnim besedilom, se seznanili z radijsko igro, preizkušali svoje igralske sposobnosti v dramatizaciji, se učili pesmi iz radijske igre, likovno upodobili nove platnice *Sapramiške* ter kreirali sceno in kostume, ob pomoči učitelja napisali dramsko besedilo, izdelali gledališki list, pripravili nastop za starše in gostili Sapramiško kot zastopnico projekta Botrstvo. S sodobno naravnanim poukom književnosti so pridobivali književno znanje in si z raznovrstnimi dejavnostmi poglobljali literarnoestetski užitek.

Projektno metodo obravnave književnega besedila *Sapramiške* smo primerjali s klasičnim modelom obravnave književnega besedila *Pekarna Mišmaš*, pri čemer smo preverjali vključenost otrok v aktivno sodelovanje v vse faze šolske interpretacije, sledenje branju književnega besedila, zanimanje otrok za literarno besedilo ter odzivi otrok na metode za poglobljanje literarnoestetskega doživetja.

Raziskava je pokazala, da je projektna metoda za obravnavo književnega besedila bolj sprejeta kot klasični način obravnave literarnega besedila. V aktivno sodelovanje je bilo pri literarnem projektu vključenih več učencev, učenci so dobivali nove ideje za naloge projekta, manj motivirane bralce pa smo spodbudili k branju in k bolj pogostemu obiskovanju knjižnice. Z literarnim projektom smo poskrbeli za intenzivno poglobljanje literarnoestetskega doživetja, v katerega so hoteli biti vključeni vsi učenci brez izjeme.

Model našega projektnega dela je aplikativni prispevek k sodobnemu pouku književnosti, ki združuje sodobne metode, izpeljane skozi inovativni projektni pristop.

10 ZAKLJUČEK

Lutkovno gledališče Ljubljana je kot kulturna ustanova za otroke in mlade vpeta v predšolsko in osnovnošolsko izobraževanje, saj z uprizorjenimi literarnimi besedili promovira otroško leposlovje in razvija bralno kulturo ter pogloblja literarnoestetsko doživetje, ki z literarnovrednim znanjem omogoča poglobljeno spoznavanje besedne umetnosti in estetskih izraznih zmožnosti. Neposredna vpetost LGL je povod za preučevanje njenega delovanja in literarnih besedil kot lutkovnih predstav, ki pomembno prispevajo h kulturni širini.

V našem delu smo izvedli tri ločene raziskave, ki se med seboj tesno povezujejo in aplikativno nanašajo na sodoben komunikacijski pouk književnosti z elementi sistemske didaktike književnosti.

S prvo raziskavo, ki temelji na statistični analizi zgodovine predstav LGL od leta 1948 dalje, smo prikazali, da LGL izpolnjuje svoje poslanstvo, zapisano v aktu o ustanovitvi, saj v velikem obsegu uprizarja dela slovenskih literarnih avtorjev (pesnikov, pisateljev in dramatikov) ter drugih slovenskih avtorjev, ki so za potrebe lutkovnega gledališča pisali besedila za uprizoritve. Na podlagi raziskave smo namreč ugotovili, da je število predstav, temelječih na slovenskih avtorjih, primerljivo s številom tistih, ki temeljijo na tujih. Prav tako v povprečju nismo zaznali razlik med uspešnostjo domačih ali tujih avtorjev. Ti dve dejstvi potrjujeta, da so domača dela zadostno zastopana tako po uspešnosti kot tudi po količini.

Namen prve raziskave je bil tudi, da opredelimo uspešnost literarnih besedil kot lutkovnih predstav glede na vse kazalnike, ki so nam na razpolago. Sam kazalnik (število ponovitev) je odličen za prikaz uspešnosti predstave, saj kaže na agregatno sliko posameznega dela in njegovo uspešnost skozi celotno obdobje 1948–2008. Slabosti kazalnika pa so, da očitno depriviligira dela, ki so se pričela uprizarjati kasneje, zato smo uspešnost posameznih predstav ugotavljali z inovativnim pristopom po multikriterijski analizi, kjer smo upoštevali še dodatne kazalnike: število gostovanj v tujini, število nagrad ter število ponovitev na leto. Tu je treba poudariti, da kazalnik število ponovitev na leto deluje kot kontra utež kazalniku število ponovitev, saj prvi zaradi daljšega časovnega obdobja starejše predstave postavlja v ozadje. Rezultati analize so zanimivi, saj izpostavijo dela, kot so: Jurčičeva *Kozlovska sodba v Višnji Gori*, Makarovičeva *Tacamuca* in *Korenčkov palček*, Goethejev *Faust*, Levstikovo delo *Kdo je napravil Vidku srajčico*, Krličevo *Jajce* in druge, ki so sicer zelo uspešne, vendar se tega iz klasične analize ne razbere.

Glede na narejeno raziskavo po več kazalnikih uspešnosti vidno izstopa avtorica Svetlana Makarovič, ki ima v LGL 19 uprizorjenih literarnih besedil, od njih jih kar 9 sodi v prvo četrtino bolj uspešnih predstav: *Sapramiška*, *Tacamuca*, *Korenčkov palček*, *Medena pravljica*, *Veveriček posebne sorte*, *Kuna Kunigunda*, *Sovica Oka*, *Spet Kosovirji ter Pekarna Mišmaš*. Med literarnimi deli, ki po uspešnosti še izstopajo, so: Simončičev *Veliki Kikiriki*, MacDonaldov *Mali bober in odmev*, Tolstojev *Lalanit*, Nicklova *Zgodba o dobrem volku* in Pavčkov *Juri Muri v Afriki*.

Avtorjev in njihovih literarnih del, ki se pojavljajo tako v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) kot v almanahu LGL, je glede na skupno število presenetljivo malo. Skupnih del je le 35, od tega je večina namenjena učencem iz prvega izobraževalnega obdobja. Zastopanost tujih in domačih avtorjev je primerljiva. Med tujimi se med drugimi pojavljajo Hans Christian Andersen, brata Grimm in Astrid Lindgren, med domačimi pa: Kristina Brenk, Milan Dekleva, Ervin Fritz, Alenka Golijevšek, Niko Grafenauer, Anton Ingolič, Branka Jurca, Josip Jurčič, Polonca Kovač, Fran Levstik, Anton Tomaž Linhart, Svetlana Makarovič, Fran Milčinski, Boris A. Novak, Lili Novy, Tone Pavček, Ela Peroci, France Prešeren, Frane Puntar, Andrej Rozman Roza, Leopold Suhodolčan, Janez Trdina in Josip Vandot.

Glede na opravljeno raziskavo bi LGL na svoj repertoar lahko uvrstil ali obnovil predvsem tista literarna dela, ki obnavljajo in promovirajo najzanimivejša dela iz preteklosti (*Kresna noč*, *Krst pri Savici*, *Povodni mož*, *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*), več pozornosti pa namenil klasičnim avtorjem (Levstik, Prešeren, Tavčar, Jurčič) ter sodobnim slovenskim in tujim mladinskim avtorjem (Niko Grafenauer, Polonca Kovač, Kajetan Kovič, Boris A. Novak, Lila Prap Zupančič, Andrej Rozman Roza, Bina Štampe Žmavc, Anja Štefan; Roald Dahl, Astrid Lindgren, Maria Carla Machado, Joanne Jo Rowling, Toon Tellegen). Vsekakor pa si zaslužijo obnovitve in stalne kontinuitete na repertoarju LGL tudi dela Svetlane Makarovič, ki po številu ponovitev, dobljenimi nagradami, gostovanji v tujini in ponovitvami na leto kažejo izjemno uspešnost.

Med vsemi uprizorjenimi deli so največkrat ponovljena naslednja dela: *Sapramiška* (prvič uprizorjena leta 1986, 1752 ponovitev), *Zvezdica Zaspanka* (prvič uprizorjena leta 1955, 775 ponovitev) in *Žogica Marogica* (prvič uprizorjena leta 1951, 1371 ponovitev).

V drugi raziskavi smo ta tri dela primerjali s pomočjo kvalitativne metode literarne analize estetskih pristopov po Nikolajevi (2005) in po pojavnosti v različnih medijih po modelu Pezdirc Bartol (2011). Vsa tri dela so si po nekaterih značilnostih precej podobna, po nekaterih pa tako različna, da odpirajo vprašanja glede uspešnosti v lutkovnem mediju. Med vsemi tremi deli po narejenih analizah izstopa *Sapramiška*, ki kaže na izjemno kakovost po vseh preučevanih kriterijih. Gre za literarno besedilo, ki ga je napisala izvrstna pisateljica Svetlana Makarovič, ki ima med vsemi mladinskimi pisatelji najbolj obsežen literarni opus s številnimi ponatisi in pojavnostjo v različnih medijih. Literarno besedilo izstopa po živem in bogatem jeziku, po duhovitih dialogih, po napetosti dogajanja ter po praznih vrzelih, ki bralcu dopuščajo neštete možnosti za lastno kreativnost ter sooblikovanje pomena.

Zvezdica Zaspanka je mojstrovina mladinskega pisatelja Frana Milčinskega, prvotno napisana za radijsko igro, ki pa se je uveljavila tudi kot lutkovna predstava v LGL in kot slikanica z ilustracijami Gorazda Vahna. Kot literarno besedilo odraža kakovost v bogatem jeziku, napetem dogajanju ter zanimivih književnih junakih.

Žogica Marogica je v LGL dosegla veliko število ponovitev, nikoli pa ni gostovala v tujini ali dobila nagrado, vendar nam samo literarno besedilo ne kaže na presežek v mladinski

literaturi. Če *Sapramiška* in *Zvezdica Zaspanka* izstopata po bogatem jeziku, izvirnosti, napetem dogajanju, zanimivih dialogih, književnih junakih s kompleksnimi karakterji in premišljenih vzgojnih naukih, potem *Žogica Marogica* po svoji kakovosti ne sodi v isti rang. Postavlja se nam vprašanje, po katerem kriteriju je bila tolikokrat uvrščena na repertoar LGL in zakaj se jo kot lutkovno predstavo toliko preferira, če je med uprizorjenimi deli še veliko več kakovostnejših literarnih besedil kot lutkovnih predstav, ki si zaslužijo obnovitve in stalne kontinuitete.

Literarno delo *Sapramiška*, ki po številu ponovitev (1752), številu gostovanj v tujini (25) ter opravljeni kvalitativni raziskavi po estetskih pristopih mladinske književnosti po Nikolajevi (2005) najbolj izstopa, smo preučevali v akcijski raziskavi preko inovativnega projektnega pristopa. Ukvarjali smo se s književnim besedilom, se seznanili z radijsko igro, preizkušali svoje igralske sposobnosti v dramatizaciji, se učili pesmi iz radijske igre, likovno upodobili nove platnice *Sapramiške*, kreirali sceno in kostume, ob pomoči učitelja napisali dramsko besedilo, izdelali gledališki list, pripravili nastop za starše in gostili *Sapramiško* kot zastopnico projekta Botrstvo.

Projektno metodo obravnave književnega besedila *Sapramiške* smo primerjali s klasičnim modelom obravnave književnega besedila *Pekarna Mišmaš*, pri čemer smo preverjali vključenost otrok v aktivno sodelovanje v vse faze šolske interpretacije, sledenje branju književnega besedila, zanimanje otrok za literarno besedilo ter odzive otrok na metode za poglobljanje literarnoestetskega doživetja.

Raziskava je pokazala, da je projektna metoda za obravnavo književnega besedila bolj sprejeta kot klasični način obravnave literarnega besedila. V aktivno sodelovanje je bilo pri literarnem projektu vključenih več učencev, učenci so dobivali nove ideje za naloge projekta, manj motivirane bralce pa smo spodbudili k branju in k bolj pogostemu obiskovanju knjižnice. Z literarnim projektom smo poskrbeli za intenzivno poglobljanje literarnoestetskega doživetja, v katerega so hoteli biti vključeni vsi učenci brez izjeme.

Z literarnim projektom *Sapramiška* smo dokazali, da s projektno metodo bolj uresničujemo cilje iz *Učnega načrta za slovenščino* (2011) ter k aktivnemu sodelovanju pritegnemo več učencev. Tako smo na praktičnem primeru prikazali, da model lahko služi kot aplikativni prispevek k sodobnemu pouku književnosti, ki združuje sodobne metode, izpeljane skozi inovativni projektni pristop.

11 VIRI, LITERATURA

- Acceto M, Franjić L, Loboda M, Sitar J, Arrigler D, Hiti Ožinger A, Leskovec Sindičič M. (2008). *Po stopinjah lesene Taliže*. Lutkovno gledališče Ljubljana: Lutkovno gledališče.
- Batič, J. in Haramija, D. (2014). Teorija slikanice. *Otrok in knjiga* (89), 5–19.
- Benton, M. in Fox, G. (1985). *Teaching literature: Nine to fourteen*. Oxford: Oxford University Press.
- Blažič, M. M. (2007). Uvod v teorijo mladinske književnosti. *Jezik in slovstvo*, 52, št. 6, str. 35–49.
- Blažič, M. M. (2009). Motiv telesa v kratki sodobni pravljici Svetlane Makarovič. Slovenski mikrokozmosi – medetični in medkulturni odnosi. Slovenski slavistični kongres, Monošter, 1.–3. oktober 2009. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 397–407.
- Blažič, M. M. (2011). *Branja mladinske književnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Blažič, M. M. (2011). Izvirnost v mladinskih besedilih Svetlane Makarovič. *Jezik in slovstvo*, 56, št. 1–2, str. 73–86.
- Blažič, M. M. in Štefan, A. (2011). Branja in pripovedovanja mladinske književnosti. Članek, povzet dne, 6. 6. 2014 na <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-CXOXQMXC>
- Blažič, M. M. (2012). Priredbe mladinskih besedil v Lutkovnem gledališču Ljubljana (1948–2008). Članek, povzet dne, 24. 11. 2013 na <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp%2031/zbornik/Blazic.pdf>
- Blažič M. M. (2014). *Skriti pomeni pravljic: od svilne do jantarne poti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Bratož, I. (2013). Ježek, »navaden klovn za navadne ljudi«. Članek, povzet dne, 18. 8. 2015 na <http://www.delo.si/kultura/knjizevni-listi/jezek-navadni-klovn-za-navadne-ljudi.html>
- Cerar, M. in Marentič Požarnik, B. (1990). *Akcijsko raziskovanje v vzgoji in izobraževanju*. Ljubljana: Slovensko društvo pedagogov.

- Dović, M. (2004). *Sistemske in empirične obravnave literature*. Ljubljana: Založba ZRC.
- *Enciklopedija Slovenije* (1992). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grginič, M., Medved Udovič, V., Saksida, I. (2009). *Moje branje, svet in sanje*. Mengeš: Izolit.
- Grosman, M. (2004). *Zagovor branja. Bralec in književnost v 21. stoletju*. Ljubljana: Založba Sophia.
- Guillermo, A. M, Macoun, P., Prabhu, R. in drugi (1999). *Guidelines for Applying Multi-Criteria Analysis to the Assessment of Criteria and Indicators*. Jakarta: Center for International Forestry Research.
- Haramija, D. (2005). Pregled sodobne slovenske mladinske proze. Članek, povzet dne 16. 6. 2014 na <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-BWQYFKAM>
- Haramija, D. in Saksida, I. (2013). Metodologija interpretacije mladinske književnosti na Slovenskem. Članek, povzet dne, 15. 5. 2015 na http://www.srl.si/sql_pdf/SRL_2013_1_15.pdf
- Haramija, D. in Batič, J. (2014). Recepcija postmodernih slikanic. Članek, povzet dne, 17. 7. 2015 na <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp33/Zbornik/>
- Herman, D. (2008). *The Cambridge companion to narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- House, E. (2009). *Multi-criteria analysis: a manual*. London: Department for Communities and Local Government.
- Iser, W. (2001). *Bralno dejanje: Teorija estetskega učinka*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Jauss, H. R. (1998). *Estetsko izkustvo in literarna hermenevtika*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- Kmecl, M. (1974). Književna zvrst ali književna vrsta?. Članek, povzet dne, 24. 4. 2015 na <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-GUPKV25O>.
- Kobe, M. (1987). *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kobe, M. (1999 a). Sodobna pravljica. *Otrok in knjiga* (47), 5–11.

- Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Kordigel Aberšek, M. in Ropič, M. (2005), O uspešnosti dvotirnega komunikacijskega modela književne vzgoje: rezultati in empirične raziskave. *Jezik in slovstvo*. 2005, letnik 50, št. 5, str. 21–34.
- Kos, J. in drugi (2009). *Literatura: leksikon*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Krakar Vogel, B. (2004). *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: DZS.
- Krakar Vogel, B. (2013). Razvoj slovenistične didaktike književnosti. Članek, povzet dne, 13. 5. 2014 na <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-P0L9LOF1>
- Krakar Vogel, B. in Blažič, M. (2013). *Sistemska didaktika književnosti v teoriji in praksi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Lutkovno gledališče Ljubljana (2008-09). *Zvezdica Zaspanka*: gledališki list.
- Lutkovno gledališče Ljubljana (2003-04). *Žogica Marogica*: gledališki list.
- Makarovič, S. (1976). *Sapramiška*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Makarovič, S. (1986). *Sapramiška*. Log, Brezovica: Dokumentarna.
- Makarovič, S. (2003). *Sapramiška*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga. Zgoščanka.
- Makarovič, S. (2007). *Sapramiška*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Makarovič, S. (2010). *Sapramiška*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Makarovič, S. (2013). *Pekarna Mišmaš*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Makarovič, S. (2014). *Zlata mačja preja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Malik, J. (1995). *Žogica Nogica*. Zvočni CD. Ljubljana: RTV Slovenija, Založba kaset in plošč.
- Malik, J. (1996). *Žogica Nogica*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Marentič Požarnik, M. (1990). *Akcijsko raziskovanje v vzgoji in izobraževanju*. Ljubljana: Slovensko društvo pedagogov.
- Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Milčinski, F. (1992). *Zvezdica Zaspanka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Milčinski, F. (1995). *Zvezdica Zaspanka*. Zvočni CD. Ljubljana: RTV Slovenija, Založba kaset in plošč.
- Milčinski, F. (2014). *Zvezdica Zaspanka*. Ljubljana: Založba Sanje.
- Nikolajeva, M. (2003). Verbalno in vizualno. Slikanica kot medij. *Otrok in knjiga*, letnik 30, št. 58, str. 5–26.
- Nikolajeva, M. (2005). *Aesthetic Approaches to Children's literature: An introduction*. Lanham (Maryland), Toronto, Oxford: Scarecrow Press.
- Nikolajeva, M. in Scott, C. (2006). *How Picturebooks Work*. New York, London: Garland.
- Nodelman, P. (2003). *The pleasures of Children's Literature*. Boston: Allyn and Bacon.
- Novak, H. (2009). *Projektno delo kot učni model v vrtcih in osnovnih šolah*. Radovljica: Didakta.
- Petz, B. (1997). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Udžbenici sveučilišta u Zagrebu: Manualia Universitatis studiorum Zagrabiensis.
- Pezdirc Bartol, M. (2002). Recepcija treh kratkih zgodb med bralci z različnih ravni šolanja. *Slavistična revija*, letnik 50, št. 1, str. 83–102.
- Pezdirc Bartol, M. (2010). *Najdeni pomeni: Empirične raziskave recepcije literarnega dela*. Ljubljana: Zvez društev Slavistično društvo Slovenije.
- Pezdirc Bartol, M. (2011). Sapraniška: slikanica, slušna igra in gledališka uprizoritev. *Jezik in slovstvo*, 56, št. 1/2, str. 87–101.
- Pohlin, M. (1789). *Kmetam sa potrebo inu pomozh*. Dunaj: Christian Grosser.

- Sagadin, J. (2001). Pregledno o kvalitativne empiričnem pedagoškem raziskovanju. *Sodobna pedagogika*, 52(2), 10–25).
- Sagadin, J. (2003). *Statistične metode za pedagoge*. Maribor: Obzorja.
- Sagadin, J. (2004). Tipi in vloga študij primerov v pedagoškem raziskovanju. *Sodobna pedagogika*, 55(4), 88–100.
- Sajko, R. (2006). *Poetičnost zvoka: ustvarjalne možnosti radijske igre za otroke*. Maribor: Mariborska knjižnica.
- Saksida, I. (1994). *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Obzorja.
- Saksida, I. (1995). Mladinska književnost v prvih dveh triletjih osnovne šole. *Jezik in slovstvo*, letnik 95/96, št. 1–2, str. 31–42.
- Saksida, I. (2001). Mladinska književnost. V: *Slovenska književnost III*, str. 403–468. Ljubljana: DZS.
- Shavit, Z. (1986). Poetics of Children's Literature. Članek, povzet dne, 11. 6. 2014 na <http://humanities.tau.ac.il/segel/zshavit/files/2014/03/poetics-of-childrens-literature.pdf>
- Sipe, R. L. (1998). How Picture Books Work: A Semiotically Framed Theory of Text-Picture Relationships. Članek, povzet dne, 18. 7. 2015 na <http://link.springer.com/article/10.1023%2FA%3A1022459009182>
- *Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Lutkovno gledališče Ljubljana* (2008). Sklep, povzet dne 26. 11. 2013, na <http://www.ljubljana.si/Static/upload/file/NeuradnopreciscenobesediloSklepaoustanovitvijavnegazavodaLutkovnogledalisceLjubljana%281%29.pdf>
- Slunjski, E. (2012). Kvalitativne raziskave in uvajanje projektnega pristopa v vrtcu. *Sodobna pedagogika*, 63 (2), 217–235.
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, (2008). Ljubljana: DZS.
- Špacapan, A. (2008). Medbesedilnost pri književnem pouku. Članek, povzet dne 20. 5. 2014 na <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/sim25/Spacapan.pdf>
- Trefalt, U. (1993). *Osnove lutkovne režije*. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.

- Triantaphyllou, E. (2000). *Multi-Criteria Decision Making: A Comparative Study*. Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers (now Springer).
- *Učni načrt za slovenščino* (2011). Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Verdel, H. (1987). *Lutkarstvo na Slovenskem*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko.
- Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Vogrinc, J., Valenčič-Zuljan, M., Krek, J. (2007). Akcijsko raziskovanje kot del procesov zagotavljanja kakovosti dela v vzgojno-izobraževalni instituciji. *Sodobna pedagogika*, 124 (5), 48–67.
- Zajc, T. (2012). *Zvezdica Zaspanka*: mineva šestdeset let od nastanka legendarne pravljice, ki je v lutkovni izvedbi doživela že več kot 600 ponovitev. Članek, povzet dne, 20. 9. 2015, na <http://www.mladina.si/113181/zvezdica-zaspanka/>
- *Zakon o avtorski in sorodnih pravicah* (1995). Zakon, povzet dne 26. 1. 2016, na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO403#>
- Zupanec, M. (2014). *Kratka sodobna pravljica Zvezdica Zaspanka v različnih medijih*. Diplomsko delo: Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

12 PRILOGE

Priloga 1: Učni načrt za slovenščino – vsa dela

Priloga 2: Vse predstave LGL 1948–2014

Priloga 3: Predstave z največ uprizoritvami LGL 1948–2014

Priloga 4: Predstave z najmanj uprizoritvami LGL 1948–2014

Priloga 5: Predstave LGL Multikriterijalna analiza 1948–2008

Priloga 6: Nagrajene predstave LGL 1948–2008

Priloga 7: Predstave, ki so gostovale LGL 1948–2008

Priloga 8: Učna priprava Mišmaš

Priloga 9: Vertikalna strukturiranost učne ure

Priloga 10: Sapraniška, radijska igra, priprava

Priloga 11: Učni list

Priloga 12: Opazovalne sheme

Priloga 1: Učni načrt za slovenščino (2011) – vsa dela

Dela v Učnem načrtu za slovenščino 2011 s prikazom uprizorjenih avtorjev in del v LGL.

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
(antologije)	<i>Malčki palčki</i>	POEZIJA	2. r.		
(antologije)	<i>Pojte, pojte, drobne ptice</i>	POEZIJA	1. r.		
(antologije)	<i>Primi pesmico za rep</i>	POEZIJA	3. r.		
(antologije)	<i>Sončnica na rami</i>	POEZIJA	3. r.		
(brez)	<i>Anekdote o književnikih</i>	PROZA	7. r.		
(brez)	<i>Babica pripoveduje (slovenske ljudske pripovedi)</i>	PROZA	1. r.		
(brez)	<i>Grimmove pravljice</i>	PROZA	1. r.		
(brez)	<i>Izbor iz slovenske realistične kratke proze</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
(brez)	<i>Mama Bršljanka (svetovne ljudske pripovedi)</i>	PROZA	1. r.		
(brez)	<i>Mamka Bršljanka (svetovne ljudske pripovedi)</i>	PROZA	5. r.		
(brez)	<i>Pa da bi znal, bi vam zapel (izbor iz sodobne slovenske poezije)</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
(brez)	<i>Pesem nosačev žita</i>	POEZIJA	9. r.		
(brez)	<i>Slovenske narodne pravljice</i>	PROZA	4. r.		
(brez)	<i>Sto najlepših pravljic iz slovenske in svetovne literature</i>	PROZA	5. r.		
(brez)	<i>Stvarjenje sveta</i>	PROZA	7. r.		
(brez)	<i>Tisoč in ena noč</i>	PROZA	6. r.		
(brez)	<i>Tisoč in ena noč</i>	DRAMATIKA	6. r.		
(brez)	<i>Tisoč in ena noč</i>	FILM	6. r.		
(ljudska)	<i>Ajda in Slovenci</i>	PROZA	7. r.		
(ljudska)	<i>Desetnica</i>	POEZIJA	6. r.		
(ljudska)	<i>Dvanajst ujevcev</i>	PROZA	3. r.		
(ljudska)	<i>Galjot</i>	POEZIJA	8. r.		
(ljudska)	<i>Gor čez izaro</i>	POEZIJA	7. r.		
(ljudska)	<i>Hvaležni medved</i>	PROZA	1. r.		
(ljudska)	<i>Janček-ježek</i>	PROZA	1. r.		
(ljudska)	<i>Jurček orje</i>	POEZIJA	1. r.		
(ljudska)	<i>Kaj sem prislužil</i>	POEZIJA	3. r.		
(ljudska)	<i>Kalevala</i>	POEZIJA	8. r.		
(ljudska)	<i>Katarina Barbara</i>	POEZIJA	1. r.		
(ljudska)	<i>Kralj Matjaž</i>	PROZA	7. r.		
(ljudska)	<i>Miška je šla k čevljarju</i>	PROZA	2. r.		
(ljudska)	<i>Mojca Pokrajculja</i>	PROZA	1. r.		
(ljudska)	<i>Pegam in Lanbergar</i>	POEZIJA	6. r.		
(ljudska)	<i>O povodnem možu</i>	PROZA	1. r.		
(ljudska)	<i>Oblaki so rdeči</i>	POEZIJA	8. r.		
(ljudska)	<i>Peter Klepec</i>	PROZA	7. r.		
(ljudska)	<i>Pleši, pleši, črni kos</i>	POEZIJA	5. r.		
(ljudska)	<i>Stara pesem</i>	POEZIJA	1. r.		

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
(ljudska)	<i>Tri botre lisičice</i>	PROZA	3. r.		
(ljudska)	<i>Vedomec</i>	PROZA	8. r.		
(ljudska)	<i>Volkodlak</i>	PROZA	7. r.		
(ljudska)	<i>Zajec in pes</i>	POEZIJA	2. r.		
(ljudska)	<i>Zakaj teče pes za zajcem?</i>	PROZA	2. r.		
(zbirka)	<i>Komadi: 111 pesmi za mlade in njim podobne</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
(zbirka)	<i>Peti letni čas: 100 naj pesmi za mlade</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Andersen, H. C.	<i>Cesarjeva nova oblačila</i>	PROZA	3. r.	DA	
Andersen, H. C.	<i>Cesarjeva nova oblačila</i>	PROZA	6. r.	DA	
Andersen, H. C.	<i>Deklica z vžigalicami</i>	PROZA	6. r.	DA	
Andersen, H. C.	<i>Grdi raček</i>	PROZA	3. r.	DA	
Andersen, H. C.	<i>Grdi raček</i>	PROZA	4. r.	DA	
Andersen, H. C.	<i>Kraljična na zrnu graha</i>	PROZA	3. r.	DA	DA
Andersen, H. C.	<i>Mala morska deklica</i>	PROZA	5. r.	DA	DA
Andersen, H. C.	<i>Mala morska deklica</i>	FILM	5. r.		
Andersen, H. C.	<i>Palčica</i>	PROZA	3. r.	DA	DA
Andersen, H. C.	<i>Snežna kraljica</i>	PROZA	4. r.	DA	DA
Andersen, H. C.	<i>Vžigalnik</i>	PROZA	3. r.	DA	
Andric, I.	<i>Povest o vezirjevem slonu</i>	PROZA	9. r.		
Antič, M.	<i>Koder plavih las</i>	POEZIJA	7. r.		
Aškerc, A.	<i>Čaša nesmrtnosti</i>	POEZIJA	8. r.		
Aškerc, A.	<i>Kronanje v Zagrebu</i>	POEZIJA	8. r.		
Avanzo, M.	<i>Kako napišeš pesmico</i>	POEZIJA	8. r.		
Bach, R.	<i>Jonatan Livingston Galeb</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Bahdaj, A.	<i>Pozor, črna marena</i>	PROZA	5. r.		
Barrie, J. M.	<i>Peter Pan v Kensingtonskem parku Bisernica</i>	PROZA	3. r.	DA	DA
Baum, F. L.	<i>Čarovnik iz Oza</i>	PROZA	2. r.	DA	DA
Baum, F. L.	<i>Čarovnik iz Oza</i>	PROZA	4. r.	DA	DA
Bevk, F.	<i>Kaplan Martin Čedermac</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Bevk, F.	<i>Kaplan Martin Čedermac</i>	PROZA	9. r.		
Bevk, F.	<i>Lukec in njegov škorec</i>	PROZA	4. r.		
Bevk, F.	<i>Mrak</i>	POEZIJA	2. r.		
Bevk, F.	<i>Pastirci</i>	PROZA	6. r.		
Bevk, F.	<i>Peter Klepec</i>	PROZA	1. r.		
Blyton, E.	<i>Pet prijatelj</i>	PROZA	4. r.		
Blyton, E.	<i>Pet prijatelj</i>	PROZA	5. r.		
Blyton, E.	<i>Skrivnosti</i>	PROZA	4. r.		

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Blyton, E.	<i>Skrivnosti</i>	PROZA	5. r.		
Boccaccio, G.	<i>Dekameron</i>	PROZA	9. r.		
Bohorič, A.	<i>Zimske urice</i>	PROZA	9. r.		
Bor, M.	<i>Črni možje</i>	POEZIJA	8. r.		
Bor, M.	<i>Osel je osel</i>	POEZIJA	7. r.		
Bor, M.	<i>Pesem o zvezdi</i>	POEZIJA	4. r.		
Bor, M.	<i>Srna</i>	POEZIJA	2. r.		
Bor, M.	<i>Zajček suhi</i>	POEZIJA	4. r.		
Brenk, K.	<i>Deklica Delfina in lisica Zvitorepka</i>	PROZA	3. r.	DA	DA
Brenk, K.	<i>Modra vrtnica za princesko</i>	DRAMATIKA	7. r.	DA	
Brenk, K.	<i>Prigode kože Kunigunde</i>	PROZA	2. r.	DA	
Brest, V.	<i>Prodajamo za gumbe (Čarovnik Ujtata)</i>	PROZA	1. r.		
Brezina, T.	<i>Fantom na šoli</i>	PROZA	5. r.		
Brezina, T.	<i>Ura v stolpu bije trinajst</i>	PROZA	5. r.		
Brezina, T.	<i>Zmaj straši opolnoči</i>	PROZA	5. r.		
Brvar, A.	<i>Domača naloga</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Burnett, F. H.	<i>Skrivni vrt</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Cankar, I.	<i>Bobi</i>	PROZA	9. r.		
Cankar, I.	<i>Črtice</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Cankar, I.	<i>Na peči</i>	PROZA	9. r.		
Cankar, I.	<i>Tuje življenje</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Carrol, L.	<i>Aličine dogodivščine</i>	PROZA	6. r.		
Cervantes, M.	<i>Don Kihotov boj z mlino na veter</i>	PROZA	8. r.		
Cole, B.	<i>Barvni ekran</i>	PROZA	9. r.		
Colfer, E.	<i>Artemis Fowl</i>	PROZA	7. r.		
Collodi, C.	<i>Ostržek</i>	PROZA	2. r.	DA	DA
Cukovski, K.	<i>Doktor Jojboli</i>	PROZA	3. r.		
Čapek, K.	<i>Romeo in Julija</i>	PROZA	9. r.	DA	
Černež, A.	<i>Bele snežinke</i>	POEZIJA	1. r.		
Černež, A.	<i>Jutro</i>	POEZIJA	1. r.		
Černež, A.	<i>Rak</i>	POEZIJA	1. r.		
Černež, A.	<i>Tri ptičice</i>	POEZIJA	1. r.		
Dahl, R.	<i>Čarovnice</i>	PROZA	5. r.		
Dahl, R.	<i>Matilda</i>	PROZA	5. r.		
Dahl, R.	<i>Matilda</i>	FILM	5. r.		
Dahl, R.	<i>Odvratne rime</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Danojlič, M.	<i>Kaj so med drugim počeli stari Slovani</i>	POEZIJA	8. r.		
Davies, A.	<i>Poletno sanjarjenje</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Davies, A.	<i>Poletno sanjarjenje</i>	PROZA	8. r.		
Defoe, D.	<i>Robinson Crusoe</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Defoe, D.	<i>Robinson Crusoe</i>	PROZA	7. r.		
Dekleva, M.	<i>Magnetni deček</i>	DRAMATIKA	5. r.	DA	
Dekleva, M.	<i>Mehke snežinkaste pesniške race</i>	POEZIJA	5. r.	DA	
Dekleva, M.	<i>Naprej v preteklost</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.	DA	
Dekleva, M.	<i>Pesmi za lačne sanjavce</i>	POEZIJA	5. r.	DA	
Dekleva, M.	<i>Sanje imajo kape z rdečimi cofi</i>	POEZIJA	4. r.	DA	
Doherty, B.	<i>Dragi Nihče</i>	PROZA	9. r.		
Dolenc, M.	<i>Strupena Brigita</i>	PROZA	6. r.		
Dolar, B.	<i>Detektivi na jeklenih konjičkih</i>	PROZA	6. r.		
Dumas, A.	<i>Črni tulipan</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Ende, M.	<i>Čarobni napoj</i>	PROZA	4. r.		
Ende, M.	<i>Momo</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Ende, M.	<i>Momo</i>	PROZA	7. r.		
Erjavec, F.	<i>Palček in orel</i>	PROZA	7. r.		
Filipič, F.	<i>Vse je drugače</i>	POEZIJA	6. r.		
Filipovič, Z.	<i>Zlatin dnevnik</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Finžgar, F. S.	<i>Gospod Hudournik</i>	PROZA	6. r.		
Finžgar, F. S.	<i>Moja mladost in moj oče</i>	PROZA	7. r.		
Finžgar, F. S.	<i>Pod svobodnim soncem</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Finžgar, F. S.	<i>Pod svobodnim soncem</i>	PROZA	7. r.		
Forstnerič, F.	<i>Dedkova slika</i>	POEZIJA	4. r.		
Forstnerič, F.	<i>Hitra pesem</i>	POEZIJA	6. r.		
Frančič, F.	<i>Kaj je rekla mama</i>	PROZA	5. r.		
Frančič, F.	<i>Ulica svobode</i>	PROZA	4. r.		
Frank, A.	<i>Dnevnik</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Frey, J.	<i>Velike zelene oči</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Fritz, E.	<i>Song o ljubezni</i>	POEZIJA	7. r.	DA	
Godina, F.	<i>Na novo leto se ne smeš umiti</i>	PROZA	2. r.		
Gogolj, N. V.	<i>Vij</i>	PROZA	8. r.		
Golia, P.	<i>Grajski vrtnar</i>	POEZIJA	8. r.		
Golia, P.	<i>Jurček</i>	DRAMATIKA	5. r.		
Goljevšček, A.	<i>Če zmaj požre mamo</i>	DRAMATIKA	5. r.	DA	DA
Goljevšček, A.	<i>Čudozgode</i>	PROZA	5. r.	DA	
Goljevšček, A.	<i>Potovanje z domišljijo</i>	PROZA	5. r.	DA	

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Goljevšček, A.	<i>Zakaj avto zjutraj noče vžgati</i>	DRAMATIKA	7. r.	DA	
Gorenc, B. Gregorič	<i>Jeza</i>	POEZIJA	4. r.		
Gorenc, B. Gregorič	<i>Tri pike ...</i>	POEZIJA	7. r.		
Gorinšek, D.	<i>Maj</i>	POEZIJA	2. r.		
Grafenauer, N.	<i>Dvojčka</i>	POEZIJA	2. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Kokosenzacija</i>	POEZIJA	3. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Krokodili</i>	POEZIJA	4. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Nebotičniki</i>	POEZIJA	5. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Peki</i>	POEZIJA	5. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Poezija</i>	POEZIJA	6. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Pravljica</i>	POEZIJA	3. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Samota</i>	POEZIJA	7. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Skrivnosti</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Skrivnosti</i>	POEZIJA	8. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Sladkosned</i>	POEZIJA	2. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Slon Misbaba</i>	POEZIJA	5. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Trd oreh</i>	POEZIJA	2. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Ušesa</i>	POEZIJA	6. r.	DA	
Grafenauer, N.	<i>Življenje</i>	POEZIJA	8. r.	DA	
Grimm, J. in W.	<i>Pepelka</i>	PROZA	2. r.	DA	DA
Grimm, J. in W.	<i>Rdeča kapica</i>	PROZA	1. r.	DA	DA
Grimm, J. in W.	<i>Sneguljčica</i>	PROZA	1. r.	DA	DA
Grimm, J. in W.	<i>Trnuljčica</i>	PROZA	2. r.	DA	DA
Grimm, J. in W.	<i>Volk in sedem kozic</i>	PROZA	1. r.	DA	DA
Gripe, M.	<i>Hrošč leti v somraku</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Gruden, I.	<i>Jožek ima hiško</i>	POEZIJA	1. r.		
Gruden, I.	<i>Pesmica o čričku</i>	POEZIJA	1. r.		
Hasek, J.	<i>Kako sem si kuhal jajce v mehko</i>	PROZA	8. r.		
Hill, D.	<i>Se vid'va, Simon</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Homer	<i>Odiseja</i>	PROZA	7. r.		
Horowitz, A.	<i>Sokolov malteser</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Horvat, J.	<i>Waitapu</i>	PROZA	5. r.		

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Hunter, N.	<i>Profesor Modrinjak govori po radiu</i>	PROZA	7. r.		
Ihan, A.	<i>Prodajalec sladkorne pene</i>	POEZIJA	9. r.		
Ingolič, A.	<i>Gimnazijka</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.	DA	
Ingolič, A.	<i>Gimnazijka</i>	PROZA	9. r.	DA	
Ingolič, A.	<i>Tajno društvo PGC</i>	PROZA	6. r.	DA	
Jenko, S.	<i>Gori</i>	POEZIJA	9. r.		
Jenko, S.	<i>Po slovesu</i>	POEZIJA	8. r.		
Jenko, S.	<i>Tilka</i>	PROZA	9. r.		
Jeraj, V.	<i>Uspavanka</i>	POEZIJA	1. r.		
Jurca, B.	<i>Anča pomaranča</i>	PROZA	1. r.	DA	
Jurca, B.	<i>Ko zorijo jagode</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.	DA	
Jurca, B.	<i>Ko zorijo jagode</i>	PROZA	8. r.	DA	
Jurca, B.	<i>Uhač in njegova družčina</i>	PROZA	5. r.	DA	
Jurca, B.	<i>Vohljači in prepovedane skrivnosti</i>	PROZA	5. r.	DA	
Jurčič, J.	<i>Jurij Kozjak</i>	PROZA	8. r.	DA	
Jurčič, J.	<i>Kozlovska sodba v Višnji Gori</i>	PROZA	7. r.	DA	DA
Kastner, E.	<i>Dvojčici</i>	PROZA	6. r.		
Kastner, E.	<i>Emil in detektivi</i>	PROZA	6. r.		
Kastner, E.	<i>Leteča učilnica</i>	PROZA	6. r.		
Kastner, E.	<i>Leteča učilnica</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Kastner, E.	<i>Leteča učilnica</i>	PROZA	7. r.		
Kavčič, V.	<i>Bomba</i>	PROZA	8. r.		
Kermauner, A.	<i>Tema ni en črn plašč</i>	PROZA	5. r.		
Kersnik, J.	<i>Kmetske slike</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Kersnik, J.	<i>Mačkova očeta</i>	PROZA	8. r.		
Kette, D.	<i>Gazela</i>	POEZIJA	9. r.		
Kette, D.	<i>Na otčevem grobu</i>	POEZIJA	9. r.		
Kette, D.	<i>Šivilja in škarjice</i>	PROZA	2. r.		
Kette, D.	<i>Zimska romanca</i>	POEZIJA	8. r.		
Kipling, R.	<i>Knjiga o džungli</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Kipling, R.	<i>Pesem vračajočega se lovca</i>	POEZIJA	8. r.		
Kocbek, E.	<i>Listina</i>	PROZA	9. r.		
Konwicki, T.	<i>Kronika ljubezenskih pripetljajev</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Konwicki, T.	<i>Kronika ljubezenskih pripetljajev</i>	PROZA	9. r.		
Koren, M.	<i>Protideževna juha</i>	PROZA	4. r.		
Kosmač, C.	<i>Gosenica</i>	PROZA	9. r.		
Kosmač, C.	<i>Pomladni dan</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Kosmač, C.	<i>Sreča</i>	PROZA	9. r.		

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Kosmač, C.	<i>V gaju življenja</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Kosovel, S.	<i>Burja</i>	POEZIJA	2. r.		
Kosovel, S.	<i>Godba pomladi</i>	POEZIJA	9. r.		
Kosovel, S.	<i>Jesen</i>	POEZIJA	8. r.		
Kosovel, S.	<i>Kje?</i>	POEZIJA	2. r.		
Kosovel, S.	<i>Kons 4</i>	POEZIJA	9. r.		
Kosovel, S.	<i>Otrok s sončnico</i>	POEZIJA	3. r.		
Kosovel, S.	<i>Sonček boža tačice</i>	POEZIJA	3. r.		
Kosovel, S.	<i>Večer</i>	POEZIJA	3. r.		
Košuta, M.	<i>Lestev in sirček</i>	POEZIJA	2. r.		
Košuta, M.	<i>Morda tudi žabice</i>	POEZIJA	4. r.		
Košuta, M.	<i>Stegnjeni prst</i>	POEZIJA	7. r.		
Košuta, M.	<i>Vitez na obisku</i>	DRAMATIKA	4. r.		
Košuta, M.	<i>Za luno</i>	POEZIJA	5. r.		
Košuta, M.	<i>Zaseda za medveda</i>	POEZIJA	4. r.		
Kotter, I.	<i>O super starših lahko samo sanjaš</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Kovač, P.	<i>Andrejev ni nikoli preveč</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.	DA	
Kovač, P.	<i>Pet kužkov išče pravega</i>	PROZA	1. r.	DA	
Kovač, P.	<i>Urške so brez napake</i>	PROZA	5. r.	DA	
Kovač, P.	<i>Urške so brez napake</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.	DA	
Kovač, P.	<i>Vezalkine sanje</i>	PROZA	4. r.	DA	
Kovačič, L.	<i>Opis neke slike</i>	PROZA	9. r.		
Kovačič, L.	<i>Zgodba o levih in levčku</i>	PROZA	3. r.		
Kovačič, L.	<i>Zgodbe iz mesta Rič-Rač</i>	PROZA	4. r.		
Kovačič, L.	<i>Zgodbe iz mesta Rič-Rač (Tejko zida hišo, Najmočnejši fantek na svetu, Možiček med dimniki, Dva zmerjavca ipd.)</i>	PROZA	3. r.		
Kovič, K.	<i>Kočija</i>	POEZIJA	5. r.		
Kovič, K.	<i>Maček Muri</i>	PROZA	1. r.		
Kovič, K.	<i>Moj prijatelj Piki Jakob</i>	PROZA	2. r.		
Kovič, K.	<i>Pajacek in punčka</i>	PROZA	3. r.		
Kovič, K.	<i>Popoldan</i>	POEZIJA	9. r.		
Kovič, K.	<i>Zdravilo</i>	POEZIJA	3. r.		
Kovič, K.	<i>Zlata ladja</i>	POEZIJA	3. r.		
Kovič, K.	<i>Zmaj Direndaj</i>	PROZA	1. r.		
Krakar, L.	<i>Češnja v belem</i>	POEZIJA	5. r.		
Krakar, L.	<i>Jesen</i>	POEZIJA	6. r.		
Kranjec, M.	<i>O mamic, ki je postajala čedalje manjša</i>	PROZA	7. r.		
Kranjec, M.	<i>Otroci, čigavi ste?</i>	PROZA	8. r.		
Krivos, M.	<i>Beseda ni konj</i>	POEZIJA	8. r.		
Krilov, I. A.	<i>Volk in jagnje</i>	POEZIJA	7. r.		
Kunčič, M.	<i>Markova barka</i>	POEZIJA	5. r.		

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Kveder, Z.	<i>Potovalci</i>	PROZA	9. r.		
Lainšček, F.	<i>Ajša Najša in ljubezen</i>	PROZA	7. r.		
Lainšček, F.	<i>Bara Bara</i>	DRAMATIKA	9. r.		
Lainšček, F.	<i>Klic vsili</i>	POEZIJA	4. r.		
Lainšček, F.	<i>Ledene rože</i>	POEZIJA	4. r.		
Lainšček, F.	<i>Mesta</i>	POEZIJA	8. r.		
Lainšček, F.	<i>Pesem – križišče</i>	POEZIJA	3. r.		
Lamb, C. in M.	<i>Pripovedke iz Shakespeara</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Lamb, C. in M.	<i>Romeo in Julija</i>	PROZA	9. r.		
Lang, A.	<i>Meč kralja Arturja</i>	PROZA	8. r.		
Leaf, M.	<i>Zgodba o Ferdinandu</i>	PROZA	2. r.	DA	DA
Levstik, F.	<i>Civilimož</i>	POEZIJA	1. r.	DA	
Levstik, F.	<i>Dve otvi</i>	POEZIJA	9. r.	DA	
Levstik, F.	<i>Martin Krpan</i>	PROZA	7. r.	DA	DA
Levstik, F.	<i>Kdo je napravil Vidku srajčico</i>	PROZA	1. r.	DA	DA
Lindgren, A.	<i>Brata Levjesrčna</i>	DRAMATIKA	6. r.	DA	
Lindgren, A.	<i>Brata Levjesrčna</i>	PROZA	6. r.	DA	
Lindgren, A.	<i>Detektivski mojster Blomkvist</i>	DRAMATIKA	6. r.	DA	
Lindgren, A.	<i>Detektivski mojster Blomkvist</i>	PROZA	6. r.	DA	
Lindgren, A.	<i>Ključec s strehe</i>	PROZA	3. r.	DA	DA
Lindgren, A.	<i>Pika Nogavička</i>	PROZA	2. r.	DA	
Lindgren, A.	<i>Ronja</i>	PROZA	4. r.	DA	
Linhart, A. T.	<i>Županova Micka</i>	DRAMATIKA	8. r.	DA	
London, J.	<i>Zgodbe s severa in juga</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Lorca, G.	<i>Pokrajina</i>	POEZIJA	9. r.		
Lowry, L.	<i>Anastazija Krupnik</i>	PROZA	5. r.		
Magajna, B.	<i>Brkonja Čeljustnik</i>	PROZA	4. r.	DA	DA
Majerova, M.	<i>Robinzonka</i>	PROZA	7. r.		
Makarovič, S.	<i>Coprnica Zofka</i>	PROZA	5. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Čuk na palici</i>	POEZIJA	2. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Jaz sem jež</i>	POEZIJA	2. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Jazbec in ovčka</i>	PROZA	2. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Jutro</i>	POEZIJA	9. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Kam pa kam, kosovirja</i>	PROZA	4. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Kosovirja na leteči žlici</i>	PROZA	3. r.	DA	

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Makarovič, S.	<i>Kosovirja na leteči žlici</i>	PROZA	4. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Miška spi</i>	PROZA	2. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Papagaj in sir</i>	PROZA	2. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Pekarna Mišmaš</i>	PROZA	3. r.	DA	DA
Makarovič, S.	<i>Pismo</i>	POEZIJA	2. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Pod medvedovim dežnikom</i>	PROZA	2. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Praščkov koncert</i>	PROZA	2. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Razvajeni vrabček</i>	PROZA	2. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Sovica Oka</i>	PROZA	2. r.	DA	DA
Makarovič, S.	<i>Volk in sedem kozličkov</i>	DRAMATIKA	1. r.	DA	
Makarovič, S.	<i>Zajček gre na luno</i>	PROZA	2. r.	DA	
Mal, V.	<i>Baronov mlajši brat</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Mal, V.	<i>Baronov mlajši brat</i>	PROZA	8. r.		
Mal, V.	<i>Sreča na vrvi</i>	PROZA	5. r.		
Mal, V.	<i>Sreča na vrvi</i>	DRAMATIKA	9. r.		
Mal, V.	<i>Sreča na vrvi</i>	FILM	5. r.		
Mal, V.	<i>Teci, teci, kuža moj</i>	PROZA	5. r.		
Mate, M.	<i>Babica v supergah</i>	PROZA	5. r.		
Maurer, N.	<i>Tri luže</i>	POEZIJA	3. r.		
Maurer, N.	<i>Zlati copati</i>	POEZIJA	3. r.		
Mebs, G.	<i>Nedeljka</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Mebs, G.	<i>Nedeljka</i>	PROZA	6. r.		
Menart, J.	<i>Jaz</i>	POEZIJA	9. r.		
Menart, J.	<i>Kmečka balada</i>	POEZIJA	8. r.		
Menart, J.	<i>Pesnik se predstavi</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Menart, J.	<i>Pohojena slika</i>	POEZIJA	9. r.		
Messner, J.	<i>Job</i>	PROZA	9. r.		
Mikeln, M.	<i>Strip strup - denarja kup</i>	DRAMATIKA	8. r.		
Milčinski, F.	<i>Butalci</i>	PROZA	5. r.	DA	DA
Milčinski, F.	<i>Kekčeva pesem</i>	POEZIJA	3. r.	DA	
Milčinski, F.	<i>Kravji zvonec</i>	PROZA	9. r.	DA	
Milčinski, F.	<i>Pravljice (Desetnica)</i>	DRAMATIKA	6. r.	DA	
Milčinski, F.	<i>Pravljice (Desetnica)</i>	PROZA	6. r.	DA	
Milčinski, F.	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	DRAMATIKA	2. r.	DA	DA
Milne, A. A.	<i>Medved Pu</i>	PROZA	3. r.	DA	

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Milne, A. A.	<i>Skrivnost rdeče hiše</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.	DA	DA
Minatti, I.	<i>Pesem</i>	POEZIJA	6. r.		
Minatti, I.	<i>V mladih brezah tiha pomlad ...</i>	POEZIJA	7. r.		
Moderndorfer, V.	<i>Cesta</i>	POEZIJA	8. r.		
Moderndorfer, V.	<i>O tem, kako je smetnjak postal oblak</i>	DRAMATIKA	3. r.		
Molière	<i>Scapinove zvijače</i>	DRAMATIKA	8. r.		
Muck, D.	<i>Blazno resno popolni</i>	PROZA	4. r.		
Muck, D.	<i>Hči lune</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Muck, D.	<i>Hči lune</i>	PROZA	8. r.		
Muck, D.	<i>Lažniva Suzi</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Muck, D.	<i>Lažniva Suzi</i>	PROZA	8. r.		
Muck, D.	<i>Pod milim nebom</i>	PROZA	7. r.		
Murn, J.	<i>Kje tihi si mi dom</i>	POEZIJA	9. r.		
Murn, J.	<i>Kmečka pesem</i>	POEZIJA	9. r.		
Murn, J.	<i>Pesem</i>	POEZIJA	6. r.		
Murn, J.	<i>V daljavi</i>	POEZIJA	9. r.		
Murnik, R.	<i>Lepi janičar</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Mušič, J.	<i>Zgodbe o Prešernu</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Nazor, V.	<i>Galjotova pesem</i>	POEZIJA	8. r.		
Nostlinger, C.	<i>Debela Nela in zavaljeni Jani</i>	PROZA	4. r.		
Nostlinger, C.	<i>Požvižgamo se na kumaričnega kralja</i>	PROZA	4. r.		
Nostlinger, C.	<i>Zgodbe o Francu</i>	PROZA	4. r.		
Novak, B.	<i>Bela past</i>	PROZA	7. r.		
Novak, B.	<i>Ninina pesnika dva</i>	PROZA	9. r.		
Novak, B.	<i>Super Spon</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Novak, B.	<i>Super Spon</i>	PROZA	6. r.		
Novak, B.	<i>Zaljubljeni vampir</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Novak, B.	<i>Zaljubljeni vampir</i>	PROZA	6. r.		
Novak, B.	<i>Zelena pošast</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Novak, B.	<i>Zelena pošast</i>	PROZA	6. r.		
Novak, B. A.	<i>Hihiplimahaha</i>	POEZIJA	9. r.	DA	
Novak, B. A.	<i>Ljubezenska za dečke</i>	POEZIJA	3. r.	DA	
Novak, B. A.	<i>Ljubezenska za deklice</i>	POEZIJA	3. r.	DA	
Novak, B. A.	<i>Mala in velika Luna</i>	DRAMATIKA	3. r.	DA	
Novak, B. A.	<i>Narcis in Eho</i>	POEZIJA	9. r.	DA	
Novak, B. A.	<i>Oblike sveta</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.	DA	

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Novak, B. A.	<i>Policaj je palicaj</i>	POEZIJA	8. r.	DA	
Novak, B. A.	<i>Prebesedimo ...</i>	POEZIJA	6. r.	DA	
Novak, B. A.	<i>Prizori iz življenja stvari</i>	DRAMATIKA	5. r.	DA	DA
Novak, B. A.	<i>V ozvezdju Postelje</i>	DRAMATIKA	4. r.	DA	
Novak, B. A.	<i>Vogali besede hiša</i>	POEZIJA	6. r.	DA	
Novak, B. A.	<i>Zzzbudilka</i>	POEZIJA	6. r.	DA	
Novy, L.	<i>Pika - poka</i>	POEZIJA	1. r.	DA	
Nušič, B.	<i>Avtobiografija</i>	PROZA	8. r.		
Omahen, N.	<i>(delo po izbiri)</i>	PROZA	8. r.		
Ovid, P.	<i>Dedal in lkar</i>	PROZA	7. r.		
Partljič, T.	<i>Ali veš, koga so danes pokopali? je vprašal Domen osorno</i>	PROZA	7. r.		
Partljič, T.	<i>Dupleška mornarica</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Partljič, T.	<i>Hotel sem prijeti sonce</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Partljič, T.	<i>Moj ata, socialistični kulak</i>	DRAMATIKA	8. r.		
Partljič, T.	<i>Slišal sem, kako trava rase</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Pavček, T.	<i>Besedovanje</i>	POEZIJA	4. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Junak</i>	POEZIJA	6. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Juri Muri v Afriki</i>	POEZIJA	1. r.	DA	DA
Pavček, T.	<i>Kaj vse je tata</i>	POEZIJA	4. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Majnice</i>	POEZIJA	7. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Majnice – Fulaste pesmi</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Nova faca</i>	POEZIJA	8. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Pesem o zvezdah</i>	POEZIJA	9. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Požrešni volk</i>	POEZIJA	3. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Pesem</i>	POEZIJA	7. r.		
Pavček, T.	<i>Preproste besede</i>	POEZIJA	9. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Pretepač</i>	POEZIJA	3. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Tolovaj iz Ajdovske jame</i>	POEZIJA	7. r.	DA	
Pavček, T.	<i>Vesoljec</i>	POEZIJA	5. r.	DA	
Pečjak, V.	<i>Drejček in trije Marsovčki</i>	PROZA	4. r.		
Peroci, E.	<i>Hišica iz kock</i>	PROZA	2. r.	DA	DA
Peroci, E.	<i>Moj dežnik je lahko balon</i>	PROZA	3. r.	DA	
Peroci, E.	<i>Muca Copatarica</i>	PROZA	1. r.	DA	
Petan, Ž.	<i>Pet Pepelk</i>	DRAMATIKA	7. r.		
Petan, Ž.	<i>Poslednja vojna njegovega veličanstva</i>	DRAMATIKA	5. r.		
Petiška, E.	<i>Stare grške bajke</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Petiška, E.	<i>Tezejev boj z Minotavrom</i>	PROZA	7. r.		
Plinij ml.	<i>Izbruh Vezuva</i>	PROZA	8. r.		

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Poe, E. A.	<i>Maska rdeče smrti</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Poniž, D.	<i>Najlepša beseda</i>	DRAMATIKA	3. r.		
Pregl, S.	<i>Če bi in če ne bi</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Pregl, S.	<i>Če bi in če ne bi</i>	PROZA	6. r.		
Pregl, S.	<i>Geniji v dolgih hlačah</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Pregl, S.	<i>Geniji v dolgih hlačah</i>	PROZA	6. r.		
Pregl, S.	<i>Geniji v kratkih hlačah</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Pregl, S.	<i>Geniji v kratkih hlačah</i>	PROZA	6. r.		
Pregl, S.	<i>Odprava zelenega zmaja</i>	PROZA	5. r.		
Pregl, S.	<i>Priročnik za klatenje</i>	PROZA	5. r.		
Pregl, S.	<i>Srebro iz modre špilje</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Pregl, T.	<i>Mama v vrtcu</i>	POEZIJA	1. r.		
Pregl, T.	<i>Uspavanka</i>	POEZIJA	1. r.		
Prešeren, F.	<i>Apel in čevljar</i>	POEZIJA	8. r.	DA	
Prešeren, F.	<i>Gazela 6</i>	POEZIJA	9. r.	DA	
Prešeren, F.	<i>Glosa</i>	POEZIJA	9. r.	DA	
Prešeren, F.	<i>Turjaška Rozamunda</i>	POEZIJA	8. r.	DA	
Prešeren, F.	<i>Uvod h Krstu pri Savici</i>	POEZIJA	8. r.	DA	DA
Prešeren, F.	<i>Povodni mož</i>	POEZIJA	8. r.	DA	DA
Prešeren, F.	<i>Zdravljica</i>	POEZIJA	9. r.	DA	
Prevert, J.	<i>Zabušant</i>	POEZIJA	7. r.		
Prunk-Utva, L.	<i>Kaj je videl Mižek Figa</i>	POEZIJA	3. r.		
Puntar, F.	<i>A</i>	DRAMATIKA	3. r.	DA	DA
Puntar, F.	<i>Hojjadrija in druge radijske igre</i>	DRAMATIKA	4. r.	DA	
Puntar, F.	<i>Lov na rep</i>	DRAMATIKA	9. r.	DA	
Radovič, D.	<i>Mladim so všeč</i>	POEZIJA	2. r.		
Rainer, M.	<i>Gobji ples</i>	POEZIJA	3. r.		
Rainer, M.	<i>Žabeceda</i>	POEZIJA	3. r.		
Robertson, C.	<i>Pisma zaljubljene najstnice</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Rodari, G.	<i>Če dedek ne zna pripovedovati pravljic</i>	PROZA	4. r.		
Rowling, J. K.	<i>Harry Potter</i>	PROZA	5. r.		
Rowling, J. K.	<i>Harry Potter</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Rowling, J. K.	<i>Harry Potter</i>	PROZA	6. r.		
Rowling, J. K.	<i>Harry Potter</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Roza, A. Rozman	<i>Ustrahovanka</i>	POEZIJA	5. r.	DA	
Rozman, S.	<i>Janko in njegov svet</i>	PROZA	3. r.		
Rožanc, M.	<i>Kako sem že zgodaj postal tujec ali Ernest Seton</i>	PROZA	9. r.		
Rožanc, M.	<i>Pravljica</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Rožanc, M.	<i>Roman o knjigah</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Rudolf, B.	<i>Huda mravljica</i>	POEZIJA	2. r.		
Rudolf, F.	<i>Kam je mama šla?</i>	PROZA	8. r.	DA	
Rudolf, F.	<i>Marsovčki hočejo na Zemljo</i>	DRAMATIKA	3. r.	DA	
Rudolf, F.	<i>Vrabcem Živžav najde prijatelja</i>	DRAMATIKA	4. r.	DA	
Sacher, L.	<i>Zeleno jezero</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Saint-Exupéry, A.	<i>Mali princ</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.	DA	DA
Saint-Exupéry, A.	<i>Mali princ</i>	PROZA	9. r.	DA	DA
Seliškar, T.	<i>Bratovščina Sinjega galeba</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Seliškar, T.	<i>Bratovščina Sinjega galeba</i>	PROZA	6. r.		
Seliškar, T.	<i>Moj oče</i>	POEZIJA	9. r.		
Seliškar, T.	<i>Mule</i>	PROZA	4. r.		
Sempe-Gosciny	<i>Nikec</i>	PROZA	4. r.		
Seton, E. T.	<i>Črni kljusač</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Shakespeare, W.	<i>Julij Cezar</i>	DRAMATIKA	9. r.	DA	
Shakespeare, W.	<i>Romeo in Julija</i>	DRAMATIKA	9. r.	DA	
Silverstein, S.	<i>Razmetana soba</i>	POEZIJA	7. r.		
Simčič, Z.	<i>Trije muzikantje</i>	PROZA	9. r.		
Smolnikar, B.	<i>Popki</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Snoj, J.	<i>Kje pesem prebiva</i>	POEZIJA	5. r.		
Snoj, J.	<i>Ptičica pa-pa</i>	POEZIJA	4. r.		
Snoj, J.	<i>Veronika gre na ples</i>	POEZIJA	4. r.		
Sovre, Ovid	<i>Orfej in Evridika</i>	PROZA	8. r.		
Stevenson, R. L.	<i>Otok zakladov</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Stoker, B.	<i>Drakula</i>	PROZA	8. r.		
Stowe, H. B.	<i>Koča strica Toma</i>	PROZA	8. r.		
Stritar, J.	<i>Žabja svatba</i>	POEZIJA	3. r.		
Strniša, G.	<i>Dedek jež</i>	POEZIJA	2. r.		
Strniša, G.	<i>Jedca mesca</i>	PROZA	3. r.		
Strniša, G.	<i>Orion</i>	POEZIJA	9. r.		
Strniša, G.	<i>Star oklep</i>	POEZIJA	8. r.		
Suhodolčan, L.	<i>Cepecepatavček</i>	PROZA	1. r.	DA	
Suhodolčan, L.	<i>Krojaček Hlaček</i>	PROZA	2. r.	DA	
Suhodolčan, L.	<i>Kuža Luža</i>	PROZA	1. r.	DA	
Suhodolčan, L.	<i>Levi in desni klovn</i>	PROZA	4. r.	DA	
Suhodolčan, L.	<i>Na večerji s krokodilom</i>	PROZA	5. r.	DA	

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Suhodolčan, L.	<i>Narobe stvari v mestu Petpedi</i>	DRAMATIKA	7. r.	DA	
Suhodolčan, L.	<i>O dečku, ki je jezdil ograje</i>	PROZA	4. r.	DA	
Suhodolčan, L.	<i>Rumena podmornica</i>	PROZA	5. r.	DA	
Suhodolčan, L.	<i>Stopinje po zraku</i>	PROZA	5. r.	DA	
Suhodolčan, P.	<i>Kolesar naj bo</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Suhodolčan, P.	<i>Kolesar naj bo</i>	PROZA	6. r.		
Suhodolčan, P.	<i>Košarkar naj bo</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Suhodolčan, P.	<i>Košarkar naj bo</i>	PROZA	6. r.		
Suhodolčan, P.	<i>Ranta</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Suhodolčan, P.	<i>Ranta</i>	PROZA	6. r.		
Swift, J.	<i>Guliver med pritlikavci in velikani</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Swift, J.	<i>Guliver med pritlikavci in velikani</i>	PROZA	6. r.		
Swindells, R.	<i>Sramota</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Šalamun, T.	<i>Pes</i>	POEZIJA	9. r.		
Šoster Olmer, K.	<i>Mroč</i>	POEZIJA	6. r.		
Tagore, R.	<i>Lačni kamni</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Tavčar, I.	<i>Med gorami</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Tavčar, I.	<i>Tržačan</i>	PROZA	8. r.		
Tavčar, I.	<i>Visoška kronika</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Tavčar, I.	<i>Visoška kronika</i>	PROZA	8. r.		
Tolkien, J. R. R.	<i>Hobit</i>	PROZA	8. r.		
Tolstoj, L. N.	<i>Starejši brat</i>	PROZA	8. r.		
Tomšič, M.	<i>Črno sonce</i>	PROZA	8. r.		
Tomšič, M.	<i>Katka in Bunkec</i>	PROZA	5. r.		
Townsend, S.	<i>Skrivni dnevnik Jadrana Krta</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Travers, P. L.	<i>Mary Poppins</i>	PROZA	5. r.		
Trdina, J.	<i>Bajke in povesti o Gorjancih</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.	DA	
Trdina, J.	<i>Vile</i>	PROZA	4. r.	DA	
Trubar, P.	<i>Katehismus z dvejma izlagama</i>	PROZA	9. r.		
Trubar, P.	<i>Ta evangeli svetega</i>	PROZA	9. r.		
Twain, M.	<i>Prigode Toma Sawyerja</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Twain, M.	<i>Prigode Toma Sawyerja</i>	PROZA	6. r.		
Vandot, J.	<i>Kekec</i>	PROZA	4. r.	DA	DA
Vandot, J.	<i>Kekec</i>	FILM	4. r.		
Vandot, J.	<i>Kekec in Bedanec</i>	PROZA	3. r.	DA	DA

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Vegri, S.	<i>Grega</i>	POEZIJA	7. r.		
Vegri, S.	<i>Jure Kvak-kvak</i>	PROZA	3. r.		
Vegri, S.	<i>Kaj vse diši</i>	POEZIJA	7. r.		
Vegri, S.	<i>Prijatelj</i>	POEZIJA	5. r.		
Vegri, S.	<i>Zakaj umirajo ljudje in zakaj se umre</i>	POEZIJA	5. r.		
Verne, J.	<i>Petnajstletni kapitan</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Vidmar, J.	<i>Debeluška</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Vidmar, J.	<i>Junaki petega razreda</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Vidmar, J.	<i>Junaki petega razreda</i>	PROZA	6. r.		
Vidmar, J.	<i>Princeska z napako</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Vidmar, J.	<i>Sence poletja</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Vidmar, J.	<i>Sence poletja</i>	PROZA	6. r.		
Vitez, G.	<i>Zrcalce</i>	PROZA	2. r.		
Vodnik, V.	<i>Dramilo</i>	POEZIJA	8. r.		
Vodnik, V.	<i>Moj spominik</i>	POEZIJA	9. r.		
Voranc, Prežihov	<i>Ajdovo strnišče</i>	PROZA	7. r.		
Voranc, Prežihov	<i>Doberdob</i>	PROZA	9. r.		
Voranc, Prežihov	<i>Potolčeni kramoh</i>	PROZA	7. r.		
Voranc, Prežihov	<i>Prvo pismo</i>	PROZA	5. r.		
Voranc, Prežihov	<i>Solzice</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.		
Wells, H. G.	<i>Nevidni človek</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Wells, H. G.	<i>Nevidni človek</i>	PROZA	8. r.		
White, S.	<i>Moj divji fant</i>	DOMAČE BRANJE	9. r.		
Wilde, O.	<i>Hiša granatnih jabolk</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.	DA	
Wilde, O.	<i>Pravljice</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.	DA	
Wilde, O.	<i>Srečni kraljevič in druge pravljice</i>	DRAMATIKA	6. r.	DA	DA
Wilde, O.	<i>Srečni kraljevič in druge pravljice</i>	PROZA	6. r.	DA	DA
Wrightson, P.	<i>Strahec</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Wrightson, P.	<i>Strahec</i>	PROZA	6. r.		
Zajc, D.	<i>Leteča hišica</i>	PROZA	1. r.	DA	
Zajc, D.	<i>Mlada Breda</i>	PROZA	2. r.	DA	
Zajc, D.	<i>Moja prva pesem</i>	POEZIJA	8. r.	DA	
Zajc, D.	<i>Numizmatiki</i>	POEZIJA	6. r.	DA	
Zajc, D.	<i>Pivci tišine</i>	POEZIJA	7. r.	DA	
Zajc, D.	<i>Ta roža je zate</i>	POEZIJA	5. r.	DA	
Zajc, D.	<i>Veeverica pekarica</i>	POEZIJA	2. r.	DA	
Zajc, D.	<i>Vrata</i>	POEZIJA	5. r.	DA	

Avtor	Naslov dela	Vrsta dela	Raz.	Avt. v LGL	Delo v LGL
Zdenek, F.	<i>Tobija</i>	DRAMATIKA	3. r.		
Zidar, P.	<i>Barbarin dežnik</i>	PROZA	2. r.		
Zidar, P.	<i>Kukavičji Mihec</i>	DRAMATIKA	6. r.		
Zidar, P.	<i>Kukavičji Mihec</i>	PROZA	6. r.		
Zorman, I.	<i>V sedemnajstem</i>	DOMAČE BRANJE	8. r.		
Zupan, V.	<i>Plašček za Barbaro</i>	PROZA	3. r.		
Žmavc, B. Štampe	<i>Nadobudna budnica</i>	POEZIJA	4. r.	DA	
Žmavc, B. Štampe	<i>Opravičilo</i>	POEZIJA	3. r.	DA	
Žmavc, B. Štampe	<i>Popravljalnica igrač</i>	PROZA	3. r.	DA	
Žmavc, B. Štampe	<i>Popravljalnica igrač</i>	PROZA	4. r.	DA	
Žmavc, B. Štampe	<i>Svetovja</i>	POEZIJA	7. r.	DA	
Žmavc, B. Štampe	<i>Špela čarovnica</i>	POEZIJA	4. r.	DA	
Žmavc, B. Štampe	<i>Ure kralja Mina</i>	PROZA	4. r.	DA	
Žmavc, B. Štampe	<i>Vesolje</i>	POEZIJA	6. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Barčica</i>	POEZIJA	6. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Breza in hrast</i>	POEZIJA	5. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Izbrana mladinska beseda</i>	DOMAČE BRANJE	7. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Izbrana mladinska beseda</i>	POEZIJA	7. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Kadar se ciciban joče</i>	POEZIJA	1. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Na jurjevo</i>	POEZIJA	6. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Pismo</i>	POEZIJA	1. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Rac, rac, racman, kam racaš</i>	POEZIJA	1. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Turek</i>	POEZIJA	2. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Z vlakom</i>	POEZIJA	9. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Zlato v Blatni vasi</i>	POEZIJA	2. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Zvonovi</i>	POEZIJA	1. r.	DA	
Župančič, O.	<i>Žebljarska</i>	POEZIJA	9. r.	DA	

Avtorji, ki so v učnem načrtu zaznamovani kot predlagani

Predlagan avtor	Razred	Avtor v LGL
<i>en sodobnik (po izbiri učitelja in učenca)</i>	3. r.	
<i>en sodobnik (po izbiri učitelja in učenca).</i>	6. r.	
<i>dva sodobnika (po izbiri učenca in učitelja)</i>	7. r.	
<i>dva sodobnika (po izbiri učenca in učitelja)</i>	7. r.	
<i>dva sodobnika (po izbiri učenca in učitelja)</i>	8. r.	
<i>dva sodobnika (po izbiri učenca in učitelja)</i>	8. r.	
<i>trije sodobniki (po izbiri učenca in učitelja)</i>	9. r.	
<i>trije sodobniki (po izbiri učenca in učitelja)</i>	9. r.	
<i>trije sodobniki (po izbiri učenca in učitelja)</i>	9. r.	
<i>Slovenske ljudske pravljice</i>	3. r.	
Andersen, Hans Christian	6. r.	DA
Aškerc, Anton	8. r.	
Cankar, Ivan	9. r.	
Dekleva, Milan	5. r.	DA
Grafenauer, Niko	1.-3. r.	DA
Grafenauer, Niko	8. r.	DA
Gregorčič, Simon	9. r.	
Homer	7. r.	
Jurčič, Josip	7. r.	DA
Kersnik, Janko	8. r.	
Kette, Dragotin	9. r.	
Kosmač, Ciril	9. r.	
Kosovel, Srečko	9. r.	
Kovič, Kajetan	1.-3. r.	
Levstik, Fran	6. r.	DA
Lindgren, Astrid	4. r.	DA
Linhart, Anton Tomaž	8. r.	DA
Makarovič, Svetlana	1.-3. r.	DA
Menart, Janez	8. r.	
Murn, Josip	9. r.	
Novak, Boris A.	5. r.	DA
Pavček, Tone	7. r.	DA
Peroci, Ela	1.-3. r.	DA
Prešeren, France	8. r.	DA
Suhodoločan, Leopold	5. r.	DA
Štampe Žmavc, Bina	4. r.	DA
Tavčar, Ivan	8. r.	
Tolstoj, Lev Nikolajevič	8. r.	DA
Trubar, Primož	9. r.	
Vodnik, Valentin	8. r.	
Zajc, Dane	6. r.	DA
Župančič, Oton	1.-3. r.	DA
Župančič, Oton	9. r.	DA

Priloga 2: Vse predstave LGL 1948–2014

Vsa dela, uprizorjena v LGL od 1948 do 2008.

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Tip predstave	Lokal. avt.	Št. ponov.	Leto premiere
Aeschylus,	<i>Perzej</i>	DRUG AVTOR	PO GRŠKI MITOLOGIJI	T	32	2002
Alighieri, Dante	<i>Božanska komedija</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	32	1982
Andersen, Hans Christian	<i>Mala morska deklica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	78	2007
	<i>Palčica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	60	1999
	<i>Slavček</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	14	1971
	<i>Slavec</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	25	1992
	<i>Snežna kraljica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	33	1986
	<i>Svinjski pastir</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	60	2004
Andrejev, Leonid Nikolajevič	<i>Črne maske</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	3	1996
Aristofan,	<i>Lizistrata</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	20	1987
Aškenazy, Ludvik	<i>Ukradeni mesec</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	13	1971
Barrie, James Matthew	<i>Peter Pan ali deček, ki ni hotel odrasti</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	29	2000
	<i>Peter Pan v Kensintonškem parku</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	26	1984
Baum, Frank Lyman	<i>Čarovnik iz Oza</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	45	1973
Belina, Marijan	<i>Užaljeni medvedek</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	77	1965
Bevk, France	<i>Lenuh Poležuh</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	150	1956
Bojetu-Boeta, Berta	<i>Gremo k babici</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	27	1994
	<i>Pogovori v hiši Karlstein</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	32	1983
Brenkova, Kristina	<i>Deklica Delfina in lisica Zvitorepka</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	140	1975
Buchner, Georg	<i>Woyzeck</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	6	2000
Bulatović, Barbara	<i>Kreda (Čičke čačke za najmlajše)</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	58	2004
	<i>Naredi mi lutko</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	36	2006
	<i>Otrok in svet</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	19	1997
Cinybulk, Vojtech	<i>Igračke na cestah</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	229	1957
Collodi, Carlo	<i>Ostržek</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	255	1958
Čapek, Josef	<i>Kako sta se kužek in muca igrala gledališče</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	107	1983
	<i>Kužek in Muca</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	182	1981
Čapek, Karel	<i>Poštarska pravljica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	44	2006
Čeh, Darka	<i>Zimska pravljica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	51	1995

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Tip predstave	Lokal. avt.	Št. ponov.	Leto premiere
Dahl, Roald	<i>VDV (Velikanski dobrodušni velikan)</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	112	1992
Dekleva, Milan	<i>Od ena do nič</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	13	1999
	<i>Sanje o govoreči češnji</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	17	1981
Dobelc, Janez	<i>Dva potepina</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	113	1958
	<i>Pesmica in sonček</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	64	1964
Dobričanin, Dragutin	<i>Že že, kaj pa poklic</i>	OSTALO	PO LJUDSKI PRAVLJICI	T	3	1975
Dolenc, Anja	<i>Resnična pravljica</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	19	1977
Filipčič, Emil	<i>Kralj alkohol</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	10	2002
Florian, Zdenek	<i>Tobija</i>	DRUG AVTOR	(blank)	T	295	1980
Fritz, Ervin	<i>Grofič prašič</i>	DRAMATIK	PO LJUDSKI PRAVLJICI	D	52	1993
	<i>Ta veseli dan ali Cefizelj se ženi</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	15	1990
	<i>Zajček Peter</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	86	1986
Gerlovič, Alenka	<i>Jurček in trije razbojniki</i>	DRAMATIK	PO DRUGEM DELU	D	12	1983
Goethe, Johann Wolfgang	<i>Doktor Faust</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	272	1982
Goljevšček, Alenka	<i>Če zmaj požre mamo</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	24	1986
	<i>Hiša</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	22	1982
Grafenauer, Niko	<i>Tramvajčica</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	51	1990
	<i>Za devetimi vrati</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	5	1980
Grimm, Jacob in Wilhelm	<i>Pepelka</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	42	1993
	<i>Pravljica o Janku in Metki</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	7	1979
	<i>Pravljicarjeve pravljice: Rdeča kapica, Kraljična na zrnu graha</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	303	1979
	<i>Rdeča kapica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	95	1961
	<i>Sedem na mah</i>	PISATELJ	PO DRUGEM DELU	T	55	1996
	<i>Trnuljčica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	32	2007
Grimm, Jakob	<i>Sneguljčica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	93	2001
	<i>Volk in kozlički</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	255	1960
Hieng Samobor, Barbara	<i>Ko smo bili še majhni</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	27	2004
	<i>Labirint brez finta</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	55	2002
	<i>Mala Lili</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	42	1996
Hlebec, Urška	<i>Fantkov dan</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	56	2000
	<i>Hišica za punčke</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	30	2004
Hoffmann, Ernest Theodor Amadeus	<i>Hrestač</i>	OSTALO	PO OPERI	T	28	2004

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Tip predstave	Lokal. avt.	Št. ponov.	Leto premiere
Iljič Čajkovski, Peter	<i>Labodje Jezero</i>	OSTALO	PO BALETNI PREDSTAVI	T	79	2004
Ingolič, Anton	<i>Udar na brigada</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	29	1948
Inkret, Andreja	<i>Joža – Nazadek v Mačjem logu</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	35	1998
Ivanc, Jera	<i>Zakaj verjeti v zmaje</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	23	2004
Januszewska, Hanna	<i>Tigrček Peter</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	163	1968
Jesih, Milan	<i>Kronan Norec</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	21	1990
	<i>Zvezda in srce</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	20	1996
Jovanovič, Dušan	<i>Zlata ptica</i>	OSTALO	PO LJUDSKI PRAVLJICI	D	91	1973
Jurca, Branka	<i>Beli konjič</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	87	1976
	<i>Gregec Kobilica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	91	1982
Jurčič, Josip	<i>Kozlovska sodba v Višnji Gori</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	233	1980
Kähkönen, Katja	<i>Lepotica ali Zver</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	8	2007
Kalnar, Josef	<i>Zlatolaska</i>	PESNIK	PO LIT. DELU	T	179	1958
Karsch, Wilhelm	<i>Težave Peteršiljkove mame</i>	NEKLASIFICIRANO	NEKLASIFICIRANO	T	390	1957
Kladnik, Darinka	<i>Cvetlični praznik</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	13	2001
	<i>Čiribu</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	146	1971
	<i>Deklica z violino</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	24	2006
Kononenko, Sonja	<i>Zmajček</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	70	2002
Kovač, Polonca	<i>Jakec in stric Hladilnik</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	30	1979
	<i>Kaj mora sova opraviti jeseni</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	31	1987
	<i>Kaj mora Sova opraviti pozimi</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	97	1985
	<i>Kaj mora Sova opraviti spomladi</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	62	1983
	<i>Palčki na Smovskem Griču</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	109	1999
	<i>Vrtec pri stari kozi</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	98	1981
Krilič, Zlatko	<i>Jajce</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	519	1985
	<i>Zaigrjamo z lutkami</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	35	1988
Kubatova, Marie	<i>Oh, te princeske</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	110	1991
Leaf, Munro	<i>Zgodba o Ferdinandu</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	265	1978
Levstik, Fran	<i>Kdo je napravil Vidku srajčico</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	141	2006
	<i>Martin Krpan</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	84	1949
Lindgren, Astrid	<i>Kljukec s strehe</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	70	2007
Linhart, Anton Tomaž	<i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	50	2001
Loboda, Matjaž	<i>Očka, kje stanuje Miklavž</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	(blank)	2000
	<i>Pod to goro zeleno</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	146	1978

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Tip predstave	Lokal. avt.	Št. ponov.	Leto premiere
	<i>Predstavlajte si ...</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	40	2004
Lovrič, Iztok	<i>Odtргana slušalka</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	27	2004
Lyndon Travers, Pamela	<i>Mary Poppins</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	2	1999
MacDonald, Amy	<i>Mali bober in odmev</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	235	2000
Machado, Maria Clara	<i>Mali strah Bavbav</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	221	1964
Maeterlinck, Maurice	<i>Sinja ptica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	62	1963
Magajna, Bogomir	<i>Brkonja Čeljustnik</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	36	1998
Maher, Mickle	<i>Mojster Šivic in Luna</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	18	2004
Makarovič, Svetlana	<i>Gal med lutkami</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	92	1992
	<i>Hiša tete Barbare</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	63	1975
	<i>Igra o letu</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	45	1983
	<i>Kako postaneš glavni</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	41	2001
	<i>Kokoška Emilija</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	61	1996
	<i>Korenčkov palček</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	506	1989
	<i>Kuna Kunigunda</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	96	2002
	<i>Mačja prodajalna (lutkovna oblika koncerta otroških pesmi)</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	12	1984
	<i>Medena pravljica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	185	1994
	<i>Mi kosovirji</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	21	1988
	<i>Mrtvec pride po ljubico</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	20	1985
	<i>Pekarna Mišmaš</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	97	1977
	<i>Sapramiška</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	1272	1986
	<i>Sovica Oka</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	237	1972
	<i>Spet kosovirji</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	114	2000
	<i>Tacamuca</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	320	1998
	<i>Veliki kosovirski koncert</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	(blank)	2000
	<i>Veveriček posebne sorte</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	111	2002
	<i>Vila Malina</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	53	2006
Malik, Jan	<i>Čarobna vrečka</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	199	1960
	<i>Žogica Marogica</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	1166	1950
Marinc, Marjan	<i>Krasen cirkus</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	28	1969
Marodič, Aleksander	<i>Kriček in Pikec</i>	DRUG AVTOR	(blank)	D	125	1962
Maurič, Martina	<i>Nariši mi backa</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	22	1999
Milčinski, Frane	<i>Butalci</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	58	1972
	<i>Čarobna skrinja</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	19	1953

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Tip predstave	Lokal. avt.	Št. ponov.	Leto premiere
	<i>Dve pošasti: Pavliha in pošast, Klobasa pa taka</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	77	1957
	<i>Kljukčev rojstni dan</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	4	1954
	<i>Tri čudne zgodbe: Čarobna skrinja, Kljukčev rojstni dan, Zgodba okrog tete Kunigunde</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	190	1954
	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	509	1955
Milčinski, Jana	<i>Marjetica in zmaj</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	(blank)	1976
Milčinski, Matija	<i>Igrajmo se poroko: O lažnivi Laži, za možitev godni, O iznajdljivem Kovaču in njegovih drsalkah</i>	OSTALO	PO LJUDSKI PRAVLJICI	D	55	1973
	<i>Sonce, sončnica, sončnik: O Sabonjummi in njegovem pomočniku Ginaruju, O divjaškem divjaku</i>	OSTALO	PO LJUDSKI PRAVLJICI	D	50	1974
	<i>Veseli lutkarjev voziček: O kozlovskem biku in o slamnati brezi, O bahaškem Gembeju, strokovnjaku za krave</i>	OSTALO	PO LJUDSKI PRAVLJICI	D	48	1973
Milne, Alexander	<i>Medved Pu</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	100	1979
	<i>Sivčkovi spomini</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	53	1990
Mirčevska, Žanina	<i>Dobri Zlobko</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	31	2007
Mozart, Wolfgang Amadeus	<i>Papageno igra na čarobno piščal</i>	OSTALO	PO OPERI	T	32	2002
Nickl, Peter	<i>Zgodba o dobrem volku</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	157	2002
Novak, Boris A.	<i>Prizori iz življenja stvari</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	72	1989
	<i>Stotisočnoga</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	115	1991
	<i>Viteški turnir v Šiški</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	33	1999
Novy, Lili	<i>Mojca in živali</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	423	1951
	<i>Večer poezije Lily Novi</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	8	1994
Omerzu, Silvan	<i>Ali Baba in štirideset razbojnikov</i>	OSTALO	PO LJUDSKI PRAVLJICI	T	6	2002
Papler, Albert	<i>Hudobni graščak</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	302	1956
Pavček, Tone	<i>Juri Muri v Afriki</i>	PESNIK	PO LIT. DELU	D	117	2002

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Tip predstave	Lokal. avt.	Št. ponov.	Leto premiere
Pavlič, Jana	<i>Cimetovček</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	41	2001
Pavlik, Milan	<i>Dve polnočni zgodbi: Trije snežaki, Zavržena knjiga</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	49	1967
	<i>Trije snežaki</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	31	1982
Peer, Josef	<i>Ključec III</i>	NEKLASIFICIRANO	NEKLASIFICIRANO	T	41	1966
Pengov, Jože	<i>Medveda lovimo</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	134	1955
	<i>Zlata ribica</i>	DRUG AVTOR	PO LJUDSKI PRAVLJICI	D	354	1952
Peroci, Ela	<i>Hišica iz kock</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	45	2002
Perrault, Charles	<i>Obuti maček</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	315	1953
Pešić, Stevan	<i>Lovska Zgodba</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	61	1980
Pirjevec, Alenka	<i>Goske</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	13	2004
	<i>Nekoč je bil kos lesa</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	59	1990
Pocci, Franz	<i>Čarobne gosli</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	123	1951
	<i>Sovji grad</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	55	1990
Pojbič Champaigne, Kristina	<i>Moje sanje</i>	OSTALO	PO BALETNI PREDSTAVI	D	27	2000
Poquelin - Moliere, Jean-Baptiste	<i>Namišljeni bolnik</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	16	1997
Potrč, Ivan	<i>Vančeve zgodbe</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	52	1984
Potter, Beatrix	<i>Peter Zajec</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	45	2004
Prap, Lila	<i>Zakaj?</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	68	2002
Predmersky, Ivan	<i>Petnajst</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	9	1987
Prešeren, France	<i>Krst pri Savici</i>	PESNIK	PO LIT. DELU	D	5	2007
	<i>Podvodni mož</i>	PESNIK	PO LIT. DELU	D	16	2001
Preussler, Otfried	<i>Mala čarovnica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	54	1966
Puntar, Frane	<i>A</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	20	1980
	<i>Gugalnica</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	26	1977
	<i>Medvedek zleze vase</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	76	1974
	<i>Pravljica v modrem</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	4	2000
	<i>Stol pod potico</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	14	1972
	<i>Za vrati zajec</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	30	1989
Queneau, Raymond	<i>Ikarjev let</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	46	2002
Quignard, Pascal	<i>Ime na koncu jezika</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	12	1994
Radmilovič, Marko	<i>Pasje popoldne</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	59	2006
Raduszewski, Ryszard	<i>Mala detektivska zgodba</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	18	1968
Roza, Andrej Rozman	<i>Jamska Ivanka</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	10	2000
Rudolf, Franček	<i>Kuža laja mijav, mijav, mijav</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	31	1974
	<i>Smešno za zjokat</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	33	1984

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Tip predstave	Lokal. avt.	Št. ponov.	Leto premiere
Saint-Exupery, Antoine	<i>Mali princ</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	65	1979
Schupp, Renata	<i>Rumeno čudo</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	73	1999
Schwarz, Simon	<i>Najdeni zmajček</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	44	1997
Sepúlveda, Luis	<i>Srečna Srečka</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	23	2007
Sergejevič Puškin, Aleksander	<i>Pravljica o Carju Sultanu</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	65	1985
Shakespeare, William	<i>Hamlet</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	19	2004
	<i>Vihar</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	4	2004
Simčič, Samo	<i>Čudežni prstan</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	20	1985
	<i>O ptički, ki je ukradla zlato jabolko</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	34	1982
Simončič, Nace	<i>Babica</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	148	1960
	<i>Čmrlj iz Kolorada</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	19	1974
	<i>Kljukčeva predstava</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	70	1977
	<i>Kljukčeve počitnice</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	96	1958
	<i>Nenavadna pravljica</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	85	1962
	<i>Ob proslavi</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	4	1980
	<i>Posebna reportaža</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	66	1969
	<i>Pravi partizan</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	111	1975
	<i>Prašički</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	74	1962
	<i>Veliki Kikiriki</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	439	1980
	<i>Zmešnjava</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	155	1958
Skrbinšek, Nina	<i>Kužek postružek</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	37	1984
	<i>Miklavžev večer</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	65	1994
Slobodzianek, Tadeusz	<i>Past</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	T	26	1986
Stemmler, Robert Adolf	<i>Čarovni klobuk</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	26	1952
Stres, Špela	<i>Čarovnička</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	13	2006
Stubben, Gerald	<i>Živi na soncu mož</i>	NEKLASIFICIRANO	NEKLASIFICIRANO	T	10	1976
Suhodolčan, Leopold	<i>Medvedek na obisku</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	72	1971
Svetina, Ivo	<i>Zarika in Sončica</i>	PISATELJ	PO LJUDSKI PRAVLJICI	D	24	1994
	<i>Zgodba južnega gozda ali kdo je ubil sonce</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	46	1989
Swift, Jonathan	<i>Guliver, velik in majhen</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	T	20	1978
Štampe Žmavc, Bina	<i>Cirkus Cigumigus</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	41	1994

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Tip predstave	Lokal. avt.	Št. ponov.	Leto premiere
	<i>Krava v cirkusu</i>	DRAMATIK	PO LIT. DELU	D	45	1998
Tellegen, Toon	<i>Zabava na Luni</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	25	2002
Thorlacius, Hallveig	<i>Maček Mačkursson</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	38	1996
Tkačev, Alja	<i>Gremo Kroša</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	24	1984
Tolstoj, Aleksej N.	<i>Lalanit</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	125	2000
Tomasova, Alena	<i>Belobradka</i>	NEKLASIFICIRANO	NEKLASIFICIRANO	T	55	1961
Trdina, Janez	<i>Kresna noč</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	44	1991
Trefalt, Uroš	<i>Stvarjenje</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	34	1991
Umek, Evelina	<i>Capek in Klara</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	81	1995
Vandot, Josip	<i>Kekec</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	D	65	2000
Vjarcinski, Anatol	<i>Rigorka, zvezda z neba</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	6	1988
Vladičina, G.	<i>Radovedni slonček</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	231	1967
Vovk Pezdir, Ana	<i>Moj popek</i>	OSTALO	PO PLESNI PREDSTAVI	D	18	2001
Vovk, Božo	<i>Hočete peti z mano</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	D	90	1995
Wilde, Oscar	<i>Srečni princ</i>	PISATELJ	PO LIT. DELU	T	131	1957
Wilkowski, Jan	<i>Guignol v težavah</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	37	1980
	<i>Trdoglavček</i>	DRUG AVTOR	PO DRUGEM DELU	T	141	1993
Zajc, Dane	<i>Zakaj in vprašaj</i>	PESNIK	PO LIT. DELU	D	46	1990
Zakonjšek, Jan	<i>Hudič in pastir</i>	OSTALO	PO LJUDSKI PRAVLJICI	D	62	1992
Župančič, Oton	<i>Cicibanus Coprianus</i>	PESNIK	PO LIT. DELU	D	28	1978
	<i>Mehurčki</i>	PESNIK	PO LIT. DELU	D	67	1998

Priloga 3: Predstave z največ uprizoritvami LGL 1948–2014

Predstave z največ ponovitvami od leta 1948 do 2014

Avtor	Naslov dela	Št. ponovitev	Št. gledalcev	Leto prve uprizoritve
Makarovič, Svetlana	<i>Sapramiška</i>	1598	231933	1986
Malik, Jan	<i>Žogica Marogica</i>	1317	134110	1950
Milčinski, Frane	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	659	72040	1955
Krilić, Zlatko	<i>Jajce</i>	569	71996	1985
Makarovič, Svetlana	<i>Korenčkov palček</i>	506	97360	1989
Simončič, Nace	<i>Veliki Kikiriki</i>	439	60895	1980
Novy, Lili	<i>Mojca in živali</i>	423	36478	1951
Karsch, Wilhelm	<i>Težave Peteršiljkove mame</i>	390	79906	1957
Levstik, Fran	<i>Kdo je napravil Vidku srajčico</i>	373	17860	2006
Pengov, Jože	<i>Zlata ribica</i>	354	31266	1952
Makarovič, Svetlana	<i>Tacamuca</i>	342	52065	1998
Perrault, Charles	<i>Obuti maček</i>	315	30579	1953
Goethe, Johann Wolfgang	<i>Doktor Faust</i>	303	16792	1982
Grimm, Jakob in Wilhelm	<i>Pravljičarjeve pravljice: Rdeča kapica, Kraljična na zrnu graha</i>	303	61524	1979
Papler, Albert	<i>Hudobni graščak</i>	302	53218	1956
Florian, Zdenek	<i>Tobija</i>	295	52561	1980
Leaf, Munro	<i>Zgodba o Ferdinandu</i>	265	43756	1978
Grimm, Jakob in Wilhelm	<i>Volk in kozlički</i>	255	48433	1960
Collodi, Carlo	<i>Ostržek</i>	255	34720	1958
Makarovič, Svetlana	<i>Sovica Oka</i>	237	36345	1972
MacDonald, Amy	<i>Mali bober in odmev</i>	235	19319	2000
Jurčič, Josip	<i>Kozlovska sodba v Višnji Gori</i>	233	77634	1980
Vladičina, G.	<i>Radovedni slonček</i>	231	29812	1967
Cinybulk, Vojtech	<i>Igračke na cestah</i>	229	23285	1957
Machado, Maria Clara	<i>Mali strah Bavbav</i>	221	41743	1964
Malik, Jan	<i>Čarobna vrečka</i>	199	19484	1960
Milčinski, Frane	<i>Tri čudne zgodbe: Čarobna skrinja, Kljukčev rojstni dan, Zgodba okrog tete Kunigunde</i>	190	46612	1954
Makarovič, Svetlana	<i>Medena pravljica</i>	185	36712	1994
Čapek, Josef	<i>Kužek in Muca</i>	182	24244	1981
Grimm, Jakob in Wilhelm	<i>Trnuljčica</i>	179	9139	2007
Kalnar, Josef	<i>Zlatolaska</i>	179	18408	1958
Tolstoj, Aleksej N.	<i>Lalanit</i>	175	16342	2000

Priloga 4: Predstave z najmanj uprizoritvami LGL 1948–2014

Predstave z najmanj ponovitvami od leta 1948 do 2014

Avtor	Naslov dela	Št. ponovitev	Št. gledalcev	Leto prve uprizoritve
Turrini, Peter	<i>Lov na podgane</i>	6	0	2014
	<i>Ikaromenipos ali nadoblačnik</i>	6	0	2013
	<i>Vzemi me v roke</i>	6	0	2012
Büchner, Georg	<i>Leonce in Lena</i>	6	0	2012
Bevk, France	<i>Peter Klepec</i>	6	2500	2009
Omerzu, Silvan	<i>Ali Baba in štirideset razbojnikov</i>	6	690	2002
Büchner, Georg	<i>Woyzeck</i>	6	445	2000
Vjarcinski, Anatol	<i>Rigorka, zvezda z neba</i>	6	1126	1988
Ende, Michael	<i>Momo</i>	5	0	2010
	<i>Prepovedane ljubezni</i>	5	1080	2009
Novak, Boris A.	<i>V ozvezdju postelje</i>	5	1675	2009
Prešeren, France	<i>Krst pri Savici</i>	5	375	2007
Grafenauer, Niko	<i>Za devetimi vrati</i>	5	660	1980
	<i>Pustna žužkerada</i>	4	0	2011
	<i>Velika skušnjava svetega Antona</i>	4	0	2008
Shakespeare, William	<i>Vihar</i>	4	377	2004
Puntar, Frane	<i>Pravljica v modrem</i>	4	189	2000
Simončič, Nace	<i>Ob proslavi</i>	4	145	1980
Milčinski, Frane	<i>Kljukčev rojstni dan</i>	4	920	1954
Kuret, Niko	<i>Kaznovana trdosrčnost ali Peteršiljkovo mamo rubijo</i>	3	0	2014
Paiva, Duda	<i>Bestiaires</i>	3	7836	2012
Andrejev, Leonid Nikolajevič	<i>Črne maske</i>	3	620	1996
Dobričanin, Dragutin	<i>Že že, kaj pa poklic</i>	3	470	1975
Poe, Allan	<i>Izdajalsko srce</i>	2	0	2011
Beyeler, Andri	<i>Krava Rozmari</i>	2	3641	2009
Lyndon Travers, Pamela	<i>Mary Poppins</i>	2	400	1999
Naso, Publij Ovidij	<i>Narcis in Eho</i>	1	0	2008
	<i>Državni lopov</i>	0	223	2009
	<i>Miši v operni hiši</i>	0	1598	2009
	<i>Petelin in pav</i>	0	877	2009
	<i>Tinka Šminka</i>	0	296	2009
Andersen, Hans Christian	<i>Vžigalnik-delavnica</i>	0	60	2008
Makarovič, Svetlana	<i>Veliki kosovirski koncert</i>	0	1210	2000
Svetina, Ivo	<i>Stolp</i>	0	739	2011
Umetniški kolektiv	<i>Antikrist</i>	0	1631	2014
Loboda, Matjaž	<i>Očka, kje stanuje Miklavž</i>			2000
Milčinski, Jana	<i>Marjetica in zmaj</i>			1976

Priloga 5: Predstave LGL Multikriterijalna analiza 1948–2008

Razvrstitev del po uspešnosti glede na multikriterijalno analizo (uteži kriterijev: NAGRADE – 100 %, GOSTOVANJA – 60 %, PREDSTAV NA LETO – 80 % (prikazanih je prvih 100 del))

Zap št.	Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Razr. št. pon.	DOSEŽENE TOČKE				
						PONOVITVE (od 20)	NAGRADE (od 8)	GOSTOVANJA (od 12)	PREDSTAV NA LETO (od 16)	SKUPAJ (od 56)
1	Makarovič, Svetlana	<i>Sapramiška</i>	PISATELJ	D	5	20,00	1,60	12,00	16,00	49,60
2	Malik, Jan	<i>Žogica Marogica</i>	DRUG AVTOR	T	5	18,33	0,00	0,00	5,72	24,05
3	Jurčič, Josip	<i>Kozlovska sodba v Višnji Gori</i>	PISATELJ	D	5	3,66	8,00	5,28	2,32	19,27
4	Makarovič, Svetlana	<i>Tacamuca</i>	PISATELJ	D	5	5,03	0,00	3,84	8,42	17,29
5	Milčinski, Frane	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	PISATELJ	D	5	8,00	4,80	0,96	2,73	16,49
6	Goethe, Johann Wolfgang	<i>Doktor Faust</i>	PISATELJ	T	5	4,28	3,20	5,76	2,91	16,15
7	Levstik, Fran	<i>Kdo je napravil Vidku srajčico</i>	PISATELJ	D	4	2,22	0,00	0,00	13,60	15,81
8	Makarovič, Svetlana	<i>Korenčkov palček</i>	PISATELJ	D	5	7,96	0,00	0,00	7,32	15,28
9	Krilić, Zlatko	<i>Jajce</i>	PISATELJ	T	5	8,16	0,00	0,00	6,26	14,42
10	Simončič, Nace	<i>Veliki Kikiriki</i>	DRUG AVTOR	D	5	6,90	1,60	0,48	4,38	13,36
11	MacDonald, Amy	<i>Mali bober in odmev</i>	PISATELJ	T	5	3,69	0,00	1,44	7,55	12,69
12	Tolstoj, Aleksej N.	<i>Lalanit</i>	PISATELJ	T	4	1,97	1,60	4,80	4,02	12,38
13	Nickl, Peter	<i>Zgodba o dobrem volku</i>	PISATELJ	T	4	2,47	0,00	0,48	6,49	9,44
14	Pavček, Tone	<i>Juri Muri v Afriki</i>	PESNIK	D	4	1,84	0,00	2,40	4,84	9,08
15	Novy, Lili	<i>Mojca in živali</i>	DRAMATIK	D	5	6,65	0,00	0,00	2,11	8,76
16	Karsch, Wilhelm	<i>Težave Peteršiljkove mame</i>	NEKLASIFICIRANO	T	5	6,13	0,00	0,00	2,17	8,30

Zap št.	Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Razr. št. pon.	DOSEŽENE TOČKE				
						PONOVITVE (od 20)	NAGRADE (od 8)	GOSTOVANJA (od 12)	PREDSTAV NA LETO (od 16)	SKUPAJ (od 56)
17	Florian, Zdenek	<i>Tobija</i>	DRUG AVTOR	T	5	4,64	0,00	0,48	2,94	8,06
18	Grimm, Jacob in Wilhelm	<i>Pravljičarjeve pravljice: Rdeča kapica, Kraljična na zrnu graha</i>	PISATELJ	T	5	4,76	0,00	0,00	2,92	7,69
19	Dahl, Roald	<i>VDV (Velikanski dobrodušni velikan)</i>	PISATELJ	T	4	1,76	1,60	2,40	1,91	7,67
20	Pengov, Jože	<i>Zlata ribica</i>	DRUG AVTOR	D	5	5,57	0,00	0,00	1,80	7,36
21	Collodi, Carlo	<i>Ostržek</i>	PISATELJ	T	5	4,01	0,00	1,44	1,45	6,90
22	Leaf, Munro	<i>Zgodba o Ferdinandu</i>	PISATELJ	T	5	4,17	0,00	0,00	2,47	6,64
23	Perrault, Charles	<i>Obuti maček</i>	PISATELJ	T	5	4,95	0,00	0,00	1,63	6,58
24	Makarovič, Svetlana	<i>Medena pravljica</i>	PISATELJ	D	4	2,91	0,00	0,00	3,57	6,48
25	Grimm, Jakob	<i>Volk in kozlički</i>	PISATELJ	T	5	4,01	0,00	0,96	1,51	6,48
26	Papler, Albert	<i>Hudobni graščak</i>	PISATELJ	D	5	4,75	0,00	0,00	1,65	6,40
27	Makarovič, Svetlana	<i>Veveriček posebne sorte</i>	PISATELJ	D	4	1,75	0,00	0,00	4,59	6,33
28	Makarovič, Svetlana	<i>Kuna Kunigunda</i>	PISATELJ	D	3	1,51	0,00	0,48	3,97	5,96
29	Wilkowski, Jan	<i>Trdoglavček</i>	DRUG AVTOR	T	4	2,22	0,00	0,96	2,55	5,73
30	Makarovič, Svetlana	<i>Sovica Oka</i>	PISATELJ	D	5	3,73	0,00	0,00	1,85	5,58
31	Makarovič, Svetlana	<i>Spet kosovirji</i>	PISATELJ	D	4	1,79	0,00	0,00	3,66	5,46
32	Kovač, Polonca	<i>Palčki na Smovskem Griču</i>	PISATELJ	D	4	1,71	0,00	0,48	3,15	5,35
33	Vladičina, G.	<i>Radovedni slonček</i>	PISATELJ	T	5	3,63	0,00	0,00	1,59	5,22
34	Machado, Maria Clara	<i>Mali strah Bavbav</i>	PISATELJ	T	5	3,47	0,00	0,00	1,42	4,90
35	Cinybulk, Vojtech	<i>Igračke na cestah</i>	DRUG AVTOR	T	5	3,60	0,00	0,00	1,27	4,87

Zap št.	Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Razr. št. pon.	DOSEŽENE TOČKE				
						PONOVITVE (od 20)	NAGRADE (od 8)	GOSTOVANJA (od 12)	PREDSTAV NA LETO (od 16)	SKUPAJ (od 56)
36	Čapek, Josef	<i>Kužek in Muca</i>	PISATELJ	T	4	2,86	0,00	0,00	1,88	4,74
37	Novak, Boris A.	<i>Stotisočnoga</i>	DRAMATIK	D	4	1,81	0,00	0,96	1,85	4,62
38	Malik, Jan	<i>Čarobna vrečka</i>	DRUG AVTOR	T	4	3,13	0,00	0,00	1,17	4,30
39	Loboda, Matjaž	<i>Pod to goro zeleno</i>	DRUG AVTOR	D	4	2,30	0,00	0,48	1,36	4,14
40	Milčinski, Frane	<i>Tri čudne zgodbe: Čarobna skrinja, Kljukčev rojstni dan, Zgodba okrog tete Kunigunde</i>	PISATELJ	D	4	2,99	0,00	0,00	1,00	3,99
41	Kalnar, Josef	<i>Zlatolaska</i>	PESNIK	T	4	2,81	0,00	0,00	1,02	3,83
42	Januszewska, Hanna	<i>Tigrček Peter</i>	PISATELJ	T	4	2,56	0,00	0,00	1,15	3,71
43	Kubatova, Marie	<i>Oh, te princeske</i>	PISATELJ	T	4	1,73	0,00	0,00	1,77	3,50
44	Kladnik, Darinka	<i>Čiribu</i>	PISATELJ	D	4	2,30	0,00	0,00	1,11	3,41
45	Brenkova, Kristina	<i>Deklica Delfina in lisica Zvitorepka</i>	PISATELJ	D	4	2,20	0,00	0,00	1,19	3,39
46	Simončič, Nace	<i>Zmešnjava</i>	DRUG AVTOR	D	4	2,44	0,00	0,00	0,88	3,32
47	Simončič, Nace	<i>Babica</i>	DRUG AVTOR	D	4	2,33	0,00	0,00	0,87	3,20
48	Bevk, France	<i>Lenuh Poležuh</i>	DRUG AVTOR	D	4	2,36	0,00	0,00	0,82	3,18
49	Milne, Alexander	<i>Medved Pu</i>	PISATELJ	T	3	1,57	0,00	0,48	0,96	3,02
50	Čapek, Josef	<i>Kako sta se kužek in muca igrala gledališče</i>	PISATELJ	T	4	1,68	0,00	0,00	1,19	2,87
51	Pengov, Jože	<i>Medveda lovimo</i>	DRUG AVTOR	D	4	2,11	0,00	0,00	0,72	2,82
52	Wilde, Oscar	<i>Srečni princ</i>	PISATELJ	T	4	2,06	0,00	0,00	0,73	2,79
53	Marodić, Aleksander	<i>Krikec in Pikec</i>	DRUG AVTOR	D	4	1,97	0,00	0,00	0,77	2,73
54	Kovač, Polonca	<i>Kaj mora Sova opraviti pozimi</i>	PISATELJ	D	3	1,53	0,00	0,00	1,17	2,69

Zap št.	Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Razr. št. pon.	DOSEŽENE TOČKE				
						PONOVITVE (od 20)	NAGRADE (od 8)	GOSTOVANJA (od 12)	PREDSTAV NA LETO (od 16)	SKUPAJ (od 56)
55	Simončič, Nace	<i>Pravi partizan</i>	DRUG AVTOR	D	4	1,75	0,00	0,00	0,94	2,69
56	Kovač, Polonca	<i>Vrtec pri stari koči</i>	PISATELJ	D	3	1,54	0,00	0,00	1,01	2,55
57	Pocci, Franz	<i>Čarobne gosli</i>	PISATELJ	T	4	1,93	0,00	0,00	0,61	2,55
58	Dobelc, Janez	<i>Dva potepina</i>	DRUG AVTOR	D	4	1,78	0,00	0,00	0,64	2,42
59	Makarovič, Svetlana	<i>Pekarna Mišmaš</i>	PISATELJ	D	3	1,53	0,00	0,00	0,88	2,40
60	Andersen, Hans Christian	<i>Mala morska deklita</i>	PISATELJ	T	3	0,06	0,00	0,00	0,56	0,13
61	Lindgren, Astrid	<i>Ključek s strehe</i>	PISATELJ	T	3	0,06	0,00	0,00	0,51	0,11
62	Vandot, Josip	<i>Kekec</i>	PISATELJ	D	3	0,05	0,32	0,05	0,10	0,10
63	Iljič Čajkovski, Peter	<i>Labodje Jezero</i>	OSTALO	T	3	0,06	0,16	0,07	0,23	0,10
64	Linhart, Anton Tomaž	<i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i>	PISATELJ	D	2	0,04	0,24	0,10	0,09	0,09
65	Grimm, Jacob in Wilhelm	<i>Trnuljčica</i>	PISATELJ	T	2	0,03	0,16	0,02	0,23	0,09
66	Radmilovič, Marko	<i>Pasje popoldne</i>	DRUG AVTOR	D	3	0,05	0,00	0,00	0,28	0,07
67	Mirčevska, Žanina	<i>Dobri Zlobko</i>	DRUG AVTOR	T	2	0,02	0,08	0,00	0,22	0,07
68	Župančič, Oton	<i>Mehurčki</i>	PESNIK	D	3	0,05	0,16	0,02	0,09	0,06
69	Pirjevec, Alenka	<i>Nekoč je bil kos lesa</i>	DRUG AVTOR	D	3	0,05	0,08	0,14	0,04	0,06
70	Makarovič, Svetlana	<i>Vila Malina</i>	PISATELJ	D	3	0,04	0,00	0,00	0,26	0,06
71	Kononenko, Sonja	<i>Zmajček</i>	DRUG AVTOR	D	3	0,06	0,00	0,10	0,14	0,06
72	Čapek, Karel	<i>Poštarska pravljica</i>	PISATELJ	T	2	0,03	0,00	0,00	0,21	0,05
73	Preussler, Otfried	<i>Mala čarovnica</i>	PISATELJ	T	3	0,04	0,16	0,02	0,02	0,05
74	Grimm, Jakob	<i>Sneguljčica</i>	PISATELJ	T	3	0,07	0,00	0,00	0,17	0,05
75	Hlebec, Urška	<i>Fantkov dan</i>	DRUG AVTOR	D	3	0,04	0,08	0,02	0,09	0,05
76	Jovanovič, Dušan	<i>Zlata ptica</i>	OSTALO	D	3	0,07	0,08	0,05	0,04	0,05

Zap št.	Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Razr. št. pon.	DOSEŽENE TOČKE				
						PONOVIŠTVE (od 20)	NAGRADE (od 8)	GOSTOVANJA (od 12)	PREDSTAV NA LETO (od 16)	SKUPAJ (od 56)
77	Queneau, Raymond	<i>Ikarjev let</i>	PISATELJ	T	2	0,04	0,00	0,10	0,10	0,05
78	Bulatović, Barbara	<i>Otrok in svet</i>	DRUG AVTOR	D	1	0,01	0,16	0,02	0,02	0,04
79	Andersen, Hans Christian	<i>Svinjski pastir</i>	PISATELJ	T	3	0,05	0,00	0,00	0,17	0,04
80	Mozart, Wolfgang Amadeus	<i>Papageno igra na čarobno piščal</i>	OSTALO	T	2	0,03	0,08	0,05	0,07	0,04
81	Aeschylus,	<i>Perzej</i>	DRUG AVTOR	T	2	0,03	0,08	0,05	0,07	0,04
82	Prap, Lila	<i>Zakaj?</i>	PISATELJ	D	3	0,05	0,00	0,02	0,14	0,04
83	Kladnik, Darinka	<i>Deklica z violino</i>	PISATELJ	D	1	0,02	0,08	0,00	0,12	0,04
84	Bulatović, Barbara	<i>Kreda (Čičke čačke za najmlajše)</i>	DRUG AVTOR	D	3	0,05	0,00	0,00	0,17	0,04
85	Zakonjšek, Jan	<i>Hudič in pastir</i>	OSTALO	D	3	0,05	0,08	0,02	0,05	0,04
86	Bulatović, Barbara	<i>Naredi mi lutko</i>	DRUG AVTOR	D	2	0,03	0,00	0,00	0,17	0,04
87	Maurič, Martina	<i>Nariši mi backa</i>	PISATELJ	T	1	0,02	0,08	0,07	0,03	0,04
88	Levstik, Fran	<i>Martin Krpan</i>	PISATELJ	D	3	0,07	0,08	0,02	0,02	0,04
89	Vovk, Božo	<i>Hočete peti z mano</i>	DRUG AVTOR	D	3	0,07	0,00	0,02	0,09	0,04
90	Schupp, Renata	<i>Rumeno čudo</i>	PISATELJ	T	3	0,06	0,00	0,02	0,11	0,04
91	Sepúlveda, Luis	<i>Srečna Srečka</i>	PISATELJ	T	1	0,02	0,00	0,00	0,17	0,04
92	Buchner, Georg	<i>Woyzeck</i>	PISATELJ	T	1	0,00	0,16	0,00	0,01	0,03
93	Potter, Beatrix	<i>Peter Zajec</i>	PISATELJ	T	2	0,04	0,00	0,00	0,13	0,03
94	Andersen, Hans Christian	<i>Palčica</i>	PISATELJ	T	3	0,05	0,00	0,02	0,09	0,03
95	Hieng Samobor, Barbara	<i>Labirint brez fint</i>	DRUG AVTOR	D	3	0,04	0,00	0,00	0,11	0,03
96	Stres, Špela	<i>Čarovnička</i>	DRUG AVTOR	D	1	0,01	0,08	0,00	0,06	0,03

Zap št.	Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Razr. št. pon.	DOSEŽENE TOČKE				
						PONOVITVE (od 20)	NAGRADE (od 8)	GOSTOVANJA (od 12)	PREDSTAV NA LETO (od 16)	SKUPAJ (od 56)
97	Grimm, Jacob in Wilhelm	<i>Sedem na mah</i>	PISATELJ	T	3	0,04	0,00	0,05	0,06	0,03
98	Makarovič, Svetlana	<i>Gal med lutkami</i>	PISATELJ	D	3	0,07	0,00	0,00	0,08	0,03
99	Umek, Evelina	<i>Capek in Klara</i>	PISATELJ	D	3	0,06	0,00	0,00	0,08	0,03
100	Loboda, Matjaž	<i>Predstavljajte si ...</i>	DRUG AVTOR	D	2	0,03	0,00	0,00	0,12	0,03

Priloga 6: Nagrajene predstave LGL 1948–2008

Predstave, ki so prejele nagrade od 1948 do 2008.

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Št. ponovitev	Št. nagrad
Jurčič, Josip	<i>Kozlovska sodba v Višnji Gori</i>	PISATELJ	D	233	5
Vandot, Josip	<i>Kekec</i>	PISATELJ	D	65	4
Milčinski, Frane	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	PISATELJ	D	509	3
Linhart, Anton Tomaž	<i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i>	PISATELJ	D	50	3
Goethe, Johann Wolfgang	<i>Doktor Faust</i>	PISATELJ	T	272	2
Ilijič Čajkovski, Peter	<i>Labodje Jezero</i>	OSTALO	T	79	2
Župančič, Oton	<i>Mehurčki</i>	PESNIK	D	67	2
Preussler, Otfried	<i>Mala čarovnica</i>	PISATELJ	T	54	2
Grimm, Jacob in Wilhelm	<i>Trnuljčica</i>	PISATELJ	T	32	2
Bulatović, Barbara	<i>Otrok in svet</i>	DRUG AVTOR	D	19	2
Buchner, Georg	<i>Woyzeck</i>	PISATELJ	T	6	2
Makarovič, Svetlana	<i>Sapramiška</i>	PISATELJ	D	1272	1
Simončič, Nace	<i>Veliki Kikiriki</i>	DRUG AVTOR	D	439	1
Tolstoj, Aleksej N.	<i>Lalanit</i>	PISATELJ	T	125	1
Dahl, Roald	<i>VDV (Velikanski dobrodušni velikan)</i>	PISATELJ	T	112	1
Jovanovič, Dušan	<i>Zlata ptica</i>	OSTALO	D	91	1
Levstik, Fran	<i>Martin Krpan</i>	PISATELJ	D	84	1
Zakonjšek, Jan	<i>Hudič in pastir</i>	OSTALO	D	62	1
Pirjevec, Alenka	<i>Nekoč je bil kos lesa</i>	DRUG AVTOR	D	59	1
Hlebec, Urška	<i>Fantkov dan</i>	DRUG AVTOR	D	56	1
Mozart, Wolfgang Amadeus	<i>Papageno igra na čarobno piščal</i>	OSTALO	T	32	1
Aeschylus,	<i>Perzej</i>	DRUG AVTOR	T	32	1
Mirčevska, Žanina	<i>Dobri Zlobko</i>	DRUG AVTOR	T	31	1
Kladnik, Darinka	<i>Deklica z violino</i>	PISATELJ	D	24	1
Maurič, Martina	<i>Nariši mi backa</i>	PISATELJ	T	22	1
Stres, Špela	<i>Čarovnička</i>	DRUG AVTOR	D	13	1

Priloga 7: Predstave, ki so gostovale LGL 1948–2008

Predstave, ki so gostovale v tujini od 1948 do 2008.

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Št. ponovitev	Št. gostovanj
Makarovič, Svetlana	<i>Saprarniška</i>	PISATELJ	D	1272	25
Milčinski, Frane	<i>Zvezdica Zaspanka</i>	PISATELJ	D	509	2
Simončič, Nace	<i>Veliki Kikiriki</i>	DRUG AVTOR	D	439	1
Makarovič, Svetlana	<i>Tacamuca</i>	PISATELJ	D	320	8
Florian, Zdenek	<i>Tobija</i>	DRUG AVTOR	T	295	1
Goethe, Johann Wolfgang	<i>Doktor Faust</i>	PISATELJ	T	272	12
Collodi, Carlo	<i>Ostržek</i>	PISATELJ	T	255	3
Grimm, Jakob	<i>Volk in kozlički</i>	PISATELJ	T	255	2
MacDonald, Amy	<i>Mali bober in odmev</i>	PISATELJ	T	235	3
Jurčič, Josip	<i>Kozlovska sodba v Višnji Gori</i>	PISATELJ	D	233	11
Nickl, Peter	<i>Zgodba o dobrem volku</i>	PISATELJ	T	157	1
Loboda, Matjaž	<i>Pod to goro zeleno</i>	DRUG AVTOR	D	146	1
Wilkowski, Jan	<i>Trdoglavček</i>	DRUG AVTOR	T	141	2
Tolstoj, Aleksej N.	<i>Lalanit</i>	PISATELJ	T	125	10
Pavček, Tone	<i>Juri Muri v Afriki</i>	PESNIK	D	117	5
Novak, Boris A.	<i>Stotisočnoga</i>	DRAMATI K	D	115	2
Dahl, Roald	<i>VDV (Velikanski dobrodušni velikan)</i>	PISATELJ	T	112	5
Kovač, Polonca	<i>Palčki na Smovskem Griču</i>	PISATELJ	D	109	1
Milne, Alexander	<i>Medved Pu</i>	PISATELJ	T	100	1
Makarovič, Svetlana	<i>Kuna Kunigunda</i>	PISATELJ	D	96	1
Jovanovič, Dušan	<i>Zlata ptica</i>	OSTALO	D	91	2
Vovk, Božo	<i>Hočete peti z mano</i>	DRUG AVTOR	D	90	1
Levstik, Fran	<i>Martin Krpan</i>	PISATELJ	D	84	1
Iljič Čajkovski, Peter	<i>Labodje Jezero</i>	OSTALO	T	79	3
Schupp, Renata	<i>Rumeno čudo</i>	PISATELJ	T	73	1
Kononenko, Sonja	<i>Zmajček</i>	DRUG AVTOR	D	70	4
Prap, Lila	<i>Zakaj?</i>	PISATELJ	D	68	1
Župančič, Oton	<i>Mehurčki</i>	PESNIK	D	67	1
Vandot, Josip	<i>Kekec</i>	PISATELJ	D	65	2
Saint-Exupery, Antoine	<i>Mali princ</i>	PISATELJ	T	65	1
Zakonjšek, Jan	<i>Hudič in pastir</i>	OSTALO	D	62	1
Andersen, Hans Christian	<i>Palčica</i>	PISATELJ	T	60	1
Pirjevec, Alenka	<i>Nekoč je bil kos lesa</i>	DRUG AVTOR	D	59	6

Avtor	Naslov dela	Tip avtorja	Lokalnost avtorja	Št. ponovitev	Št. gostovanj
Hlebec, Urška	<i>Fantkov dan</i>	DRUG AVTOR	D	56	1
Grimm, Jacob in Wilhelm	<i>Sedem na mah</i>	PISATELJ	T	55	2
Preussler, Otfried	<i>Mala čarovnica</i>	PISATELJ	T	54	1
Linhart, Anton Tomaž	<i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i>	PISATELJ	D	50	4
Queneau, Raymond	<i>Ikarjev let</i>	PISATELJ	T	46	4
Thorlacius, Hallveig	<i>Maček Mačkursson</i>	PISATELJ	T	38	1
Magajna, Bogomir	<i>Brkonja Čeljustnik</i>	PISATELJ	D	36	1
Trefalt, Uroš	<i>Stvarjenje</i>	DRUG AVTOR	D	34	1
Mozart, Wolfgang Amadeus	<i>Papageno igra na čarobno piščal</i>	OSTALO	T	32	2
Aeschylus,	<i>Perzej</i>	DRUG AVTOR	T	32	2
Alighieri, Dante	<i>Božanska komedija</i>	PISATELJ	T	32	1
Grimm, Jacob in Wilhelm	<i>Trnuljčica</i>	PISATELJ	T	32	1
Tellegen, Toon	<i>Zabava na Luni</i>	PISATELJ	T	25	1
Maurič, Martina	<i>Nariši mi backa</i>	PISATELJ	T	22	3
Bulatović, Barbara	<i>Otrok in svet</i>	DRUG AVTOR	D	19	1
Dolenc, Anja	<i>Resnična pravljica</i>	DRUG AVTOR	D	19	1
Poquelin - Moliere, Jean-Baptiste	<i>Namišljeni bolnik</i>	PISATELJ	T	16	1
Dekleva, Milan	<i>Od ena do nič</i>	DRAMATI K	D	13	1
Quignard, Pascal	<i>Ime na koncu jezika</i>	PISATELJ	T	12	1

Priloga 8: Učna priprava *Pekarna Mišmaš*

UČNA PRIPRAVA			
Učitelj/vzgojitelj: Simona Samida Cerk			
Razred:	Predmet:		Tema: BRANJE ZA DEŽEVEN DAN
3.	SLO		Enota: Svetlana Makarovič: PEKARNA MIŠMAŠ

Cilji:

- učenci razvijajo zmožnost za identifikacijo z eno izmed književnih oseb,
- oblikujejo si domišljjskočutno predstavo dogajalnega prostora, in sicer tako, da povezujejo besedilo s svojimi domišljjskimi slikami ter s prostori, ki jih poznajo iz vsakdanjega sveta in iz umetnostnih del (književnost, ilustracija, film, risanka),
- prepoznavajo značilno pravljичno dogajanje.

Metode: razlaga, pripovedovanje, opisovanje, poročanje, pogovor, delo z besedili, grafična in pisna dela, didaktična igra, demonstracija.

Oblike dela: frontalna, skupinska, individualna, dvojice.

Učna sredstva: Berilo: *Moje branje – svet in sanje*, str. 67, 68, 69.

Literatura: Priročnik za učitelje: *Moje branje – svet in sanje*, str. 116.

Potek učne ure
<p>I. Uvodna motivacija</p> <p>Učenec s pantomimo prikaže peko kruha. Ostali učenci uganjujejo, kateri poklic je prikazan. Učenci opisujejo svoje občutke in izkušnje, ki so jih imeli, ko so bili v pekarni. Povedo, kaj so v pekarni kupili ter kaj bi pekli, če bi opravljali poklic peka.</p>
<p>II. Delo z besedilom</p> <ul style="list-style-type: none">
• Učencem preberem pravljico.
• Učenci pripovedujejo o svojih vtisih. <p>Ob ponovnem branju analiziramo manj znane besede: živahen potok, navihan, zamomljati, cediti sline, mrgoleti, krušna peč, truma, godba, žamet, oguljen. Učenci besede ustno pojasnjujejo. Berilo preberemo še enkrat, nato učence vprašamo: <i>Kje je bila pekarna Mišmaš? Od kod so dobivali moko? Opiši Mišmaša. Zakaj so ljudje hodili prav k njemu po kruh? Kako je Mišmaš pekel kruh? Kje je pekel kruh? Kako je potekala peka kruha? Kaj se je zgodilo ob polnoči? Kaj so delale miške, ki so se spremenile v ljudi?</i></p>
<ul style="list-style-type: none">
• III. Nove naloge <p>Učence razdelimo v štiri skupine. Vsaka skupina odigra odlomek iz <i>Pekarne Mišmaš</i>.</p>

UČNA PRIPRAVA

Učitelj/vzgojitelj:

Razred:	Predmet:	15. 11. 2013	Tema: BRANJE ZA DEŽEVEN DAN
3.	SLO		Enota: Svetlana Makarovič: PEKARNA MIŠMAŠ

Cilji:

- učenci razlikujejo dve vrsti pisanja: »stvarno« pisanje o resničnem svetu in ustvarjalno pisanje o lastnih domišljjskih svetovih (pravljica Slaščičarna Muca Maca),
- upovedujejo dvoje različnih besedilnih stvarnosti na podlagi dogajanja v preteklosti (nekoč – pravljica) in dogajanja v sedanjosti (danes – aktualnost dogajanja).

Metode: razlaga, pripovedovanje, opisovanje, poročanje, pogovor, delo z besedili, grafična in pisna dela, didaktična igra, demonstracija.

Oblike dela: frontalna, skupinska, individualna, dvojice.

Učna sredstva: Berilo: Moje branje – svet in sanje, str. 67, 68, 69.

Literatura: Priročnik za učitelje: Moje branje – svet in sanje, str. 116.

Potek učne ure

I. Uvodna motivacija

V Mišji vasi je živel pek Mišmaš. V Kurji vasi je pekel kruh kurji pek. V Mačji vasi pa je živela Muca Maca, ki je imela najboljšo slaščičarno daleč naokrog. Kaj mislite, katere slaščice je pekla Muca Maca? Kakšna je bila njena slaščičarna? Kdo je hodil k njej v slaščičarno?

Učenci povedo svoje ideje o slaščičarni in jih v obliki svoje pravljice zapišejo.

II. Delo z besedilom

Učenci povedo svoje ideje o slaščičarni in jih v obliki svoje pravljice zapišejo.

Učenci napišejo zgodbo Slaščičarna Muca Maca.

III. Nove naloge

Vsak učenec prebere svojo zgodbo. Zgodbe objavimo v razrednem časopisu.

Priloga 9: Vertikalna strukturiranost učne ure

Svetlana Makarovič: <i>SAPRAMIŠKA</i>			
Učiteljica: Simona Samida Cerk Razred: 3. Predmet: SLO			
1. VERTIKALNA STRUKTURIRANOST UČNE URE			
Didaktično oblikovanje didaktične komunikacije	Razvijanje didaktične komunikacije	Psihološki vidik didaktične komunikacije	Sprotne cilji didaktične komunikacije
2. HORIZONTALNA STRUKTURIRANOST UČNE URE			
I. MOTIVACIJA IN NAPOVED MLADINSKEGA LITERARNEGA BESEDILA			Cilj motivacije: – Učenci z opisovanjem svojih izkušenj iz vsakdanjega življenja podoživijo dogodek, ko so potrebovali pomoč in so pomoč dobili/ne dobili. – Učenci se s podoživljanjem lastne izkušnje vživijo v književno osebo, ki je potrebovala pomoč.
<p><u>Vodim razgovor:</u> <i>Ali ste že kdaj potrebovali pomoč? Kakšno pomoč ste potrebovali? Kdo vam je v stiski pomagal? Kako ste mu izkazali hvaležnost? Ali ste kdaj koga prosili za pomoč, pa vam ta ni hotel pomagati?</i></p> <p>Napoved vzgojno-izobraževalnega cilja, lokalizacija: <i>Pomoč je potrebovala tudi miška v pravljici Svetlane Makarovič: Sapramiška</i></p> <p>Učenci povedo, ali pravljico že poznajo, če so jo že poslušali na CD-ju ali jo videli v lutkovnem gledališču? Učenci pripovedujejo o svojih doživetjih in vtisih.</p> <p>Povabilo k poslušanju. <i>Poslušajte, kaj pripoveduje pravljica Svetlane Makarovič: Sapramiška.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenci se udobno namestijo in prisluhnejo pravljici 			
II. PRIPOVEDOVANJE, BRANJE IN LITERARNOESTETSKO DOŽIVETJE			
<p>Metode: razlaga, pripovedovanje, opisovanje, poročanje, pogovor, delo z besedilom, grafična in pisna dela, didaktična igra, demonstracija.</p> <p>Postopki: primerjanje, analiza, sinteza.</p> <p>Oblike dela: frontalna, skupinska, individualna, dvojice.</p> <p>Načela: od bližnjega k daljnemu, od konkretnega k abstraktnemu.</p> <p>Pripomočki in sredstva: slikanica <i>Sapramiška</i>, računalnik, projektor, učni listi.</p>	<p>a) Prvi stik z besedilom: pripovedovanje, očesni stik s poslušalci. Pripovedovanje pravljice na pamet.</p>	Otrok spozna zgodbo in se identificira s književno osebo. Skupaj z literarnim junakom doživlja stisko, razočaranje, obup.	<p>Cilji Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poslušajo pravljico ob projekciji slikanice ilustratorja Gorazda Vahna. • Oblikujejo domišljjskočutno predstavo književne osebe. • Spoznajo glavne in stranske književne osebe. • Pojasnjujejo vzroke za ravnanje književnih oseb. • Sledijo časovnemu zaporedju dogodkov v pravljici. • Literarni svet povezujejo s svojim izkušnjanskim in čustvenim svetom.
	<p>b) Čustveni odmor Učitelj svoje pripovedovanje zaključí in je nekaj trenutkov tiho.</p>	Otrokom privoščimo trenutek tišine, da uredijo svoje vtise o pripovedovanem literarnem besedilu. Doživetja se utrdijo.	
	<p>c) Izjava po čustvenem odmoru: <i>Sapramiška je doživela izredno stisko in razočaranje, vendar je našla prijatelje, ki so ji pomagali. V nesreči nisi sam!</i></p>	Zaključna recepcija.	
	<p>č) Drugi stik z besedilom: Interpretativno branje slikanice in projekcija ilustracij na platno.</p>	Literarno besedilo globlje doživlja. Pozoren je na podrobnosti. Besedilo vrednoti, ugotavlja, kaj mu je v besedilu všeč in kaj ne.	

<p>Viri in literatura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Benton, M. in Fox, G. (1985). <i>Teaching literature: Nine to fourteen</i>. Oxford: Oxford University Press. – Kordigel Aberšek, M. (2008). <i>Didaktika mladinske književnosti</i>. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo. – Makarovič, S. (2010). <i>Sapramiška</i>. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga. 	<p>d) Interpretacija besedila (analiza, sinteza, vrednotenje)</p> <p><u>Vprašanja za razumevanje besedila: Kviz</u></p> <p>Otroke razdelimo v skupine. Na listu imajo zapisana vprašanja, na katera v skupini ustno odgovarjajo. Frontalno preverimo odgovore, vsaka skupina ustno odgovori na določeno vprašanje.</p> <p><i>Kdo nastopa v pravljici? Kdo je glavna oseba? Kje je miška dobila lešnike? Kaj se je zgodilo, ko je miška ugriznila v lešnik? Kam se je miška odpravila? Koga je prosila za pomoč? Kaj je z lešnikom naredila veverica? Kako je miški pomagala žabica? Kdo je miški popravil zob? Koga je srečala na poti domov? Kako je Sapramiška prelisičila mačko? Kaj se je zgodilo, ko je Sapramiška ugriznila v svoj zadnji lešnik? Kdo je slišal Sapramiškin jok? Kako je strahec pomagal miški? Kaj je drugo jutro napisala Sapramiška na tablico? Zakaj?</i></p> <p><u>Razlaga neznanih besed:</u></p> <p>Nekatere besede s pantomimo odigramo, nekatere besedno razložimo. Pustimo otrokom, da čim več besed razložijo sami, učitelj jim priskoči na pomoč samo takrat, ko pomoč potrebujejo.</p> <p>Miška si je <u>očedila</u> smrček. Zajec <u>ždi</u> pod grmom. Miški se je <u>povesil nos</u>. To je <u>grozanska</u> nesreča. Veverica si je brusila krempljce in je bila tako <u>zaverovana</u> v to opravilo, da niti ni čutila, ko jo je miška pocukala za rep. <u>Solit se pojdi</u>, je zavreščala Sapramiška. Veverica je <u>skomignila</u> z rameni. Mačka je zagledala miško in <u>poblisnila</u> z očmi.</p> <p><u>Igramo se igro: Rad bi vprašal</u></p> <p>Učenci napišejo tri vprašanja, ki bi jih postavili Sapramiški, če bi ta sedaj stopila skozi vrata in prišla v našo učilnico.</p>	<p>Svoje zaznavanje književnega besedila poglobi in ga s posameznimi nalogami intenzivira.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učijo se razlagati pomen besed. • Spoznavajo pomen pomoči (v nesreči spoznaš prijatelja). • Prepoznavajo značilno pravljичno dogajanje.
III. POGLABLJANJE DOŽIVETJA			
<p>Metode:</p> <p>didaktična igra, razlaga, igra vlog, pripovedovanje, opisovanje, poročanje, pogovor, demonstracija.</p>	<p>Literarno besedilo poglobljamo z naslednjimi dejavnostmi:</p> <p><u>Bralci sprašujejo</u></p> <p>Učenci odigramo telefonski pogovor med Sapramiško in veverico, Sapramiško in mačko, Sapramiško in doktorjem Detlom, Sapramiško in strahcem.</p> <p><u>Vredno izposoje?</u></p> <p>Učenci delajo v parih, kjer eden prevzame vlogo knjižničarja, drugi pa vlogo bralca, ki ga zanima, če si je knjigo <i>Sapramiška</i> vredno izposoditi.</p> <p><u>Galerija portretov</u></p> <p>Učenci napišejo nekaj izjav, ki bi jih določen književni lik rekel, če bi se pojavil v določenem prostoru.</p> <p>Kaj bi rekla veverica, če bi se pojavila v naši jedilnici?</p> <p>Kaj bi rekla Regica, če bi se pojavila v naši knjižnici?</p> <p>Kaj bi rekel doktor Detel, če bi se pojavil v naši kuhinji?</p> <p>Kaj bi rekla Sapramiška, če bi se pojavila v naši telovadnici?</p>	<p>Literarnodomišljjski svet bomo širili in ga poglobljali z zabavnimi dejavnostmi, ki bodo učencem širili domišljijo in bogatili pisno in ustno izražanje.</p> <p>Učenci bodo ustvarjalnost pokazali z izvirnimi pogovori, z ustvarjalnimi zapisi ter igro vlog.</p>	<p>Dodatno senzibilizacijo za recepcijo literature uresničujemo preko naslednjih ciljev:</p> <p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – se vživljajo v vloge književnih junakov, – vrednotijo slikanico Sapramiška preko igre vlog, – tvorijo izvirne zamisli, ki bi jih izrekli književni junaki.
<p>Dodatna sredstva, pripomočki, ilustrativno gradivo:</p> <p>listi, različne izdaje slikanic <i>Sapramiška</i>, diktafon ali kamera.</p>			

Priloga 10: Sapramiška, radijska igra, priprava

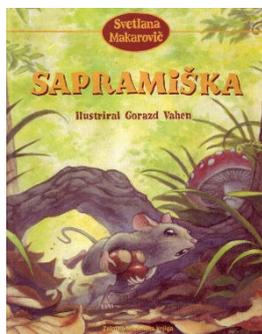
Svetlana Makarovič: <i>SAPRAMIŠKA</i> , radijska igra			
Učiteljica: Simona Samida Cerk Razred: 3. Predmet: SLO			
3. VERTIKALNA STRUKTURIRANOST UČNE URE			
Didaktično oblikovanje didaktične komunikacije	Razvijanje didaktične komunikacije	Psihološki vidik didaktične komunikacije	Sprotni cilji didaktične komunikacije
4. HORIZONTALNA STRUKTURIRANOST UČNE URE			
IV. MOTIVACIJA IN NAPOVED MLADINSKEGA LITERARNEGA BESEDILA <u>Vodim razgovor:</u> <i>V mnogih knjigah nastopajo miške. Ali poznate kakšno pravljico, v kateri nastopajo miške? Ali poznate kakšno pesmico o miškah? Jo znate zapeti?</i> Napoved vzgojno-izobraževalnega cilja, lokalizacija: <i>Danes bomo na zgoščenki poslušali radijsko igro Sapramiška. Ali jo je mogoče že kdo poslušal? Radijska igra je zvočna predstava, ki je ne vidimo, lahko jo samo poslušamo in si predstavljamo, kdo v njej nastopa, kje se pravljica odvija, kaj kdo dela ...</i> Povabilo k poslušanju. <i>Poslušajte torej radijsko igro Sapramiška.</i> <ul style="list-style-type: none"> Učenci se udobno namestijo in prisluhnejo radijski igri. 			Cilj motivacije: <ul style="list-style-type: none"> Otroci osvežijo spomin o prebranih pravljicah, v katerih nastopajo miške. Otroci se spomnijo pesmic o miškah in jih zapojejo. Otroke pripravimo na poslušanje.
V. POSLUŠANJE RADIJSKE IGRE IN LITERARNOESTETSKO DOŽIVETJE			
Metode: razlaga, pripovedovanje, opisovanje, pogovor, poslušanje. Postopki: primerjanje, analiza, sinteza. Oblike dela: frontalna, skupinska, individualna.	a) Prvi stik z radijsko igro Poslušanje radijske igre na slušnem mediju.	Otrok spozna zgodbo in se identificira s književno osebo. Skupaj z literarnim junakom doživlja stisko, razočaranje, obup.	Cilji Učenci: <ul style="list-style-type: none"> Poslušajo radijsko igro. Urimo sposobnost poslušanja. Primerjajo literarno predlogo z radijsko igro. Spoznavajo posebnosti medijev. Ugotavljajo, da se besedilo, s tem ko se
	b) Čustveni odmor Učitelj ugasne CD-predvajalnik in je nekaj časa tiho. Otrokom pusti, da uredijo svoje vtise o radijski igri.	Otrokom privoščimo trenutek tišine, da uredijo svoje vtise o pripovedovanem literarnem besedilu. Doživetja se utrdijo.	

<p>Načela: od bližnjega k daljnemu, od konkretnega k abstraktnemu.</p> <p>Pripomočki in sredstva: radijska igra na zgoščenci, učni listi.</p> <p>Viri in literatura: – Benton, M. in Fox, G. (1985). <i>Teaching literature: Nine to fourteen</i>. Oxford: Oxford University Press. – Kordigel Aberšek, M. (2008). <i>Didaktika mladinske književnosti</i>. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo. – Makarovič, S. (2003). <i>Sapramiška</i>. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga. Zgoščenka.</p>	<p>c) Izjava po čustvenem odmoru: <i>Sapramiška je zaradi razočaranja, jeze in bolečin iskala prijatelja, ki bi ji pomagal rešiti težavo. Našla je prijatelje, ki so ji pomagali, postala pa je tudi najsrečnejša miš na svetu.</i></p>	<p>Zaključna recepcija.</p>	<p>pojavi v drugem mediju, spremeni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vživijo se v književne osebe in dramtizirajo pravljico. • Pridobivajo literarno vedno znanje.
	<p>d) Interpretacija besedila (analiza, sinteza, vrednotenje) Otroke razdelimo v skupine. Otroci na kratko napišejo razlike med radijsko igro in pravljico <i>Sapramiška</i>. Vsaka skupina o razlikah poroča, skupaj oblikujemo miselni vzorec. Otroci v zvezek za književnost narišejo Sapramiško, okoli nje pa zapišejo besede, ki jo označujejo. Učenci rešijo učni list.</p>	<p>Svoje zaznavanje književnega besedila poglobi in ga z risanjem in reševanjem učnega lista intenzivira.</p>	
VI. POGLABLJANJE DOŽIVETJA			
<p>Metode: igra vlog, dramatizacija.</p> <p>Dodatna sredstva, pripomočki, ilustrativno gradivo: pripomočki, ki si jih učenci sami izberejo.</p>	<p>Poslušano radijsko igro poglobljamo z dramatizacijo. Otroke razdelimo v skupine. Vsaka skupina posameznikom določi vloge in dramatizira <i>Sapramiško</i>.</p>	<p>Literarno domišljjski svet bomo širili in ga poglobljali z dramatizacijo, vadili bomo nastopanje in jasno izražanje. Učenci bodo ustvarjalnost pokazali z interpretiranjem posameznih vlog, z izbiro pripomočkov in improvizirano sceno.</p>	<p>Dodatno senzibilizacijo za recepcijo literature uresničujemo preko naslednjih ciljev: Učenci: – se vživljajo v vloge književnih junakov, – poiščejo izvirne rekvizite, – vadijo nastopanje.</p>

Priloga 11: Učni list

UČNI LIST

Svetlana Makarovič: *SAPRAMIŠKA*

1. Zapiši.

Naslov dela: _____

Avtor: _____

Ilustrator: _____

2. Ustrezno obkroži.

Sapramiška je od sestrične dobila: a) tri velike orehe, b) dva velika lešnika, c) tri velike lešnike.	Ko je ugriznila v lešnik, si je zlomila: a) tačko, b) kočnik, c) zob.
Veverica je Sapramiškin lešnik: a) izgubila, b) pojedla, c) vrgla stran.	Zadnji Sapramiškin lešnik je bil: a) umazan, b) prazen, c) piškav.

3. Ustrezno obkroži.

Žabica je lešnik namenoma izgubila.	DA	NE
Doktor Detel je Sapramiški popravil zob.	DA	NE
Mišji strahec je Sapramiški povedal, kje rastejo najlepše spominčice.	DA	NE

4. Ustrezno poveži besedo z njenim pomenom.

biti črnogled

prebrisan

prekanjen

izgubiti se brez sledu

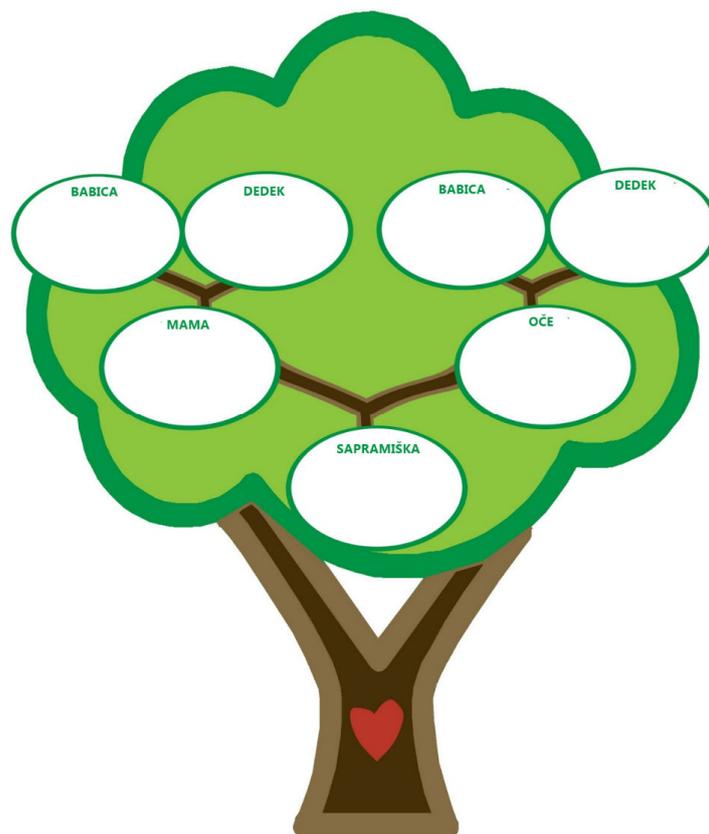
spominčice

Kdor vidi vse v življenju, slabše kot je.

vdreti se v zemljo

drobne modre cvetlice

5. Dopolni družinsko drevo Sapramiške.

Priloga 12: Opazovalne sheme

Opazovalna shema: *Pekarna Mišmaš*

1. Motivacija

odziv otrok	+	-
komentarji		

2. Napoved besedila

--

3. Branje odlomka

Kako besedilo spremljajo učenci?

4. Premor po branju

--

5. Drugo branje

--

6. Tretje branje

7. Odgovarjanje na vprašanja

8. Dramatizacija

Sodelovanje, odzivi učencev:

Opazovalna shema: *Sapramiška*

1. Motivacija

odziv otrok	+	-
komentarji		

2. Napoved besedila

--

3. Pripovedovanje pravljice po spominu

--

4. Čustveni odmor, izjava po čustvenem odmoru

--

5. Interpretativno branje slikanice in projekcija ilustracij na platno

Kako besedilo spremljajo učenci?

6. Interpretacija mladinskega literarnega besedila

KVIZ

RAZLAGA NEZNANIH BESED

RAD BI VPRAŠAL

7. Poglobljanje doživetja

BRALCI SPRAŠUJEJO

VREDNO IZPOSOJE

GALERIJA PORTRETOV